

UBUNTU

žáci demokratického občanství

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

**MS
MT**
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

SEVER | ICHM
STŘEDNÍ EKOLOGICKÉ VĚDOVY | MARŠOV
s.r.o.

VAR { **ANTY**

Obsah

1 Vzdělávací program a jeho pojetí	4
1.1 Základní údaje	4
1.2 Anotace programu	5
1.3 Cíl programu	6
1.4 Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu	6
1.5 Forma	7
1.6 Hodinová dotace	8
1.7 Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny	8
1.8 Metody a způsoby realizace	9
1.9 Obsah – přehled tematických bloků a podrobný přehled témat programu a jejich anotace včetně dílčí hodinové dotace	9
1.10 Materiální a technické zabezpečení	11
1.11 Plánované místo konání	11
1.12 Způsob realizace programu v období po ukončení projektu	11
1.13 Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu	12
1.14 Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití	13
2 Podrobně rozpracovaný obsah programu	14
2.1 Metodický blok č. 1 (Úvod do programu)	14
2.1.1 Téma č. 1 (Ladíme spolupráci)	14
2.1.2 Téma č. 2 (Hodnoty a principy demokracie)	16
2.2 Metodický blok č. 2 (Aktivizující pobyt pro žáky)	17
2.2.1 Téma č. 1 (Přivítání, seznámení)	18
2.2.2 Téma č. 2 (Představení programu a nastavení pravidel)	19
2.2.3 Téma č. 3 (Večerní kavárna U Demokrata)	22
2.2.4 Téma č. 4 (Týmová spolupráce)	24
2.2.5 Téma č. 5 (Co nás utváří)	25
2.2.6 Téma č. 6 (Vzorová udržitelná obec)	30
2.2.7 Téma č. 7 (Příprava na výzkum)	32
2.2.8 Téma č. 8 (Rozmanitost)	35
2.2.9 Téma č. 9 (Mapování a vyhodnocení výzkumu)	36
2.2.10 Téma č. 10 (Návrh a výběr projektových záměrů)	37
2.2.11 Téma č. 11 (Závěrečný večer – splétání provázků demokratické kultury)	41
2.2.12 Téma č. 12 (Nastavení osobního cíle)	42
2.2.13 Téma č. 13 (Zhodnocení pobytu a uzavření)	45
2.3 Metodický blok č. 3 (Realizace projektu)	47
2.3.1 Téma č. 1 (Výzkum v místě)	47
2.3.2 Téma č. 2 (Návrh projektu)	49
2.3.3 Téma č. 3 (Realizace projektu)	51
2.4 Metodický blok č. 4 (Usazení tématu a reflexe)	55
2.4.1 Téma č. 1 (Kdo je občan)	55
2.4.2 Téma č. 2 (Jak funguje rozhodování v obci?)	58
2.4.3 Téma č. 3 (Závěrečná reflexe)	61
3 Metodická část	63
3.1 Metodický blok č. 1 (Úvod do programu)	63
3.1.1 Téma č. 1 (Ladíme spolupráci)	65
3.1.2 Téma č. 2 (Hodnoty a principy demokracie)	67

3.2 Metodický blok č. 2 (Aktivizující pobyt pro žáky)	67
3.2.1 Téma č. 1 (Přivítání, seznámení)	68
3.2.2 Téma č. 2 (Představení programu a nastavení pravidel)	71
3.2.3 Téma č. 3 (Večerní kavárna U Demokrata)	73
3.2.4 Téma č. 4 (Týmová spolupráce)	76
3.2.5 Téma č. 5 (Co nás utváří)	77
3.2.6 Téma č. 6 (Vzorová udržitelná obec)	81
3.2.7 Téma č. 7 (Příprava na výzkum)	84
3.2.8 Téma č. 8 (Rozmanitost)	86
3.2.9 Téma č. 9 (Mapování a vyhodnocení výzkumu)	88
3.2.10 Téma č. 10 (Návrh a výběr projektových záměrů)	89
3.2.11 Téma č. 11 (Závěrečný večer – splétání provázků demokratické kultury)	93
3.2.12 Téma č. 12 (Nastavení osobního cíle)	94
3.2.13 Téma č. 13 (Zhodnocení pobytu a uzavření)	96
3.3 Metodický blok č. 3 (Realizace projektu)	98
3.3.1 Téma č. 1 (Výzkum v místě)	98
3.3.2 Téma č. 2 (Návrh projektu)	99
3.3.3 Téma č. 3 (Realizace projektu)	101
3.4 Metodický blok č. 4 (Usazení tématu a reflexe)	106
3.4.1 Téma č. 1 (Kdo je občan)	106
3.4.2 Téma č. 2 (Jak funguje rozhodování v obci?)	108
3.4.3 Téma č. 3 (Závěrečná reflexe)	111
4 Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu	113
4.1. Příloha 3.1.2 (blok Úvod do programu, téma Hodnoty a principy demokracie)	113
4.2. Příloha 3.2.2 A (blok Aktivizující pobyt, téma Představení programu a nastavení pravidel)	115
4.3. Příloha 3.2.2 B (blok Aktivizující pobyt, téma Představení programu a nastavení pravidel)	121
4.4. Příloha 3.2.3A (blok Aktivizující pobyt, téma Večerní kavárna U Demokrata)	122
4.5. Příloha 3.2.3 B (blok Aktivizující pobyt, téma Večerní kavárna U Demokrata)	128
4.6. Příloha 3.2.4 (blok Aktivizující pobyt, téma Týmová spolupráce)	129
4.7. Příloha 3.2.6 A (blok Aktivizující pobyt, téma Vzorová udržitelná obec)	130
4.8. Příloha 3.2.6 B (blok Aktivizující pobyt, téma Vzorová udržitelná obec)	136
4.9. Příloha 3.2.7 (blok Aktivizující pobyt, téma Příprava na výzkum)	143
4.10. Příloha 3.2.10 (blok Aktivizující pobyt, téma Návrh a výběr projektových záměrů)	144
4.11. Příloha 3.2.12 A (blok Aktivizující pobyt, téma Nastavení osobního cíle)	145
4.12. Příloha 3.2.12 B (blok Aktivizující pobyt, téma Nastavení osobního cíle)	146
4.13. Příloha 3.2.12 C (blok Aktivizující pobyt, téma Nastavení osobního cíle)	149
4.14. Příloha 3.4.1 A (blok Usazení tématu a reflexe, téma Kdo je občan)	150
4.15. Příloha 3.4.1 B (blok Usazení tématu a reflexe, téma Kdo je občan)	151
4.16. Příloha 3.4.2 (blok Usazení tématu a reflexe, téma Jak funguje rozhodování v obci)	152
4.17. Příloha 3.4.3 (blok Usazení tématu a reflexe, téma Závěrečná reflexe)	156
5 Příloha č. 2 – Příloha pro realizátory, soubor doporučené literatury a internetových zdrojů	158
5.1 Příloha 3.3.1 (blok Realizace projektu, téma Výzkum v místě, 1. – 2. hodina)	158
5.2 Příloha 3.3.3 (blok Realizace projektu, téma Realizace projektu)	159
5.3 Vhodnost programu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a doporučení k realizaci	160
5.4 Soubor doporučených a inspirativních odkazů pro realizátory programu	161
5.5 Další materiály k tématu z databáze výstupů projektů OPVVV	163
6 Příloha č. 3 – Závěrečná zpráva o ověření programu v praxi	164
7 Příloha č. 4 – Odborné a didaktické posudky programu	164
8 Příloha č. 5 – Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu	164

1 Vzdělávací program a jeho pojetí

1.1 Základní údaje

Výzva	Budování kapacit pro rozvoj škol II
Název a reg. číslo projektu	UBUNTU - škola demokratického občanství CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008129
Název programu	UBUNTU - žáci demokratického občanství Vzdělávací program pro žáky SŠ, zaměřený na jejich zapojení do rozhodovacích procesů a do ovlivňování společenského a demokratického života.
Název vzdělávací instituce	Středisko ekologické výchovy SEVER Horní Maršov, o.p.s. a Člověk v tísni, o.p.s. - vzdělávací program Varianty
Adresa vzdělávací instituce a webová stránka	Středisko ekologické výchovy SEVER Horní Maršov, o.p.s., Horská 175, 542 26 Horní Maršov, www.sever.ekologickavychova.cz Vzdělávací program Varianty společnosti Člověk v tísni, o.p.s., Šafaříkova 635/24, 120 00 Praha 2, www.clovekv tisni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty
Kontaktní osoba	Bc. Karin Richterová, SEVER
Datum vzniku finální verze programu	28. února 2021
Číslo povinně volitelné aktivity výzvy	7
Forma programu	prezenční
Cílová skupina	žáci středních škol, maturitní obory
Délka programu	64 vyučovacích hodin (délka programu může být delší s ohledem na projekt, který bude tým realizovat)

Zaměření programu (tematická oblast, obor apod.)

Podpora aktivního zapojení dětí a žáků do rozhodovacích procesů a do ovlivňování společenského a demokratického života, posilování výchovy k občanství zacílené zejména na prvovoliče, motivace dětí a žáků k zapojení do konkrétních forem participace, zejména strukturovaného dialogu a realizace komunitních projektů, prohlubování spolupráce s místními aktéry, včetně samosprávných orgánů.

Tvůrci programu

Bc. Karin Richterová, Mgr. Veronika Ambrozyová, Jakub Vebr, Mgr. Kristýna Svatá

Odborný garant programu

Bc. Karin Richterová

Odborní posuzovatelé

Mgr. Ivana Havlínová, Ph.D.
PhDr. Karel Starý, Ph.D.

Specifický program pro žáky se SVP (ano x ne)

ano

1.2 Anotace programu

Program **UBUNTU** - Žáci demokratického občanství ukazuje cestu, jak během jednoho školního roku u žáků rozvíjet 20 kompetencí pro demokratickou kulturu (dále též KDK) prostřednictvím práce na projektu v místě, kde žák žije a studuje. Je složen ze 4 částí a využívá spolupráce formálního a neformálního vzdělávání (některé části jsou vedeny učiteli, jiné vedou vedoucí neformálního vzdělávání, lektori neziskových organizací):

Části programu	Kde probíhá	Kdo ji vede
1. Úvod do programu	Škola	Učitel
2. Aktivizující pobyt pro žáky	Výjezd mimo školu	Vedoucí/lektor neform. vzdělávání
3. Realizace projektu	Obec, ve které se škola nachází	Učitel
4. Usazení tématu a reflexe	Škola	Učitel

Z čeho vycházíme - pilíře:

- místně zakotvené učení,
- kompetence pro demokratickou kulturu,
- projektová výuka,
- kritické myšlení,
- kolegiální podpora,
- komunitní žákovský projekt, participace.

1.3 Cíl programu

Na základě aktivizujícího pobytu, realizace školního projektu a prací ve škole získají účastníci během školního roku kompetence, které jim umožní podporovat rozvoj demokratické kultury.

Dílčí cíle jednotlivých částí programu:

- Žáci znají demokratické hodnoty a principy, chápou význam demokratické kultury a svoji roli v ní. Rozumí principům udržitelného rozvoje. Rozumí pojmu identita a různorodým pohledům na svět.
- Žáci realizují školní projekt, při němž aplikují získané znalosti a dovednosti.
- Žáci si stanoví své osobní cíle rozvoje a průběžně je reflektují.

1.4 Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu

Žáci během programu rozvíjí znalosti, dovednosti, demokratické postoje i hodnoty, které představuje model Kompetencí pro demokratickou kulturu (KDK)¹.

V rámci aktivizujícího pobytu jsou pro žáky připraveny aktivity, které jim nabízí nové poznání týkající se demokracie a demokratické kultury i poznání sebe a druhých. Aktivity jsou designovány tak, aby rozvíjely kromě znalostní složky i složku dovednostní, hodnotovou a postojovou. Jsou založeny na kombinaci samostatné práce, spolupráce ve skupinách a hluboké reflexe s vedoucím pobytu.

Při realizaci místního projektu žáci využívají toho, co se naučili během aktivizujícího pobytu, zároveň mají v realitě možnost ozkoušet své dovednosti, ověřit své postoje a hodnoty.

Provozba aktivizujícího pobytu s realitou (realizace místního projektu) žákům pomáhá přenést teoretické a zkušenostní učení přímo do tvorby něčeho konkrétního, upevňuje jejich vědomí vlastní účinnosti (tzv. self-efficacy).

Program je zaměřen zejména na tyto znalosti a dovednosti, hodnoty a postoje:

- Znalost a kritické porozumění sobě samému – žáci zkoumají vlastní identitu, odhalují, co je pro ně důležité a proč. Uvědomují si, co utváří jejich pohled na svět.
- Znalost a kritické pochopení světa – zaměřujeme se na demokracii. Co je demokracie, demokratické hodnoty a principy. Proč je důležitý udržitelný rozvoj, jak s demokracií souvisí a jaká je role jednotlivců.
- Z dovedností si osvojují žáci především: jazykové a komunikační dovednosti, spolupráci v týmu, řešení konfliktů a přizpůsobivost. Během pobytu jsou vedeni ke kritickému myšlení i aktivnímu naslouchání.
- Hodnotově cílí program zejména na uvědomění si hodnoty demokracie a důležitosti každého z nás, uvědomování si hodnoty lidských práv i lidské rozmanitosti.
- Realizací místního projektu se žáci učí vyjadřovat svůj postoj, ztělesňují svým přístupem občanskou uvědomělost, prokazují a rozvíjí svoji sebedůvěru a odpovědnost (jak k projektu samotnému, tak přeneseně i k rozvoji demokracie).

Metodická poznámka: V rámci programu žáci rozvíjí kompetence potřebné pro demokratickou kulturu. Pro lepší srozumitelnost a pochopení, co kompetencemi myslíme – můžeme o nich přemýšlet jako o získávaných a rozvíjených znalostech, dovednostech, hodnotách a postojích. Podobně o nich komunikujeme i se žáky, pro které pojem „kompetence“ může být abstraktní.

¹ Model Kompetencí pro demokratickou kulturu viz: *Kompetence pro demokratickou kulturu: Soužití rovných s rovnými v kulturně rozmanitých demokratických společnostech* [online]. Centrum občanského vzdělávání FHS UK, 2017 [cit. 2020-02-02]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/publikace>

1.5 Forma

Program **UBUNTU - škola demokratického občanství** je celoroční vzdělávací program, který je realizován prezenční formou. Je složen ze 4 částí, které jsou níže popsány:

Části programu	Kde probíhá	Kdo ji vede
1. Úvod do programu	Škola	Učitel
2. Aktivizující pobyt pro žáky	Výjezd mimo školu	Vedoucí/lektor neform. vzdělávání
3. Realizace projektu	Obec, ve které se škola nachází	Učitel
4. Usazení tématu a reflexe	Škola	Učitel

- **Úvod do programu** – jedná se o aktivity do hodin, které sblíží tým a představují základní principy a hodnoty demokracie. Aktivity na základě připravených podkladů vede učitel. Seznamuje žáky s tím, co budou v následujícím školním roce dělat. Úvod do programu probíhá ideálně hned zraje školního roku (září).
- **Aktivizující pobyt pro žáky** – čtyřdenní pobyt pro žáky. Jedná se o výjezd mimo obec školy. Aktivity na pobytu směřují k rozvoji teambuildingu, schopnosti spolupráce a komunikace v týmu, prohlubování znalostí o demokratických principech, hodnotách, udržitelném rozvoji. Nabízí žákovi zamyslet se nad vlastní identitou i klást si osobní rozvojové cíle. Cílem aktivizujícího programu je připravit tým žáků na realizaci svého vlastního projektu, až budou zpět ve škole. Proto je součástí programu i výzkum, jehož cílem je objevit, jaký projekt by pro danou obec mohl vzniknout (jak by mohli žáci přispět k rozvoji obce). Program vedou vedoucí neformálního vzdělávání za účasti/spolupráce pedagoga. Aktivizující pobyt proběhne ideálně v říjnu či listopadu.
- **Realizace projektu** – na základě získaných znalostí žáci realizují společensky prospěšný projekt v místě školy. Realizaci projektu vede učitel na základě tipů, které jsou součástí tohoto programu. Téma a cíl projektu by měly vzniknout z výzkumu v obci, který žáci podniknou. Realizují tak projekt, který má pro danou obec skutečně smysl. Učitel má v tomto bodě podpůrnou roli – žáci postupem času přebírají odpovědnost za realizaci projektu. Realizace projektu probíhá dle harmonogramu, který si žakovský tým nastaví.
- **Usazení tématu a reflexe** – pro učitele jsou v závěrečném bloku připraveny aktivity do hodin, které slouží k usazení tématu (demokracie, aktivní občanství) a závěrečná reflexe. Tento blok může proběhnout po realizaci projektu nebo souběžně s ním.

1.6 Hodinová dotace

Program je realizován v rámci jednoho školního roku.

Části programu	Hodinová dotace
1. Úvod do programu	3 vyučovací hodiny
2. Aktivizující pobyt pro žáky	33 vyučovacích hodin
3. Realizace projektu	8 hodin příprava + realizace samotná (odhadem 8 - 32 hodin) <i>Program UBUNTU - Žáci demokratického občanství neurčuje žákům, kolik hodin se mají věnovat svému projektu, časová dotace záleží na rozhodnutí jednotlivých týmů.</i>
4. Usazení tématu a reflexe projektu	4 vyučovací hodiny

Celkový minimální čas potřebný pro realizaci je 64 vyučovacíh hodin (jedná se o orientační časový odhad, školní tým si dobu strávenou realizací může určit podle velikosti projektu). Velká část aktivit se odehraje v rámci aktivizujícího pobytu, proto není časová náročnost ve výsledku tak velká.

Celková hodinová dotace záleží na individuálním přístupu zapojených žáků a pedagogů a na velikosti projektu, který se žáci rozhodnou realizovat.

1.7 Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny

Počet účastníků:

Program je určen pro skupinu 10–30 žáků z jedné školy. Může se jednat o žáky jednoho ročníku i o výběr žáků z různých ročníků.

Cílová skupina:

Cílovou skupinou jsou žáci středních škol maturitních oborů.

1.8 Metody a způsoby realizace

Metody rozvíjející samostatnost a odpovědnost

Zážitková pedagogika – v rámci aktivizujícího pobytu i při práci na vlastním projektu si žáci ukotvují znalosti (ale i dovednosti, hodnoty a postoje) skrze svou vlastní zkušenost a následnou reflexi.

Projektová metoda – je uplatňována zejména při realizaci vlastního projektu. Žáci řeší cíl akce, obsah i smysl, získávají praktické zkušenosti z plánování i realizace.

Centrum aktivit je zařazeno do bloku „Aktivizující pobyt“, žáci pracují samostatně na základě předem daných instrukcí. Jsou zodpovědní za své výstupy.

Metody rozvíjející týmovou spolupráci, metody rozvíjející kooperaci

Ledolamky a energizery jsou využity zejména v úvodních aktivitách s cílem stmelit tým.

Většina aktivit je založená na různých formách skupinové práce. Učí žáky kooperovat na jednoduchých úkolech, aby následně byli připraveni kooperovat při realizaci svého projektu.

Začleněny jsou i metody podporující komunikaci v týmu, schopnost vyjádřit svůj názor (jednotlivé aktivity využívají principů metody Filozofie pro děti²).

Metody rozvíjející kritické myšlení

Jednotlivé aktivity využívají i metod kritického myšlení (např. brainstorming, volné psaní, myšlenková mapa, pera doprostřed).

Metody jsou začleňovány do jednotlivých aktivit popsaných v metodické části. K projektové metodě (tedy k realizaci projektu) je sepsán pro pedagoga, který tým žáků vede, seznam doporučení.

² Více informací o metodě Filozofie pro děti je možné získat zde: <https://www.clovekvitisi.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty/filozofie-pro-deti>

1.9 Obsah – přehled tematických bloků a podrobný přehled témat programu a jejich anotace, včetně dílčí hodinové dotace

Tematický blok (Úvod do programu) č. 1 – 3 vyučovací hodiny

První blok probíhá ve škole a je vedený učitelem. Jeho cílem je naladit žáky na spolupráci v týmu, nastavit pravidla komunikace a žáky uvést do tématu demokracie. Žáci se také dozvědí, že budou společně v tomto školním roce připravovat projekt pro obec, ve které se nachází škola.

Téma č. 1 (Ladíme spolupráci) – 1 vyučovací hodina

Žáci si na základě krátké kooperační aktivity nastavují pravidla pro spolupráci.

Téma č. 2 (Hodnoty a principy demokracie) – 2 vyučovací hodiny

Žáci se v aktivitě zamýšlí nad životem v demokratické společnosti i nad tím, jak oni sami mohou přispívat k rozvoji demokracie. Seznámí se s tím, že v tomto školním roce vstoupí do veřejného života skrz realizaci školního projektu určeného pro rozvoj obce.

Tematický blok (Aktivizující pobyt pro žáky) č. 2 – 33 vyučovacích hodin

V bloku „Aktivizující pobyt pro žáky“ žáci vyjedou ze své obce na čtyřdenní pobyt spolu se svým učitelem a vedoucími neformálního vzdělávání. Na pobytu se věnují tématu demokracie, udržitelnému rozvoji, realizují výzkum v komunitě a prohlubují své schopnosti spolupráce a komunikace. Cílem pobytu je připravit žáky na realizaci vlastního projektu (práci na něm zahájí po návratu z pobytu).

Téma č. 1 (Přivítání, seznámení) – 2 vyučovací hodiny

Žáci se seznámí s vedoucími a slavnostně zahájí pobyt aktivitou, při které musí pracovat jako tým.

Téma č. 2 (Představení programu a nastavení pravidel) – 2 vyučovací hodiny

Žáci zkoumají filozofii ubuntu a to, jak je propojena s jejich pobyttem. Zjišťují, co je v příštích dnech čeká, a usazují si pravidla nastavená již ze školy.

Téma č. 3 (Večerní kavárna U demokrata) – 2 vyučovací hodiny

Vedoucí pro žáky simulují prostředí kavárny, kde žáci na základě předem připravených instrukcí diskutují v menších skupinách o demokracii, demokratické kultuře a jejich přísadách.

Téma č. 4 (Týmová spolupráce) – 1 vyučovací hodina

Žáci dostanou seznam úkolů, které mají splnit ve stanoveném čase, prokazují schopnost pracovat jako tým.

Téma č. 5 (Co nás utváří) – 4 vyučovací hodiny

Žáci se nejdříve zamýšlí nad tím, jací jsou – co je baví, co umí, co je pro ně důležité. Následně zkoumají, co ovlivňuje jejich názory. Dostávají se tak k pojmu identita. V druhé části se zaměřují na to, jak oni sami mohou ovlivňovat identitu druhých.

Téma č. 6 (Vzorová udržitelná obec) – 2 vyučovací hodiny

Žáci se seznamují s pojmem udržitelná obec, zamýšlí se nad tím, jak by měla vypadat obec, která dodržuje zásady udržitelného rozvoje.

Téma č. 7 (Příprava na výzkum) – 4 vyučovací hodiny

Delší aktivita je věnovaná zkoumání místa, ve kterém probíhá pobyt. Žáci se vydávají na procházku, na které vnímají obec z hlediska principů udržitelného rozvoje. Po návratu sestavují dotazník, který využijí ve svém výzkumu (viz následující program).

Téma č. 8 (Rozmanitost) – 1 vyučovací hodina

Žáci se zabírají rozmanitostí. Aktivita jim mj. pomáhá vyhodnotit, jak rozmanitosti skupiny využívali doposud a jak by ji mohli využít v rámci výzkumu i projektu samotného.

Téma č. 9 (Mapování a vyhodnocení výzkumu) – 4 vyučovací hodiny

Žáci vyráží po skupinách do terénu a zkoumají, jak daná obec naplňuje principy udržitelného rozvoje. Vyhodnocují svůj výzkum.

Téma č. 10 (Návrh a výběr projektových záměrů) – 6 vyučovacích hodin

Na základě podkladů z předchozích aktivit vygenerují žáci několik projektových záměrů, které by napomohly obci lépe naplňovat principy udržitelného rozvoje.

Téma č. 11 (Závěrečný večer – splétání provázků demokratické kultury) – 1 vyučovací hodina

Žáci se zamyslí nad tím, co jim pobyt přinesl a své myšlenky sdílí při závěrečném ohni.

Téma č. 12 (Nastavení osobního cíle) – 2 vyučovací hodiny

Žáci pracují se sebehodnoticím dotazníkem a nastavují si cíl osobního rozvoje.

Téma č. 13 (Zhodnocení pobytu a uzavření) – 2 vyučovací hodiny

Žáci vyhodnocují, co jim projekt přinesl, a zároveň vytváří časovou osu, která jim ukazuje, co je čeká do konce školního roku.

Tematický blok (Realizace projektu) č. 3

– 8 vyučovacích hodin příprava + cca 8 - 32 vyučovacích hodin realizace samotná

Žáci pod vedením pedagogů na své škole realizují mapování a výzkum v komunitě, následně navrhnou projekt, který by rádi ve své obci společně realizovali. Vychází tak z aktivit, které si vyzkoušeli na pobytu. Projekt následně realizují. Program UBUNTU – Žáci demokratického občanství neurčuje žákům, kolik hodin se mají věnovat svému projektu, časová dotace záleží na rozhodnutí jednotlivých týmů. Program přináší pedagogům užitečné tipy, na co nezapomenout.

Téma č. 1 (Výzkum v místě) – 5 vyučovacích hodin

Žáci zjišťují, co obci chybí a čemu by se mohl věnovat jejich projekt. Stanoví si cíl výzkumu, způsob sběru dat a následně výzkum vyhodnocují.

Téma č. 2 (Návrh projektu) – 3 vyučovací hodiny

Žáci na základě stanovených kritérií vybírají projekt, který budou realizovat. Stanovují si, co je zapotřebí pro práci na projektu udělat, stanovují si role a odpovědnosti.

Téma č. 3 (Realizace projektu) – cca 32 vyučovacích hodin

Žáci pracují na svém projektu.

Tematický blok (Usazení tématu a reflexe projektu) č. 4

– 4 vyučovací hodiny

Aktivity ze závěrečného bloku jsou určeny přímo do hodin. Slouží k usazení tématu na úrovni, ve které se žáci při realizaci projektu setkávají (aktivity se zabírají fungováním demokracie v obci, aktivním občanstvím). Závěrečná aktivita se věnuje reflexi celého programu. Tento blok může proběhnout po realizaci projektu nebo souběžně s ním.

Téma č. 1 (Kdo je občan) – 2 vyučovací hodiny

Žáci se zabírají pojmem „občan“ v užším i širším slova smyslu.

Téma č. 2 (Jak funguje rozhodování v obci) – 1 vyučovací hodina

Žáci zjišťují základní informace o rozhodování v obci.

Téma č. 3 (Závěrečná reflexe žákovských cílů) – 1 vyučovací hodina

Žáci s pomocí časové osy reflektují, co se jim dařilo. Zaměřují se i na sebe a reflektují svůj posun.

1.10 Materiální a technické zabezpečení

Pro program odehrávající se ve škole:

- počítač, dataprojektor, reproduktory, plátno, tiskárna, flipchart, flipové fixy či tlusté výrazné pastelky
- další pomůcky k jednotlivým aktivitám (podrobně viz popis aktivit semináře)

Pro program odehrávající se na aktivizujícím pobytu:

- ubytovací, stravovací a výukové prostory (ideálně v menší obci)
- kancelářské potřeby
- počítač, dataprojektor, reproduktory, plátno, tiskárna, flipchart, flipové fixy či tlusté výrazné pastelky
- fotoaparát
- další pomůcky k jednotlivým aktivitám (podrobně viz popis aktivit semináře)

1.11 Plánované místo konání

Pro program odehrávající se ve škole:

- aktivity lze provádět přímo ve třídě, ideálně s prostorem pro práci ve skupinách

Pro program odehrávající se na aktivizujícím pobytu:

pobyt je vhodné realizovat v pobytovém či vzdělávacím středisku, kde jsou k dispozici:

- ubytovací prostory (dle počtu účastníků)
- seminární prostory (seminární místnost pro společnou práci + menší prostory pro samostatnou práci skupin)
- možnost práce i venku
- prostory pro stravování účastníků
- pobytové/vzdělávací středisko by nemělo být na samotě, aby žáci mohli v rámci pobytu realizovat výzkum v obci

Realizace projektu: v obci, ve které se nachází škola

1.12 Způsob realizace programu v období po ukončení projektu

Využití programu je možné následujícími způsoby:

- realizace programu v plném rozsahu
- využití částí programu

Realizace programu v plném rozsahu

Program je sestaven tak, aby jednotlivé aktivity, formy práce atd. byly co nejefektivnější z hlediska dopadu na cílovou skupinu – výstupy z jedné aktivity jsou třeba pro další aktivitu apod. Proto je vhodné v tomto případě aktivity realizovat ve stejném pořadí a podobným způsobem, jako byl program realizován autory.

Využití částí programu

Aktivity, metody i materiály je možné využít i v rámci jiných vzdělávacích celků (programů, seminářů apod.), zaměřených na rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu, zejména podpora odpovědného občanství žáků, podpora self-efficacy žáků. Některé aktivity lze využít jako samostatné aktivity do hodin předmětu občanský a společenskovední základ.

1.13 Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu

Počet realizátorů (vedoucích/lektorů):

Položka		Předpokládané náklady
Celkové náklady na realizátory		86 800 Kč
z toho	hodinová odměna pro 1 realizátora/lektora včetně odvodů	250 Kč
	ubytování realizátorů/lektorů	4800 Kč
	stravování a doprava realizátorů	8000 Kč
Náklady na zajištění prostor		16 000 Kč
Ubytování, stravování a doprava účastníků (cca 15 lidí)		37 950 Kč
z toho	doprava účastníků	15 000 Kč
	stravování a ubytování účastníků	22 950 Kč
Náklady na učební texty		10 000 Kč
z toho	příprava, překlad, autorská práva apod.	5 000 Kč
	rozmnožení textů	5 000 Kč
Režijní náklady		24 040 Kč
z toho	stravné a doprava organizátorů	1840 Kč
	ubytování organizátorů	1200 Kč
	poštovné, telefony	2 000 Kč
	doprava a pronájem techniky	3 000 Kč
	propagace	1 000 Kč
	ostatní náklady	5 000 Kč
	odměna organizátorům	10 000 Kč
Náklady celkem		174 790 Kč
Poplatek za 1 účastníka		11 650 Kč

1.14 Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití

Toto dílo „UBUNTU – Žáci demokratického občanství – Vzdělávací program pro žáky SŠ, zaměřený na jejich zapojení do rozhodovacích procesů a do ovlivňování společenského a demokratického života.“ je licencováno pod licencí Creative Commons 4.0 BY.

Licenční podmínky naleznete na adrese <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Obrázky, grafy apod.: není-li označeno jinak, byly vytvořeny pro tento materiál Střediskem ekologické výchovy SEVER Horní Maršov, o.p.s. a Vzdělávacím program Varianty společnosti Člověk v tísni, o.p.s. (v případě wordové verze) a upraveny grafičkou (v případě graficky upravené verze metodiky). Obrázky v Příloze 3.2.6 B jsou součástí grafického zpracování Strategického rámce ČR 2030, dle uvedené citace.

Odkaz ke stažení:

- <https://sever.ekologickavychova.cz/ubuntu-skola-democratickeho-obcanstvi/>
- www.rvp.cz

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

2 Podrobně rozpracovaný obsah programu

2

V kapitole 2 najdete podrobně rozpracovaný obsah programu pro realizátory. Nabízí konkrétní formulace vět, které vedoucí, lektori či učitelé mohou využít při zadávání aktivit.

Materiály pro účastníky pro práci doma nebo pro přehled, co se na hodině dělo v případě, že chyběli, naleznete zde: <https://sever.ekologickavychova.cz/ubuntu-skola-demokraticekeho-obcanstvi/> (viz sekce *Metodiky pro žáky*). Daný materiál nazýváme Skripta pro účastníky. Na těchto stránkách najdete i pracovní listy, které si žáci mohou zakládat do portfolia.

2.1 Tematický blok č. 1 (Úvod do programu)

První blok probíhá ve škole a je vedený učitelem. Učitel během tohoto bloku seznámí žáky s tím, co je během školního roku čeká. Dbá na to, aby na konci tohoto bloku měli všichni žáci jasnou představu o tom, že se v tomto školním roce budou zabývat demokracií a aktivním občanstvím. Společně pak budou realizovat projekt v obci, kde se nachází jejich škola. Informuje žáky také o tom, že pojedou společně na aktivizační pobyt, kde se dozvědí více o demokracii a o tom, jak projekt realizovat. Projekt i způsob realizace by měl odpovídat demokratickým principům a hodnotám.

Cílem tohoto bloku je naladit žáky na spolupráci v týmu, nastavit pravidla komunikace i žáky uvést do tématu demokracie.

2.1.1 Téma č. 1 (Ladíme spolupráci)

1. hodina

MOTIVACE, ÚVOD

Aktivitu je možné uvést např. následujícím způsobem:

„Letos se v našich společných hodinách budeme věnovat zejména aktivnímu občanství a demokracii. Zapojili jsme se do programu UBUNTU, v rámci kterého budeme společně realizovat školní projekt. Co přesně se bude dít, se dozvíte na další hodině. Dnes si vyzkoušíme, jak se nám spolupracuje a zjistíme, co bychom potřebovali, aby se nám spolupracovalo ještě lépe. Nyní vás čeká týmový úkol. K jeho vyřešení bude velmi důležité, jakým způsobem se budete v týmu domlouvat na strategii a spolupracovat na řešení. Čím lepší bude vaše spolupráce a komunikace, tím lépe splníte úkol. Zahrajeme si Marshmallow challenge.“

PRŮBĚH (20 min)

Hra Marshmallow challenge ³:

Rozdělíme žáky do týmů po 3–5. Každému týmu rozdáme pomůcky – 1 m lepicí pásky, 1 m provázku, 20 špaget a 1 marshmallow. Nůžky týmy sdílí – stanovíme si místo, kde je budou mít k dispozici.

Řekneme žákům následující instrukce:

„Vaším úkolem je za 15 minut postavit co nejvyšší samovolně stojící stavbu, která na svém vrcholu udrží marshmallow. Ke stavbě smíte použít pouze materiál, který jste obdrželi, a nůžky. Máte někdo otázky k zadání? Na přípravu máte teď 30 vteřin, pak začnu měřit čas. (...) Začínáme teď!“

³ Aktivita inspirovaná: TED [online]. 2010 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: https://www.ted.com/talks/tom_wujec_build_a_tower?language=en

Během práce žáků sledujeme, jestli dodržují pravidla hry. Průběžně týmy informujeme o zbývajícím čase, ideálně v polovině a 2 minuty před koncem.

Po 15 minutách změříme výšku každé věže, která bude samovolně stát s marshmallow bonbonem na vrcholu a vyhlásíme vítěze.

„Gratuluji všem, kterým se podařilo společným úsilím postavit věž a dostat na její vrchol Marshmallow, nejvyšší věží je věž (jména žáků dané skupiny).“

REFLEXE (25 min)

Sedneme si se žáky do kruhu a nejdříve s nimi sdílíme pocity a emoce ze hry – 3 min.

„Byla to napínavá hra a vedli jste si dobře. Jak se teď po hře cítíte? Zkuste mluvit jen každý sám za sebe, nemluvte za druhé. Jaké máte pocity?“

Následně reflektujeme spolupráci, odpovědi žáků zapisujeme na flipchart – 7 min.

- „Jak se vám spolupracovalo? Jaké jste zvolili strategie, abyste věž postavili? Změnili jste svou strategii v průběhu stavby, proč?“
- „Souvisel váš způsob spolupráce a vzájemné komunikace s výsledkem vaší skupiny? Jak?“
- „Co podporovalo vaši spolupráci a komunikaci? Jaké postupy, pravidla nebo způsoby spolupráce a komunikace se vám osvědčily?“

„Naším cílem bylo dát dohromady pravidla a způsob komunikace, který vám vyhovoval a zároveň se ukázal jako funkční, vedl k dobrému výsledku. Děkuji všem za sdílení. Je dobré upozornit i na věci, které nefungovaly dobře, protože se jim příště můžeme vyhnout.“

Na závěr si nastavujeme vlastní pravidla spolupráce – 15 min:

Vyzveme žáky, aby se na základě svých zkušeností ze stavby věže pokusili formulovat pravidla komunikace a spolupráce pro další společnou práci v rámci programu UBUNTU.

„Během Marshmallow challenge jste si vyzkoušeli, jak se vám spolupracuje, co vám při spolupráci vyhovuje nebo naopak nevyhovuje. Jaké strategie vedou k úspěchu, jak je důležitá komunikace s ostatními. Pojďme se naším zážitkem inspirovat a vymyslet si pravidla, která chceme, aby v rámci programu UBUNTU, během naší celoroční práce, platila.“

Doprostřed kruhu položíme barevné papíry (formát A4/A5) a fixy a necháme žáky, aby každé pravidlo napsali na zvláštní papír.

„Formulujte nyní pravidla, která chcete, aby platila tento školní rok během spolupráce na programu UBUNTU. Při formulaci používejte 1. osobu množného čísla (děláme, mluvíme...), buďte konkrétní (např. „říkáme si o pomoc, když ji potřebujeme“), využijte pozitivní formulace (např. „mluvíme, když máme slovo“ místo „neskáceme si do řeči“), tvořte pravidla přijatelná pro všechny (např. „respektujeme názory ostatních“ místo „holky budou mít vždy první slovo“).“

Podíváme se společně se žáky na sepsaná pravidla. Zjistíme, jestli se některá neopakují či zda nějaká důležitá pravidla nechybí. Pravidla projdeme jedno po druhém. U každého se žáků zeptáme, zda souhlasí s jeho používáním při další práci. S pravidly by měli souhlasit všichni žáci.

„Zde se objevilo pravidlo, že mluví jen jeden. Dovedete uvést příklad, kdy se takové pravidlo hodí? Souhlasíte všichni s jeho používáním?“

Na závěr vyzveme žáky, aby se domluvili, co se stane v případě, že někdo pravidla poruší.

Barevné papíry s finální podobou pravidel nalepíme na flipchart a umístíme je tak, aby je žáci měli na očích.

2.1.2 Téma č. 2 (Hodnoty a principy demokracie)

Aktivitu je možné uvést např. následujícím způsobem:

„Žijeme v demokratické společnosti a aktivní občané tvoří její důležitou součást. Minulou hodinu jsme si v rámci našeho programu UBUNTU nastavili pravidla pro společnou spolupráci. Byl to první krok k tomu, co nás letos čeká. Letošní školní rok zasvětime tomu, abychom si společně vyzkoušeli, jaké to je být aktivními občany. Společně vymyslíme projekt, který něčím pomůže naší obci. A také ho společně i realizujeme.“

1. a 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (20 min)

„Nyní vám každému rozdám jeden lísteček s otázkou. Každý máte jinou otázku. Vaším úkolem je se volně pohybovat po třídě, najít spolužáka do dvojice, navzájem si položit a zodpovědět otázky, které máte. Zapamatujte si spolužákovu odpověď a pak si lístečky vyměňte a hledejte někoho dalšího, s kým jste si ještě nepovídali. Zkuste se zeptat co nejvíce lidí. Na práci máte 7 minut.“

Po 7 minutách aktivitu ukončíme. Vyzveme žáky, aby se posadili do kruhu a sdíleli se sousedem, co se dozvěděli či jaké odpovědi je zaujaly. Upozorníme žáky, aby anonymizovali autory odpovědi.

„Mezi otázkami jsme měli např.: máš možnost ovlivnit, co se děje ve tvé škole?; je podle tebe důležité chodit k volbám?; přináší ti něco, když pomáháš ostatním? Nad jakými otázkami jste ještě diskutovali? Jaké téma všechny tyto otázky spojuje?“

Propojujícím tématem je demokracie a demokratická společnost. Žáci pravděpodobně na propojení přijdou velmi rychle. Řekneme jim, že tomuto tématu se budeme dále věnovat.

PRŮBĚH (45 min)

Rozdělíme žáky do skupin po 3–5.

„Za chvíli vám postupně zadám několik otázek, které se váží k demokracii. Zkuste si ve skupince říci, co vás k danému tématu napadá. Nebojte se, že řeknete něco špatně. Ve skupince se střídáte – nejdřív promluví k otázce první, pak druhý, třetí... Můžete se k jedné otázce vystřídat i několikrát.“

Otázky:

- Podle čeho poznám, že žiji v demokratické společnosti?
- Co posiluje demokratickou společnost a umožňuje její fungování?
- Co demokratickou společnost naopak oslabuje nebo ohrožuje?

„Ve vašich skupinách zaznělo mnoho zajímavých podnětů. Zkuste teď ostatním říci, co vás zaujalo, na co jste přišli nebo to, o čem jste se bavili.“

V odpovědích pravděpodobně zazní, že demokratickou společnost poznám podle existujících pravidel, podle toho, že v ní existuje moc výkonná, zákonodárná a soudní, podle svobodných voleb apod. Nezávislé instituce umožňují její fungování stejně jako demokratická společnost. Ohrožovat ji mohou extremisté. Napišeme do středu flipchartu „*Principy a hodnoty demokratické společnosti*“.

„Děkuji za vaše sdílení. Řekli jsme si, na čem demokratická společnost stojí, díky čemu může fungovat a co ji ohrožuje. Na jakých principech a hodnotách stojí demokratická společnost podle vás?“

Zapisujeme odpovědi žáků. Poukážeme na popsany flipchart a přečteme nahlas citát T. G. Masaryka: „*Tož demokracii bychom měli, teď ještě nějaké ty demokraty...*“.

„O demokracii jsme se dozvěděli něco nového nebo si osvěžili to, co už víme. Ale jak je to s těmi demokraty, bez kterých demokracie nemůže existovat. Znáte konkrétní příklady, kdy se vaši vrstevníci (ať z ČR nebo zahraničí) zapojili do veřejného života a vykonali něco prospěšného pro své okolí, nebo něco, co bylo v souladu s principy a hodnotami, které jsme zmínili předtím?“

Necháme žáky odpovídat, než jim položíme druhou a třetí otázku:

- *Jak se vy sami podílíte na podpoře demokracie a demokratických principů?*
- *Jak můžete vy sami přispět k lepšímu fungování demokracie / k její ochraně?*

Doptáváním se snažíme žáky dovést k přemýšlení o vlastní aktivitě a iniciativě občanů. Podporujeme je v tom, aby zaznělo široké spektrum odpovědí – od toho, co dělají v každodenním životě (např. jak se chovají v různých situacích) po to, co jsou ochotni dělat nad rámec každodennosti (např. zapojení se do aktivit, které podporují demokracii nebo její hodnoty). Řekneme žákům, že důležitou součástí demokratické kultury je i občanské zapojování se do věcí veřejných.

REFLEXE (10 min)

„Zapište si jednu důležitou nebo zajímavou myšlenku či informaci, která vám z hodiny utkvěla a o které by chtěli ještě přemýšlet.“

ZÁVĚR (15 min)

Závěr hodiny využijeme k představení toho, co žáky v následujícím roce čeká.

„K tomu, abychom mohli být dobrými demokraty, potřebujeme mj. umět spolupracovat s ostatními, chápat rozmanitost názorů i se umět zapojit do veřejných věcí. V následujícím roce budeme společně poznávat, co je demokratická kultura a vyzkoušíme si i to, jak do veřejného prostoru vstupovat a angažovat se. V rámci programu UBUNTU, který jsme už několikrát zmínili, budeme spolu celý rok spolupracovat. Výsledkem naší práce bude projekt, který se bude věnovat rozvoji naší obce. Jako aktivní občané a demokraté se budeme snažit udělat pro obec něco, co dokážeme udělat, něco, co naše obec potřebuje. Může se jednat o péči o zeleň, o osvětu místních obyvatel, pomoc v pečovatelském domě... Společnými silami tak změníme něco k lepšímu. Co to bude, to se teprve ukáže. Téma a obsah projektu nebudete vymýšlet hned. Nejdříve pojedeme společně na aktivizující pobyt, kde se společně s vedoucími neformálního vzdělávání dozvíte, jak takový projekt realizovat a jak vůbec vybrat téma, kterému se můžete věnovat. Připravovat a plánovat svůj vlastní projekt začnete až v druhé půlce školního roku.“

Dáme žákům prostor na dotazy.

2.2 Metodický blok č. 2 (Aktivizující pobyt pro žáky)

V bloku „Aktivizující pobyt pro žáky“ žáci vyjedou ze své obce na čtyřdenní pobyt spolu se svým učitelem a vedoucí neformálního vzdělávání. Program vede zejména vedoucí/lektor neformálního vzdělávání, může spolupracovat s učitelem, vzájemně se v aktivitách doplňovat. Tandemové vedení aktivit simuluje žákům spolupráci, o kterou by měli usilovat i oni sami ve svém týmu.

Na pobytu se žáci věnují tématu demokracie, udržitelnému rozvoji, realizují výzkum v komunitě a prohlubují své schopnosti spolupráce a komunikace. Cílem pobytu je žáky připravit na realizaci vlastního projektu (práci na něm žáci zahájí po návratu z pobytu). Proto například zkoumají obec, ve které se pobyt odehrává, přemýšlí, jaký projekt, který by mohli realizovat oni sami, by jí pomohl na cestě udržitelného rozvoje. Přemýšlí, čím by oni sami mohli její rozvoj podpořit. Může se jednat i o menší věci – výsadba stromů, instalace krmítek, nebo třeba výpomoc v domově pro seniory.

2.2.1 Téma č. 1 (Přivítání, seznámení)

1. a 2. hodina

ÚVOD (10 min)

Uvítání a seznámení vedoucího.

„Dobrý den, jmenuji se... a vítám vás na aktivizačním pobytu. Mám velkou radost, že jste sem dorazili v tak hojném počtu a doufám, že si to spolu užijeme a jeden od druhého se něco naučíme. Věnuji se aktivnímu občanství už několik let. Na místní úrovni se politicky angažuji, také vedu skautský oddíl... Co jste o našem aktivizačním pobytu již slyšeli? Co od čtyř dní, které zde spolu strávíme, očekáváte?“

Necháme zaznít několik odpovědí. Zatím na ně nereagujeme.

PRŮBĚH - SEZNAMOVACÍ AKTIVITY (40 min)

Výměna identit a jmen (25 min)

Rozdáme žákům prázdné jmenovky a pastelky a vyzveme je, aby si na ni každý napsal své jméno a nechal si ji zatím v ruce (žáci si jmenovky nepřipevňují).

„Každý máte v ruce jmenovku se svým jménem. Vaším úkolem nyní bude utvořit s někým dvojici, ve dvojici si sdělit své jméno – pokud se neznáte, zážitek z dnešního rána, něco, co máte rádi, jakoukoliv další informaci o sobě. Po rozhovoru si vyměníte jmenovky a najdete si někoho jiného do dvojice. Při dalším rozhovoru se představíte a seznámíte jako ten, jehož identitu jste převzali při předchozím rozhovoru (jeho zážitek z rána, co má rád a co vám o sobě prozradil).“

Necháme proběhnout 5–6 kol (všichni žáci vystřídají 5–6 identit).

Na závěr uděláme kolečko:

„Stejně jako na začátku máte v ruce každý jmenovku. Ale tentokrát neodpovídá vašemu jménu. Představte nyní svou přejatou identitu (zážitek z dnešního rána, něco, co máte rádi...), ale neprozrazujte jméno dané osoby. My ostatní budeme hádat, o koho se jedná. Ve chvíli, kdy skupina uhodne, vrací představující žák identitu i jmenovku majiteli. Pak budeme představovat a hádat někoho dalšího.“

Plynule přejdeme k další aktivitě.

Pan Meloun (15 min)

Ukážeme žákům zelený míč.

„To je pan Meloun. Je to náš společník, který se rád seznamuje s novými lidmi. Pan Meloun ale nemá nikdy moc času, a tak se seznamuje letem. Lítá od jednoho k druhému. Pro nás je důležité zajistit, aby se pan Meloun seznámil s námi všemi. Zároveň si musíme pamatovat, v jakém pořadí se pan Meloun seznamuje. Pan Meloun ale nemá úplně dobrou paměť. Radší se s ním seznámíme vícekrát, aby si nás doopravdy zapamatoval.“

Postupně projdeme jednotlivá kola hry, během kterých se seznamujeme s panem Melounem:

- 1. kolo:** Stojíme v kruhu a lektor drží míč – pana Melouna. Vedoucí vysloví něčí jméno, hodí mu míč a dřepne si. Ten, kdo má nyní míč, postupuje stejným způsobem – vybere si dalšího, řekne jeho jméno, hodí mu míč a dřepne si. Vždy míč házíme jen stojícím osobám. Takto pan Meloun prolétne celý kruh a se všemi se seznámí.
- 2. kolo:** Zkusíme se s panem Melounem seznámit v co nejkratším čase. Musíme zachovat stejné pořadí, nezapomínáme říkat jména a po odhození si dřepnout.

- 3. kolo:** Zadání je stejné – seznámit se s panem Melounem co nejrychleji. Před samotnou akcí sesbíráme od žáků nápady, jak to provést. Měříme čas.
- 4. kolo:** Zadání je obdobné – seznámit se s panem Melounem co nejrychleji ve správném pořadí. Jak to udělat? Nemusíme Melounem jen házet, stačí, když se nás dotkne ve správném pořadí (žáci toto řešení většinou navrhnou sami). Vymyslíme nejrychlejší způsob. Žáci většinou požadují poslední kolo opakovat, aby dosáhli co nejkratšího času.

Řešení: Seřadíme se do kolečka v pořadí, v jakém jsme si házeli pana Melouna na začátku. Pana Melouna si jen pošleme. Nejrychlejší je varianta, ve které jeden člověk pana Melouna drží a oběhne všechny, kteří jsou seřazeni v kolečku. Žáci na to možná přijdou, možná ne.

REFLEXE (10 min)

S žáky aktivitu reflektujeme – např. takto:

„Pan Meloun si nás konečně zapamatoval, tak ho můžeme na chvíli odložit. S panem Melounem se vám podařilo se seznámit poměrně rychle. Jaké strategie k seznámení jste volili? Během aktivity panoval hluk, jak jste spolu komunikovali? Byl vyslyšen názor každého, kdo chtěl něco říci? Jak jste vybírali strategii, kterou jste nakonec použili? Jaké řešení se ukázalo jako nejrychlejší? V jaký moment jste na nejrychlejší řešení přišli? Mohli byste tento moment popsat – co se dělo? Jak se zapojili jednotliví členové týmu? Byli jste se svým zapojením spokojeni? Za co byste se ocenili? Za co byste ocenili někoho jiného z týmu?“

Reflexe může sloužit i k uvědomění, že ne vždy si vzájemně nasloucháme, zejména, pokud se necháme unést nějakou činností. Pro společný pobyt i projekt je ale vzájemné naslouchání klíčové.

ZÁVĚR (30 min)

Společný přípitek

„Pojďme nyní společně oslavit zahájení našeho pobytu. Dáme si společný přípitek. Ale i při něm se musíte prokázat jako tým, který spolu dokáže spolupracovat. Stojí před vámi hrnec a v něm náš přípitek. Okolo vidíte hrnky, do kterých je třeba přípitek přelit, abychom si mohli přituknout. Nebude to ale jen tak. Hrnce se nesmíte dotknout, dotýkat se můžete jen provázků, které jsou k němu navázány. Vaším úkolem je nyní připravit nám přípitek, do každého hrnku stejné množství.“

Držíme hrnec nad tácem s hrničky. Vyzveme žáky, aby každý chytil jeden z provázků.

„Jak se vám spolupracovalo nyní? Dokázali jste se lépe domluvit než při předchozí aktivitě?“

Nyní si můžeme slavnostně připít na zahájení společného pobytu. Každý, kdo chce, může nahlas říct, na co by chtěl v této souvislosti připít.

2.2.2 Téma č. 2 (Představení programu a nastavení pravidel)

1. a 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (5 min)

Zeptáme se žáků, zda ví, proč sem vlastně přijeli a co jim o pobytu řekli učitelé. Necháme zaznít několik odpovědí, ale nerozvíjíme je.

„Seznámení a zahajovací přípitek již máme za sebou. Teď nás tu čekají společně tři dny plné různých aktivit a dobrodružství. Co nás tu ale čeká? Víte někdo? Co jste se o našem pobytu dozvěděli ve škole?“

Otázka není řečnická, necháme zaznít několik odpovědí. Odpovědi dále nerozebíráme, jen za ně poděkujeme a dáme prostor dalšímu žákovi. Po zaznění odpovědí poděkujeme.

„Děkujeme za vaše sdílení. Byli jste se svými tipy blízko, někteří se střefovali do černého. Během následující hodiny a půl se dozvíte více o programu i o tom, co je to UBUNTU. Zároveň si tu připomeneme nebo nastavíme pravidla, aby se nám tu společně dobře fungovalo.“

PRŮBĚH (60 min)

Představení UBUNTU (20 min)

Přečteme žákům následující citát: „Jsem tím, čím jsem, díky tomu, čím jsme my všichni.“

„Tento citát úzce souvisí s názvem našeho programu UBUNTU. Název Ubuntu není jen názvem našeho programu. Ubuntu je stará africká filozofie, kterou dobře vystihuje citát, který jsme si před chvílkou přečetli. Pojďme se podívat na to, co se pod citátem skrývá, co citát znamená. Myšlenka, která je za citátem skryta nás bude provázet tady na pobytu, bude vás ale provázet i během práce na projektu, až budete zpátky ve škole.“

Citát také napíšeme na viditelné místo, kde zůstane po celou dobu pobytu.

Rozdáme Přílohu č. 1 – 3.2.2 B (pracovní list s uzlem) a vyzveme je, aby si okolo uzlu citát napsali a doplnili jej vlastním vysvětlením.

„Přepište si k obrázku v pracovním listu citát, který se vztahuje k filozofii Ubuntu. Zamyslete se samostatně nad tím, o čem podle vás tento citát je. Napadá vás nějaká konkrétní situace, ke které by se mohl citát vztahovat? Nechám vás teď několik minut v klidu přemýšlet, své myšlenky zapíšete k citátu.“

Necháme žákům na psaní několik minut. Následně sdílí se svým sousedem, co si k uzlu zapsali. Dobrovolníci mohou říci své myšlenky nahlas v plénu – slovo bude mít ten, kdo drží „mluvící předmět“. Jako mluvící předmět využijeme pro symboliku k danému úkolu provaz s uzlem.

Prozradíme žákům, co citát popisuje a jaký je jeho původní smysl.

„Vyjadřuje vztahy jedince a společnosti. Volný překlad by zněl jako lidský přístup jednoho k druhému a také společnosti vůči jedinci. Arcibiskup Desmond Tutu popsal člověka, která se touto filozofií řídí takto: Osoba ubuntu je otevřená a přístupná ostatním, dodává jistotu a sebevědomí druhým, necítí se ohrožena tím, že jsou jiní schopní a dobří, protože on či ona má sám v sobě jistotu, která pochází z vědomí, že patří do většího celku a že slábnou, když jiní slábnou nebo jsou pokořeni, když jsou jiní mučeni nebo utlačováni.“

Když si v textu odmyslíme pojem UBUNTU, v podstatě se jedná o popis ideálu demokracie či základního principu, na kterém demokracie a demokratická kultura stojí. Proto používáme UBUNTU a jeho filozofii jako propojovací linku i pro náš pobyt a následný žákovský projekt.

Proč používáme symbol provázku a uzlu?

Provázek je spletený z mnoha různých nitek, které jsou každá poměrně slabá, ale společně se splétají do pevného provazu (také analogie s UBUNTU). Pokud symbol provázku použijeme na demokratickou kulturu, mohou jednotlivé nitky znázorňovat jak hodnoty a principy demokracie, tak jednotlivce, kteří demokracii tvoří a na kterých demokracie také stojí. Za takový provaz můžeme společně táhnout, stejně jako můžeme společně utvářet demokracii a demokratickou kulturu. Každá nitka je navíc jedinečná, což znázorňuje jedinečnost každého i rozmanitost společnosti. Uzel pak symbolizuje důležité momenty (uzlové body), se kterými se žáci během pobytu i celoročního programu setkají.“

Vyzveme žáky, aby si do pracovního listu zapsali jednu či dvě myšlenky, které jim z našeho vysvětlení utkvěly.

Vyzveme žáky, aby si tipovali, čemu se na pobytu budeme věnovat.

„Co je filozofie Ubuntu jsme si vysvětlili. Pomalu se nám skládají střípky a indicie k tomu, abyste si mohli tipovat, čemu se budeme na pobytu věnovat. Vzpomeňte si, co jste si říkali ve škole, co jste se zatím dozvěděli dnes. O čem pobyt bude? Čemu se budeme věnovat?“

Zapisujeme je na flipchart a následně je shrneme a stručně představíme náplň pobytu.

„Správně jste zmiňovali, že se budeme věnovat demokracii. Ve škole jste se již bavili o hodnotách a principech. My budeme demokracii zkoumat trochu více. Budeme se zamýšlet nad tím, jak může fungovat a co je pro její fungování důležité. Demokracie nekvete jen tak sama od sebe. Je potřeba, aby společnost byla aktivní a měla zájem o ni pečovat nebo ji hlídat. Prvním krokem pro to, abychom mohli něco dělat, je se dívat okolo sebe a všimnout si toho, co funguje a co nefunguje. Pak se můžeme zamýšlet nad tím, co my sami s tím můžeme udělat. Někdy je třeba zajít za starostou, někdy můžu jen já sám něco přímo změnit. Vyzkoušíme si tu, jak se okolo sebe dívat, na co soustředit svou pozornost a taky na to, jak vymyslet projekt, který by věci v naší obci změnil k lepšímu. To všechno jsou věci, které souvisejí s aktivním občanstvím, které je pro fungování demokracie důležité. Až se pak vrátíte z pobytu zpátky do školy, budete společně jako tým vymýšlet, co byste mohli udělat vy sami pro svou obec.“

Očekávání (20 min)

Zeptáme se žáků postupně na následující otázky:

- Očekávání: Co byste chtěli, aby se zde událo? Čím byste se tu chtěli zabývat?
- Obavy: Co byste nechtěli, aby se na pobytu dělo? Čemu byste se chtěli vyvarovat?

Rozdáme žákům lepicí papírky post-it a požádáme je, aby samostatně zapisovali svá očekávání a své obavy na dvě různé barvy post-itů. Vyzveme je, aby své lístečky chodili průběžně lepit na flipchart s nadpisem „očekávání“ a na flipchart „obavy“. Sdílíme v celé skupině, co se nám sešlo za očekávání a za obavy. Sdílení uvedeme např. takto:

„Vidím, že se nám tu objevilo velké množství lístečků, které zobrazují vaše očekávání. Objevují se tu i lístečky, které naopak ukazují vaše obavy. Děkuji za upřímnost a za zamýšlení. Pojďme se společně podívat na vaše očekávání. Následně se podíváme i na obavy a zamyslíme se společně nad tím, co můžeme dělat, aby se vaše obavy nenaplnily!“

Na závěr se zeptáme: • Co můžu udělat pro to, aby se očekávání naplnilo a abych předešel naplnění obav?

Vedeme na toto téma krátkou diskusi. Vyzveme žáky, aby 3 nejdůležitější věci dopsali do flipů očekávání/obav podle toho, kterého se flipu týkají. Žáci je zapíší celou větou.

Pravidla (20 min)

Poprosíme žáky, aby nám představili pravidla, se kterými přijeli ze školy (výstup Ladíme spolupráci).

„Ve škole jste si nastavovali pravidla pro společnou spolupráci. Pojďme se na ně nyní podívat. Popište, jaká pravidla jste si stanovili a zdůvodněte, proč jsou pro vás důležitá. Cílem tohoto povídání je i to, abychom se ujistili, že pravidla chápeme stejně. Pokud budete někdo s vysvětlením nesouhlasit, zvedněte ruku a vyjádřete svůj názor.“

Pokud je to třeba, spolu s učitelem je doplníme o pravidla specifická pouze pro pobyt (např. pravidla týkající se pohybu po obci, čas večerky; nejedná se o pravidla objektu).

ZÁVĚR (25 min)

Praktické informace, časové shrnutí programu

Na závěr představíme žákům místní pravidla objektu (např. využití internetu, zacházení s otevřeným ohněm, zamykání dveří, různé zákazy apod.), časové rozvržení programu (časy začátků, délka přestávek apod.) a

další organizační informace, které by měli všichni vědět. Ukážeme žákům místo/nástěnku, kde bude viset program celého pobytu a základní informace. Např.:

„Nyní jsme si společně nastavili pravidla pro naši spolupráci. Kromě těchto pravidel ale existují ještě další pravidla, která na pobytu musíme dodržovat. V objektu je dovoleno (...), ale zakázáno (...). Pro to, aby vše plynule běželo, je třeba dodržovat časový harmonogram. Ten visí na nástěnce ve vstupní hale. Budete tam od nás mít vždy program na daný den, časy, kdy program začíná, místo, kde se sejdeme. Na nástěnku budeme dávat i další důležité informace během dne. Doporučujeme se na ni koukat vždy ráno a v poledne. Na nástěnce najdete i kontakt na nás, kdybyste nás náhodou nemohli sehnat.“

Rozdáme žákům portfolia. Desky, které je budou provázet celým pobyttem a následně i zbytkem školního roku.

„Dostáváte do rukou portfolia. Slouží k tomu, abyste si do nich zakládali důležité materiály, ale budete do nich zapisovat i důležité poznámky, myšlenky. Jako první si založte do desek pracovní list z této aktivity. Portfolia si noste s sebou na program, budete s nimi pracovat.“

2.2.3 Téma č. 3 (Večerní kavárna U Demokrata)

Žáci se ocitnou v kavárenském prostředí, kde si vyslechnou zamyšlení Karla Kovyho Kováře o demokracii a jejích hodnotách. Jednotlivé skupiny žáků mají svůj stůl a pracují na základě zadání, které obdrží od vedoucího. Prostřednictvím na sebe navazujících úkolů a diskuzí se dostanou od tématu demokracie až k pojmu demokratická kultura. Na závěr se zamýšlejí nad charakteristikami demokratické kultury třídy a pojmenují základní „přísady“, ze kterých je demokratická kultura třídy utvořena.

1. hodina - 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (5 min)

Uvítáme žáky v kavárně U Demokrata, uvítání může být dramatizované. (5 min)

„Vážené dámy, vážení pánové! Vítejte v naší kavárně U Demokrata! Máme velkou radost, že jste dnes dorazili, buďte tak laskaví, posadte se ke svým stolkům! Tady, vylosujte si číslo stolu, u kterého budete sedět! A vyčkejte na své spolustolovníky a další instrukce. Dneska to bude velký večer. Přijde zajímavý host!“

PRŮBĚH (65 min)

Vysvětlíme žákům, jak bude večer probíhat (snažíme se i v tuto chvíli vystupovat jako uvaděč večera, který čeká na hosta):

„Už se usadte, už se utište. Sedíte teď u stolečků po 4–6 lidech. Na stole před vámi je balíček. Můžete do něj nakouknout. Najdete tam průvodce večerem. Je to sešit o velikosti A5, na jednotlivých listech vám představuje, co máte dělat. Průvodce vám také prozradí (ve správný okamžik), k čemu jsou další části balíčku. Jak s průvodcem pracovat? Podívejte se na zadání na prvním listu, máte tam napsaný úkol, který máte splnit. Zároveň je zde uveden i čas, který značí, jak dlouho se úkolu věnovat. Po uplynutí času otočte stránku v průvodci. Dostanete se k dalšímu úkolu. Dodržujte časy úkolů, ať vše stihnete! Důležité poznatky a informace si zapisujte do portfolia. Flipchart, který máte na stole, slouží ke společným výstupům vaší skupiny. Na splnění úkolu máte 60 minut.“

Program večera (rozeepsaný pro vedoucí):

Žáci se během své samostatné práce nejdříve zamýšlí nad proslovem Karla Kovyho Kováře (dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=miA_umFR9PA od 0:33) a nad demokracií. Následně si vybavují demokratické hodnoty a principy, které znají. V závěru čtou text o demokratické kultuře a zamýšlí se nad tím, jak by mohla vypadat demokratická kultura třídy. Žáci dle zadání o některých úkolech přemýšlí samostatně, ve dvojici nebo v celé skupině.

Jedná se převážně o samostatnou práci, ale v první části lehce zasahujeme. Zde je krátký přehled o tom, co žáci v jednotlivých intervalech dělají a co dělají vedoucí:

Zadání pro žáky	Zadání pro lektory
1. Uvítání žáků, žáci sdílejí pocity a očekávání k projevu hosta, o kterém vědí, že má dorazit. (3 min)	Během času, kdy žáci sdílejí, si připravíme projektor a video Karla Kováře Kovyho (https://youtu.be/miA_umFR9PA?t=33 od času 0:33). Sledujeme ruch ve třídě. Ve chvíli, kdy žáci přestávají diskutovat, zvoláme: „Host dorazil! Už je tu!“
2. Žáci poslouchají projev hosta. (4 min)	Pustíme video. Po skončení se žáků zeptáme: „Víte vůbec, kdo nás dneska navštívil?“ Necháme žáky hádat. Vyzveme žáky, ať otočí další list návodu.
3. Žáci si samostatně zapisují do portfolia, jaké otázky v nich projev vyvolal. (5 min)	Od bodu 3 mají žáci samostatnou práci a neměli by potřebovat naši pomoc. Sbíráme podněty k reflexi (můžeme z dálky sledovat, jak žáci spolupracují) a připravujeme si závěr aktivit – pojmový dort a barevné papíry (viz <i>Reflexe</i>).
4. Žáci zapisují své myšlenky na flipchart a vzájemně si je komentují. (10 min)	
5. Žáci pojmenovávají principy a hodnoty demokracie. (1 min)	
6. Žáci sdílí zážitek, který se váže k demokratickým hodnotám a principům. (7 min)	
7. Žáci čtou text o demokratické kultuře. (3 min)	
8. Žáci tvoří definici demokratické kultury. (7 min)	
9. Žáci si vyjasňují nejasné pasáže své definice. (5 min)	
10. Přemýšlí a diskutují nad tím, jak vypadá demokratická kultura třídy. Hlavní charakteristiky zapisují. (10 min)	

Ve chvíli, kdy mají žáci splněno, utvoří kruh a sednou si na zem. Zeptáme se jich, jak se jim pracovalo a necháme chvíli na sdílení, k čemu došli.

REFLEXE (20 min)

Žákům vysvětlíme, že se nyní pokusíme společně „upéct“ dort demokratické kultury třídy.

„V kavárně U Demokrata jste se zamysleli nad tím, co je demokracie, jaké jsou její principy a hodnoty. Nově jste se seznámili s pojmem demokratická kultura. Demokratická kultura se může projevovat v různých situacích a na různých místech. Je to způsob našeho chování, kdy se řídíme demokratickými principy a demokratickými hodnotami. Může se projevovat i ve třídě. To byl váš poslední úkol – zamyslet se nad hlavní charakteristikou demokratické kultury třídy. Pojďme si upéct dort demokratické kultury! Co to znamená? Jako každý dort i tento je složen z různých přísad. Naším úkolem je dát přísady našeho dortu dohromady. Jaké přísady by mohl mít dort demokratické kultury?“

Do středu kruhu dáme flipchart, na kterém je nakreslený několikapatrový dort. Vedle dortu položíme nastříhané barevné papíry (mohou být různých tvarů) a fixy.

Vymýšlíme přísady:

Zeptáme se žáků, z jakých ingrediencí je demokratická kultura třídy složená? Co ji tvoří?

Řekneme jim, aby si každý vzal tolik barevných papírů (přísad), kolik jich potřebuje. Na každý papír napíše jednu přísadu. Každý žák se zamýšlí samostatně.

Mícháme přísady:

Mícháme přísady jednu po druhé – následovně: jeden ze žáků nahlas pojmenuje svou přísadu a položí ji do dortu a posadí se. Všichni, kteří mají stejnou přísadu, vysloví slovo „kontakt“ a také se posadí. Slovo dostávají ti, kteří zůstali stát. Ve chvíli, kdy všichni sedí, začínáme nové kolo a pokračujeme stejným způsobem.

Přeskupení přísad:

Do spodních pater dáme pojmy, které tvoří základ demokratické kultury třídy. Mezi jednotlivé vrstvy dortu umístíme pojmy, které celou demokratickou kulturu třídy propojují dohromady. Jako polevu a ozdoby dortu umístíme pojmy, které demokratickou kulturu třídy zkrášlují nebo ji dávají podobu.

Na závěr si do portfolia – k pracovnímu listu s provazem – napíší, co jim demokratická kultura.

„Vezměte si k ruce svá portfolia. Napište si do nich, co jste se dozvěděli, jak jste pochopili, co znamená demokratická kultura nebo demokratická kultura třídy.“

Dobrovolníci sdílejí nahlas.

2.2.4 Téma č. 4 (Týmová spolupráce)

Žáci dostanou za úkol jako jeden tým splnit v časovém limitu seznam dílčích úkolů. Aktivita vede ke stmelení skupiny a také k reflexi postupů, které jsou vhodné pro efektivní spolupráci na společném úkolu.

1. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (5 min)

„Nečeká vás lehký úkol. Dostanete seznam úkolů, které je třeba splnit, abyste prokázali, že fungujete jako tým a že společně něco dokážete! Je třeba splnit všechny úkoly, a to v omezeném čase. Jste připraveni dozvědět se, co vás čeká?“

Otázka je řečnická. Jejím cílem je probudit zvědavost v žácích.

PRŮBĚH (25 min)

Zadáme žákům úkol:

„Vaším úkolem je společně za celý třídní tým splnit všechny úkoly uvedené na seznamu v časovém limitu 25 minut. Po uplynutí limitu se ozve zvukový signál, který znamená ukončení všech probíhajících aktivit a navrácení se do společného kruhu.“

Předáme celé skupině seznam úkolů (viz Příloha č. 1 – 3.2.4) – jeden arch – a další potřebný materiál a začneme jim odpočítávat čas.

V průběhu aktivity kontrolujeme plnění úkolů, u kterých nelze splnění prokázat až na konci aktivity (např. vypít 4 litry vody, udělat živou sochu apod.). Pozorujeme, jak žáci jednotlivé úkoly plní. Zaznamenáváme si důležité momenty, ke kterým se vrátíme v závěrečné reflexi.

Některé úkoly předpokládají, že žáci mají k dispozici mobilní telefony a přístup k internetu.

V průběhu plnění úkolů žákům neradíme, necháváme hledání řešení na nich.

Žáci se často ptají, zda musí všechny úkoly dělat všichni (např. každý musí vypít aspoň trochu z celkových 4 litrů vody) – není tomu tak. V zadání je vždy jasně formulováno, které úkoly má řešit celá skupina dohromady.

REFLEXE (15 min)

Po uplynutí časového limitu se sejdeme do kruhu a provedeme nejprve kontrolu splnění jednotlivých úkolů, můžeme se ptát skupiny následovně:

„Vaším úkolem bylo vypít 4 litry vody. Které skupině se to podařilo?...“

Nejdříve se věnujeme jen kontrole úkolů. Následně reflektujeme celou aktivitu. Pokládáme žákům postupně otázky:

Otázky pro reflexi:

- Jak se po plnění úkolů cítíte?
- Splnili jste všechny úkoly v časovém limitu?
- Jakou strategii pro splnění úkolů jste zvolili?
- Jakým způsobem jste si hlídali časový limit?
- Jakým způsobem jste vedli evidenci splněných a nesplněných úkolů?
- Jakým způsobem jste si rozdělili úkoly?
- Jak jste plnění úkolů koordinovali?
- Zapojili se do plnění úkolů všichni?
- Co dobře fungovalo?
- Kdy jste měli pocit radosti z toho, že se vám něco povedlo?
- Co vám jako skupině šlo dobře, za co byste se vzájemně pochválili?
- Co byste příště udělali jinak, abyste úkoly splnili lépe či rychleji?

„Gratuluji vám, podařilo se vám pracovat jako týmu. Taková spolupráce se vám rozhodně bude hodit při realizaci projektu. Schopnost rozdělit si úkol mezi jednotlivé členy, správně vyhodnotit, kdy je třeba co udělat... Chtěl bych zejména ocenit, že se vám dařilo (...). Někdy spolupráce ještě trochu zakopávala. Pojdme se na to společně podívat. Sepíšeme si pravidla pro efektivní spolupráci. Co by mělo platit, abychom mohli společně efektivně spolupracovat jako tým? Jaká doporučení byste si dali, aby vše příště proběhlo už úplně bez zádrhelů?“

Zapišeme na flipchart. Případně můžeme dodat některý z tipů níže.

Tipy pro úspěšné splnění úkolu:

- Stanovit, kdo bude hlídat čas a jak o tom bude skupině dávat vědět.
- Stanovit způsob, jak se bude koordinovat plnění a rozdělování úkolů.
- Určit někoho, kdo průběžně kontroluje, které úkoly jsou splněné a značí je do seznamu.
- Přečíst si nejprve všechny úkoly a rozdělit je na ty, které musí udělat celá skupina, a na ty, které mohou žáci dělat v menších skupinách.
- Rozhodnout, zda lze některé úkoly dělat zároveň a kdy proběhnou společné úkoly (na začátku, na konci...).

2.2.5 Téma č. 5 (Co nás utváří)

Aktivita je rozdělena na dvě části. Žáci se nejdříve zamýšlí nad tím, jací jsou – co je baví, co umí, co je pro ně důležité. Následně zkoumají, co ovlivňuje jejich názory. Dostávají se tak k pojmu identita. Ve druhé části se zaměřují na budoucnost a na to, jak oni sami mohou ovlivňovat identitu druhých.

MOTIVACE, ÚVOD (30 min)

Vyzveme žáky, aby ve dvojici nakreslili svůj portrét z profilu:

„Rozdělte se do dvojic. Vaším úkolem bude ve dvojici vzájemně nakreslit svůj portrét z profilu. Nebudete se kreslit, jak jste asi zvyklí, kresba bude probíhat trochu jinak. Jeden z vás přiloží svou hlavu na papír a poprosí svého spolužáka, zda by obkreslil profil jeho hlavy. Pak se vystřídáte. Vzniknou dva portréty na dvou papírech. Každý z vás pak domaluje svému portrétu oči, nos, vlasy...“

Necháme žáky pracovat. Ve chvíli, kdy žáci dokončují, dodáme:

„Představte si, že portrét symbolizuje vás samé. Jste to vy, jen na papíře. Zkuste teď ještě do portrétu nebo okolo něj domalovat to, co vás baví nebo co máte rádi. Domalujte to, co vám jde dobře, co umíte. Nakreslete, co je pro vás důležité (lidé, hodnoty, principy). Můžete tam doplnit i to, jaká činnost vás vystihuje.“

Žáci mohou důležité věci nakreslit nebo využít starých časopisů a udělat koláž. Mohou využít celé plochy papíru, něco namalovat okolo své hlavy, něco dovnitř. Ve zpracování jim necháme volnost, ale vybavíme je dostatečným množstvím materiálu, který mohou využít.

Obrázky vystavíme do galerie obrázků.

„Pojďte si v tichosti prohlédnout, jak vaši spolužáci nakreslili sami sebe (...). Pokud se chcete někoho na něco doptat, teď máte příležitost se ptát (...). Na obrázcích jsme zachyceni takoví, jací jsme teď, takoví, jak vnímáme sami sebe. Není tam jen naše podoba, ale zachytili jsme i to, co je pro nás důležité. Podívejte se schválně na obrázky ostatních – najdete v nich něco společného s vaším obrázkem? Najdete zase u někoho něco, co u vás chybí? Prohlédněte si obrázky pořádně ještě jednou (...). Nyní se společně podíváme na to, v čem se shodují naše názory, pohled na svět, a v čem se naopak liší.“

PRŮBĚH (135 min)

1. část - Náš pohled na svět (60 min)

Zadáme žákům úkol:

„Rozestupte se volně do prostoru. Budu postupně číst několik výroků. S nimi se dá souhlasit nebo nesouhlasit. Napříč místností vede pomyslná osa, na jedné straně (naznačíme rukou na které) je 100% nesouhlas, na druhé straně (naznačíme) 100% souhlas. Prostor mezi označuje míru souhlasu/nesouhlasu. Po přečtení mého výroku vám dám vždy chvilku na zamyšlenou. Vaším úkolem bude si stoupnout na osu tak, abyste svým postojem vyjádřili míru souhlasu/nesouhlasu. Držte přitom v ruce i své portréty.“

Čteme postupně výroky:

- Lhát se nemá.
- Sport je zdraví prospěšný.
- Příroda potřebuje naši pomoc.
- Vzdělání je důležité.

Po zaznění jednotlivých výroků se žáci rozestupují na pomyslné ose podle toho, jak s výrokiem souhlasí/nesouhlasí. Mají přitom u sebe své portréty. Po každém výroku vyzveme žáky, aby se podívali na svůj portrét a hledali souvislost daného výroku s něčím, co je na portrétu zobrazeno. Vyzveme dobrovolníky ke sdílení a vysvětlení toho, proč stojí, kde stojí. Po posledním výroku žáky vybidneme, jestli nechtějí přidat další výrok oni sami.

Na flipchartový papír napíšeme otázku: Co má vliv na mé názory/na můj pohled na svět?

„Naše názory se neutváří zcela nahodile. To, jaký máme názor je vždy něčím ovlivněno. Uvedu vám příklad, co tím myslím: Myslím si, že pokud chce být člověk zdravý, musí sportovat. Můj názor je ovlivněn tím, že jsem

odmala hrál fotbal a rodiče mě ke sportu vedli. Díky tomu se pro mě stal pohyb důležitou součástí mé představy o zdravém životním stylu.“

Vyzveme žáky, jestli je nenapadá podobný příklad, případně jestli je napadá, co naše názory může ovlivňovat. Podle jejich odpovědí lepíme na flipchart pod nadepsanou otázku předem připravené kartičky s názvy možných oblastí.

Pokud žáky napadne něco, co na kartičkách nemáme předem připravené, dopíšeme to na prázdné kartičky. Vydáme postupně všechny kartičky, řekneme žákům, že se jedná o oblasti, které mají velký vliv na utváření našich názorů, na naši představu o světě.

„Projděte si v duchu každý sám za sebe jednotlivé oblasti (kartičky). Přemýšlejte o tom, jaká oblast vás mohla ovlivnit. Byla to škola? Vaše zájmy? Co vás ovlivnilo? Co ovlivnilo váš pohled na svět?“

Necháme chvíli na zamyšlení a zadáme jim samostatnou práci:

„Vezměte si kruce vaše portfolia. Do pracovního listu s provazem UBUNTU si napište nějaký názor, který zastáváte. Např. pokud chce být člověk zdravý, měl by sportovat. Zamyslete se ale nad opravdu vlastním názorem. Co vy osobně si myslíte. Až si zapíšete svůj názor, zamyslete se, ke které oblasti (kartičce) by patřil. Připište k vaší odpovědi, pojmenujte případně i konkrétní situaci, která vás ovlivnila.“

Ujistíme se, že žáci chápou správně zadání a pokračujeme dál.

„Vymyslete minimálně další dva názory, které zastáváte a které se týkají jiných oblastí (tzn. ve výsledku budete mít minimálně tři názory ke třem různým oblastem). Odpovědi si zapíšete. Pokud vás napadá více věcí, zapíšete je všechny. Na práci máte 10 minut.“

Po deseti minutách si žáci sednou do dvojic či trojic, aby si vzájemně představili své „provazy“ i portréty. Na tabuli napíšeme otázky, na které budou žáci společně hledat odpověď. Necháme jim 10 minut na práci.

- Co máme společné?
- V čem jsme naopak jedineční?
- Co bych si doplnil/a? (např. pokud spolužák říkal něco, co mě také ovlivnilo, ale při samostatné práci jsem si to neuvědomil/a)

Metodická poznámka: V mezichase napíšeme na flipchart definici identity, zatím ji žákům ale neukazujeme: Identita je to, jak se vnímám já a jak mě vnímá okolí. V průběhu času se vyvíjí, na základě různých rolí, které zažiji (dítě, žák, student, zaměstnanec, zpěvák, rodič, český občan, Evropan atd.). Ovlivňuje ji rovněž prostředí, kde se pohybuji (kde bydlím, studuji, pracuji) a lidé, se kterými se tam setkávám (jejich názory, postoje, chování atd.).

Po společné práci si žáci sednou do kruhu. Požádáme je, aby sdíleli, na co přišli:

„Sešli jsme se zpátky všichni ve společném kruhu, abychom si posdileli, na co jsme přišli. Začneme postupně od první otázky – přišli jste na něco, co máte se svým spolužákem společné? Co to je? Čím to je, že to máte společné? Našli jste naopak něco, v čem se lišíte? Doplnili jste si něco, co měl váš spolužák a vám to na obrázku nebo v pracovním listu chybělo?“

Ke každé otázce necháme zaznít několik odpovědí.

„Máme mnoho věcí společných, a přesto jsme každý jedinečný. Každého z nás ovlivňují různé vlivy, mohou to být naše zkušenosti, kamarádi, rodina, prostředí, ve kterém se pohybujeme... Díky jejich vlivu se vyvíjí nebo mění náš pohled na svět. To, kým jsme, se nazývá identita.“

Necháme žáky přečíst definici zapsanou na flipchartu a zeptáme se jich:

- Jak definici rozumíte? Dokázali byste ji shrnout vlastními slovy?
- Co je pro vás z definice nového? Jak tomu rozumíte?
- Co ovlivňuje vaši identitu a váš pohled na svět?

Pokračujeme reflexí první části aktivity:

„Pojďme se ještě jednou podívat na náš pohled na svět. Řekli jsme si, co ho ovlivňuje. To, jak se na svět díváme nyní, nemusí odpovídat tomu, jak jej budeme vnímat za několik let. Nasbíráme nové zkušenosti, budou pro nás možná důležité jiné věci, než které jsou důležité teď. A to je naprosto pořádku. Myslíte si, že má váš pohled na svět vliv i na to, jak se chováte nebo jak jednáte? Jaký?“

Necháme žáky odpovědět a doplníme další otázky:

- Proč je dobré si uvědomovat, co na nás má vliv?
- Co jste si díky dnešní práci uvědomili o sobě nového? (Poslední otázku mohou žáci zpracovat písemně do portfolií, neměli bychom je nutit odpovídat nahlas.)

Pauza 20 min

2. část - Čím bych chtěl být v budoucnu pro druhé (55 min)

Položíme/promítáme vedle sebe dvě fotografie známých mladých lidí (např. Karel Kovy Kovář – český youtuber, odlehčenou formou zpracovává aktuální témata; Greta Thunberg – švédská klimatická aktivistka; Nicol Shopaholic – česká youtuberka zabývající se udržitelnou módou, Ben Cristovao – český zpěvák, vegan a zastánce práv zvířat...).

„Podívejte se na tyto dva obrázky. Znáte lidi, které na nich jsou? Co byste o nich dokázali říci? Co byste dokázali říci o jejich identitě – jak byste ji popsali? Jaký vliv mají na identitu ostatních?“

Necháme zaznít odpovědi.

„Jsou to známé osobnosti. Možná je neznají všichni lidé na světě, ale mají své publikum, které je sleduje. Sledují je jejich příznivci a možná i lidé, kteří s nimi nesouhlasí. Objevují se v různých médiích a díky tomu mají velký dosah, díky tomu ovlivňují mnoho lidí. Tím, že se aktivně snaží šířit nějaké poselství, ovlivňují své publikum.“

Zadáme skupinovou práci, při které se žáci zamýšlí, jaký vliv mohou mít jako dospělí lidé na identitu a život druhých a na své okolí:

„Nejsou to ale jenom známé osobnosti, které mohou mít vliv na život ostatních. Asi mají větší dosah, ale každý z nás ovlivňuje nějakým způsobem své okolí. S tím souvisí i náš další úkol. Vytvořte dílo, jehož tématem bude „Čím bych chtěl být v budoucnu pro druhé?“. Ve svém díle ztvárněte, čím byste mohli mít vliv na identitu druhých ve svém dospělém životě. Až dostanete pokyn, rozdělíte se do skupin podle toho, jakým

způsobem chcete téma zpracovat. Můžete se stát výtvarníky, divadelníky nebo literáty. Výtvarníci tvoří plakát nebo storyboard. Divadelníci tvoří divadlo nebo živé obrazy. Literáti tvoří psaný text – úvahu, esej nebo báseň.“

Zadáme žákům další instrukce

„Ve skupině se domluvte, co bude obsahem díla. Přemýšlejte o své roli ve dvou rovinách – čím můžete být pro ostatní v osobním životě (rodina, práce...), čím pro ostatní můžete být ve veřejném životě (v interakci se společností – názory na okolí i svět, zapojení do dění v místě, ve světě apod). Soustředte se nejdříve na obsah. Až budete mít hotovo, můžete se zabývat ještě vizuálním „vylepšením“. Budte kreativní, výtvarné potřeby jsou k dispozici u vedoucího.“

Na zpracování díla dáme žákům 15 min.

Rozdělení žáků provedeme následovně – rozvěsíme v místnosti 3 cedule s nápisy: Výtvarníci, Divadelníci, Literáti. Necháme žáky, aby se dle své preference rozmístili. Pokud se u některé cedule shromáždí více žáků, rozdělíme je na menší skupinky (vzniknou tak např. 3 skupinky výtvarníků apod.). V žádné skupině by nemělo být víc než 6 žáků.

Skupiny během samostatné práce obcházíme a vedeme je k naplnění zadání. Průběžně informujeme o zbývajícím čase.

„Čas se nám nachýlil ke konci. Nyní nás čeká prezentace jednotlivých děl. Pojďme se podívat na to, jak se nám podařilo se s úkolem vypořádat. Čím byste chtěli být v budoucnu pro druhé? Začneme skupinou výtvarníků, pokračovat budeme divadelníky a nakonec se představí literáti.“

Jednotlivé skupiny prezentují nakonec svá díla ostatním, ti se mohou po prezentaci doptávat i oceňovat. Na představení mají žáci dohromady max. 25 min.

- Prezentace díla:
 - Výtvarníci zvolí mluvčí/ho, který dílo ve stručnosti představí, ostatní mohou posléze doplnit
 - Divadelníci – zvolí principála, který uvede, co v díle představují (pokud to bude třeba)
 - Literáti – zvolí přednášejícího, který dílo přednese/přečte
- Na představení jednotlivých děl máte max. 5 min.

REFLEXE (15 min)

V kruhu si povídáme nad následujícími otázkami, které můžeme uvést tímto způsobem:

„Nedostali jste jednoduchý úkol. Měli jste se ve skupině shodnout na tom, čím byste chtěli být v budoucnu pro druhé. Někdy je o něčem takovém velmi složité přemýšlet i sám za sebe. Vy jste se museli dobrat společného řešení. Na čem se vám podařilo rychle shodnout? Proč tomu tak podle vás bylo?“

- Debata o vašich budoucích „já“:
- Na čem jste se shodli rychle a proč to tak bylo?
- Narazili jste na nějakou problematickou věc, jakou a proč myslíte, že to tak bylo?
- Něco vás překvapilo? Co to bylo?
- Pomohla vám debata ve skupině uvědomit si něco nového? Co to bylo?
- Co vás formuje v průběhu času a co formujete nebo můžete formovat vy?

2.2.6 Téma č. 6 (Vzorová udržitelná obec)

Žáci v úvodu zjistí, na jakých pilířích stojí udržitelná obec. Následně se každá skupina věnuje jedné oblasti udržitelného rozvoje. Z dané nabídky vybírá zásady, které by měla dodržovat obec, kterou bychom mohli považovat za vzorovou udržitelnou obec. Důležité je, že žáci vybírají zásady konsenzuálním rozhodováním. Skupiny vybrané zásady na závěr prezentují, všechny skupiny společně tak dají dohromady X-tero zásad, které by měla naplňovat vzorová obec.

1. a 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (15 min)

„Nyní přesuneme naši pozornost od identity k obci, ve které se nachází vaše škola. Vytvoříme společně příběh, který může odpovídat realitě, ale můžeme si i vymýšlet a domýšlet věci, které nás napadnou a které se do příběhu budou hodit. Představte si, že o vaši obci nedávno psali v celostátních novinách. Psali tam, že si zakládá na udržitelnosti. Psali tam, že zasadili květinu! Vaším úkolem je teď na novinový článek reagovat. Vaše reakce budou vypadat tak, že řeknete: „A to není všechno! Udělali ještě...!“

Vysvětlíme žákům, že by měli vždy říct něco víc, než zaznělo před nimi, postupně stupňovat, co obec dokázala. Nevadí, že zazní odpovědi, které s udržitelností nesouvisí.

Následně položíme žákům otázku:

„Kdyby se vás někdo zeptal, zda je možné vaše bydliště považovat za udržitelnou obec, co byste mu odpověděli a proč?“

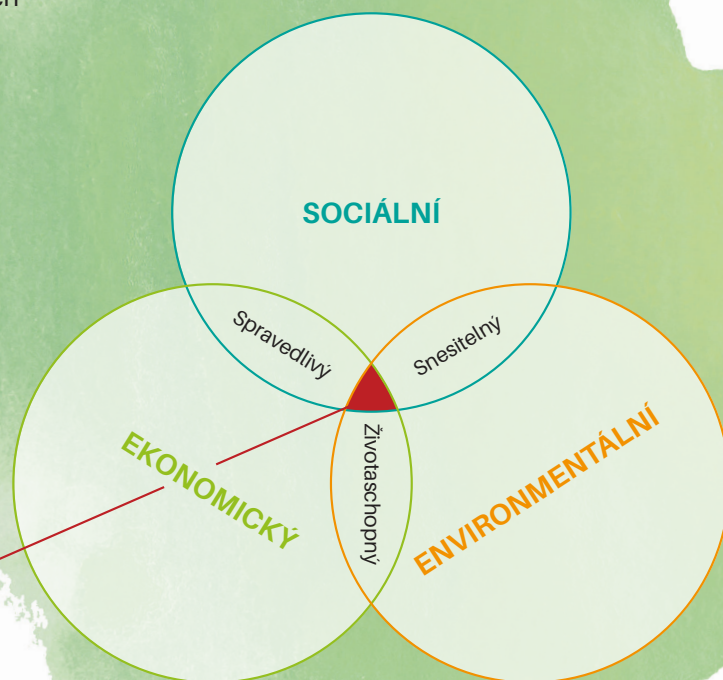
Necháme zaznít pár odpovědí.

„Shrnuli jsme si, že udržitelná obec se snaží přemýšlet nad svými aktivitami s ohledem na budoucnost. Nechce předávat dalším generacím do rukou poničenou, vydrancovanou obec, ale obec vzkvétající. Svůj projekt budete zaměřovat na to, aby obec byla více udržitelnou. Co to znamená? Pojďme se podívat na to, jak by měla vypadat udržitelná obec.“

PRŮBĚH (60 min)

Namalujeme na flipchartový papír následující obrázek⁴, pomocí něž žákům vysvětlíme, na jakých pilířích udržitelná obec stojí a co je jejím cílem:

„Podívejte se na tento obrázek, který představuje udržitelný rozvoj. Udržitelný rozvoj stojí na 3 pilířích, které symbolizují tyto tři kruhy: sociální, ekonomický a environmentální. Znázorňuje, že pokud chceme jednat udržitelně, s ohledem na příští generace, je důležité přemýšlet nad všemi třemi pilíři a žádný z nich nepřehlížet.“

UDRŽITELNÝ ROZVOJ

⁴ Udržitelný rozvoj. Ministerstvo životního prostředí [online]. [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj

Udržitelný rozvoj

„Udržitelný rozvoj je takový druh rozvoje, který se zároveň snaží odstranit nebo zmírnit negativní projevy dosavadního způsobu vývoje lidské společnosti. Minulý i současný vývoj založený především na ekonomickém růstu se nezvratně podepisuje na podobě a fungování naší planety. Většina přírodních zdrojů je konečná a jejich nadměrné čerpání naší planetu poškozují, jedná se tudíž v podstatě o rozvoj na dluh.“⁵

UR stojí na 3 pilířích:

- sociální pilíř – je zaměřen na lidi – jejich pohodu, zdraví, vzdělávání, kulturu, historii, vztahy, dobrou správu atd.
- ekonomický pilíř – zahrnuje ekonomický rozvoj, např. podporu malých podnikatelů, nakládání s odpady, daně, investice v různých odvětvích od firem přes obce po státy apod.
- environmentální pilíř – zabývá se ochranou životního prostředí – voda, klima, biodiverzita, welfare zvířat apod.

Pokud se zaměříme jen na jeden nebo dva pilíře, začne nám celá „trojnožka“ postupně padat. Cílem UR je zachování stejných, nebo dokonce lepších životních podmínek budoucím generacím.

„Zkusíme si nyní pojmenovat, jak by měla vypadat vzorová udržitelná obec. Obec, která stojí na všech třech pilířích. Vaším úkolem bude vybrat hlavní zásady pro vzorovou udržitelnou obec. Zásady nebudete vymýšlet, stačí je vybrat z nabídky, kterou dostanete do ruky. Zásady se vztahují k různým oblastem (např. k hospodářství, lidským právům, společnosti apod.), kterých je celkově šest.“

Napišeme je na tabuli a žáky rozdělíme do šesti skupin. Každá skupina se stane expertem na jednu oblast. Vysvětlíme žákům, že za chvíli si zástupce z každé skupiny vylosuje jednu obálku, ve které se bude skrývat množství zásad (rozstříhaných lístečků) k jedné oblasti. Daná skupina se stane expertem na oblast, k níž se lístečky vztahují.

„V obálce, kterou jste dostali je množství zásad v podobě rozstříhaných lístečků k oblasti, na kterou je vaše skupina expertem. Prohlédněte si pozorně lístečky a pojmenujte si, jaké oblasti se podle vás věnujete. Následně vyberte 5–10 lístečků, které vám připadají pro vzorovou udržitelnou obec hlavní. Lístečky vybírejte konsenzuálně, tj. všichni musí s jejich výběrem souhlasit. Lístečky můžete přeformulovat nebo vymyslet vlastní. Pokud něčemu nerozumíte, můžete použít mobilní telefon nebo se doptat. Vybraných 5–10 lístečků nalepíte na plakát s názvem a popisem vaší oblasti. Vyberete mluvčí (ideálně někoho, kdo ještě mluvčím nebyl), který ve 4 minutách: představí vaši oblast, představí texty lístečků, které skupina vybrala, a jaké důvody pro jejich zařazení skupina uváděla, představí lístečky, které skupina nevybrala a proč. Na práci máte 20 min.“

Zodpovíme případné otázky a zadání zároveň napíšeme na tabuli.

Před zahájením nastíníme žákům, jak by mohlo jejich rozhodování o výběru lístečků ve skupině vypadat. Vytáhneme z obálky náhodnou zásadu a zeptáme se žáků, zda by souhlasili s tím, aby byla zařazena mezi hlavní zásady vzorové obce. Prozkoumáme důvody pro a proti a zopakujeme hlasování. Vyzveme žáky, aby při výběru postupovali obdobným způsobem (pozn. je možné, že se žákům nepodaří dosáhnout čistého konsenzu, ale zvyšujeme pravděpodobnost, že většina žáků bude s výsledkem spokojena). Necháme zástupce skupin losovat obálku.

Během práce skupiny obcházíme, abychom žákům pomohli s náročnými pojmy. Pro závěrečnou reflexi si všímáme způsobu, jakým se žáci ve skupině rozhodují.

Během druhé hodiny žáci prezentují své oblasti (ideálně s nimi začneme již během první hodiny). Po každé

⁵ Udržitelný rozvoj. Ministerstvo životního prostředí [online]. [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj

prezentaci necháme prostor na dotazy a vybědíme zástupce ostatních skupin, aby vyzdvihli informaci/názor, který je zaujal. Prezentace můžeme uvést například takto:

„Přichází moment, kdy si společně představíme zásady udržitelné obce. Sešlo se nám tady velké množství expertů z různých oblastí. Máme zde experty na hospodářství, lidská práva... každá expertní skupina se soustředila na to, aby pojmenovala ty nejdůležitější zásady, které bychom měli dodržovat v dané oblasti, abychom naši obec předali dalším generacím v ještě lepším stavu, než v jakém je teď. Vyzývám první skupinu expertů, aby se ujala slova a představila nám, co jsou zásady, které bychom měli dodržovat!“

„Možná znáte různá desatera, která například shrnují 10 důležitých pravidel. My jsme pravidel nebo spíš nějakých zásad pro udržitelnou obec dali dohromady více. Budeme jim říkat X-tero zásad udržitelné obce.“

REFLEXE, ZÁVĚR (15 min)

Při reflexi se zaměříme na spolupráci a schopnost konsenzuálního rozhodování žáků i na udržitelný rozvoj. Reflexe práce ve skupinách:

„Ve skupinách bylo vaším úkolem vybrat z množství lístečků ty, které považujete jako skupina za hlavní. Musejí se shodnout. Co se vám dařilo? Co se vám nedařilo? Jak jste to řešili? Vaším úkolem bylo se rozhodovat konsenzuálně. Jak se vám dařilo naplňovat principy konsenzuálního rozhodování? Co fungovalo? K čemu by mohlo být takové rozhodování dobré? Co byste příště udělali jinak?“

Položíme žákům otázky týkající se UR:

„Cílem této aktivity bylo podívat se blíže i na to, co je udržitelný rozvoj a jak by vypadala vzorová udržitelná obec. Jak byste ji definovali? Jaká by měla být? Proč je důležité, aby myslela na různé aspekty života? Jak souvisí vaše udržitelná obec s demokratickou kulturou?“

Odpovědi žáků na poslední otázku můžeme ještě okomentovat:

„Demokratická kultura nemůže existovat, pokud jsou někteří opomíjeni nebo jsou porušována jejich práva, stejně tak zásady udržitelné obce nelze naplňovat bez demokratických principů... Udržitelný rozvoj se netýká jen obcí, ale je dobré na něj myslet v každodenním životě i při práci na školních projektech.“

Vyzveme žáky, aby si vzali portfolia a do pracovního listu namalovali vzorovou udržitelnou obec a vlastními slovy popsali, proč je udržitelná a na jakých pilířích stojí.

2.2.7 Téma č. 7 (Příprava na výzkum)

Žáci se během hodinové procházky po okolí blíže seznámí s obcí, ve které tráví svůj pobyt. Jejich následným úkolem je připravit se na mapování obce z hlediska udržitelného rozvoje. Mapování a výzkum proběhne následující den, tato aktivita dává prostor žákům se na výzkum připravit a konzultovat své cíle a otázky s vedoucími. Žáci pracují ve skupinách, ve kterých připravovali X-tero udržitelné obce a designují výzkum pro svoji oblast. Na závěr si jednotlivé skupiny svou přípravu vzájemně představí.

1. - 4. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (80 min)

Vyrazíme se žáky na hodinovou procházku po okolí.

„Dosud jsme se pohybovali zejména po našem areálu. Abychom se porozhlédli po místě, ve kterém se nacházíme a abychom se naučili dívat se okolo sebe, vyrazíme na společnou procházku. Seznámíme se společně s místem, ve kterém náš pobyt probíhá, ukážeme si klíčové body obce.“

Můžeme si říci základní historické, demografické a ekonomické údaje. Nabádáme žáky k tomu, aby se dívali

okolo sebe a zapamatovali si alespoň jednu zajímavou věc, o které jsou přesvědčeni, že by mohla zajímat ostatní. Některé obce mají pro své návštěvníky zpracované tzv. questy, kterých můžeme využít a procházku si ozvláštnit (viz [Questing.cz](https://www.questing.cz), <https://www.questing.cz/QST2/Uvod.aspx>).

Vrátíme se zpátky a společně si řekneme, co se žáci dozvěděli:

„Vaším úkolem bylo se soustředit na obec. Pozorovat ji, sledovat jak na vás působí. Na co jste přišli? Jak se v ní lidem podle vás žije? Co jste se o místě dozvěděli, co jste ještě nevěděli? Co vás překvapilo? Všimli jste si cestou něčeho zajímavého, neobvyklého, dalšího?“

Necháme zaznít několik odpovědí.

„Představte si, že pro tuto obec byste nyní měli realizovat svůj školní projekt. Co by vás napadlo, že byste udělali? (...) Teď se na obec podívejte z hlediska udržitelného rozvoje? Máte nějaké další nápady, co by se dalo udělat? (...) Proč je důležité se podívat na obec z hlediska udržitelného rozvoje před tím, než pro obec začneme realizovat svůj projekt? Co nám může toto zkoumání přinést?“

(Zkoumání obce z tohoto hlediska nám může napovědět, čemu se v projektu věnovat)

Vyzveme žáky, aby si vzali k ruce svá portfolia a podívali se na list se vzorovou udržitelnou obcí (viz aktivita *Vzorová udržitelná obec*).

„Zapište si do portfolia odpověď na otázku: V čem by podle vás tato obec mohla naplňovat principy UR, jak jste si je popsali ve svém portfoliu?“

Mezitím načrtneme na flipchart osu 0–100. Rozdáme žákům post-it papírky a vyzveme je, aby svůj papírek označili svým symbolem nebo iniciálami a zaznamenali na osu, jak na ně obec působila (0 = vůbec nenaplňuje principy UR; 100 = naplňuje principy UR v maximální míře, je vzorovou obcí). Osu si po použití ještě uschováme, budeme s ní pracovat v další aktivitě.

PRŮBĚH (70 min)

„Zatím jsme si udělali jen odhad toho, jak moc naplňuje nebo nenaplňuje obec principy UR. Viděli jste, že každý z vás na to má trochu jiný názor. Abychom jenom neodhadovali to, jak na tom obec je, musíme se pustit do mapování obce. Cílem tohoto mapování je více prozkoumat, jak naplňuje obec principy udržitelného rozvoje, nakolik je vzorovou obcí.“

Zeptáme se žáků, jakým způsobem bychom to mohli zjistit? Od koho a kde můžeme informace zjišťovat? Odpovědi žáků zapisujeme na flipchart. Odpovědi by mohly být následující:

- internet
- rozhovory s místními
- vývěsky, výlepní plochy
- informační centrum
- obecní úřad
- místní obchůdky
- firmy zajišťující důležité služby
- místní noviny

„Mapování lze realizovat různými způsoby. Vy jste vyjmenovali velkou část z nich. Klíčová část mapování, kterou tady budeme dělat, bude probíhat pomocí výzkumu v obci. Přímo v terénu. Za chvíli se rozdělíte do skupin a vydáte se do obce. Skupiny budou stejné jako v minulé aktivitě. To znamená, že nám zde vzniknou experti na hospodářství, lidská práva... Úkolem jednotlivých skupin bude zjistit, do jaké míry naplňuje obec X-tero v dané oblasti. Nyní máte čas na to, připravit se na výzkum – na rozhovory s místními. Na výzkum se vydáte zítra, dnes je čas vše připravit, po večeri budou jednotlivé skupiny prezentovat, jak se na výzkum připravily.“

Každé skupině rozdáme zadání (viz níže) a flipchartový papír.

Zadání pro žáky (k tisku viz Příloha č. 1 - 3.2.7):

1. Stanovte si cíl svého výzkumu. Zamyslete se nad svou oblastí. Co konkrétně chcete zjistit? Chcete vědět, co lidem chybí, jak jsou spokojeni...? Doplňte následující větu:

Naším výzkumem chceme zjistit,

2. Stanovte si výzkumné otázky, na které budete hledat odpovědi, abyste dosáhli svého cíle a abyste mohli odpovědět na to, jak obec naplňuje X-tero ve vaší oblasti. Naformulujte si alespoň 3 otázky, na které budete hledat odpovědi z různých zdrojů (internet, místní obyvatelé, úřad...).

3. Koho oslovíte. K zodpovězení otázek můžete využít různé zdroje, vaším úkolem bude ale oslovit i místní. Domluvte se na tom, koho z místních oslovíte. Oslovte alespoň 6 místních (různé věkové kategorie), domluvte se, jaké další zdroje informací - alespoň 3 - využijete (internet, úřad...).

4. Na co konkrétně se budete místních ptát? Zkuste vymyslet otázky pro místní obyvatele. Na co konkrétně se jich budete ptát? Vyzkoušejte si rozhovor ve vaší skupince, abyste zjistili, že vaše otázky dobře fungují. Ptejte se nejdříve na to, co funguje, co se daří. Osnova rozhovoru by mohla být následující:

1. Oslovení - představíte se a vysvětlíte, co potřebujete.

2. Rozhovor - pokládáte dotyčným předem připravené otevřené otázky. Na konci můžete vybidnout respondenta k tomu, jestli by ještě něco nedoplnil.

3. Poděkování, rozloučení.

5. Konzultujte s lektory váš cíl i vaše otázky. Po jejich odsouhlasení zpracujte cíl i otázky na flipchartový papír, využijte pouze horní polovinu papíru (do spodní poloviny zaznamenáme později vaše zjištění).

Žákům dáme na přípravu 60 min. V průběhu žáky obcházíme a pomáháme jim formulovat cíl a otázky.

„U cíle buďte konkrétní - zamyslete se, k čemu má váš výzkum vést. Přemýšlíte ale vždy v rámci své oblasti. Např. co byste chtěli od lidí v obci zjistit v rámci oblasti globálního rozvoje? (...)"

Upozorníme žáky 15 min před vypršením časové dotace, že je nejvyšší čas na poslední konzultace a práci na flipu. Řekneme jim, že po pauze (večeři) budou ostatním skupinám prezentovat, co se rozhodla zkoumat jejich skupina.

Žáci mohou využít čas i k tomu, že začnou hledat odpovědi na své otázky na internetu. Zodpovězení otázek na základě internetu není ale dostatečné. Upozorníme žáky, že výzkum v terénu je přesto čeká.

ZÁVĚR (30 min)

(Aktivita je proložena pauzou na večeři.)

Skupiny prezentují svou přípravu na svůj výzkum ostatním skupinám. Mají poslední možnost konzultovat svůj postup s vedoucími.

„Po večeři nás čeká prezentace jednotlivých skupin. První, kdo bude prezentovat, bude skupina ... Pojďte se postavit před ostatní a ve své prezentaci přestavte, jak jste se na výzkum připravili.“

Necháme žáky prezentovat.

Pokládáme žákům závěrečnou otázku, zda na základě našeho výzkumu budeme moci lépe určit, do jaké míry je obec vzorovou obcí, co se udržitelného rozvoje týče.

2.2.8 Téma č. 8 (Rozmanitost)

Žáci se během aktivity zaobírají rozmanitostí. Aktivita je zařazena mezi aktivity, které jsou založené na spolupráci skupiny, aby vedoucí mohl se žáky dobře reflektovat to, co skupině funguje a na co dávat pozor. Žáci se nad rozmanitostí zamýšlí z hlediska vlastní zkušenosti. V závěru pomocí myšlenkové mapy reflektují, jak využít rozmanitosti své skupiny mj. pro výzkum a práci na školním projektu a jak předcházet nedorozuměním, která mohou z rozmanitosti vyplývat.

MOTIVACE, ÚVOD (10 min)

Přineseme si do místnosti mísu s jablky pro každého žáka, položíme ji doprostřed místnosti. Zeptáme se žáků, jaká jsou jablka – necháme zaznít 3–4 obecné charakteristiky (např. červená/zelená, kulatá, malá, šťavnatá...).

„Nyní si vezměte každý jedno jablko z mísy. Pořádně si jej prohlédněte. Všimněte si barev, velikosti, tvaru i dalších znaků: teček, žízev, otláčenin, nerovností, tvaru stopky... Zkuste k jablku přivonět. Zamyslete se nad tím, jaký může být příběh tohoto jablka, jak a odkud se sem dostalo...“

Vrátíme všechna jablka do košíku, přikryjeme je látkou a zamícháme je. Pak požádáme žáky, aby si každý své jablko našel a vzal zase k sobě.

Zeptáme se žáků:

„Vypadá to, že jste si každý našel zase zpátky své jablko. Jak se vám to podařilo? Podle čeho jste své jablko poznali? Zkuste své jablko popsat (...) Shodli bychom se na tom, které jablko je nejkrásnější? (...) Vidím, že mezi vámi nepanuje shoda! Čím je to způsobeno?“

Žáky necháme postupně odpovídat na jednotlivé otázky. Diskuzi shrneme sdělením, že stejně jako neexistují na světě dvě stejná jablka, neexistují ani dva stejní lidé. Lišíme se jak vzhledem (jako jablka), tak názory (viz náš názor na nejkrásnější jablko)⁶.

PRŮBĚH (25 min)

Rozdělíme žáky do skupin (po 4–5).

„V krátkém cvičení s jablky jsme se dostali k pojmu rozmanitost. Co to je rozmanitost? Vaším úkolem nyní ve skupinách bude vymyslet charakteristiku rozmanitosti. Kromě charakteristiky vymyslete i příklady rozmanitosti, vymyslete, kde všude se může rozmanitost vyskytovat.“

Společně sdílíme nápady jednotlivých skupin. Uvedeme různé příklady:

„Rozmanitost se vyskytuje v různých formách a podobách. Některé jste zde jmenovali. Můžeme narazit na rozmanitost názorovou vztahující se k demokratické kultuře, ale i rozmanitost druhovou (biodiverzita), genovou... apod. S rozmanitostí se setkáváme denně. Někdy nám připadá, že rozmanitost přináší výhody, někdy nám připadá, že je náročné se s ní vyrovnat.“

Položíme žákům následující otázky:

- Jak na rozmanitost reagujete? Zkuste uvést konkrétní příklady.
- Kdy reagujete pozitivně a kdy negativně? Proč?
- V čem spatřujete výhody a nevýhody uniformity nebo rozmanitosti?

„Brzy vás čeká mapování komunity a až se vrátíte do školy i realizace školního projektu, který budete společně tvořit. Pro hladkou spolupráci a komunikaci ve skupině je důležité, abyste si každý uvědomoval, že jsme si v mnohém podobní a zároveň se v mnoha ohledech lišíme: máme jiné názory, jsou pro nás důležité jiné věci, jinak reagujeme na různé podněty. Proto je dobré si zvědomit, jak rozmanitost naší skupiny využít, ale přemýšlet i nad tím, že rozmanitost může vést k potenciálním konfliktům, kterým ale můžeme předcházet.“

⁶ Úvodní část inspirována metodou Citróny, dostupná zde: WINKELMANN, Anne Sophie. More Than Culture – Více než kultura: Diverzita v mezinárodní práci s mládeží [online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2016 [cit. 2020-04-06]. ISBN 978-80-261-0627. Dostupné z: <https://www.strukturovanydialog.cz/sites/default/files/file/files/1468320566/more-than-culture-vic-nez-kultura.pdf>

„Pojďme se společně nyní zamyslet nad rozmanitostí naší skupiny, nad tím, v čem jsme společně silní a na co si naopak dávat pozor. Pojďme se zamyslet i nad příklady rozmanitosti, které jsme už na tomto pobytu zažili. Budeme vše zapisovat na flipchart, vyrobíme si myšlenkovou mapu, toho, co nás napadá k jednotlivým podtématům. Sdílejte jen to, co sdílet chcete.“

Do středu myšlenkové mapy žáci napíší: Rozmanitost a naše skupina. Ze středu povedou tři základní chapadla myšlenkové mapy:

- Co můžeme využít, v čem je naše skupina silná.
- Na co bychom si měli dávat pozor, jak můžeme předcházet nedorozuměním.
- Co už jsem během pobytu zažil (co se týkalo rozmanitosti mezi námi)?

REFLEXE (10 min)

„Pojďme se zamyslet nad silou vaší skupiny i nad silou každého z vás. V čem pramení síla skupiny? V čem může být síla jednotlivce?“

- Když upečeme ze všech rozmanitých jablek štrúdl, jaký bude? (Žáci hledají pozitiva a negativa)
- Co se stane jednotlivým jablkům?

Diskutujte krátce o tom, v čem paralela v převedení od štrúdlu na skupinu žáků platí a v čem případně pokulhává.

2.2.9 Téma č. 9 (Mapování a vyhodnocení výzkumu)

Žáci vyráží do terénu – mapovat obec, zkoumat, do jaké míry naplňuje principy udržitelného rozvoje. Žáci jsou rozděleni do skupin, každá skupina má na starosti jednu oblast UR, je tak expertem právě na ni. Po svém výzkumu v terénu i zjišťování informací z internetu žáci za svou skupinu zpracovávají společné prezentace, aby ostatním představili, co zjistili. Na závěr všichni žáci zhodnotí, do jaké míry naplňuje obec principy udržitelného rozvoje.

Aktivitu realizujeme uvnitř i venku.

1. - 4. hodina

ÚVOD (10 min)

„Včera jste se na tuto aktivitu připravovali, dnes vás konečně čeká realizace. Pustíme se do terénu. Budeme z pozice expertů mapovat obec. Vaším úkolem bude dosáhnout cíle, který jste si ve svých skupinách vytyčili během své včerejší přípravy. Na hlubší zkoumání obce – na internetu či v terénu – a na zpracování výstupů máte 1,5 hodiny.“

Doporučené časové rozdělení je:

- 60 minut výzkum v terénu + rešerše na internetu (domluvíme se se žáky na přesném čase, kdy se mají vrátit)
- 30 minut zpracování výsledků

Před cestou do terénu zopakujeme žákům základní pokyny:

„Nezapomeňte, že před cestou máte zjistit informace od alespoň 6 místních (různých věkových kategorií) a využít další zdroje (úřad, internet, nástěnky...). Ve své skupině si rozdělte role, zopakujte si, čeho byste chtěli dosáhnout a jak toho dosáhnete. Hlídejte si čas, vezměte si s sebou zápisník, psací potřeby i přípravu na rozhovory. Po výzkumu se v (zadáme čas) sejdem opět zde, další instrukce ke zpracování dostanete po svém návratu.“

Nyní nastává čas na poslední otázky a upřesnění si zadání s vedoucími. Žákům můžeme rozdat mapy obce.

PRŮBĚH (90 min)

Necháme žáky po skupinách vyrazit do obce, aby zjistili, do jaké míry obec naplňuje principy udržitelného rozvoje (UR). Každá skupina má na starost pouze svoji oblast UR. Žáci se začnou vracet cca po hodině.

Po návratu rozdáme jednotlivým skupinám jejich flipchartové papíry, které zpracovávaly v aktivitě Příprava na výzkum. Žáci na nich mají zaznamenán svůj cíl i otázky ke svému mapování.

„Na svých flipchartech máte zaznamenaný cíl, kterého chcete dosáhnout během výzkumu, i otázky k mapování. Teď, po návratu, zpracujte do flipchartu i vaše výstupy. Nejdříve společně ve skupině posdíte, na co jste během mapování přišli, následně svá zjištění zapíšte. Po zpracování flipchartů bude následovat prezentace jednotlivých skupin, každá skupina bude mít na prezentaci 10 min a v prezentaci zazní: Jaké jste položili otázky? Jak jste zjišťovali odpovědi? Co jste zjistili? Co by bylo dobré ještě zjistit? Je daná obec v rámci vaší oblasti udržitelná?“

Jednotlivé body prezentace zapíšeme na tabuli, aby je žáci měli na očích.

S flipcharty budou žáci pracovat i v následující aktivitě. Je proto důležité, aby veškeré zásadní informace (zejména zjištění o kvalitě a nedostatcích, výstupy mapování) byly zaznamenány písemně. Do prezentování by se měli zapojit všichni členové skupiny.

V mezičase vyvěsíme osu udržitelného rozvoje (viz aktivita *Příprava na výzkum*), na které jsou post-ity žáků.

ZÁVĚR, REFLEXE (80 min)

Místnost upravíme tak, aby bylo dobře vidět na prezentujícího.

„Máme za sebou mapování obce ... Mapování obce provádělo 6 expertních skupin, každá skupina byla zaměřena na jinou oblast. Cílem jednotlivých skupin bylo zjistit, jak si obec vede z hlediska udržitelného rozvoje v rámci dané oblasti. Nyní se zde experti sešli, aby nám odprezentovali, k čemu v rámci svého mapování došli. Prosim prezentující, aby nám představili, jaké otázky si položili, jak na ně hledali odpověď a zejména pak to, k čemu dospěli.“

Necháme žáky prezentovat.

Po zaznění všech prezentací vyzveme žáky, aby se ještě jednou podívali na osu UR a aby vyhodnotili, jestli by nyní lísteček nechali na stejném místě nebo jej posunuli. Vyzveme několik žáků, aby svůj posun zdůvodnili. Zeptáme se jich, v čem by jejich obec mohla být vzorová z pohledu UR.

Na závěr se zeptáme:

- Co zajímavého, nového jste se dozvěděli díky vašemu vlastnímu výzkumu?
- Co nového, zajímavého jste se dozvěděli díky prezentací vašich spolužáků?
- Co z výzkumu bychom mohli využít ve vlastní obci, až budeme zkoumat ji?
- Jak jste spokojeni s průběhem průzkumu? Co pro vás bylo snadné a kde jste zaznamenali obtíže?

2.2.10 Téma č. 10 (Návrh a výběr projektových záměrů)

Žáci se rozdělí do skupin, tzv. komisí. Každá komise se zaměřuje na jinou oblast UR. Úkolem žáků (komisí) je na základě podkladů z předchozích aktivit vygenerovat několik projektových záměrů, které by napomohly obci lépe naplňovat principy UR. Ze skupiny návrhů pak společně vybírají jeden záměr k realizaci. Žáci při aktivitě rovněž zažijí konsenzuální rozhodování.

Aktivitu realizujeme vevnitř i venku.

MOTIVACE, ÚVOD (5 min)

„Zkuste zavzpomínat a vybavit si, co všechno jsme dělali, abychom poznali obec a okolí. Dokázali byste popsat, co to bylo?“

Necháme zaznít odpovědi, které se týkají procházky po obci, mapování...

PRŮBĚH (150 min, 25 min pauza, 60 min)

1. část - tvorba projektových záměrů (90 min)

„Zmapovali jsme si obec. Zjistili jsme, jak si na tom stojí z hlediska udržitelného rozvoje. Ale zatím nám z toho všeho pořád ještě nevznikl žádný návrh na projekt, který bychom mohli pro obec realizovat. O to se pokusíme nyní. Vaším úkolem bude přijít s návrhy projektů, které by pomohly obci lépe naplňovat principy udržitelného rozvoje. Budete pracovat ve skupinách. Místo původních expertních skupin ale nyní sestavíme komise. Komise se budou zabývat jednotlivými oblastmi udržitelného rozvoje. Vznikne tak např. Komise rozvoje místa, Komise hospodářství... Do komisí se rozdělíme hned teď, abyste věděli, v jakých skupinách budete pracovat a co je vaší oblastí.“

Rozdělení provedeme následovně:

- Žáci se sejdou v původních expertních skupinách. Každá skupina vytvoří řadu.
- Rozdáváme postupně žákům čísla 1 až 6 (pokud jsme v jedné řadě skončili např. číslem 3, v další řadě začínáme číslem 4).
- Nové skupiny utvoří všichni žáci s číslem 1, další skupinu žáci s číslem 2... Dohromady vznikne 6 nových skupin.

Každou skupinu necháme losovat jednu oblast UR (máme je připravené např. na kartičkách). Ověříme si s jednotlivými skupinami, že v každé skupině je vždy alespoň jeden expert na danou oblast (tj. žák, který oblast zkoumal i v rámci mapování a výzkumu).

Metodická poznámka: Pokud se některé oblasti UR během mapování ukázaly jako nevhodné (je složité k nim vymýšlet návrh projektu či jim žáci nerozumí), nemusíme k nim tvořit komisi. V tom případě rozdělíme žáky do menšího počtu skupin.

„Komise, které jsme si sestavili, se zabývají danou oblastí UR. Úkolem komisí je přemýšlet nad tím, jak obec podpořit, aby více odpovídala principům UR. Musí vymyslet alespoň jeden návrh, který by říkal, co by se dalo vylepšit, co bychom mohli v obci realizovat, co předělat (tzv. projektový záměr), aby se obec přiblížila vzorové obci dle principů UR. Např. máme kvalitní infrastrukturu (oblast hospodářství), ale řidiči nerespektují maximální povolenou rychlost a jsou nebezpeční pro chodce. Náš projekt může řešit situaci v okolí školy např. tím, že po dohodě se školou a starostkou vyrobíme poutače, které řidiče upozorní na riziko, které způsobují. V naší obci proběhlo už mapování i výzkumy, v komisích zasedají experti, můžeme se při vytváření záměrů opřít o relevantní data.“

Doporučení pro realizátory: Ujistíme se, že žáci rozumí, co mají dělat a jak rozumí pojmu „projektový záměr“. Projektový záměr je rozpracovaný dokument, který plánovaný projekt podrobně popisuje – uvádí důvody pro existenci projektu a cíl, rozpočet, organizační zajištění a zdroje, dále pak očekávané dopady, přínos, ale i rizika (Projektový záměr, 2018).⁷ Součástí je i harmonogram. Žáci v tuto chvíli pouze brainstormují nápady, co by mohli v rámci své oblasti dělat, zdůvodňují, proč je to důležité a stanovují cíle. Projektové záměry žáků nemusí být nutně velké věci. Naopak, je žádoucí, aby se žáci zaměřili na to, čím by mohli přispět sami, případně s dopomocí komunity či obce. Pokud ale budou mít „velký“ nápad, mohou ho rovněž zaznamenat a předat obci k řešení.

⁷ Projektový záměr (Business Case). In: ManagementMania.com [online]. Wilmington (DE) 2011-2020, 05.06.2018 [cit. 27.07.2020]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/projektovy-zamer-business-case>

„Od každé komise obec očekává představení návrhu projektu, jeho cíle a zdůvodnění nutnosti jeho realizace. Zajímají ji dopady a přínosy vašeho projektu i rizika realizace. Rozpočet obce je omezený, pro to, aby váš projektový záměr byl kvalitní a obstál v konkurenci ostatních návrhů, je důležité postupovat systematicky na základě pokynů uvedených v tomto dokumentu.“

Rozdáme komisím:

- oblast UR, kterou se budou zabývat
- výstupy z mapování obce (viz flipcharty z aktivity) odpovídající oblasti
- zadání (viz Příloha č. 1 – 3.2.10) – skupiny je dostanou sepsané na papíře.
 - Úkolem jednotlivých skupin je navrhnout 1–2 projektové záměry v rámci své oblasti, pojmenovat cíl (tj. jak to bude fungovat/vypadat, až bude záměr realizován), zdůvodnit potřebnost projektu, přínosy a rizika. Následně si připravit prezentaci.
 - Skupiny během jejich práce obcházíme a pomáháme jim pochopit zadání i to, co je projektový záměr.
 - V rámci přípravy jsou žáci vysláni „do terénu“ získat fotografii současného stavu do prezentace ke svému projektu. Po návratu jim pomůžeme nahrát fotku do počítače, aby se následně při prezentaci mohla promítnout.
 - Žáci mají na vše dohromady 90 min.

3. a 4. hodina

2. část - prezentace (60 min + 25 min pauza)

Vyzveme skupiny, aby prezentovaly své projektové záměry. Každá skupina má 10 min, ve kterých stihne:

1. sdílet s ostatními skupinami svůj status a fotografii.
2. Vyzvat ostatní ke komentování statusu. (Žákům rozdáme lepicí post-its papírky, na které napíšou během 1–2 min své reakce a nalepí je na prezentaci, můžou na sebe i reagovat.)
3. Prezentující skupina nahlas komentáře čte a odpovídá na dotazy. Cílem je vyvrátit případné obavy komentujících a přesvědčit je o tom, že projekt stojí za realizaci.
4. Komentování je zakončeno prezentací nákresu, jak bude vypadat místo po realizaci projektu.

Jednotlivé návrhy (název + oblast, které se týká) zapisujeme pod sebe na flipchartový papír. Po prezentacích uděláme přestávku (25 min).

Vyzveme žáky:

„Během přestávky se podívejte na jednotlivé záměry. Zamyslete se, které vám připadají dobré, které byste mohli realizovat. Po přestávce budeme jeden z nich vybírat.“

5. a 6. hodina

3. část - výběr projektu k realizaci (30–60 min)

Výběr projektového záměru po přestávce uvedeme například takto:

„Z časového a finančního hlediska není možné v nejbližší době realizovat všechny záměry. Je tedy na nás, abychom rozhodli, který záměr budeme realizovat, co se rozhodneme v obci změnit. Při výběru vyzkoušíme konsenzuální rozhodování. Abychom měli svá rozhodnutí něčím podložená, je dobré si říci, na základě čeho se budeme rozhodovat – stanovit si kritéria.“

Navrhujeme žákům, že nastavíme tři kritéria, která nám pomohou rozhodnout.

„Zamyslete se nad tím, podle čeho (jakých kritérií) by se měly návrhy posuzovat. Co je pro nás důležité? Co je důležité pro realizaci projektu? Pro projekt samotný?“

Každý návrh kritéria společně probereme a vyhodnotíme, zda je vhodný. Pravděpodobně žáci přijdou s obdobnými návrhy kritérií:

- finanční náročnost (projekt nevyžaduje financování, příp. je navrženo, jak získat potřebné finance...)
- časová náročnost (projekt lze zrealizovat pouze do určitého termínu, ...)
- přínos projektu pro obyvatele obce
- není třeba výrazná pomoc dalších lidí
- zajímá nás téma záměru projektu
- apod.

Vybraná kritéria zapíšeme na flipchart a přistoupíme k výběru projektového záměru. Žáci dostanou 5–10 min, aby samostatně posoudili projektové záměry dle kritérií. Na list papíru si napíší seznam všech záměrů a k nim číslo 0–3 podle toho, kolik kritérií daný záměr naplňuje. Přistoupíme ke společnému výběru:

- Nejprve vyřadíme záměry, které nesplňují žádné kritérium (0). Následně záměry, které naplňují jedno kritérium (1). Obdobně postupujeme i se záměry, které naplňují dvě kritéria (2).
- Žáků se vždy ptáme, jestli je vyřazení záměru v souladu s kritérii a jestli s ním všichni souhlasí.
- Zbylé záměry naplňují 3 kritéria. Můžeme se mezi nimi rozhodnout na základě debaty, kdy všichni souhlasí s finálním výběrem. Žákům dáme 15 min na dosažení konsenzuálního rozhodnutí. Pokud se nedoberou konsenzu, budeme o finálním záměru hlasovat.
- V případě, že hlasování nerozhodne, vyřadíme záměry, které měly nejméně hlasů a diskutujeme pouze o dvou s největším počtem hlasů).
- Pokud se nedomluvíme, po dalších cca 10 minutách, bude pro výběr stačit 1/2 hlasů (s touto dohodou musí opět souhlasit všichni žáci). Pokud by i tak byla dohoda problematická, hledáme jiné řešení (např. realizujeme nejdřív jednodušší návrh, abychom si to na něm vyzkoušeli, do toho složitějšího se pustíme příště apod...)

Název vítězného projektového záměru napíšeme do středu flipchartového papíru. Všichni na flip udělají svoji značku/podpis jako znamení, že s realizací záměru souhlasí.

4. část - první nápady pro realizaci projektu (30 min)

Pokud nemáme dost času, můžeme tuto část přeskočit a žákům pouze vysvětlit, co ještě chybí k finalizaci projektového záměru (zamyslet se nad harmonogramem, zdroji, ...). Nad těmito aspekty se budou muset zamyslet, až budou ve škole realizovat svůj projekt.

„Už máme vybraný projektový záměr. Víme, co chceme pro obec realizovat, aby lépe naplňovala principy udržitelného rozvoje. Nyní se zamyslíme nad jednotlivými kroky, které je třeba udělat, abychom mohli náš projekt uskutečnit.“

Každému žákovi rozdáme lepicí lístečky (post-ity). Na každý lísteček napíší jednu věc, která je nutné udělat, abychom mohli projekt realizovat.

Flipový papír s názvem projektu a podpisy umístíme doprostřed místnosti a vyzveme žáky, aby na něj umísťovali své lístečky. Vybídeme je, aby si před umístěním svého lístečku flipchart prohlédli a shlukovali k sobě lístečky se stejným nápadem.

Společně projdeme jednotlivé lístečky. Zaměříme se na posloupnost jednotlivých kroků a na míru obecnosti a konkrétnosti jednotlivých kroků. Žádné nápady nejsou špatné, naopak přelepováním jednotlivých lístků vytvoříme myšlenkovou mapu k plánování projektu.

„Podařilo se vám se zamyslet nad množstvím kroků, které je třeba pro realizaci udělat. Některé zabíhají do detailu, některé zas obecně popisují, na co nesmíme zapomenout. Teď jsme si i jednotlivé kroky seřadili tak, jak by bylo dobré, aby se postupně realizovali Pojdte se na náš výtvar ještě podívat. Nechybí v něm něco? Některé aktivity je nutné realizovat před začátkem projektu, některé při realizaci. Nezapomněli jsme na něco? Některé aktivity zvládneme sami a s některými budeme potřebovat pomoc - které to jsou?“

Necháme žáky si jednotlivé kroky ještě prohlédnout a okomentovat. Následně jim přiblížíme, co je čeká po návratu do školy.

„Na pobytu jsme si vyzkoušeli, jakým způsobem můžeme o realizaci svého projektu uvažovat. Vyzkoušeli jste si, jak stanovit cíl výzkumu, jak udělat výzkum a jak s výsledky z výzkumu pracovat a vymyslet na jejich základě projekt. Až se vrátíte z pobytu, toto všechno využijete při práci na školním projektu. Stejně jako tady si stanovíte, jakému tématu se budete věnovat, uděláte výzkum v obci a pak vymyslíte konkrétní projekt. Pak budete tento projekt i realizovat. Je důležité vytvořit si harmonogram činností a rozdělit si, kdo za co zodpovídá, do kdy budou dané činnosti hotové, zvolit si lídra, který bude realizaci vést...“

REFLEXE (30 min)

V reflexi se zaměříme na to, jak žáci hodnotí svou práci a na proces výběru projektového záměru.

Zhodnocení své práce:

- Co se vám povedlo zvládnout bez problémů? Za co byste chtěli pochválit – sami sebe, celou skupinu nebo vašeho spolužáka?
- Jaké problémy vám bránily ve splnění úkolů?
- Co vám pomohlo úkoly nakonec zvládnout?
- Jak byste řešili úkoly příště, abyste se vyhnuli zmiňovaným problémům?

Proces výběru projektového záměru:

- Jak hodnotíte průběh výběru projektu? (Jste s výsledkem spokojeni a proč? Jste s ním nespokojeni a proč?)
- Co je konsenzuální rozhodování? Co si o něm myslíte? Jaké v něm vidíte výhody/nevýhody?
- Co vám pomáhalo při rozhodování o výběru projektu?

Na závěr žáky vybidneme, aby shrnuli (na základě toho, co při reflexi odpovídali), co během této aktivity zažili.

2.2.11 Téma č. 11 (Závěrečný večer - splétání provázků demokratické kultury)

Žáci se během krátké stezky s otázkami zamyslí nad tím, co jim pobyt přinesl a své myšlenky sdílí při závěrečném ohni.

Aktivitu realizujeme venku.

1. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (5 min)

Přivítáme žáky u posledního večera a společně krátce shrneme, čemu jsme se během pobytu věnovali.

„Vítejte na našem závěrečném večerním programu. Pobyt pomalu končí a dnešní večer je naším posledním společným večerem, který tu zažijeme. Když se ohlédneme zpět – co si vybavujete, že jsme tu dělali? Co jste zažili? Zkusme se vrátit do prvního dne, času vašeho příjezdu. Jaké to bylo? Co se dělo?“

Pokud žáci něco opomenou, doplníme to.

Čemu jsme se věnovali (souhrn témat i aktivit): demokratická kultura, demokracie, identita, rozmanitost, konsenzus, spolupráce, diskuze, argumentace, poznání obce včetně výzkumu/zjišťování v místě, udržitelný rozvoj, X-tero udržitelné obce, navrhování a výběr projektového záměru.

PRŮBĚH (30 min)

Uprostřed místnosti jsou v košíku nachystané provázky – pro každého žáka jeden. Představíme, co košík obsahuje:

„Košík, který vidíte před sebou, je plný provázků. Provázek je i symbolem, který se objevoval ve vašich pracovních listech. Co podle vás provázek symbolizuje? (...) Provázek je spletený z různých vláken, stejně tak si můžeme představit demokratickou kulturu – složenou z různých částí: jak z hodnot a principů, tak z nás samotných (lidi), z naší aktivity, participace, rozmanitosti, ale také z demokratických institucí, lidských práv atd., které postupně splétáme dohromady.“

Představíme žákům, co je čeká:

„Vyberte si jeden provázek. Se svým provázkem se vydáte na cestu se 4 zastaveními. Cestu zakončíte u společného ohně. Každé zastavení je označené svíčkou/lucernou, a na každé zastávce je jedna otázka. Vaším úkolem je danou otázku zodpovědět. Za každou odpověď na otázku si udělejte na vašem provázkou uzlík. Vysílat vás budeme na cestu po jednom, měli jste dost času spolupracovat během celého pobytu, teď máte možnost zamyslet se každý sám za sebe nad odpověďmi. Máte možnost věnovat nějaký čas sobě a utřídit si myšlenky. Po vaší pouti se sejdeme zase všichni zpátky u ohně.“

Otázky na stezku:

- Co jsem se tady naučil/a?
- Co z toho, co jsem tady zažil/a využiju v budoucnu?
- Co je podle mě základním předpokladem pro demokracii?
- Co můžu sám/sama dělat, abych podpořil/a demokratickou kulturu?

ZÁVĚR (10 min)

Nakonec se všichni sejdeme u ohně a uděláme závěrečné sdílení – vybereme některé otázky, nad kterými se žáci zamýšleli, a necháme každého sdílet svou odpověď. Sdílet můžeme metodou komunitního kruhu, kdy po kruhu pošleme „mluvící předmět“ (např. dřívko) a každý, kdo chce na otázku odpovědět, odpoví. Mlčení je také forma odpovědi.

„Posílám po kruhu mluvící předmět, kdo ho drží v ruce, může se vyjádřit k některé z otázek, na které jste na stezce narazili. Pokud nechcete odpovídat, je to v pořádku.“

Po sdílení žákům nabídneme možnost vzájemně si provázky zavázat na ruku nebo s provázkem naložit tak, jak v tuto chvíli považují za dobré.

2.2.12 Téma č. 12 (Nastavení osobního cíle)

Žáci se zamýšlí nad tím, co to znamená být kompetentní, kdo je kompetentní člověk a jaké kompetence bychom měli mít pro to, abychom napomáhali rozvoji demokratické kultury. Pomocí sebehodnoticího dotazníku si ujasňují, co už umí a co by bylo vhodné rozvíjet. Na základě svých výsledků a sebereflexe si nastavují svůj osobní cíl rozvoje – cíl, který souvisí s kompetencemi pro demokratickou kulturu a kterého by v rámci programu UBUNTU chtěli dosáhnout. Vedoucí žákům zároveň během aktivity představí, co je čeká po návratu do škol.

1. a 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (10 min)

Vyzveme žáky, aby na kousek papíru (každý sám za sebe) doplnili větu:

Kompetentní člověk je ten, kdo

Vysvětlíme následující postup:

„Zkusíme nyní vytvořit jednu z nejdelsích definic, které kdy kdo k pojmu „kompetentní člověk“ stvořil. Každý napište na lístek jednu charakteristiku kompetentního člověka. Pozor – každý opravdu jen jednu charakteristiku. Můžete uvést, co dělá nebo jaký je, jak se chová, co dokáže...“

Následně lístky vybereme do krabice, promícháme a necháme každého žáka vylosovat jeden papírek. Řekneme nahlas „Kompetentní člověk je ten, kdo,“ a necháme po řadě každého žáka přečíst, charakteristiku z papírku, který si vylosoval.

Vyhodnotíme s žáky společně naši definici:

„Jak na vás definice, kterou jsme společně vymysleli, působí? Bylo tam něco navíc? Dala by se zkrátit? Jak?“

Necháme žáky se vyjádřit. Dovysvětlíme si, co znamená být kompetentní a co jsou kompetence: kompetence je schopnost či předpoklad, že zvládneme určitou činnost nebo situaci, případně že dokážeme posuzovat určité jevy s vědomím širších souvislostí nebo na základě odborného hlediska (Tomek, 1996)⁸.

PRŮBĚH (70 min)

„Nyní se budeme věnovat kompetencím, které bychom u sebe měli rozvíjet, abychom podporovali demokratickou kulturu naší společnosti. Tyto kompetence jsme rozvíjeli během pobytu. Projděte si svá portfolio a zkuste nějaké kompetence (které mohou znázorňovat znalosti, dovednosti, hodnoty a postoje) pojmenovat. Co vás při pohledu do portfolio napadá?“

Po zaznění několika odpovědí rozdáme žákům model kompetencí pro demokratickou kulturu (viz Příloha č. 1 – 3.2.12 A) a vysvětlíme jim, že model tyto kompetence znázorňuje.

„Obrázek, který jste teď dostali, znázorňuje, jaké kompetence jsou pro rozvoj demokratické kultury potřeba. Nejedná se jen o znalosti nebo dovednosti. Vidíte, že do modelu spadají i hodnoty a postoje. K těmto čtyřem oblastem je na obrázku rozepsáno, co konkrétně pod ně spadá. Shoduje se model s tím, co jsme dělali tady na pobytu?“

Zeptáme se žáků:

- Co z toho, co jsme dělali, vedlo k rozvoji některé z **hodnot**, které jsou v modelu uvedeny?
- Co z toho, co jsme dělali, vedlo k rozvoji některé z **dovedností**, které jsou v modelu uvedeny?
- Co z toho, co jsme dělali, vedlo k rozvoji některé z **znalostí**, které jsou v modelu uvedeny?
- Co z toho, co jsme dělali, vedlo k rozvoji některého z **postojů**, které jsou v modelu uvedeny?

Vysvětlíme žákům kompetence z modelu, kterým nerozumí. Následně žáky vybídíme k samostatnému zamyšlení metodou volného psaní.

„Vezměte si k ruce propisku a papír. Zkusíte teď 4 minuty v kuse psát krátké zamyšlení. Otázka, nad kterou budete písemně přemýšlet zní: Jak jsem kompetentní přispívat k rozvoji demokratické společnosti? Můžete psát vše, co vás k tématu napadá, nemusíte se zabývat stylistikou, pravopisem, jen tématem. Jde o proud vašich myšlenek. Propiska však nesmí opustit papír, tzn. že píšete v kuse po dobu 4 minut. Pokud vás v dané chvíli nic nenapadá, můžete napsat na svůj papír i to – „nic mě zrovna nenapadá“. K původnímu tématu byste se však měli vrátit co nejrychleji.“

Při psaní žáci mohou nahlížet do Modelu kompetencí pro demokratickou kulturu, který by jejich psaní mohl zase nastartovat. Ujistíme žáky, že to, co píší, nebudou muset číst před skupinou nahlas. Jedná se o jejich soukromý text.

⁸ TOMEK, Ivan. Kompetence. In: PETRUSEK, Miloslav, HANA MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. Velký sociologický slovník [online]. Praha: Karolinum, 1996. [cit.28.7.2020]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kompetence>

Po 4 minutách psaní ukončíme a zeptáme se žáků:

„Uvědomili jste si na základě psaní o sobě něco nového? Chtěl byste se někdo o nějakou svoji myšlenku – nebo klidně celý text – podělit?“

Zeptáme se žáků, jestli je napadá (z hlediska demokratické kultury a rozvoje svých kompetencí), proč se na pobytu učili, jak udělat projekt a proč si vyzkouší realizaci projektu „naostro“ po návratu do školy? Jak realizace projektu souvisí s demokratickou kulturou? Necháme zaznít několik odpovědí. Následně můžeme shrnout:

„Při realizaci projektu se učíte spolupracovat, komunikovat s ostatními, hledat společná řešení. Objevujete, jak přemýšlejí a jednají ostatní. Učíte se také všimnout si okolí, zjišťujete, co v obci chybí, jak by se mohla rozvíjet. Tím vším se učíte zapojovat do demokratického systému.“

Představíme žákům, co je po návratu do školy čeká.

„Po návratu do školy vás čeká doba toho, co jsme prožili zde tady. Již se nebudete tolik zabývat demokratickou kulturou teoreticky, ale budete ji zažívat v praxi. Místo vedoucích budete spolupracovat se svými učiteli a vaším úkolem bude realizovat projekt pro obec, ve které se nachází vaše škola. Nezapomeňte přitom využít to, co jste se naučili. Není dobré realizovat projekt bez toho, aniž byste si dobře promysleli téma. Je důležité zeptat se ostatních občanů, co jim chybí. K tomu vám pomůže mapování a výzkum, které jsme si zde vyzkoušeli. Až si stanovíte, čeho chcete dosáhnout, nastavíte si harmonogram, bude možná potřeba zajistit si zdroje, navázat spolupráci s někým z obce... a nakonec projekt realizovat a vyhodnotit jeho dopady.“

V druhé části aktivity se budeme zabývat sebehodnocením a nastavováním osobních cílů. Aktivitu můžeme uvést například takto:

„Na pobytu jsme spolupracovali jako tým a jako tým budou muset pracovat i ve škole. Pro to, aby každý z vás dosahoval při spolupráci i osobního posunu, je důležité zamyslet se nad sebou samým a nad tím, v jaké oblasti bychom se chtěli posouvat. Připravili jsme pro vás sebehodnotící dotazník (Příloha č. 1 – 3.2.12 B), který vám pomůže přemýšlet o svých možnostech, schopnostech, dovednostech a znalostech. Pomůže vám si uvědomit, v jakých oblastech se vám daří a na čem potřebujete pracovat. V dotazníku k sobě budete upřímní, slouží jen pro vás, nikomu ho nebudete ukazovat. Až dotazník vyplníte, přijďte si k nám pro další dokument, který vám pomůže vytyčit si oblasti, ve kterých se chcete rozvíjet.“

Rozdáme žákům dotazníky. Na vyplnění dáme žákům dostatek času (cca 20 min). Vyzveme je, aby za námi po vyplnění dotazníku zašli pro další pracovní list (Příloha č. 1 – 3.2.12 C – Průvodce pro nastavení osobního cíle), který jim pomůže si vytyčit oblasti z dotazníku, ve kterých se chtějí zlepšit. Pomůže jim formulovat osobní cíl a naplánovat si cestu, jak ho dosáhnout.

S průvodcem žáci pracují samostatně, ale vedoucí je obchází a pomáhají jim. Pravděpodobně bude toto pro žáky první zkušenost s nastavováním cíle, proto žáky obcházíme a pomáháme jim je formulovat.

Vyzýváme žáky, aby se ozvali, pokud potřebují konzultaci:

„Pokud byste rádi s někým konzultovali své cíle, ozvěte se. Nemusíte je konzultovat jen s námi, konzultujte je klidně se svými spolužáky. Poskytněte si zpětnou vazbu, ocenění, i další nápady, kterých byste mohli využít.“

REFLEXE, ZÁVĚR (10 min)

Na závěr položíme žákům několik otázek:

- Co jste si uvědomili nového?
- Jak jste s formulací vašich cílů spokojeni?
- Proč je dobré osobní cíle nastavovat?

Vyzveme žáky, aby si model demokratických kompetencí (Příloha č. 1 – 3.2.12 A), sebehodnoticí dotazník (Příloha č. 1 – 3.2.12 B) i průvodce osobního cíle (Příloha č. 1 – 3.2.12 C) založili do svých portfolií. Vysvětlíme jim, že s portfoliem i cíli budou pracovat i po návratu do školy.

„Portfolio si nechte a pracujte s ním i po návratu do školy. Posbírali jste zde cenné materiály, které se vám budou hodit i při realizaci školního projektu. Máte v nich své myšlenky, nápady, teď i sepsaný svůj osobní cíl. Do desek si můžete zakládat další věci, které se k projektu budou vázat. Portfolio by vám mělo sloužit ke sledování toho, co jste se naučili během programu UBUNTU, a také k plánování a mapování jejich vlastního rozvoje.“

2.2.13 Téma č. 13 (Zhodnocení pobytu a uzavření)

Žáci se v aktivitě vrátí k flipům obav a očekávání, které tvořili na začátku pobytu. Zkoumají, jaká očekávání byla naplněna a jaká nikoliv, jaké obavy se naplnily a jaké ne. Pomocí toho vyhodnocují svou práci během pobytu. Pro přípravu na svůj školní projekt následně vytváří spolu s vedoucím časovou osu, která jim pomáhá si uvědomit, co je do konce školního roku ještě čeká. Na závěr se zamýšlí nad tím, co důležitého si z pobytu odnáší.

1. a 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (10 min)

Vyzveme žáky, aby si zkusili sepsat co nejvíce očekávání a obav, které jako skupina měli na začátku pobytu a sepisovali je na flip.

„Vzpomínáte na začátek našeho pobytu? Jedna z prvních aktivit, které jsme společně dělali, byla aktivita, kde jste sepisovali své obavy a očekávání. Zkusíme, jak funguje vaše paměť – schválně, kolik jste si toho zapamatovali? Zkuste jako skupina v co nejkratším čase dát dohromady co nejvíce nápadů.“

Odhalíme žákům dva flipy z prvního dne a případně doplníme, co žáci nejmenovali.

PRŮBĚH (65 min)

Vybídeme žáky, aby k flipům přistoupili a prohlédli si je.

„Podívejte se, jaká očekávání jste na začátku pobytu měli. Naplnila se? Kdy? Jak – při jaké aktivitě?“

Naplněná očekávání žáci odlepují žáci z flipu. Ve chvíli, kdy žáci nenacházejí na flipu už žádná očekávání, která se naplnila, přistoupíme k flipu s obavami. Nyní odstraňujeme ty lístečky (obavy), které naplněny nebyly – tj. žáci se obávali zbytečně. Necháme je žáky postupně sundávat, a přitom je vybízíme, aby obavu okomentovali (proč se obávali, co jim pomohlo...).

Podíváme se na lístečky, které na flipu zbyly, a shrneme, co na nich je.

„Naplnila se některá naše očekávání, ale některá zůstala nenaplněna. Podobné je to s obavami. Proč se nenaplnila některá očekávání, a naopak některé obavy se naplnily? (...) Co bychom mohli příště udělat jinak?“

Necháme zaznít odpovědi a na závěr se zeptáme, co by příště žáci potřebovali jinak od nás.

Vyzveme žáky, aby si vzali k ruce svá portfolia:

„Vezměte si k sobě svá portfolia a narýsujte do nich časovou osu, která začíná měsícem, kdy jsme na pobytu, končí koncem školního roku. Nyní jsme na začátku vaší osy. Od tohoto bodu se přesouvá zodpovědnost za realizaci vašeho školního projektu na vás, potažmo na vaše učitele. Než vás vypustíme na tuto cestu, bylo by

dobré si společně říci, co je před projektem důležité udělat. Zkuste teď metodou brainstormingu přijít na co nejvíce aktivit, které musíte udělat.“

Jedná se např. o mapování, stanovení cíle, pojmenování přínosů a rizik, tvorba harmonogramu projektu, vyhledávání partnerů, příprava projektu, propagace, realizace, vyhodnocení... To, co žáci říkají, píšeme na flipchart. Následně tyto nápady společně zařazujeme na osu (začneme tím, že se žáků zeptáme, kdy by měl být projekt hotový a od toho odvíjíme ostatní věci). Upozorníme žáky, že každý projekt vyžaduje jiný čas na přípravu apod. A že toto je jen orientační osa, která jim pomáhá uvědomit si, co všechno bude potřeba.

„Osa, kterou jsme zde sestavili je jenom orientační. Ukazuje nám, že je před vámi ještě hodně práce, kterou je třeba rozprostřít do několika měsíců. Projekty takové velikosti nelze realizovat v několika dnech a je proto dobré mít časový plán.“

Vyzveme žáky k poslední aktivitě:

„Jedním z cílů pobytu bylo připravit je na realizaci projektu, ale během těch několika dní se nám podařilo zažít mnohem víc. Intenzivně jsme pracovali na programu, zabývali se poznáváním demokratické kultury, mapovali obec, trávili spolu hodně času a poznávali se navzájem, spolupracovali na úkolech... Zamyslete se nad otázkou: Co důležitého si odnášíte, co vám program přinesl nového? Zaměřte se na pozitivní věci a zapište si do svých portfolií alespoň 4 věci, které vám připadají podstatné.“

Upozorníme je, že své zápisky budou následně sdílet.

Vyzveme žáky, aby se spojili do dvojic a sdíleli se svým spolužákem své postřehy. Dvojice rozpustíme a vyzveme žáky, aby se nyní spojili ve čtveřicích a představili si, co mají zapsáno. Můžeme opakovat ještě jednou zase s jiným počtem členů skupiny. Důležité je, aby se žáci potkávali vždy s někým, s kým se ještě nepotkali a aby své zápisky ostatním okomentovali a vysvětlili.

ZÁVĚR (15 min)

Stoupneme si do kruhu a vybídíme žáky ke sdílení:

„Nyní jste mluvili o tom, co důležitého si odnášíte z našeho pobytu. Pojdme nyní v kruhu posdílet každý jednu věc, která je pro vás tou nejdůležitější. Může to být to, co jste sdíleli s ostatními, nebo i to, co jste si uvědomili během diskuze se svými spolužáky.“

Necháme žáky sdílet.

Na závěr promluvíme i my, jako vedoucí, také žákům řekneme, co pro nás bylo důležité. Poděkujeme jim za spolupráci a zhodnotíme pobyt z našeho pohledu. Připomeneme jim, co je čeká po návratu do školy a uzavřeme svoji řeč tím, že nadešel čas na společné přání.

Zamyslíme se nad tím, co bychom si popřáli ve vztahu k UBUNTU programu / vlastnímu projektu - odpočítáme a společně přání vyslovíme.

V místnosti necháme 3 flipcharty s nadpisy: zázemí a jídlo, program, vzkaz vedoucím. Vyzveme žáky, aby nám poskytli zpětnou vazbu a napsali na flipcharty svůj vzkaz.

2.3 Metodický blok č. 3 (Realizace projektu)

Po návratu z aktivizujícího pobytu čeká žáky práce na vlastním projektu, který budou realizovat pro svoji obec. Uplatňují dovednosti získané na pobytu. Tento blok je specifický v tom, že nepřináší konkrétní aktivity, které mají učitelé se svými žáky dělat. Dává záměrně pouze tipy, jak postupovat. Je to z toho důvodu, že žáci základní přípravou na realizaci projektu prošli již na aktivizujícím pobytu. Měli by být schopni do určité míry vycházet z prožité zkušenosti a přemýšlet samostatně nad tím, jak vybrat projektový záměr, co je k jeho výběru potřeba. Z toho důvodu v tomto bloku přinášíme zejména tipy na to, jak pracovat (jak se připravit na výzkum, jak vybrat návrh projektu...). Co se týče realizace projektu, tam už je školním týmům ponechána naprostá volnost, jak/co/kdy budou dělat.

Blok je rozdělen do několika témat, která postupně vyústí v realizaci projektu – jedná se o výzkum/mapování obce, návrh a výběr tématu, první kroky k realizaci. Následně se skupina dostává k realizaci projektu samotného.

Žáci nejdříve zjišťují, co by mohli pro svoji obec dělat, získávají pohled ostatních spoluobčanů (co místním chybí, co by chtěli změnit, co mají rádi). Na základě výzkumu žákům vzniknou témata, kterým by se mohli v rámci svého projektu věnovat. Musí vymyslet konkrétní návrh projektu i jeho cíl. Učitel žáky při jednotlivých fázích vede, pomáhá jim nastavit cíl výzkumu i projektu samotného, pomáhá jim sestavit harmonogram projektu i dělení rolí. Připomíná principy demokratické kultury i udržitelného rozvoje. Ideálně se učitel v této části upozaduje a je pro žáky spíše průvodcem.

2.3.1 Téma č. 1 (Výzkum v místě)

1. a 2. hodina - Příprava na výzkum

Po následující hodině po návratu z pobytu uvítáme žáky na hodině například takto:

„Na aktivizujícím pobytu jsme si vyzkoušeli nanečisto, jak vymyslet školní projekt. Nyní nazrál čas, abychom do toho šli společně naostro a opravdu něco pro naši obec udělali. Pamatujete si, čím bychom měli začít?“

Pravděpodobně některý z žáků odpoví, že by bylo dobré provést mapování. Vyzveme žáky, jestli je napadá, jakým způsobem můžeme naši obec mapovat a co to znamená, co chceme zjistit. Následně shrneme:

„Mapování je pro nás důležité z toho důvodu, že si utvoříme představu o tom, co naše obec potřebuje. Možná o tom máme už nějakou představu, ale je dobré, si ji ověřit. Napadají vás nějaké způsoby, jak můžeme naši obec mapovat? Zkuste zavzpomínat na pobyt a na to, co jste tam dělali.“

Mapovat místo můžeme několika způsoby, podle toho, co více odpovídá naší situaci:

1. Stejně jako na aktivizujícím pobytu: rozdělíme žáky do skupin, každá z nich dostane jednu oblast X-tera a mapuje místo z toho pohledu. Každá skupina si vytvoří otázky, na které se bude ptát, vydá se do terénu.
2. Pokud už máme téma, které chceme zkoumat, probereme se žáky, jak (a z jakých zdrojů) se o něm můžeme dozvědět víc informací, které by nám pomohly k realizaci projektu. Vymyslíme se všemi žáky osnovu rozhovoru. Žáci se pak rozdělí do skupin a vydají se do obce sbírat informace.

„Pro mapování je důležité vymyslet si cíl – co chci zjišťovat. Vybrat zdroje, ze kterých budu čerpat. Důležitým zdrojem je náš přímý výzkum v terénu. Pojdme se nyní společně zamyslet nad cílem našeho výzkumu, navážeme pak přípravou na výzkum – tj. na co konkrétně se budeme ptát, co budeme zjišťovat.“

Postupujeme podle následujících bodů, žákům list můžeme vytisknout, aby jej měli před sebou:

JAK ZAČÍT: Stanovte cíl svého výzkumu aneb Co přesně chcete zjistit?

Chcete zjistit, co komunitě chybí obecně? Chcete se věnovat jedné oblasti z X-tera?

Chcete zjistit informace k nějakému konkrétnímu již vybranému tématu?

Potřebujete znát názory lidí na danou problematiku/téma?

ZDROJE: Kde a jak zjišťovat informace?

- výzkum přímým dotazováním obyvatel v obci
- vývěsky, výlepní plochy
- informační centrum
- obecní úřad
- místní obchody
- informace na internetu (stránky města, organizací, odborné stránky, ...)
- firmy a instituce zajišťující důležité služby v obci (svoz odpadu, zdravotní péče, ...)
- místní noviny
- apod.

ROZHOVOR: Na co a jak se ptát?

- brainstorming otázek, na které se budete ptát
- mělo by jít o otevřené otázky (nelze na ně odpovědět jen ano/ne)
- vyzkoušejte formu „oceňujícího zjišťování“ – otázky pokládejte pozitivně:
 - Ptejte se respondentů (lidí, které potkáte a budete jim klást otázky) nejdříve na to, co funguje v současnosti, na co jsou hrdí (ať v obci nebo v rámci vámi vybraného tématu).
 - Ptejte se, jaké jsou jejich představy, co by se mohlo ještě zlepšit? Např. co by ještě bylo dobré vylepšit/změnit?
 - Ptejte se, jak na to a co by pro to mohli sami udělat.
- vytvořte si osnovu rozhovoru včetně pořadí otázek, na které se budete ptát.
- **Součástí osnovy by mělo být:**
 - Oslovení – představení žáka a školy, vysvětlení, proč respondenta oslovuje.
 - Zjišťování – seznam otevřených otázek, na které se žák chce respondenta zeptat v logicky uspořádaném sledu.
 - Závěr – zde dostává prostor respondent. Můžete se ho zeptat např.: Napadá vás ještě něco, co by mohlo být ve vztahu k tomu, o čem jsme mluvili, důležité? Zapomněli jsme na něco? Chcete se na něco zeptat vy mě?
 - Poděkování a ukončení rozhovoru.
- **Tipy k vedení rozhovoru:**
 - Chodte ve dvojici až trojici, více lidí odrazuje respondenty.
 - Rozdělte si role – kdo zapisuje, kdo se ptá, kdo hlídá mapu a čas – a střídejte se.
 - Po každém rozhovoru si zapisujte poznámky. Pokud je rozhovor dlouhý, můžete jej nahrát do telefonu/diktafonu.
 - Zkuste se ptát, aniž byste otázky četli z papíru. Do osnovy nahlízejte pro kontrolu.
 - Nepřerušujte zbytečně respondenta, zasáhněte až ve chvíli, kdy se příliš vzdálí od tématu.
 - Zkuste používat raději otevřené otázky než otázky uzavřené. Na uzavřené otázky respondenti odpovídají ano/ne, z odpovědí na otázky otevřené získáte více informací (začínají „co“, „jak“, „proč“, ...).
 - Otázky by měly být jednoduché a srozumitelné. Zkuste si na vaše otázky sami odpovědět – položte je jeden druhému, a uvidíte, zda jsou jednoduché a srozumitelné.

VZOREK: Koho se ptát?

- Aby nám výzkum v místě / komunitě k něčemu byl, je třeba zeptat se dostatečného množství lidí a také je třeba zajistit různorodost vzorku, tedy ptát se různě starých lidí, žen i mužů, lidí v různých profesích atd.
- Znáte téma, které chcete zkoumat? Je zde nějaká skupina obyvatel, se kterou byste určitě měli udělat rozhovor?
- Domluvte se, kolik lidí byste měli oslovit a na koho určitě nezapomenout.

„OBJEKTIVITA“ a správnost zjištěných informací

- Abychom mohli ze zjištěných informací vycházet při plánování našeho projektu, je třeba, aby byly ověřené.
- Snažte se získané informace vždy ověřit z více zdrojů.
- Pokud jste zjistili protichůdné informace z rozhovorů, pokuste se navštívit další respondenty, kteří vám na vaše otázky mohou odpovědět odborně, tj. tématu se dlouhodobě věnují, jedná se o tzv. experty.

ROZDĚLENÍ ÚKOLŮ

- Domluvte se, jak budete výzkum realizovat – kdo, kdy, kde, co...a do kdy.
 - Kdo bude dělat rozhovory? Kdo ověřovat informace?
 - Kam se kdo vydá, abyste se neptali stejných lidí?
 - Do kdy je nutné shromáždit data/informace?

3. a 4. hodina - Výzkum

Žáci vyráží po skupinách do obce na výzkum. Žáci hledají odpovědi na své otázky. Žáky můžeme nechat výzkum zpracovat v rámci hodiny, případně je nechat výzkum dělat ve svém volném čase. Důležité je se s nimi dohodnout, kdy budou výsledky hotové. Žáci se na výzkum pravděpodobně rozdělí do několika skupin. Díky tomuto rozdělení získáme více informací.

5. hodina - Presentace výsledků

Na úvod se žáků zeptáme, jaký pro ně výzkum byl, jaké to bylo, oslovovat lidi z obce. Následně žáky vybidneme, aby prezentovali své výsledky.

Svá zjištění mohou shrnout formou prezentací, nebo lze informace umisťovat například přímo do mapy obce a následně pak tematicky klastrovat.

„Pojďme si představit, na co jste při mapování přišli. Vaše shrnutí nám pomůže rozhodnout, čemu se budeme v našem školním projektu věnovat. Při prezentaci se zaměřte na to, co pro vás bylo důležité i na to, co vás překvapilo. Začněte tím, že nám představíte otázky, které jste si kladli. Následně představte způsob, jakým jste zjišťovali odpovědi. Nejdůležitější částí pak budou vaše výstupy.“

Pro závěrečné sdílení nám mohou pomoci tyto otázky:

- Jaké jste položili otázky?
- Jak jste zjišťovali odpovědi?
- Co jste zjistili? Shrňte zjištěné informace do několika vět, čtení všech odpovědí je nežádoucí.
- Máte nápady, čím bychom mohli obci pomoci?
- Co by bylo dobré ještě zjistit?

Pro prezentování výsledků výzkumu je možné využít:

- prezentace
- zaznamenávání do mapy
- sdílení hlavních závěrů např. na post-it lístečky a následné klastrování informací do tematických celků
- zpracování do elektronických formulářů (např. Google Docs) a vyhodnocení online (vhodné, pokud máme hlavně uzavřené otázky)

Na závěr shrneme:

„V rámci svého výzkumu jste toho zjistili opravdu hodně. Jsou to data, se kterými lze pracovat. Myslíte, že na základě našich zjištění se nám rýsuje, co bychom pro naši obec mohli dělat?“

Necháme zaznít několik odpovědí.

„Zapamatujte si nebo si запиšte do svých portfolií, co by vám přišlo dobré, z čeho bychom mohli vycházet. Návrhům projektu se budeme věnovat následující hodinu.“

2.3.2 Téma č. 2 (Návrh projektu)

1. a 2. hodina

„Zamyslete se nad tím, čemu byste se ve svém projektu chtěli věnovat. Vycházet můžete z poznámek ve svém portfoliu, hlavně ale vycházejte z výsledků výzkumu.“

Návrhy žáků sepíšeme na tabuli.

„Zdá se, že se sešlo velké množství návrhů. Nyní stojíme před náročným úkolem vybrat jeden z návrhů, který budeme jako třída realizovat. Pro který bychom se měli rozhodnout? Jaká kritéria by měl splňovat projekt, který budeme společně realizovat? Pojďme vymyslet kritéria, která nám pomohou se rozhodnout.“

Tvorba kritérií

Stanovíme si kritéria, podle kterých si vybereme téma / projektový záměr. Můžeme postupovat následovně:

- sepíšeme společně kritéria, podle kterých by měli žáci nad tématem / projektovým záměrem přemýšlet, případně jim pomůžeme kritéria definovat. Například:
 - Téma / záměr projektu je žákům blízké (rozumí mu, zajímá je)
 - Téma / záměr projektu se zdá jako palčivý problém v komunitě (míra dopadu na obec)
 - V rámci daného tématu by se dal zorganizovat společensky prospěšný projekt
 - Téma souvisí s celosvětovými výzvami
 - Na daném tématu / záměru se dá pracovat dlouhodobě, nebo má dlouhodobý účinek
 - Je v silách žakovské skupiny projektový záměr vykonat (není třeba výrazná pomoc dalších lidí / subjektů)
 - Finance (máme určenou částku, kterou do toho můžeme vložit) – od školy, úřadu, sbírka...
 - Čas (časová náročnost např. zvládneme to za 2 měsíce)
- je dobré mít 3, max. 4 kritéria, podle kterých se rozhodujeme.

Výběr projektového záměru / tématu projektu

- Každý sám za sebe posoudí projektové záměry dle domluvených kritérií: na papír si žáci napíší název záměrů a k nim přidělí body (od 1 do 3) podle toho, kolik kritérií návrh splňuje.
- Je mezi návrhy nějaký záměr, který nesplňuje žádné z kritérií? Pokud ano, vyřadíme ho.
- Stejně postupujte u záměrů, které mají jen 1 bod a pak i u těch, které mají jen 2 body.
- Vždy se žáků zeptáme, jestli všichni souhlasí s vyřazením záměru.
- Nakonec zůstanou záměr/y, které splňují všechna 3 kritéria.
- Pokud je záměrů více, můžeme:
 - o nich diskutovat a zkusit vybrat záměr, se kterým všichni souhlasí jen formou diskuze. Vyzveme žáky, aby pojmenovali argumenty (případně protiargumenty) pro jednotlivá témata. Je potřeba ještě něco zjistit? Pokud ano, můžeme zopakovat výzkum.
 - na začátku si stanovíme časový limit, do kterého je třeba dojít k řešení (konsenzu). Po jeho přesažení lze přejít např. k hlasování.
 - Vyzveme žáky, ať k tématům, která preferují, udělají čárku. Každý má možnost udělat dvě čárky. Sečteme hlasy a vyhlásíme téma, které získalo hlasů nejvíce.
 - V případě, že ani hlasování nerozhodne, můžeme např. vyřadit záměry, které měli nejméně hlasů a bavit se jen o těch, které dostali nejvíce hlasů (např. o 2 s největším počtem hlasů)
- Pokud žádné záměry nesplňují stanovená kritéria, vyzveme žáky, aby nyní své záměry vymysleli s vědomím těchto daných kritérií – někdy může stačit dané záměry trochu upravit nebo konkretizovat.

Vybrat projektový záměr / téma nám může pomoci i tabulka dopadu a proveditelnosti projektu:

- na jedné ose se sleduje dopad projektu = míra toho, jak je daný projekt schopen řešit vybrané téma
- na druhé ose je znázorněna proveditelnost projektu = nároky na finanční a lidské zdroje, podmínky k realizaci atd.

Vygenerujeme jeden projektový záměr. Jeho název napíšeme na samostatný flip tak, aby ho měli všichni na očích. Všichni na flip udělají svoji značku/podpis na znamení toho, že realizaci záměru berou jako svůj závazek.

„Gratuluji vám, máme za sebou velmi náročný proces. Výběr projektu, který budeme realizovat. Jste s výsledkem spokojeni? Teď nás čeká plánování a pak samotná realizace. Nyní již budeme krůček po krůčku postupovat k naplnění cíle našeho projektu.“

3. hodina

První kroky k projektu

Vyzveme žáky (pokud to nezaznělo v předchozí části), aby pojmenovali, čeho chtějí projektem dosáhnout, co chtějí změnit. Připíšeme to na flipchart.

„Pojmenovali jsme si, čeho chceme dosáhnout. Teď potřebujeme vymyslet, jak toho dosáhneme. Co potřebujeme udělat pro to, aby se nám projekt povedl. Pojďte nyní přemýšlet nad konkrétními aktivitami, konkrétními kroky, které povedou k realizaci projektu. Nejdříve napište na lístečky post-it, co je třeba udělat (jaké kroky), abychom projekt mohli připravit. Až to budete mít, zamyslete se nad tím, co je třeba udělat, aby se projekt povedl, aby se o něm někdo dozvěděl apod.“

Necháme žáky postupně lístečky nahlas přečíst a lepíme je na flipchart s názvem projektu.

Umísťujte lístečky vědomě, tj. vyzveme žáky, aby přidávali jen to, co na flipchartu ještě není; snažíme se zařazovat i časovou návaznost jednotlivých kroků, jednotlivé kroky pak zklaustrujeme podle témat k sobě.

„Máme zde seznam kroků, které je třeba udělat, aby se nám projekt povedlo dovést do zdárného konce. Pojďme jednotlivé aktivity rozprostřít i v čase a pojďme se zároveň zamyslet nad tím, jestli nám něco důležitého nechybí.“

Vyzveme žáky, aby pojmenovali:

- co musíme udělat nejdříve – před zahájením projektu
- které lístečky se týkají realizace

„Je skvělé, že jsme si rozepsali jednotlivé kroky a že jsme si udělali i časový přehled, jak a kdy musíme jednotlivé kroky realizovat. Nyní se dostáváme k dalšímu úkolu – rozdělit si role. Tj. říci si, kdo za co zodpovídá.“

Vytvoříme společně se žáky úkolníček: zapíšeme, co je potřeba udělat do kdy a kdo za to zodpovídá.

- zkuste pak z této mapy vytvořit úkolníček, kam se zapíše, co je potřeba udělat, do kdy a kdo za to zodpovídá.

2.3.3 Téma č. 3 (Realizace projektu)

Na realizaci pracují žáci společně s učitelem podle nastaveného plánu. Cílem je realizovat projekt v daném čase a podílet se svým projektem na rozvoji obce. Vhodná je spolupráce s místní samosprávou i ostatními místními aktéry (podnikateli, neziskovými organizacemi...). Učitel žáky v realizaci podporuje, nechává jim ale zároveň určitou volnost v rozhodování i odpovědnost za dotažení projektu do konce. Doba trvání realizace projektu závisí na tom, co si žáci zvolili, že budou dělat (může se jednat o vysázení stromů, instalaci ptačích

budek, pomoc v domově pro seniory...). Ideální je o své akci dát vědět i veřejnosti – můžeme s ní komunikovat přes místní média nebo uspořádat akci, kde projekt představíme.

Každý projekt probíhá jinak. Záleží na jeho rozsahu, tématu, vyspělosti skupiny, která projekt realizuje, na zázemí, na spolupráci okolních aktérů... Žáci a učitelé v tuto chvíli postupují podle toho, co se naučili, a řeší výzvy, které přicházejí, pomocí získaných zkušeností. Níže představujeme případovou studii jednoho projektu, který vznikl na základě práce s programem UBUNTU. Při realizaci sehrály velkou roli vnější vlivy, se kterými realizátoři nemohli předem počítat – během realizace projektu se uzavřely školy a došlo k přerušení práce na projektu.

Případová studie:

Název školy: VOŠZ a SZŠ Hradec Králové

Realizátor: žáci 2. G VOŠZ a SZŠ Hradec Králové

Cíl: Propagace revitalizace školního hřiště.

Vize: Žáci VOŠZ A SZŠ Hradec Králové i žáci dalších škol v okolí hřiště mají kde sportovat v rámci hodin tělesné výchovy. Hřiště je obnoveno, revitalizováno. Je mu navrácen původní smysl – tj. hřiště se využívá pro sportovní vyžití okolními školami i veřejností, hřiště je využíváno i k společenským akcím pořádaným městem apod.

Název projektu: Propagujeme revitalizaci bývalého školního hřiště

Časová náročnost: Série dílčích akcí byla plánována na leden 2020–červen 2020 (pozn. práce na projektu byla přerušena a zkomplikována epidemickou situací, příprava a realizace nakonec probíhala leden 2020–září 2020).

Medailon projektu: Žáci VOŠZ a SZŠ Hradec Králové se rozhodli poukázat na zchátralý a nepoužívaný areál sportovního hřiště, který se nachází v blízkosti školy. Žáci chtěli mezi veřejností i svými spolužáky propagovat jeho revitalizaci. Rozhodli se proto, že udělají sérii menších akcí, které by se konaly v okolí areálu a které by k němu (a jeho současnému stavu) přitáhly pozornost dalších lidí. Z plánovaných akcí se nakonec kvůli epidemické situaci realizovala pouze jediná akce: happening za revitalizaci. Happening byl zaměřen zejména na mladší spolužáky. V rámci happeningu žáci připravili několik aktivit, které byly tematicky propojené s hřištěm a jeho obnovou. Aktivita poukazovaly na důležitost fyzické aktivity a představily i principy demokracie a aktivního občanství, bez kterého by k revitalizaci také nemuselo dojít.

Výchozí situace: Nedaleko budovy VOŠZ A SZŠ Hradec Králové se nachází areál venkovního sportovního hřiště, které je v majetku města, VOŠZ A SZŠ Hradec Králové daný areál dříve spravovala. Toto hřiště bylo v minulosti otevřené a využívané školami, které se v blízkosti hřiště nacházejí. V současné době je ale hřiště v neutěšeném stavu – je zarostlé, potřebovalo by vyčistit i opravit tělocvičné prvky. Pro sportovní vyžití již není vhodné, využívat jej pro hodiny tělesné výchovy by mohlo být naopak pro žáky nebezpečné kvůli možnosti úrazu. Na hřiště se v současné době ani nikdo nedostane – areál je obehnaný plotem, vstupní brána je zamčená.

V současné době se odehrávají hodiny tělesné výchovy v tělocvičnách, případně žáci chodí běhat do parku a do blízkého okolí školy. Podle slov samotných žáků by revitalizace hřiště mohla vést k pestřejší náplni hodin, možnosti vyzkoušet si více disciplín (např. sportovní aktivity na běžeckém oválu, starty z bloků, překážkový běh...) a potažmo i ke zdravějšímu životnímu stylu – nejen jich samých, ale i žáků z okolních škol a veřejnosti. Předpokladem úspěšného využívání je pak dodržování pravidel a řádu areálu zrenovovaného hřiště.

Žakovský tým: Tým tvořili žáci jedné třídy – cca 30 žáků se zapojilo pod vedením několika učitelů do příprav. Během práce na projektu se vykristalovalo jádro neaktivnějších žáků, kteří s dopomocí ostatních naplánovali a realizovali happening k propagaci revitalizace sportovního hřiště.

Učitelův tým: Učitelův tým pro podporu žakovského projektu tvořili čtyři učitelé ze VOŠZ A SZŠ Hradec Králové. Jejich rolí bylo žáky vést, podporovat je a motivovat k dokončení a dotažení projektu. Učitelé se společně s žáky formou diskuze domlouvali na tom, co je třeba udělat a kdo to udělá. Učitelé s žáky spolupracovali i na návrzích projektu, případně pro žáky připravovali aktivity, které by jim mohly pomoci vymyslet, co má smysl realizovat.

Harmonogram: Žáci měli pevně stanovený začátek přípravy projektu i jeho konec, který byl ohraničen školním rokem. Kvůli epidemii došlo k několika posunům, což způsobilo, že hlavní část projektu (happening) se konal až v následujícím školním roce.

Příprava a realizace projektu:

1/ Fáze 1 – Čemu se budeme věnovat?

Před žáky stálo rozhodnutí, čemu se budou ve své komunitě (Hradci Králové) věnovat. Díky aktivizujícímu pobytu věděli, že je nejdříve důležité zmapovat obec, zjistit, čemu by bylo dobré se věnovat. Zároveň si v tuto chvíli (oni i učitelé) uvědomili, že mnoho žáků do školy dojíždí zdaleka a nemá k Hradci vztah. Učitelům přišlo důležité, aby žáci pracovali na něčem, co je jim blízké, proto se rozhodli zúžit okolí, ve kterém by projekt realizovali, na okolí školy. Žáci i učitelé přicházeli s návrhy a diskutovali o tom, co by bylo vhodné udělat. Výběr tématu projektu byl však víceméně jasný. Nedaleko školy se nachází zanedbaný sportovní areál, který je v majetku města a který škola dříve využívala pro hodiny tělesné výchovy. Žáci i učitelé se rozhodli, že je načase zkusit areál revitalizovat a znovu jej využívat. Areál dříve využívaly i další školy v okolí. Dnes je areál uzavřen a nevyužíván. Výběr tématu byl odhlásován. Zrodila se vize projektu: Hřiště je obnoveno, revitalizováno. Je mu navrácen původní smysl – tj. hřiště se využívá pro sportovní vyžití okolními školami i veřejností. V rámci mapování žáci kontaktovali vedení města a dotazovali se na aktuální situaci a plány s lokalitou. Dozvěděli se, že myšlenka revitalizace existuje...a je důležité ji podpořit.

2/ Fáze 2. – Co konkrétně budeme dělat?

První návrhy se týkaly přímo obnovy hřiště. Žáci navrhovali, že by se sami pustili do úprav a že by hřiště vlastními silami očistili od náletové vegetace apod. Svoji činností by zároveň upozornili na to, že je třeba se o hřiště starat. Učitelé je upozornili na to, že hřiště není majetkem školy a žáci na něj nesmí. Zároveň obnova areálu by vyžadovala více času i úsilí, než kolik času žáci měli. Žáci se proto rozhodli uspořádat sérii drobných aktivit, které by přitahovaly pozornost k areálu. Jelikož akce nemohli dělat přímo na hřišti, rozhodli se je dělat v jeho okolí.

Jak probíhaly návrhy a finální výběr aktivit?

Žáci pracovali ve skupinkách a dostali od vyučujícího kartičky s nadepsanými kolonkami:

- název akce
- co byste dělali
- proč byste to dělali
- co by bylo výstupem.

Žáci se ve skupině nad kartičkami zamýšleli a společně zvažovali klíčové aktivity, které by pomohly propagovat revitalizaci hřiště. Zazněly např. takovéto nápady:

- Cyklistický výlet
- Koncert
- Sportovní den
- Jarní vítání
- Dětský den

- Výstava květin
- Sazení stromů
- Turnaj v ringu

Následně si žáci sedli do kruhu a představovali své návrhy, nad kterými s ostatními diskutovali. Vybrané návrhy potom společně sepsali na velký papír, který vyvěsili na nástěnku na chodbu a vyzvali ostatní žáky školy, aby hlasovali o aktivitách, které by podpořili svou účastí. Z 15 návrhů vybrali žáci finálních 5, které by rádi realizovali.

3/ Fáze – Pauza: zavření škol

Plánování a realizace projektu byla přerušena zavřením škol. Během této doby došlo ke snížení motivace žáků i odložení projektu na podzim. Zdravotnická střední škola v této době pomáhala jinak a obnova hřiště v tuto chvíli nebyla pochopitelně prioritou. Aktivity na projektu i komunikace s městem během epidemie usnula, přesto realizační tým na své plány nezapomněl.

4/ Fáze – Podzimní dotahování

V září se školy znovu otevřely a žáci se společně s učiteli rychle vrátili k plánování projektu. Z původního seznamu naplánovaných aktivit se rozhodli, že udělají pouze jeden happening zejména pro mladší spolužáky. Vytvořili tým pro realizaci. Společně naplánovali, co bude obsahem happeningu, který měl sestávat z několika aktivit: sportovní aktivita (Ringo), beseda se zástupci Policie ČR o sebeobraně, diskuze k principům demokratické společnosti, aj. Na každém stanovišti byli dva žáci a učitelé, kteří s realizací pomáhali. Podpora učitelů se ve ztížených podmínkách a kvůli přerušení plánování a realizace projektu ukázala jako klíčová.

Výzvy, které projekt překonával:

1/ Identifikace s projektem: Do školy se sjíždí žáci z různých oblastí (např. Krkonoše, Orlické hory, Vysočina...). Někteří žáci, žijí na domově mládeže, někteří dojíždějí. Pro mnoho žáků je město, ve kterém studují, do určité míry "cizí". Neznají konkrétní místa, neidentifikují se s nimi.

Řešení: Učitelé se rozhodli, že nebudou žáky nutit, aby dělali projekt pro celý Hradec Králové, ale snažili se najít oblast, která je blízká všem. Z toho důvodu se zaměřili především na okolí školy. Zanedbané hřiště se ukázalo jako dobrá volba – jeho revitalizace je v zájmu žáků, kteří do školy chodí, zároveň přinese i prospěch veřejnosti.

2/ Obnova hřiště vs. propagace revitalizace: Po zaměření pozornosti na zchátralé hřiště žáky hned napadlo, že by se dalo hřiště obnovit. Toto by však nebylo možné v rámci několika měsíců zvládnout. Zvláště proto, že hřiště není v majetku školy. Učitelé žáky vedli formou diskuze k tomu, co je a co není možné. Nabízeli jim alternativy, které by bylo možné realizovat.

Řešení: Žáci se rozhodli, že je důležité upozornit ostatní, především vedení města na nevyužívané hřiště. Lidé hřiště mijí a málokdo si uvědomuje jeho nevyužitý potenciál. Cílem projektu se tedy namísto obnovy hřiště stalo upozornit místní na to, že by se s hřištěm dalo a mělo něco dělat.

3/ Epidemická situace: Do příprav a do celého běhu projektu výrazně zasáhlo zavření škol. To nemělo vliv jen na nemožnost realizace jakékoliv akce, ale také na ztrátu motivace žáků. Projekt, který měl být v květnu/červnu hotov se neurčitě protahoval podle aktuálních nařízení vlády. Zároveň v tomto období byly priority jinde.

Řešení: Důležitou úlohu v tomto bodě sehrál učitelský tým, který v nejasné situaci převzal koordinaci do svých rukou. Učitelé se s žáky domluvili, že posunou harmonogram a že se projekt realizuje až v září/říjnu. Zároveň se učitelé se žáky dohodli na tom, že místo několika akcí, které se plánovaly (koncert, debaty...), vznikne jenom jedna – happening za revitalizaci.

Další doporučení, která z projektu vyplynula:

- **Venkovní aktivity:** Pokud realizujete akci nebo projekt, který má probíhat venku, je dobré si připravit i tzv. suchou variantu. V případě happeningu hradecké školy většina aktivit probíhala venku u hřiště, ale některé aktivity žáci „umístili“ i do budovy školy.
- **Happening:** Happeningy jsou vhodnou formou aktivit, které upozorňují ostatní obyvatele na to, že je třeba něco změnit. Při realizaci happeningu si žáci vyzkouší plánování, stanovení cíle, vymýšlí obsah a náplň akce apod. Výhodou je také to, že můžeme udělat jen malý happening, nenáročný na organizaci, nebo něco většího (např. můžeme happening spojit s koncertem atd.). Může se ale stát, že žáci při realizaci happeningu nezažijí pocit, že něco změnili. Je proto dobré s žáky zvědomovat, co se podařilo, koho se jim podařilo oslovit, případně vymyslet, kdo po žácích převezme štafetu a bude za dané téma (v tomto případě revitalizace hřiště) dále bojovat. Můžou to být např. mladší žáci dané školy, může se jednat o domluvu s vedením města apod.
- **Doporučení od žáků:** Když se do něčeho pustíte, tak to nevzdávejte, narazíte na překážky, ale je třeba je překonat.

Ačkoliv projekt narazil na několik překážek, ukázalo se, že žáci nyní více přemýšlí o tom, co mohou pro svou lokalitu udělat. Uvědomili si, že některé úkoly jsou dlouhodobé, přesto stojí za to je rozpracovat a předat dalším k dopracování. I to odráží principy demokracie, které se také více usídlily i na škole samotné.

2.4 Metodický blok č. 4 (Usazení tématu a reflexe)

Metodický blok Usazení tématu a reflexe nabízí učitelům dvě aktivity zaměřené na prohloubení znalostí u žáků týkajících se demokracie (občanství/aktivní občanství, rozhodovací procesy v obci). Aktivity mohou učitelé využít přímo v hodinách, mohou být zařazeny souběžně do výuky s prací na žakovském projektu.⁹

Závěrečná aktivita pomáhá žákům reflektovat, co se během programu naučili, co dokázali, kam se posunuli.

Se žáky pracuje jejich učitel, aktivity probíhají přímo ve škole (ve výuce).

2.4.1 Téma č. 1 (Kdo je občan)

Žáci zkoumají pojem občan. Nejdříve prozkoumávají, kdo je občan z hlediska státní příslušnosti – jeho práva i povinnosti. Následně zkoumají občana v širším slova smyslu – občana, který je připravený přebírat zodpovědnost za celek a sám se podílí na formování společnosti. V závěru aktivity zkoumají, jakými občany jsou oni sami.

1. a 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (15 min)

Na úvod zjistíme, co si žák představuje pod pojmem občan:

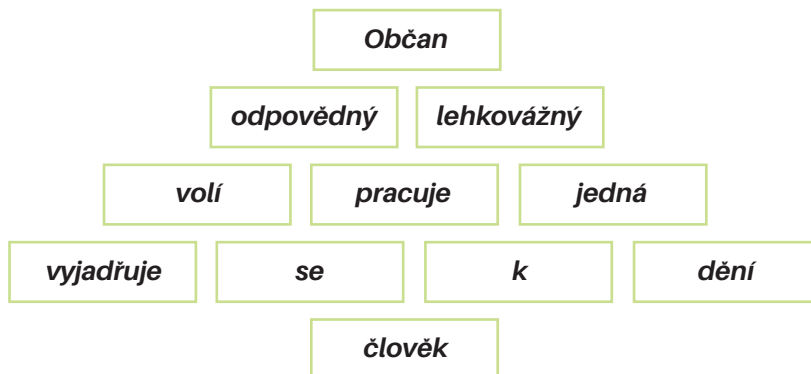
„Již několikrát jsme během našeho programu zmiňovali slovo občan – v různých souvislostech. Co se vám vybaví, když se řekne občan? Zamyslete se nad tím slovem, zamyslete se, co znamená, co vyjadřuje. To, co vás napadá zpracujete nyní metodou pětilístku.“

⁹ Aktivity vznikly na objednávku učitelů, kteří vzdělávací program pilotovali.

Každému žákovi rozdáme jeden formulář pětílístku, viz Příloha č. 1 – 3.4.1 A. Zadáme žákům, aby vyplnili pětílístek na základě následujících instrukcí:

1. řádek jednoslovný název pro téma – v tomto případě „občan“.
2. řádek – 2 slova, která vyjadřují popis, vlastnosti, charakteristiku slova na 1. řádku. Vyjadřují, jaký je.
3. řádek – 3 slova vyjadřující činnost tématu (co dělá, co se s ním děje...). Žáci by měli napsat ke 3. řádku slovesa.
4. řádek – čtyřslovná věta nebo slovní spojení vztahující se k tématu, vyjadřující pocity žáků z tématu.
5. řádek – jednoslovné synonymum, které vystihuje podstatu tématu.

Výsledek by mohl vypadat např. takto:

„Co jste si napsali? Chtěl by někdo sdílet, co má ve své pětílístku? (...) Děkuji za vaše sdílení. Bylo zajímavé slyšet několik různých asociací, které se s pojmem občan pojí. Liší se naši občané? V čem?“

Necháme žáky pojmenovat, v čem našli rozdíly.

PRŮBĚH (60 min)

1. část – Práva a povinnosti občanů – 30 min

„V pětílístcích jsme si vytvořili skupinu občanů, každý je jiný, ale dohromady jsou nedílnou součástí státu. Zkuste si teď vybavit přísahu, kterou skládají skauti, nebo novomanželský slib. Víte, co se tam říká, co si novomanželé slibují? (...) Podobné jako novomanželé nebo skauti i stát se občanům k něčemu zavazuje a občané zase státu. Napadá vás, k čemu se stát zavazuje občanovi a k čemu občan státu?“

Odpovědi nehodnotíme. Řekneme žákům, že nyní vztah státu a občanů prozkoumáme.

Na tabuli napíšeme tři oblasti: **PRÁVA OBČANŮ, POVINNOSTI OBČANŮ, POVINNOSTI STÁTU.**

„To, že jsme součástí nějakého státu znamená, že máme jako občané svá práva, která chceme, aby nám státem byla zaručena. S tím souvisí povinnosti státu. Aby vše bylo v rovnováze, kromě práv musí mít občané i nějaké povinnosti. Co všechno spadá pod práva občanů? Práva občanů zahrnují práva, která přísluší pouze občanům daného státu a lidská práva, která demokratické státy zaručují všem lidem (tedy i cizincům).“

- Vytvoříme skupiny po čtyřech žácích. Každé skupině rozdáme jeden odstavec z Přílohy č. 1 – 3.4.1 B jako příklad občanských práv. Zadáme skupinám následující dva úkoly:

„Přečtěte si text, který jste dostali, každá skupina dostala text zabývající se jinými občanskými právy. Vypište občanská práva, která se v textu vyskytují a diskutujte ve skupině o tom, která vám osobně připadají nejdůležitější. Následně se zamyslete nad tím, co byste přiřadili ve skupině k jednotlivým oblastem, které jsou vypsané na tabuli (práva občanů, povinnosti občanů, povinnosti státu). Co si pod jednotlivými oblastmi představujete?“

- Ukončíme práci ve skupinách.

„Dokončíte svoji práci a pojdme se podívat na to, s jakými právy jednotlivé skupiny pracovaly. I když každá skupina měla jiné zadání, jednotlivá práva občanů spolu úzce souvisí a bylo by dobré mít přehled o všech. Prezentujte ostatním, k čemu jste ve své skupině došli.“

Odpovědi žáků zapisujeme na tabuli k odpovídající oblasti (práva občanů). Následně vyzveme skupiny, aby se postupně vyjádřili ke zbývajícím dvěma oblastem zapsaným na tabuli. Žáci na sebe mohou reagovat / nesouhlasit / doplňovat se. Jejich odpovědi zapisujeme na tabuli a případně je opravíme.

- Otázky týkající se státního občanství, občanských práv a povinností jsou upraveny v Ústavě ČR, v Listině základních práv a svobod a v zákoně o státním občanství (je jim věnována Příloha č. 1 - 3.4.1 B).
- Mezi povinnosti občanů ČR patří řídit se zákony a právním řádem státu, platit daně, poplatky a zdravotní pojištění, absolvovat povinnou školní docházku, bránit stát v případě jeho ohrožení (branná povinnost)...
- Stát pro své občany zajišťuje: zdravotní péči, stát se stará o bezpečnost svých občanů, nabízí sociální jistoty, vzdělání, chrání životní prostředí...

Reflexe 1. části:

Sestavíme nové skupiny žáků tak, aby v každé skupině byl jeden zástupce ze skupin předchozích (tj. expert na danou oblast občanských práv). Vyzveme nové vzniklé skupiny, aby nakreslily plakát občana a k němu napsaly, co má a může dělat.

„V pětilístku jste si pojmenovali, co si vy osobně pod pojmem občan představujete. Nyní toho ale o občanech a jejich právech víme zase o něco více. Rozdám vám nyní papír, na který nakreslete občana. Může se jednat jen o obrys postavy. K vašemu obrázku napište, co může občan dělat a co dělat má.“

Ve zbývajícím čase můžeme nechat žáky své výtvary prezentovat nebo vytvořit galerii, kterou si v závěru hodiny prohlédneme.

2. část - Aktivní občané - 30 min

Necháme žáky se volně rozestavit do volného prostoru ve třídě.

„Rozestavte se volně po třídě. Za chvíli vám budu klást otázky a vy pohybem na jednu nebo na druhou stranu druhou stranu místnosti budete vyjadřovat svůj názor. Na jedné straně bude souhlas, na druhé nesouhlas. Po každé otázce vám pokynutím ruky naznačím, jaká strana místnosti představuje danou odpověď a necháme vás se přemístit.“

Žákům pokládáme následující otázky:

- Vnímáte vzdělání jako výsadu/právo, nebo jako povinnost?
- Pro to, aby společnost dobře fungovala, jsou důležitější práva občanů, nebo jejich povinnosti? (Proč? Co by se stalo, kdyby práva nebyla vyvážena povinnostmi a naopak?)
- Může společnost fungovat dobře jen na základě dodržování povinností?

Necháme vždy několik zástupců skupiny zdůvodnit svůj názor.

Žáci se během diskuze možná dostanou k tomu, že je důležité dělat i něco nad rámec svých povinností, že je důležité využívat svých práv. Vysvětlíme žákům, že občan v užším slova smyslu je vnímán jako člen určitého státu nebo obce. V širším slova smyslu je občan ten, kdo vědomě přebírá zodpovědnost za společnost jako za celek, dělá něco pro druhé, využívá k tomu svých občanských práv. Takového občana můžeme nazvat aktivním občanem.

Pokud najdeme dobrovolníka, obkreslíme obrys jednoho ze žáků na spojený flipchart. Pokud ne, načrtneme obrys postavy člověka a napíšeme nad něj AKTIVNÍ OBČAN. Rozdáme žákům lepicí papírky post its a vyzveme je, aby na ně zapsali ingredience, z jakých se aktivní občan skládá:

„Představte si, že byste nyní měli sestavit aktivního občana. Z jakých ingrediencí, by se takový aktivní občan měl skládat? Co člověk musí mít, abychom ho mohli pokládat za aktivního občana? Zapište si jednotlivé ingredience na lepicí papírky a pojdte je nalepit na flipchart.“

Necháme žáky lepit papírky na flipchart a klademe doplňující otázky:

- Co dělá, jak se chová, jak jedná, v co věří?
- Jaká je hlavní ingredience? A co je příloha?

Necháme žáky shrnout, jak si představují aktivního občana.

„Jak vypadá váš aktivní občan? Dovedl by někdo shrnout, jaké ingredience jste pro něj vybrali? (...) Existují různé způsoby, jak může být občan aktivní, nejde jen o zapojování se do politiky, ale např. i do dobrovolnických činností, pomoc sousedovi. Aktivní občan se zajímá a pečuje o prostředí, ve kterém žijeme, upozorňuje na nezákonnou činnost... Věří, že svým chováním může něco změnit. I vy se nyní v rámci našeho projektu snažte něco změnit, učíte se být aktivními občany.“

ZÁVĚR (15 min)

Utvoříme v místnosti pomyslnou škálu – na jedné straně místnosti je občan, který není aktivní, naplňuje pouze povinnosti, které se vážou ke státnímu občanství. Na druhé straně škály (místnosti) je občan, který přijímá zodpovědnost za celek, a odpovídá charakteristikám občana, kterého jsme si vytyčili výše, naplňuje je v maximální míře. Vyzveme žáky, aby se rozmístili na škále:

„Rozmístěte se na pomyslné škále v místnosti podle toho, jak vy sami se cítíte být aktivní. Vzpomeňte si na projekt, který společně děláme. Napadá vás ještě něco dalšího, co děláte, co by se dalo považovat za aktivní občanství?“

Necháme sdílet dobrovolníky, proč se umístili na škále právě takto a co dělají. Zeptáme se ostatních žáků, co je inspirovalo? Co by mohli ještě dělat / nebo co dělají, a přitom to nepovažovali za projev odpovědného nebo aktivního občanství?

Reflexi věnujeme dostatek prostoru.

2.4.2 Téma č. 2 (Jak funguje rozhodování v obci?)

Žáci si nejprve zkusí vzpomenout, co vědí o rozhodování v obci, následně pracují metodou skládkového učení s textem, ze kterého se dozví základní informace o fungování a rozhodování v obci.

1. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (10 min)

„Zjistit, kdo rozhoduje v obci, kde žijeme, může být velké, ale trochu nepřehledné dobrodružství. Dneska se společně podíváme na to, jak obec funguje a co bychom měli vědět, abychom mohli spolupracovat na našem projektu s naší obcí. Podíváme se na to, kdo o čem rozhoduje a zamyslíme se, proč je to pro náš projekt důležité. Napadají vás nějaké aktivity, které byste v rámci realizace projektu měli řešit s vedením obce? Nebo jste něco dokonce už řešili?“

Připomeneme žákům, že nejen v rámci projektu, ale i v každodenním životě je třeba s obcí komunikovat.

„Kromě projektu se můžeme setkat s potřebou řešit něco s orgány obce i v každodenním životě, např.: Pozemek našeho domu sousedí s obecním pozemkem a potřebujeme jej o kousek rozšířit, abychom na něj

mohli umístit maringotku. Mám psa, kterého potřebuji zaregistrovat. Jezdím rád/a do skateparku v obci, který už je hodně opotřebovaný a potřeboval by rekonstrukci. Jaké orgány by mohly občanům s těmito záležitostmi pomáhat? Kdo se podílí na vedení obce?”

Žáci vyjmenovávají, pedagog zapisuje na tabuli (brainstorming). Poté, co žáci již neví, nalepíme na tabuli kartičky, na kterých máme napsáno správné řešení (na každé kartičce jedna věc).

Zastupitelstvo obce (města, městyse)	Výbory	Starosta (primátor v případě statutárního města)	Rada obce (města, městyse)
Komise	Obecní úřad (městský úřad, úřad městyse, magistrát)	Zvláštní orgány obce (města, městyse)	X

Lepíme nejprve kartičky, které se shodují s tím, co jmenovali žáci, případně co jen špatně/nepřesně pojmenovali (na to jen upozorníme/upřesníme, aby si žáci správný název lépe zapamatovali). Vždy jen okomentujeme slovy: „to tady máte“, případně „to jste jmenovali“, „tohle máte zde, správný název je...“ apod. Pokud nám nějaké kartičky zbyly, ukážeme je žákům / nalepíme na tabuli až nakonec.

Zatím nijak dále nekomentujeme. Kartičky lepíme „hala bala“, bez zjevné posloupnosti. Následně vydáme pokyn:

„Zkuste určit kdo/co si myslíte, že má největší pravomoci, kdo/co je pod ním atd.“

Přeskládáme kartičky dle pokynů žáků. Aktivitu žáků nijak nekomentujeme ani nenecháváme rozběhnout dlouhou debatu. Žákům případně můžeme říci, že sami za chvíli zjistí, jak by měly být kartičky seřazeny správně.

PRŮBĚH (25 min)

V této části používáme metodu kritického myšlení „skládankové učení“. Představíme žákům průběh:

„Za chvíli vás rozdělím do skupin, kterým budeme říkat domovské. Jedná se o skupiny, do kterých jejich členové chtějí přinést co nejvíce informací, vzájemně se obohatit o nové znalosti. Každý člen domovské skupiny je expertem na nějakou oblast. V ostatních skupinách má své kolegy – další experty, kteří rozumí stejné oblasti jako on. S těmi se sejde, nastuduje informace a pak se vrátí zpět do své skupiny, aby o nové informace obohatil svou skupinu.“

Postupujeme následovně:

- Rozdělíme žáky do skupin o počtu minimálně 4 žáků a řekneme jim, že toto jsou tzv. „DOMOVSKÉ“ skupiny.
- V domovských skupinách si žáci rozdělí čísla od 1 do 4. Pokud je žáků ve skupině více než 4, zopakujte číselnou řadu znovu tak, že např. 2 žáci dostanou stejná čísla (např. 1, 2, 3, 4, 1, 2).
- Žáci s číslem 1 vytvoří skupinu, žáci s číslem 2 vytvoří další skupinu atd., čímž vzniknou tzv. „EXPERTNÍ SKUPINY“.
- Všichni žáci v expertní skupině dostanou vždy jednu část textu (viz Příloha č. 1 – 3.4.2) – expertní skupina č. 1 dostane první stránku, skupina č. 2 druhou atd. – každý žák dostane svůj text.
- Žáci si v expertních skupinách text přečtou. Jejich úkolem bude představit ostatním spolužákům, jak vypadá a jak funguje orgán, o kterém si četli. Žáci mají za úkol:
 - vytvořit si výtah z textu na téma – jak vypadá a jak funguje...? a sdílet ve skupině, jak text jednotliví členové pochopili.
 - domluvit se ve skupině, jak by se funkce daného orgánu dala představit ostatním spolužákům – ideálně na příkladu ve vztahu k jejich projektu či na jiném konkrétním příkladu. (Mohou například

vymyslet krátký komiks/příběh, ve kterém představí funkci daného orgánu.)

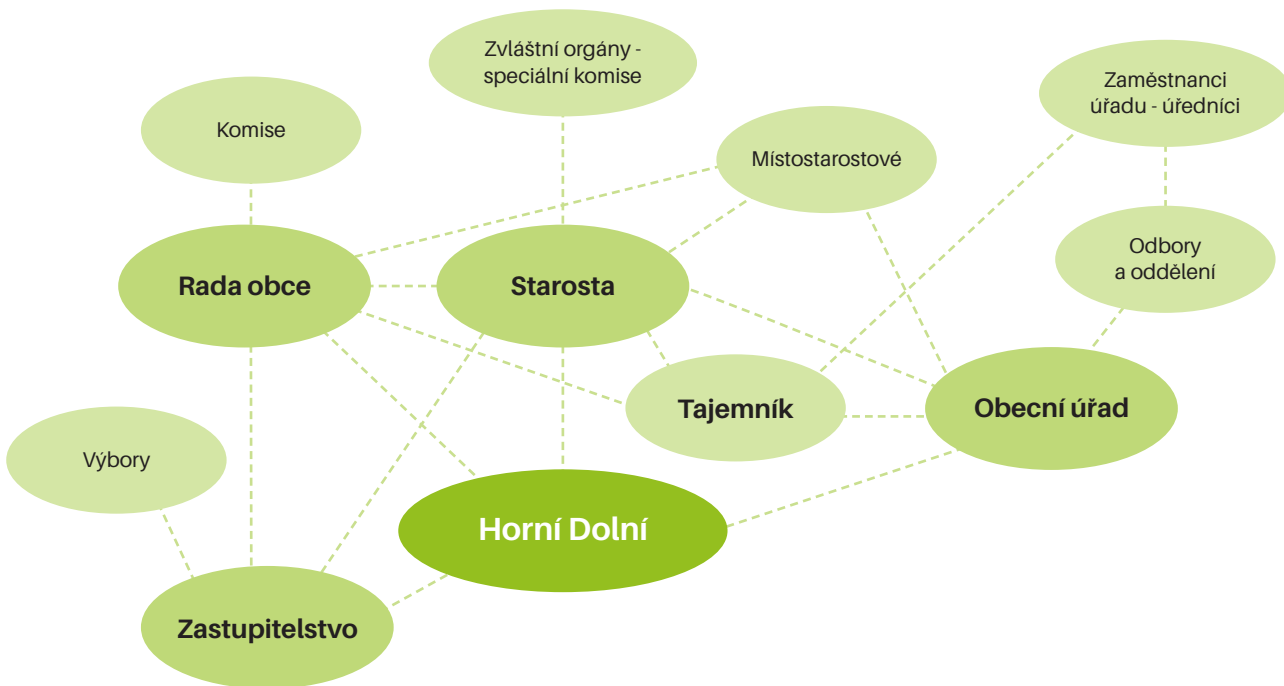
- na skupinovou práci mají 10 minut.

- Jakmile mají expertní skupiny hotovo, vrátí se zpět do svých domovských skupin.
- Žáci (experti) postupně předávají informace, které získali v expertních skupinách a ostatní si je doplňují do sešitů. Nejprve informace předá expert ze skupiny 1, pak expert ze skupiny 2 atd. Na tuto část jim dáme tolik času, abychom měli ještě cca 10 minut na konci ke společnému seřazení kartiček (viz první část - motivace).

ZÁVĚR (10 min)

Na závěr se vrátíme ke kartičkám a zeptáme se, jak by nyní žáci kartičky poskládali a proč? Žáci velmi pravděpodobně přijdou na to, že kartičky není možné poskládat pod sebe/vedle sebe v přesném pořadí, jen je třeba zdůvodnit, proč tomu tak je. Při skládání kartiček ověřujeme doplňujícími otázkami, jak žáci fungování orgánů pochopili.

Máme-li více času, napíšeme doprostřed tabule název naší obce a necháme žáky přidávat kartičky a doplňujeme společně případné vazby mezi nimi - vytvoříme tak „myšlenkovou mapu“, do které doplňujeme vztahy mezi jednotlivými orgány (např. zastupitelstvo se zodpovídá, starosta úkoluje...). Schéma by mohlo vypadat např. takto:

Obec je samostatně spravována zastupitelstvem obce; dalšími orgány obce jsou rada obce, starosta, obecní úřad a zvláštní orgány obce. Město je samostatně spravováno zastupitelstvem města; dalšími orgány města jsou rada města, starosta, městský úřad a zvláštní orgány města. Městys je samostatně spravován zastupitelstvem městyse; dalšími orgány městyse jsou rada městyse, starosta, úřad městyse a zvláštní orgány městyse.

Statutární město je samostatně spravováno zastupitelstvem města; dalšími orgány statutárního města jsou rada města, primátor, magistrát a zvláštní orgány města. Městský obvod územně členěného statutárního města je spravován zastupitelstvem městského obvodu; dalšími orgány městského obvodu jsou rada městského obvodu, starosta, úřad městského obvodu a zvláštní orgány městského obvodu. Městská část územně členěného statutárního města je spravována zastupitelstvem městské části; dalšími orgány městské části jsou rada městské části, starosta, úřad městské části a zvláštní orgány městské části.

Orgánem obce, městyse, města, statutárního města, městského obvodu nebo městské části je též komise, jestliže jí byl svěřen výkon přenesené působnosti (§ 122 odst. 2)¹⁰.

Statutární města v České republice se na rozdíl od ostatních měst, obcí a městysů mohou členit na dílčí samosprávné části. Podle zvláštního zákona je statutárním městem i Praha, avšak formálně se namísto toho označuje jako hlavní město.¹¹

Statutárními městy jsou Kladno, České Budějovice, Plzeň, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Liberec, Jablonec nad Nisou, Hradec Králové, Pardubice, Jihlava, Brno, Zlín, Olomouc, Přerov, Chomutov, Děčín, Frýdek-Místek, Ostrava, Opava, Havířov, Most, Teplice, Karviná, Mladá Boleslav, Prostějov a Třinec.¹²

2.4.3 Téma č. 3 (Závěrečná reflexe)

Žáci si v úvodu aktivity připomenou některé momenty z programu UBUNTU. Následně si společně sestavují časovou osu programu, do které zaznamenávají, co kdy dělali. Samostatně se pak zamýšlí nad tím, co se dařilo či nedařilo a nad jednotlivými tématy společně diskutují. V závěru aktivity se vrací sami k sobě – zvědomují si, jak se oni sami během programu UBUNTU posunuli.

1. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (5 min)

„Tak už máme za sebou realizaci projektu! Pojdte se zamyslet nad nějakým silným momentem programu UBUNTU. Například moment, kdy jste na sebe byli opravdu pyšní, kdy jste se cítili šťastní, kdy jste byli spokojeni... Chtěl byste se někdo o své zážitky podělit?“

Případně můžeme začít se sdílením my sami.

Pokud máme fotografie z průběhu projektu, můžeme je žákům promítat, aby si připomněli, co dělali.

„Dnes se společně ohlédneme za tím, co nám program i realizace projektu přinesly. Možná jsme zažili i některé nepříjemné situace, nyní budeme mít možnost se na ně podívat s odstupem a poučit se z nich.“

PRŮBĚH (40 min)

„Nakreslete na flipchart časovou osu programu. Osa začíná v bodě prvního setkání před pobytem a končí dnešním dnem. Vaším úkolem je na osu zaznamenat vše, co jste dělali, co se stalo na pobytu, jak probíhala příprava projektu, kdy proběhla realizace...“

Každému žákovi následně přidělíme několik lepicích papírků dvou různých barev. Jejich úkolem je zamyslet se nad celým časovým rozpětím a k jednotlivým obdobím napsat na papírky následující:

- zelený papírek – co se nám jako týmu dařilo/podařilo
- oranžový papírek – co se nám jako týmu nedařilo/nepodařilo

„Zkuste dobře zavzpomínat, co se vám dařilo a co se nedařilo. Projděte si jednotlivé fáze, které jsme společně zažili. Pojdte nalepit vaše papírky na osu k odpovídajícímu období.“

Vždy začne jeden žák s jedním ze svých papírků. Následně se zeptáme zbylé části skupiny, zda má někdo něco podobného. Takto vybíráme vždy všechny papírky k jednomu tématu a následně ho reflektujeme.

¹⁰ Zdroj a více informací zde: Zákony pro lidi [online]. AION CS [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>

¹¹ Statutární město. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 - [cit. 2021-01-25].

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Statut%C3%A1rn%C3%AD_m%C4%9Bsto

¹² Zdroj zde: Zákony pro lidi [online]. AION CS [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>

Ptáme se žáků:

- Co si z této situace odnášíme do budoucna?
- Co jsme mohli udělat jinak, abychom dané situaci předešli?
- Proč se nám toto povedlo? Co nám pomohlo?

Postupně probereme všechna témata, která žáci uvedli. Cílem je poučit se z toho, co se dařilo i nedařilo a podpořit žáky v jejich aktivitě. Na závěr bychom se měli dostat i k tomu, co jsme dokázali.

„Během projektu jsme dokázali změnit (...) v naší komunitě. Náš projekt vzbudil velký ohlas. Podařilo se zapojit starostu i místní obyvatele. Ukázali jsme, že jako tým něco dokážeme. Zároveň se posunul i každý z nás, rozvíjel své kompetence. Podívejte se teď do svých portfolií a připomeňte si své osobní cíle.“

Rozprostřeme na zem kartičky jednotlivých kompetencí (viz Příloha č. 1 – 3.4.3). Vyzveme žáky, aby si pohledem vybrali 4 kartičky a zapsali si do portfolií, v čem se v dané oblasti během projektu posunuli a porovnali to s tím, čeho chtěli dosáhnout. Dobrovolníky necháme sdílet.

Shrneme naši spolupráci z naší perspektivy, čím pro nás osobně byla realizace projektu přínosná, co jsme si odnesli.

„Děkuji vám za vaše celoroční nasazení a práci na projektu. Projekt pomohl nejen naší obci, ale zároveň každý z nás se naučil něco nového. Vyzkoušeli jste si pracovat jako tým a dotáhli jste vše do konce. I mě projekt a spolupráce s vámi naučila nové věci. Uvědomil jsem si, že... Odnášim si také...Přeji vám, ať vám nadšení vydrží a ať si uchováte energii a nadšení, s jakým jste v projektu pracovali!“

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3 Metodická část

V kapitole 2 jsme přinesli podrobně rozpracovaný obsah programu pro realizátory. Kapitola nabízí konkrétní formulace vět, které vedoucí či učitelé mohou využít při zadávání aktivit. Materiál je vhodný využít ve chvíli, kdy nevíte, jak aktivitu s účastníky otevřít či jak účastníkům vysvětlit postup dané aktivity.

Součástí kapitoly 2 jsou také Skripta pro účastníky, která najdete na stránkách: <https://sever.ekologickavychova.cz/ubuntu-skola-demokraticeho-obcanstvi/>. Skripta doporučujeme vytisknout žákům, kteří se nemohou zúčastnit některých aktivit. Skripta jim dají přehled o tom, co se na dané hodině dělo, některé aktivity (které nepředpokládají spolupráci ve skupině) si mohou účastníci projít sami.

Na stránkách jsou ke stažení i pracovní listy, které žákům můžete vytisknout. Žáci si pracovní listy vkládají do portfolií (desek, které dostanou na aktivizujícím pobytu). Do desek si piší žáci poznámky a vkládají do nich postupně všechny materiály, které od vedoucích či učitelů dostanou.

V metodické části přinášíme konkrétní postupy, jak jednotlivé aktivity realizovat. V úvodu každé aktivity najdete její cíl, pomůcky, které k realizaci potřebujete, shrnutí aktivity. Následuje podrobně rozepsaný postup, který je rozdělen u každé aktivity na úvod, průběh a reflexi.

Program je možné realizovat i se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami 2. stupně. Je však potřeba, aby zadávající (vedoucí/učitel) zajistil vhodné podmínky v závislosti na konkrétních potřebách žáků. Doporučení pro žáky s různými druhy vzdělávacích potřeb jsou uvedena v části Přílohy. Součástí každého tématu v Metodické části je krátká metodická poznámka, jak uzpůsobit aktivitu pro žáky s poruchou koncentrace pozornosti.

3.1 Metodický blok č. 1 (Úvod do programu)

První blok probíhá ve škole a je vedený učitelem. Jeho cílem je naladit žáky na spolupráci v týmu, nastavit pravidla komunikace i žáky uvést do tématu demokracie. Žáci se seznamují s tím, co je v tomto školním roce čeká, zjišťují, že budou realizovat projekt v obci, ve které se nachází jejich škola. Projekt i způsob realizace by měl odpovídat demokratickým principům a hodnotám.

3.1.1 Téma č. 1 (Ladíme spolupráci)

Jedná se o samostatnou práci zapojených pedagogů, kdy si individuálně vyplní dotazník zaměřený na vlastní kompetence relevantní pro rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu (KDK) u žáků a pro posilování demokratické kultury ve škole.

 Cíl: Žák navrhne pravidla komunikace a spolupráce skupiny.

 Pomůcky: 2x nůžky, flipcharty, fixy, barevné papíry (A4/A5); pro každý tým: 1 metr lepicí pásky (např. papírové), 1 metr provázku, 20 ks špaget (nevařených), 1 ks marshmallow (dataprojektor a počítač – pokud budete pouštět závěrečné video)

 Shrnutí: Žáci si v menších týmech vyzkouší stavbu věže ze špaget (marshmallow challenge). Při této aktivitě musí jako tým spolupracovat a komunikovat, aby dosáhli společného řešení v daném čase. Přímá zkušenost z této aktivity je odrazovým můstkem pro reflexi žakovské spolupráce i jejich komunikace. Žáci si na základě aktivity pojmenují, co jim při spolupráci vyhovuje či nevyhovuje. Pomocí konkrétní zkušenosti si následně nastaví pravidla komunikace a spolupráce i pro další společnou práci (zejména v rámci aktivit UBUNTU).

 Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Pro tyto žáky není třeba aktivitu výrazně upravovat. Při týmové spolupráci je vhodné žáka zařadit do skupiny s někým, kdo mu může dovysvětlit pravidla hry Marshmallow challenge. Při reflexi žáka vyvoláváme, aby mohl sdělit své pocity.

Průběh:

1. hodina

MOTIVACE, ÚVOD

Řekneme žákům, že je nyní čeká týmový úkol. K jeho vyřešení bude velmi důležité, jakým způsobem se budete v týmu domlouvat na strategii a spolupracovat na řešení. Čím lepší bude vaše spolupráce a komunikace, tím lépe splníte úkol.

PRŮBĚH (20 min)

Hra Marshmallow challenge¹³ - popis pravidel:

1. Rozdělíme žáky do týmů po 3–5. Je důležité zachovat tyto počty žáků ve skupině, pokud máme např. jen šest žáků, rozdělíme je na dvě skupiny po třech.
2. Každému týmu rozdáme pomůcky – 1 m lepicí pásky, 1 m provázku, 20 špaget a 1 marshmallow. Nůžky týmy sdílí – stanovíme si místo, kde je budou mít k dispozici.
3. Přečteme žákům následující instrukce:
 - Vaším úkolem je za 15 minut postavit co nejvyšší samovolně stojící stavbu, která na svém vrcholu udrží marshmallow.
 - Ke stavbě smíte použít pouze materiál, který jste obdrželi, a nůžky.
 - Po 15 minutách učitel změří výšku každé věže, která bude samovolně stát s marshmallow bonbonem na vrcholu.
4. Zodpovíme případné dotazy a dáme týmům 30 vteřin na přípravu.
5. Zahájíme hru. Během hry pozorujeme, zda týmy dodržují pravidla hry a připomeneme zadání. Průběžně týmy informujeme o zbývajícím čase, ideálně v polovině a 2 minuty před koncem.
6. Po vypršení limitu změříme všechny věže, které samovolně stojí s marshmallow na vrcholu.

Vyhlásíme vítěze.

REFLEXE (25 min)

Sedneme si se žáky do kruhu a nejdříve s nimi sdílíme pocity a emoce ze hry, následně reflektujeme spolupráci. Na závěr si nastavujeme vlastní pravidla spolupráce:

Sdílení emocí a pocitů (3 minuty). Ptáme se:

- *Jak se cítíte? Jaké jsou vaše bezprostřední pocity po skončení hry?*

Své pocity a emoce by měl sdílet každý sám za sebe, nikoliv za skupinu nebo za druhého. Nikoho ke sdílení nenutíme.

Reflexe splnění úkolu a spolupráce při něm (7 minut):

Krátce reflektujeme, jaké strategie ke stavbě věže žáci zvolili. Následně se zaměříme na to, co jim pomohlo při spolupráci a komunikaci – jaké postupy, pravidla a způsoby spolupráce a komunikace. Můžeme k tomu využít následující otázky:

- *Jaké jste zvolili strategie, abyste věž postavili? Změnili jste svou strategii v průběhu stavby, proč?*
- *Souvisel váš způsob spolupráce a vzájemné komunikace s výsledkem vaší skupiny? Jak?*
- *Co podporovalo vaši spolupráci a komunikaci? Jaké postupy, pravidla nebo způsoby spolupráce a komunikace se vám osvědčily?*
- *Co, pokud se zaměříte na vzájemnou spolupráci a komunikaci, byste příště udělali jinak?*

Odpovědi žáků zapisujte na flipchart nebo na tabuli.

Zobecnění a tvorba pravidel komunikace a spolupráce (15 minut):

Vyzveme žáky, aby se na základě svých zkušeností ze stavby věže pokusili formulovat pravidla komunikace a spolupráce pro další společnou práci v rámci programu UBUNTU.

¹³ Aktivita inspirovaná: TED [online]. 2010 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: https://www.ted.com/talks/tom_wujec_build_a_tower?language=en

Doprostřed kruhu položíme barevné papíry (formát A4/A5) a fixy a necháme žáky, aby každé pravidlo napsali na zvláštní papír.

Řekneme žákům, aby pravidla formulovali následujícím způsobem:

- *použijte 1. osobu množného čísla („děláme, mluvíme...“)*
- *budte konkrétní (např. „říkáme si o pomoc, když ji potřebujeme“ místo „budeme spolupracovat“)*
- *využívejte pozitivní formulace (např. „mluvíme, když máme slovo“ místo „neskáčeme si do řeči“)*
- *tvořte pravidla přijatelná pro všechny (např. „respektujeme názory ostatních“ místo „holky budou mít vždy první slovo“)*

Podíváme se společně se žáky na sepsaná pravidla. Zjistíme, jestli se některá neopakují či zda nějaká důležitá pravidla nechybí. Pravidla projdeme jedno po druhém. U každého se žáků zeptáme, zda souhlasí s jeho používáním při další práci. S pravidly by měli souhlasit všichni žáci.

Na závěr vyzveme žáky, aby se domluvili, co se stane v případě, že někdo pravidla poruší.

Barevné papíry s finální podobou pravidel nalepíme na flipchart a umístíme je tak, aby je žáci měli na očích.

Metodická poznámka: Pokud nás tlačí čas, pravidla můžeme tvořit později. Je však důležité, aby reflexe úkolu proběhla ihned. Zápis z reflexe pak žákům pomůže při tvorbě pravidel programu UBUNTU příští hodinu. Časový rozestup mezi aktivitou marshmallow challenge a tvorbou pravidel by měl být co nejmenší, ideální je věnovat se pravidlům hned některou z následujících hodin.

Metodická poznámka: Pravidla můžeme společně se žáky později doplňovat nebo upřesňovat.

3.1.2 Téma č. 2 (Hodnoty a principy demokracie)

Cíl:

- Žák jmenuje základní principy a hodnoty, na kterých stojí demokratická společnost.
- Žák diskutuje o základních principech a hodnotách demokracie a svoje názory podkládá argumenty.
- Žák pojmenuje vlastní možnosti, jak se zapojit a přispět do fungování demokracie.

Pomůcky: flipchart, fixy, Příloha č. 1 – 3.1.2 (rozstříhané otázky), propisky

Shrnutí: Pomocí rozehrívacího úvodu žáci zjistí, že se v hodině budou věnovat tématu demokracie. Otázky v úvodu zjišťují názor žáků na různé situace, zároveň jsou vždy spjaty i s některými demokratickými hodnotami a principy. Těm se následně žáci věnují – v malých skupinách metodou pero doprostřed pojmenovávají, na čem je podle nich založena demokratická společnost, co ji posiluje a ohrožuje. Společně se zamýšlí, co jsou demokratické principy a hodnoty a jak oni sami přispívají k jejich naplňování. V závěru aktivity představíme, co se bude dít v následujícím školním roce.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: V části aktivity, kde využíváme metodu Pera doprostřed, stojíme u skupiny s daným žákem a případně mu pomůžeme doptáním. Zapojujeme žáka do diskuze na začátku 2. hodiny kladením otázek. V případě únavy žáka ukončíme pro něj aktivitu.

Průběh:

1. a 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (20 min)

K motivaci využijeme Přílohu č. 1 – 3.1.2, která nabízí zásobárnu otázek pojících se s vnímáním demokracie. Přílohu rozstříháme a necháme každého žáka si vylosovat jeden lísteček s otázkou. Žáci mají za úkol se po daný čas (7 minut) pohybovat volně po třídě a potkávat se ve dvojicích. Ve dvojici si navzájem otázky položí, zodpovědí a zkusí si zapamatovat odpověď spolužáka. Po zodpovězení si dvojice lístečky vymění a každý pokračuje s novou otázkou. Jejich cílem je získat v daném čase co nejvíce odpovědí – odpovědi na otázky by měly být stručné a odůvodněné (např. Ano/Ne, protože...).

Po 7 minutách aktivitu ukončíme. Vyzveme žáky, aby se posadili do kruhu a sdíleli se sousedem, co se dozvěděli či jaké odpovědi je zaujaly. Upozorníme žáky, aby anonymizovali autory odpovědí.

Položíme žákům otázku: • *Jaké téma podle vás spojuje všechny otázky/odpovědi?*

Propojujícím tématem je **demokracie a demokratická společnost**. Té se budeme dále věnovat.

PRŮBĚH (45 min)

Rozdělíme žáky do skupin po 3–5 a postupně jim pokládáme následující otázky. Žáci sdílí své názory metodou pero doprostřed (viz níže). Na každou otázku mají 4 minuty.

Pera doprostřed

Při skupinové práci dává metoda pera doprostřed všem žákům rovnou šanci vyjádřit se k danému tématu a zároveň znemožňuje dominanci jednoho žáka.

Žáci si ve skupině (3–5 osob) vyměňují názory na dané téma následujícím způsobem:

- Jeden po druhém každý vyjádří svůj názor. Na znamení toho, že už dotyčný domluvil, položí doprostřed stolu své pero. Pero si může vzít zpátky až ve chvíli, kdy promluví všichni ze skupiny.
- Ve chvíli, kdy jsou všechna pera na stole, si je účastníci mohou rozebrat a zahájit nové kolo diskuze.

Otázky:

- *Podle čeho poznám, že žiji v demokratické společnosti?*
- *Co posiluje demokratickou společnost a umožňuje její fungování?*
- *Co demokratickou společnost naopak oslabuje nebo ohrožuje?*

Po diskuzi vyzveme žáky, aby si ve své skupině zapsali důležité a zajímavé odpovědi, které zazněly. Vybídneme je, aby prezentovali zajímavé argumenty.

Napišeme do středu flipchartu „Principy a hodnoty demokratické společnosti“ a položíme žákům otázku:

- *Na jakých principech a hodnotách stojí demokratická společnost?*

Vyzveme žáky, aby lístečky z úvodní aktivity rozprostřeli po lavici a nechali se jimi inspirovat. Odpovědi žáků zaznamenáme přímo na flipchart.

Poukážeme na popsany flipchart a přečteme nahlas citát T. G. Masaryka: „Tož demokracii bychom měli, teď ještě nějaké ty demokraty...“. Položíme žákům otázky:

- *Znáte konkrétní příklady, kdy se vaši vrstevníci (ať z ČR nebo zahraničí) zapojili do veřejného života a vykonali něco prospěšného pro své okolí, nebo něco, co bylo v souladu s principy a hodnotami, které jsme zmínili předtím?*
- *Jak se vy sami podílíte na podpoře demokracie a demokratických principů?*
- *Jak můžete vy sami přispět k lepšímu fungování demokracie / k její ochraně?*

Doptáváním se snažíme žáky dovést k přemýšlení o vlastní aktivitě a iniciativě občanů. Podporujeme je v tom, aby zaznělo široké spektrum odpovědí – od toho, co dělají v každodenním životě (např. jak se chovají v různých situacích) po to, co jsou ochotni dělat nad rámec každodennosti (např. zapojení se do aktivit, které podporují demokracii nebo její hodnoty). Řekneme žákům, že důležitou součástí demokratické kultury je i občanské zapojování se do věcí veřejných.

REFLEXE (10 min)

Vyzveme žáky, aby si zapsali jednu důležitou nebo zajímavou myšlenku či informaci, která jim z hodiny utkvěla a o které by chtěli ještě přemýšlet. Svě zápisky sdílí jen dobrovolníci.

ZÁVĚR (15 min)

Závěr hodiny využijeme k představení toho, co žáky v následujícím roce čeká. K tomu, abychom mohli být dobrými demokraty, potřebujeme mj. umět spolupracovat s ostatními, chápat rozmanitost názorů i se umět zapojit do veřejných věcí. V následujícím roce budeme společně poznávat, co je demokratická kultura a vyzkoušíme si i to, jak do veřejného prostoru vstupovat a angažovat se. Prozradíme žákům (pokud to ještě nevědí), že v závěru školního roku budou realizovat projekt, který pomůže místu, kde bydlí/studují. Dáme žákům prostor na dotazy.

Informace pro žáky

Projekt, na kterém žáci budou během roku pracovat, se bude věnovat rozvoji jejich obce. Tj. nebudou dělat něco pro školu samotnou, ale zkusí něco změnit ve své obci nebo pro ni něco udělat, vstoupit do veřejného prostoru, ovlivnit život v obci. Může se jednat o péči o zeleň, o osvětlení místních obyvatel, pomoc v pečovatelském domě... Téma a obsah projektu žáci nevymýšlí hned. Nejdříve pojedou na aktivizační pobyt, kde se společně s lektory neformálního vzdělávání dozvědí, jak takový projekt realizovat a jak vůbec vybrat téma, kterému se mohou věnovat. Do vymýšlení projektu se pustí až po návratu z pobytu.

3.2 Metodický blok č. 2 (Aktivizační pobyt pro žáky)

V bloku „Aktivizační pobyt pro žáky“ žáci vyjedou ze své obce na čtyřdenní pobyt spolu se svým učitelem a vedoucím neformálního vzdělávání. Program vede zejména vedoucí neformálního vzdělávání, může spolupracovat s učitelem, vzájemně se v aktivitách doplňovat. Tandemové vedení aktivit simuluje žákům spolupráci, o kterou by měli usilovat i oni sami ve svém týmu.

Na pobytu se žáci věnují tématu demokracie, udržitelnému rozvoji, realizují výzkum v komunitě a prohlubují své schopnosti spolupráce a komunikace. Cílem pobytu je žáky připravit na realizaci vlastního projektu (práci na něm žáci zahájí po návratu z pobytu). Proto například zkoumají obec, ve které se pobyt odehrává, přemýšlí, jaký projekt, který by mohli realizovat oni sami, by jí pomohl na cestě udržitelného rozvoje. Přemýšlí, čím by oni sami mohli její rozvoj podpořit. Může se jednat i o menší věci – výsadba stromů, instalace krmítek, nebo třeba výpomoc v domově pro seniory.

Harmonogram pobytu:

Jednotlivé aktivity na sebe navazují, kombinují práci venku i vevnitř, některé jsou záměrně designovány jako večerní program, některé na ráno k probuzení a rozehrání. Je proto žádoucí dodržovat časový plán, případně jeho změnu dostatečně promyslet.

Před pobytem:

- Žáky informujeme o tom, že program bude probíhat venku i vevnitř. Je žádoucí, aby si s sebou vzali sportovní oblečení i obuv, psací potřeby.
- Je důležité žáky před pobytem informovat, aby si přivezli pravidla, která tvořili ve škole v rámci aktivity *Ladíme spolupráci*. Během pobytu na ně budou navazovat.
- Připravit žákům portfolia – jedná se o desky s prázdnými papíry, které mají na sobě pouze předtisknutou symboliku provazu (viz Příloha č. 1 – 3.2.2 A Portfolia). Portfolia slouží žákům k poznámkám, budou s nimi pracovat v rámci jednotlivých aktivit. Mohou si do nich také ukládat různé pracovní listy. Žáci dostanou tyto desky během aktivity 3.2.2 *Představení programu a nastavení pravidel*. Je dobré mít v zásobě vždy prázdné papíry s předtisknutými obrázky provazů v zásobě, kdyby je žáci potřebovali doplnit.

	Název aktivit	Časová dotace	Časový plán
1. den	<i>Příjezd žáků, ubytování (ideálně do 14:00)</i>		
	Privítání, seznámení	90 min	15:00 – 16:30
	Představení programu a nastavení pravidel	90 min	16:30 – 18:00
	<i>večeře</i>		
	Večerní kavárna U Demokrata	90 min	19:15 – 20:45
2. den	<i>snídaně</i>		
	Týmová spolupráce	45 min	8:30 – 9:15
	Co nás utváří	180 min	9:15 – 12:15
	<i>oběd</i>		
	Vzorová udržitelná obec	90 min	13:45 – 15:15
	Příprava na výzkum	150 min	15:30 – 18:00
	<i>večeře</i>		
	Příprava na výzkum – pokračování	30 min	19:00 – 19:30
3. den	<i>snídaně</i>		
	Rozmanitost	45 min	8:30 – 9:15
	Mapování a vyhodnocení výzkumu	180 min	9:15 – 12:15
	<i>oběd</i>		
	Návrh a výběr projektových záměrů	270 min	13:30 – 18:00
	<i>večeře</i>		
	Závěrečný večer – splétání provázků demokratické kultury	45 min	19:30 – 20:15
4. den	<i>snídaně</i>		
	Nastavení osobního cíle	90 min	9:00 – 10:30
	Zhodnocení pobytu a uzavření	90 min	10:45 – 12:15
	<i>oběd</i>		

3.2.1 Téma č. 1 (Privítání, seznámení)

Cíl:

- Žák zjistí nové informace o spolužácích a uvede jména, pokud se předem neznají.
- Žák si zažije společnou koordinaci při plnění.

Pomůcky:

- nápis „vyměňte si o sobě 3 informace + jméno“, jmenovky (rozstříhané na samostatné jmenovky) a fixy
- míč (může být se vzorem melounu)
- hrníčky, velký hrnec ovázaný provázkou, mošt, táč

Shrnutí: Aktivita je složena z několika dílčích hravých podaktivit. Ty slouží k úvodnímu prolomení ledů, k seznámení i k nastavení přátelské a spolupracující atmosféry. V první aktivitě žáci na základě rozhovoru se svými spolužáky přejímají jejich identity. V závěru ostatní hádají, čí identitu získali naposled. Druhá aktivita slouží k zopakování jmen, ale i ke hledání společné strategie, jak zvládnout

úkol. Žáci si při ní musí co nejrychleji předat míč v daném pořadí. Závěrečná aktivita vyžaduje vysokou míru koordinace – žáci – všichni najednou – naplňují z jednoho hrnce skleničky ke společnému přípitku na zdar kurzu. **Aktivitu lze realizovat venku.**

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Aktivitu není třeba pro žáka upravovat. Dbáme na to, aby žák porozuměl zadání, případně jej dovysvětlujeme v průběhu. Při aktivitě Společný přípitek se žák může zapojit stejně jako ostatní neb může spolupracovat s ostatními tak, že bude držet táč apod.

Průběh:

1. a 2. hodina

ÚVOD (10 min)

Představíme se žákům, přivítáme je na místě, kde bude probíhat pobyt, a pokud chceme, můžeme jim také nabídnout tykáni. U tohoto je jen potřeba ošetřit již nastavené vztahy, jaké mají žáci se svými učiteli, kteří se úvodního kruhu také většinou účastní, a zmínit, že tato nabídka platí mezi žáky a vedoucími pobytu.

Metodická poznámka: Pro úvodní aktivity vybereme vhodné místo, nejlépe venku na rovné ploše, která nám umožňuje vytvořit kruh.

PRŮBĚH - SEZNAMOVACÍ AKTIVITY (40 min)

Výměna identit a jmen (25 min)

Rozdáme žákům prázdné jmenovky a pastelky a vyzveme je, aby si na ni každý napsal své jméno a nechal si ji zatím v ruce (žáci si jmenovky nepřipevňují).

Představíme žákům, co je jejich úkolem:

1. Utvoříte si dvojice, ve kterých si sdělíte:

- (své jméno – pouze ve skupině, kde se žáci neznají)
- zážitek z dnešního rána, který se jim stal, než se vydali na cestu na pobyt
- něco, co mají rádi (činnost, věc, místo, ...)
- jakoukoliv další informaci o sobě

2. Po rozhovoru si vyměníte jmenovky a najdete si někoho jiného do dvojice. Při dalším rozhovoru se představíte a seznámíte jako ten, jehož identitu jste převzali při předchozím rozhovoru (jeho zážitek z rána, co má rád a co vám o sobě prozradil). Jméno žáci prozrazují jen v kolektivech, ve kterých se neznají jménem. Necháme proběhnout 5–6 kol (všichni žáci vystřídají 5–6 identit).

Na závěr uděláme kolečko, ve kterém žáci postupně představí svou přejatou identitu, ale neprozrazují jméno dané osoby. Ostatní hádají, o koho se jedná. Ve chvíli, kdy skupina uhodne, vrátí představující žák identitu i jmenovku majiteli. Ten zopakuje své jméno, připevní si jmenovku a případně opraví informace, které zazněly. Následně pokračuje představováním někoho dalšího. Postupně jsou představeni všichni žáci.

Plynule přejdeme k další aktivitě, při které žáci ještě zopakují svá jména. Je to dobrá příležitost pro vedoucí – mohou si tak lépe zapamatovat, jak se kdo jmenuje.

Pan Meloun (15 min)

Představíme žákům pana Melouna (zelený míč) – je to náš společník, který se rád seznamuje s novými lidmi. Pan Meloun ale nemá nikdy moc času, a tak se seznamuje letem. Zdůrazníme žákům, že je důležité si pamatovat, v jakém pořadí se pan Meloun seznamuje.

Postupně projdeme jednotlivá kola hry:

1. kolo: Stojíme v kruhu a vedoucí drží míč – pana Melouna. Vedoucí vysloví něčí jméno, hodí mu míč a dřepne si. Ten, kdo má nyní míč, postupuje stejným způsobem – vybere si dalšího, řekne jeho jméno,

hodí mu míč a dřepne si. Vždy míč házíme jen stojícím osobám. Takto pan Meloun prolétne celý kruh a se všemi se seznámí.

2. kolo: Zkusíme se s panem Melounem seznámit v co nejkratším čase. Musíme zachovat stejné pořadí, nezapomínáme říkat jména a po odhození si dřepnout.

3. kolo: Zadání je stejné – seznámit se s panem Melounem co nejrychleji. Před samotnou akcí sesbíráme od žáků nápady, jak to provést. Měříme čas.

4. kolo: Zadání je obdobné – seznámit se s panem Melounem co nejrychleji ve správném pořadí. Jak to udělat? Nemusíme Melounem jen házet, stačí, když se nás dotkne ve správném pořadí (žáci toto řešení většinou navrhnou sami). Vymyslíme nejrychlejší způsob. Žáci většinou požadují poslední kolo opakovat, aby dosáhli co nejkratšího času.

Řešení: Seřadíme se do kolečka v pořadí, v jakém jsme si házeli pana Melouna na začátku. Pana Melouna si jen pošleme. Nejrychlejší je varianta, ve které jeden člověk pana Melouna drží a oběhne všechny, kteří jsou seřazeni v kolečku. Žáci na to možná přijdou, možná ne.

REFLEXE (10 min)

V reflexi se zaměříme na aktivitu Pan Meloun, na strategie, které žáci volili i na spolupráci a komunikaci v týmu. K reflexi můžeme využít níže uvedené otázky. Je dobré se ptát více žáků a získat více perspektiv na řešení. Často se stává, že některý žák vymyslí dobré řešení, kterému není v danou chvíli věnovaná dostatečná pozornost. Skupina se pak ke stejnému řešení může dostat později, oklikou, aniž by si uvědomovala, že zde řešení již někdo navrhoval. Reflexe může sloužit i k uvědomění, že ne vždy si vzájemně nasloucháme, zejména, pokud se necháme unést nějakou činností. Pro společný pobyt i projekt je ale vzájemné naslouchání klíčové.

Otázky:

- Jaké řešení se ukázalo jako nejrychlejší?
- V jaký moment jste na nejrychlejší řešení přišli? Mohli byste tento moment popsat – co se dělo?
- Jak se zapojili jednotliví členové týmu? Byli jste se svým zapojením spokojeni?
- Za co byste se ocenili? Za co byste ocenili někoho jiného z týmu?

ZÁVĚR (30 min)

Společný přípitek

Před aktivitou si nachystáme všechny potřebné pomůcky.

- velký hrnec, na který navážeme cca 1 m dlouhé provázky. Počet provázek odpovídá počtu žáků. Provázky po uvázání tvoří okolo hrnce hvězdici, žákům poslouží jako dálkové ovladače k manipulaci s hrncem (provázky se přidělávají omotáváním okolo celého hrnce – nepřiděláváme je jen za ucha).
- mošt či jiný nealkoholický nápoj vhodný na zahajovací přípitek – nalejeme jej do hrnce.
- táč a hrnečky (pro každého žáka, učitele i vedoucího jeden) – nachystáme je na zem.

Držíme hrnec nad táčem s hrníčky. Vyzveme žáky, aby každý chytil jeden z provázeků.

Úkolem žáků je:

- rozdělit tekutinu z hrnce rovnoměrně do všech hrníčků.
- ke zvládnutí úkolu mohou používat pouze provázky, kterými společně drží hrnec (nesmí se dotýkat hrnce, hrníčků ani tácu).
- úkol končí ve chvíli, kdy se povede naplnit všechny hrníčky a vyprázdnit hrnec.

Zeptáme se žáků:

- Jak se jim dařilo spolupracovat nyní? Spolupracovalo se jim lépe než při první aktivitě?
- Jak se cítí po splnění náročného úkolu?

Nyní si můžeme slavnostně připít na zahájení společného pobytu. Každý, kdo chce, může nahlas říct, na co by chtěl v této souvislosti připít.

3.2.2 Téma č. 2 (Představení programu a nastavení pravidel)

Cíl:

- Žák prokazuje porozumění základní myšlenky filozofie UBUNTU tím, že ji rozvíjí a dává do souvislosti s celým programem.
- Žák pojmenuje svá očekávání a obavy týkající se programu.
- Žák představí a prodiskutuje dříve vytvořená pravidla včetně nově doplněných bodů specifických pro pobyt.

Pomůcky:

- desky na portfolia i s předtištěnými stránkami – pro každého žáka viz Příloha č. 1 – 3.2.2 A
- Příloha č. 1 – 3.2.2 B – pro každého žáka
- mluvicí předmět – provaz s uzlem (podobný obrázku na pracovním listu)
- flipcharty („očekávání“, „obavy“), post-its, propisky

Shrnutí: Aktivita je rozdělena do tří částí. V první části se žáci zamýšlí nad citátem, který je spojen s filozofií ubuntu a tipují si, jak souvisí tento přístup s obsahem programu. Na základě žákovských tipů vedoucí představí žákům, co je během následujících dní čeká. Ve druhé části žáci vyjadřují svá očekávání i obavy, zamýšlí se nad tím, co by pomohlo jejich očekávání naplnit a co by zabránilo vzniku obav. V závěrečné části žáci vedoucím představují pravidla, která mají ze školy nastavená, případně doplňují další. Vedoucí v závěru shrnou důležité organizační informace a žáci dostanou portfolia.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Aktivita může být pro žáka náročnější. Snažíme se s ním během hodiny více navazovat kontakt, citát UBUNTU mu můžeme i vytisknout, aby jej měl stále před sebou. Ve skupině s žákem s poruchou koncentrace je vhodné při skupinové diskuzi využít mluvicí předmět. V druhé části hodiny zjišťujeme od žáka očekávání od programu, doptáváme se.

Průběh:

1. a 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (5 min)

Zeptáme se žáků, zda ví, proč sem vlastně přijeli a co jim o pobytu řekli učitelé. Necháme zaznít několik odpovědí, ale nerozvíjíme je.

Prozradíme žákům, že v následujícím bloku se dozvědí více o programu, podíváme se na společná pravidla a řekneme jim praktické informace, které se budou týkat celého pobytu.

PRŮBĚH (60 min)

Představení UBUNTU (20 min)

Přečteme žákům následující citát: „*Jsem tím, čím jsem, díky tomu, čím jsme my všichni.*“ Vysvětlíme jim, že tento citát se bude týkat celého pobytu i jejich následné práce ve škole – proto je dobré jej společně prozkoumat. Citát také napíšeme na viditelné místo, kde zůstane po celou dobu pobytu.

Rozdáme Přílohu č. 1 – 3.2.2 B (pracovní list s uzlem) a vyzveme je, aby si okolo uzlu citát napsali a doplnili jej vlastním vysvětlením:

- O čem podle vás tento citát mluví?
- Napadá vás nějaká konkrétní situace, ke které by se mohl vztahovat?

Necháme žákům na psaní několik minut. Následně sdílí se svým sousedem, co si k uzlu zapsali. Dobrovolníci mohou říci své myšlenky nahlas v plénu – slovo bude mít ten, kdo drží „mluvicí předmět“. Jako mluvicí předmět využijeme pro symboliku k danému úkolu provaz s uzlem.

Prozradíme žákům, co citát popisuje a jaký je jeho původní smysl. Vysvětlíme, proč je na pracovním listu použit symbol provázku a uzlu a jak obojí souvisí s pobytem (viz níže), vyzveme je, aby si pořádně prohlédli „mluvící předmět“ a všimli si, jak je spleten. Vyzveme žáky, aby si do pracovního listu zapsali jednu či dvě myšlenky, které jim z našeho vysvětlení utkvěly.

Vyzveme žáky, aby si tipovali, čemu se na pobytu budeme věnovat, vyzveme je, aby zkusili přijít s co nejvíce nápady. Zapisujeme je na flipchart a následně je shrneme a stručně představíme náplň pobytu. Nezapomeneme zmínit, že pobyt je přípravou pro realizaci společného žákovského projektu, který budou dělat v tomto školním roce.

Co je UBUNTU?

Ubuntu je stará africká filozofie, kterou lze stručně vyjádřit citátem: „*Jsem tím, čím jsem, díky tomu, čím jsme my všichni.*“ Vyjadřuje vztahy jedince a společnosti. Volný překlad by zněl jako lidský přístup jednoho k druhému a také společnosti vůči jedinci.

„*Osoba s ubuntu je otevřená a přístupná ostatním, dodává jistotu a sebevědomí druhým, necítí se ohrožena tím, že jsou jiní schopní a dobří, protože on či ona má sám v sobě jistotu, která pochází z vědomí, že patří do většího celku a že slábně, když jiní slábnou nebo jsou pokořeni, když jsou jiní mučeni nebo utlačováni.*“ (Arcibiskup Desmond Tutu)

Když si v textu odmyslíme pojem UBUNTU, v podstatě se jedná o popis ideálu demokracie či základního principu, na kterém demokracie a demokratická kultura stojí. Proto používáme UBUNTU a jeho filozofii jako propojovací linku i pro náš pobyt a následný žákovský projekt.

Proč používáme symbol provázku a uzlu?

Provázek je spletený z mnoha různých nitěk, které jsou každá poměrně slabá, ale společně se splétají do pevného provazu (také analogie s UBUNTU). Pokud symbol provázku použijeme na demokratickou kulturu, mohou jednotlivé nitky znázorňovat jak hodnoty a principy demokracie, tak jednotlivce, kteří demokracii tvoří a na kterých demokracie také stojí. Za takový provaz můžeme společně táhnout, stejně jako můžeme společně utvářet demokracii a demokratickou kulturu. Každá nitka je navíc jedinečná, což znázorňuje jedinečnost každého i rozmanitost společnosti. Uzel pak symbolizuje důležité momenty (uzlové body), se kterými se žáci během pobytu i celoročního programu setkají.

Očekávání (20 min)

Zeptáme se žáků postupně na následující otázky:

- *Očekávání: Co byste chtěli, aby se zde událo? Čím byste se tu chtěli zabývat?*
- *Obavy: Co byste nechtěli, aby se na pobytu dělo? Čemu byste se chtěli vyvarovat?*

Rozdáme žákům lepicí papírky post-it a požádáme je, aby samostatně zapisovali svá očekávání a své obavy na dvě různé barvy post-itů. Vyzveme je, aby své lístečky chodili průběžně lepit na flipchart s nadpisem „očekávání“ a na flipchart „obavy“. Sdílíme v celé skupině, co se nám sešlo za očekávání a za obavy.

Na závěr se zeptáme: • *Co můžu udělat pro to, aby se očekávání naplnilo a abych předešel naplnění obav?*

Vedeme na toto téma krátkou diskuzi. Vyzveme žáky, aby 3 nejdůležitější věci dopsali do flipů očekávání/obav podle toho, kterého se flipu týkají. Žáci je zapíší celou větou.

Metodická poznámka: *Flipy očekávání a obav si necháme, využijeme je ještě poslední den pobytu.*

Pravidla (20 min)

Poprosíme žáky, aby nám představili pravidla, se kterými přijeli ze školy (výstup Ladíme spolupráci). Postupně je probereme, abychom zajistili, že je všichni chápeme stejně. Pokud je to třeba, spolu s učiteli je doplníme o pravidla specifická pouze pro pobyt (např. pravidla týkající se pohybu po obci, čas večerky; nejedná se o pravidla objektu).

ZÁVĚR (25 min)

Praktické informace, časové shrnutí programu

Na závěr představíme žákům místní pravidla objektu (např. využití internetu, zacházení s otevřeným ohněm, zamykání dveří, různé zákazy apod.), časové rozvržení programu (časy začátků, délka přestávek apod.) a další organizační informace, které by měli všichni vědět. Ukážeme žákům místo/nástěnku, kde bude viset program celého pobytu a základní informace. Domluvíme se se žáky, že na toto místo budeme i pravidelně dávat časové aktualizace programu a další důležité informace. Žáci by měli nástěnku pravidelně sledovat. Umístíme na ni i naše kontaktní údaje pro případ potřeby.

Rozdáme žákům portfolia. Desky, které je budou provázet celým pobytem a následně i zbytkem školního roku. Vysvětlíme jim, že desky slouží k tomu, aby si do nich zakládali důležité materiály, ale že je budou využívat i k zapisování důležitých myšlenek, které je během pobytu i práce na projektu napadají. Jako první si založí do desek pracovní list z této aktivity. Řekneme žákům, aby portfolia nosili na program, protože s nimi budou pracovat.

3.2.3 Téma č. 3 (Večerní kavárna U Demokrata)

Cíl:

- Žák jmenuje základní principy a hodnoty, na kterých stojí demokratická společnost, a reflektuje, co pro něj znamenají.
- Žák vlastními slovy charakterizuje demokratickou kulturu a pojmenuje, co mu přináší demokratická kultura.
- Žák popíše, co je demokratická kultura třídy.

Pomůcky:

- Na každý stůl: balíček (obálku), který obsahuje: zadání pro žáky (viz Příloha č. 1 – 3.2.3 A 1), 1 text o demokratické kultuře (viz Příloha č. 1 – 3.2.3 B), fixu, 6 barevných lístečků, propisky/tužky
- flipchartový papír
- portfolio (každý žák své) s pracovními listy
- bedýnky, počítač, projektor, youtube video Karla Kovyho Kováře
- flipchart s nákresem dortu, barevné papíry a fixy

Shrnutí: Žáci se ocitnou v kavářenském prostředí, kde si vyslechnou zamyšlení Karla Kovyho Kováře o demokracii a jejích hodnotách. Jednotlivé skupiny žáků mají svůj stůl a pracují na základě zadání, které obdrží od vedoucích. Prostřednictvím na sebe navazujících úkolů a diskuzí se dostanou od tématu demokracie až k pojmu demokratická kultura. Na závěr se zamýšlejí nad charakteristikami demokratické kultury třídy a pojmenují základní „přísady“, ze kterých je demokratická kultura třídy utvořena.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Aktivita je založena na samostatné práci skupiny. Žáka zařadíme do skupiny, která je schopna spolupracovat a vzájemně si pomáhat. Je vhodné zaujmout žáka už při zahájení aktivity při vstupu do kavárny a udržovat jeho pozornost průběžnými otázkami v roli kavárníka.

Průběh:

1. hodina - 2. hodina

Metodická poznámka pro lektory: Před zahájením aktivity je potřeba vhodně uspořádat místnost a připravit žákům balíčky (obálky či papírové tašky) ke každému stolu.

- **Příprava místnosti** – po místnosti rozmístíme menší stolky a okolo nich 4–6 židliček. Na každý stůlek nachystáme balíček (obálku, papírovou tašku) a půlku flipchartového papíru. Místnost je možné vyzdobit (nápisem U Demokrata, sklenkami na stolech...).
- **Balíček** – bude obsahovat zadání pro žáky (Příloha č. 1 – 3.2.3 A), fixu, 6 barevných lístečků, 1 text o demokratické kultuře (Příloha č. 1 – 3.2.3 B), papír na poznámky pro žáky, flipchartový papír. Je dobré žáky předem upozornit, aby si vzali s sebou svá portfolia.

MOTIVACE, ÚVOD (5 min)

Pozveme žáky do večerní kavárny U Demokrata, kde se dnes odehrává diskuzní večer na téma demokratické kultury. Při vstupu do místnosti si žáci vylosují, u kterého stolu budou sedět a diskutovat o demokracii. Víťame je s tajemným úsměvem, že tento večer má přijít zajímavý host.

PRŮBĚH (65 min)

Vysvětlíme žákům, jak bude večer probíhat (snažíme se i v tuto chvíli vystupovat jako uvaděč večera, který čeká na hosta):

- Žáci během první části večera zůstávají v té skupině, ve které se sešli u stolu (4–6 žáků).
- Na stole před sebou mají „balíček“ věcí, které v průběhu večera použijí – v balíčku najdou zadání (sešit A5), který je večerem provede. Ten jim i ve správném okamžiku prozradí, k čemu je další obsah balíčku.
- Je nutné dodržovat časy, které jsou v návodu uvedeny (žáci by neměli úkoly urychlovat ani je zbytečně protahovat).
- Stránky v zadání žáci otáčejí postupně, nepředbíhají. Stránku mohou otočit až ve chvíli, kdy splní úkol.
- To, co žáci považují za důležité, si zaznamenávají do portfolia (k pracovnímu listu s uzlem), flipchart slouží ke společným výstupům skupiny.
- Na splnění úkolu mají žáci 60 min, vedoucí je průběžně obchází.

Program večera (rozepsaný pro vedoucí):

Žáci se během své samostatné práce nejdříve zamýšlí nad proslovem Karla Kovyho Kováře (dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=miA_umFR9PA od 0:33) a nad demokracií. Následně si vybavují demokratické hodnoty a principy, které znají. V závěru čtou text o demokratické kultuře a zamýšlí se nad tím, jak by mohla vypadat demokratická kultura třídy. Žáci dle zadání o některých úkolech přemýšlí samostatně, ve dvojici nebo v celé skupině.

Jedná se převážně o samostatnou práci, ale v první části lehce zasahujeme. Zde je krátký přehled o tom, co žáci v jednotlivých intervalech dělají a co dělají vedoucí:

Ve chvíli, kdy mají žáci splněno, utvoří kruh a sednou si na zem. Zeptáme se jich, jak se jim pracovalo a necháme chvíli na sdílení, k čemu došli.

Zadání pro žáky	Zadání pro lektory
1. Uvítání žáků, žáci sdílejí pocity a očekávání k projevu hosta, o kterém vědí, že má dorazit. (3 min)	Během času, kdy žáci sdílejí, si připravíme projektor a video Karla Kováře Kovyho (https://youtu.be/miA_umFR9PA?t=33 od času 0:33). Sledujeme ruch ve třídě. Ve chvíli, kdy žáci přestávají diskutovat, zvoláme: „Host dorazil! Už je tu!“
2. Žáci poslouchají projev hosta. (4 min)	Pustíme video. Po skončení se žáků zeptáme: „Víte vůbec, kdo nás dneska navštívil?“ Necháme žáky hádat. Vyzveme žáky, ať otočí další list návodu.
3. Žáci si samostatně zapisují do portfolia, jaké otázky v nich projev vyvolal. (5 min)	Od bodu 3 mají žáci samostatnou práci a neměli by potřebovat naši pomoc. Sbíráme podněty k reflexi (můžeme z dálky sledovat, jak žáci spolupracují) a připravujeme si závěr aktivit – pojmový dort a barevné papíry (viz <i>Reflexe</i>).
4. Žáci zapisují své myšlenky na flipchart a vzájemně si je komentují. (10 min)	
5. Žáci pojmenovávají principy a hodnoty demokracie. (1 min)	
6. Žáci sdílí zážitek, který se váže k demokratickým hodnotám a principům. (7 min)	
7. Žáci čtou text o demokratické kultuře. (3 min)	
8. Žáci tvoří definici demokratické kultury. (7 min)	
9. Žáci si vyjasňují nejasné pasáže své definice. (5 min)	
10. Přemýšlí a diskutují nad tím, jak vypadá demokratická kultura třídy. Hlavní charakteristiky zapisují. (10 min)	

REFLEXE (20 min)

Žákům vysvětlíme, že se nyní pokusíme společně „upéct“ dort demokratické kultury třídy. Jako každý dort i tento je složen z různých přísad. Naším úkolem je dát přísady našeho dortu dohromady. Do středu kruhu dáme flipchart, na kterém je nakreslený několikapatrový dort. Vedle dortu položíme nastříhané barevné papíry (mohou být různých tvarů) a fixy.

Vymýšlíme přísady:

Zeptáme se žáků, z jakých ingrediencí je demokratická kultura třídy složená? Co ji tvoří?

Řekneme jim, aby si každý vzal tolik barevných papírů (přísad), kolik jich potřebuje. Na každý papír napíše jednu přísadu. Každý žák se zamýšlí samostatně.

Mícháme přísady:

Mícháme přísady jednu po druhé – následovně: jeden ze žáků nahlas pojmenuje svou přísadu a položí ji do dortu a posadí se. Všichni, kteří mají stejnou přísadu, vysloví slovo „kontakt“ a také se posadí. Slovo dostávají ti, kteří zůstali stát. Ve chvíli, kdy všichni sedí, začínáme nové kolo a pokračujeme stejným způsobem.

Přeskupení přísad:

Do spodních pater dáme pojmy, které tvoří základ demokratické kultury třídy. Mezi jednotlivé vrstvy dortu umístíme pojmy, které celou demokratickou kulturu třídy propojují dohromady. Jako polevu a ozdoby dortu umístíme pojmy, které demokratickou kulturu třídy zkrášlují nebo ji dávají podobu.

Na závěr si do portfolia – k pracovnímu listu s provazem – napíšete, co jim demokratická kultura (ať již ve třídě nebo ve společnosti) přináší a jakou novou/zásadní informaci si z večera odnáší. Dobrovolníci sdílejí nahlas.

3.2.4 Téma č. 4 (Týmová spolupráce)

Cíl: Žák na základě prožité zkušenosti vyvodí, jaké postupy jsou vhodné pro úspěšné dosažení výsledku a efektivní spolupráci.

Pomůcky: seznam úkolů na A4 (viz Příloha č. 1 – 3.2.4), předtištěné sudoku, papíry, tužky, časomíra, přístup k internetu, flipchart, fixy; případně další materiál potřebný ke splnění úkolů

Shrnutí: Žáci dostanou za úkol jako jeden tým splnit v časovém limitu seznam dílčích úkolů. Aktivita vede ke stmelení skupiny a také k reflexi postupů, které jsou vhodné pro efektivní spolupráci na společném úkolu. **Aktivitu lze realizovat částečně venku.**

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Aktivitu není třeba pro žáka upravovat.

Průběh:

1. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (5 min)

Řekneme žákům, že je čeká nelehký úkol. Dostanou seznam úkolů, které je třeba splnit, aby prokázali, že fungují jako tým a že společně něco dokážou! Je třeba splnit všechny úkoly, a to v omezeném čase. Zeptáme se, zda jsou připraveni dozvědět se, co je čeká?

PRŮBĚH (25 min)

Sdělíme žákům základní instrukce. Jejich úkolem je společně za celý třídní tým splnit všechny úkoly uvedené na seznamu v časovém limitu 25 minut. Po uplynutí limitu se ozve zvukový signál, který znamená ukončení všech probíhajících aktivit a navrácení se do společného kruhu. Předáme celé skupině seznam úkolů (viz Příloha č. 1 – 3.2.4) – jeden arch – a další potřebný materiál a začneme jim odpočítávat čas.

V průběhu aktivity kontrolujeme plnění úkolů, u kterých nelze splnění prokázat až na konci aktivity (např. vypít 4 litry vody, udělat živou sochu apod.). Pozorujeme, jak žáci jednotlivé úkoly plní. Zaznamenáváme si důležité momenty, ke kterým se vrátíme v závěrečné reflexi.

Metodická poznámka pro lektory: Doporučujeme upravit úkoly na míru místním podmínkám, např. doplnit do úkolů jména lektorů, obce, vyřadit úkoly neproveditelné v daném prostředí a nahradit je jinými apod. Je důležité přizpůsobit množství úkolů a čas na splnění aktivity velikosti skupiny, zde uvedený příklad funguje ve skupině 20–30 žáků. Úkoly si navrhnete tak, aby některé musela plnit skupina jako celek, jiné v menších skupinách a individuálně.

Doporučujeme dát žákům pouze jeden výtisk úkolů na papíru formátu A4 a nedávat jim další instrukce (jak s úkoly pracovat, hlídat si čas...). Je důležité, aby žáci sami přišli na to, jak na splnění úkolu efektivně spolupracovat.

Některé úkoly předpokládají, že žáci mají k dispozici mobilní telefony a přístup k internetu.

V průběhu plnění úkolů žákům neradíme, necháváme hledání řešení na nich.

Žáci se často ptají, zda musí všechny úkoly dělat všichni (např. každý musí vypít aspoň trochu z celkových 4 litrů vody) – není tomu tak. V zadání je vždy jasně formulováno, které úkoly má řešit celá skupina dohromady.

Jedním z úkolů je sudoku, lze jej vygenerovat a stáhnout zde: <https://sudokuzdarma.cz/sudoku-tisk/>.

REFLEXE (15 min)

Po uplynutí časového limitu se sejdeme do kruhu a provedeme nejprve kontrolu splnění jednotlivých úkolů, postupně dle seznamu. Následně reflektujeme celou aktivitu.

Otázky pro reflexi:

- Jak se po plnění úkolů cítíte?
- Splnili jste všechny úkoly v časovém limitu?
- Jakou strategii pro splnění úkolů jste zvolili?
- Jakým způsobem jste si hlídali časový limit?
- Jakým způsobem jste vedli evidenci splněných a nesplněných úkolů?
- Jakým způsobem jste si rozdělili úkoly?
- Jak jste plnění úkolů koordinovali?
- Zapojili se do plnění úkolů všichni?
- Co dobře fungovalo?
- Kdy jste měli pocit radosti z toho, že se vám něco povedlo?
- Co vám jako skupině šlo dobře, za co byste se vzájemně pochválili?
- Co byste příště udělali jinak, abyste úkoly splnili lépe či rychleji?

Na závěr reflexe společně se žáky sepíšeme na flipchart doporučení pro efektivní spolupráci skupiny na společném úkolu. Zamysleme se nad tím, jak doporučení využijeme zde na pobytu i při práci na žákovském projektu, který budou tvořit po návratu do školy.

Metodická poznámka pro lektory: Tipy pro úspěšné splnění úkolu:

- Stanovit, kdo bude hlídat čas a jak o tom bude skupině dávat vědět.
- Stanovit způsob, jak se bude koordinovat plnění a rozdělování úkolů.
- Určit někoho, kdo průběžně kontroluje, které úkoly jsou splněné a značí je do seznamu.
- Přečíst si nejprve všechny úkoly a rozdělit je na ty, které musí udělat celá skupina, a na ty, které mohou žáci dělat v menších skupinách.
- Rozhodnout, zda lze některé úkoly dělat zároveň a kdy proběhnou společné úkoly (na začátku, na konci...).

3.2.5 Téma č. 5 (Co nás utváří)

Cíl: Žák pojmenuje, co ovlivňuje jeho identitu.

- Žák uvede příklady toho, co ovlivňuje jeho pohled na svět a jeho názory.
- Žák ztvární, co by chtěl pro druhé znamenat/udělat.

Pomůcky:

- flipchart, flipové papíry, fixy nebo výrazné píšící pastelky, lepicí guma, papíry pro volné použití, kartičky s vypsány oblastmi (viz část „přítomnost“), fotografie dvou známých osobností (např. Karel Kovy Kovář, Greta Thunberg, Nicol Shopaholic, Ben Cristovao).
- portfolio (každý žák)

Shrnutí: Aktivita je rozdělena na dvě části. Žáci se nejdříve zamýšlí nad tím, jací jsou – co je baví, co umí, co je pro ně důležité. Následně zkoumají, co ovlivňuje jejich názory. Dostávají se tak k pojmu identita. Ve druhé části se zaměřují na budoucnost a na to, jak oni sami mohou ovlivňovat identitu druhých.

! *Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Žáka necháme po celou dobu pracovat se svým portrétem – nemusí pracovat s kartičkami, ale dopisuje do svého portréту, co ovlivňuje jeho pohled na svět. Dbáme na to, aby v závěrečné části si vybral skupinu, která jej bude bavit. V případě, že žák projevuje znaky únavy, aktivitu pro něj ukončíme.*

⋮ **Průběh:**

1. - 4. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (30 min)

Žáci si nakreslí svůj portrét z profilu. Kresba probíhá ve dvojici – jeden žák přiloží svou hlavu na papír a poprosí svého spolužáka, zda by obkreslil profil jeho hlavy. Každý žák následně pracuje se svým portrétem – domaluje oči, nos, vlasy.

Řekneme, že portrét symbolizuje žáky samé. Ve chvíli, kdy žáci obraz dokončují, je vyzveme, aby do obrazu přimalovali/zakomponovali:

- to, co je baví nebo co mají rádi
- to, co jim jde dobře, co umí
- to, co je pro ně důležité (lidé, hodnoty, principy)
- jaká činnost je vystihuje.

Žáci mohou důležité věci nakreslit nebo využít starých časopisů a udělat koláž. Mohou využít celé plochy papíru, něco namalovat okolo své hlavy, něco dovnitř. Ve zpracování jim necháme volnost, ale vybavíme je dostatečným množstvím materiálu, který mohou využít.

Necháme žáky prohlédnout galerii obrázků. Nejdříve potichu, následně dáme prostor žákům se doptávat ostatních. Shrňme jim, že na obrázcích jsme zachyceni takoví, jací jsme teď. Vyzveme žáky, aby hledali v obrázcích ostatních, co s nimi mají společné a v čem se naopak liší. Řekneme žákům, že se společně podíváme na to, v čem se shodují naše názory, pohled na svět, a v čem se naopak liší.

PRŮBĚH (135 min)

1. část - Naš pohled na svět (60 min)

Vyzveme žáky, aby se volně rozestoupili v prostoru. Vysvětlíme jim, že budeme postupně číst několik výroků, se kterými se dá souhlasit/nesouhlasit. Napříč místností vede pomyslná osa, na jedné straně (naznačíme rukou na které) je 100% nesouhlas, na druhé straně (naznačíme) 100% souhlas. Prostor mezi označuje míru souhlasu/nesouhlasu. Čteme postupně výroky:

- *Lhát se nemá.*
- *Sport je zdraví prospěšný.*
- *Příroda potřebuje naši pomoc.*
- *Vzdělání je důležité.*

Po zaznění jednotlivých výroků se žáci rozestupují na pomyslné ose podle toho, jak s výrokiem souhlasí/nesouhlasí. Mají přitom u sebe své portréty. Po každém výroku vyzveme žáky, aby se podívali na svůj portrét a hledali souvislost daného výroku s něčím, co je na portrétu zobrazeno. Vyzveme dobrovolníky ke sdílení a vysvětlení toho, proč stojí, kde stojí. Po posledním výroku žáky vybídeme, jestli nechtějí přidat další výrok oni sami.

Na flipchartový papír napíšeme otázku: **Co má vliv na mé názory/na můj pohled na svět?**

Řekneme žákům, že naše názory se neutváří zcela nahodile. Můžeme uvést příklad: *Myslím si, že pokud chce být člověk zdravý, musí sportovat. Můj názor je ovlivněn tím, že jsem odmala hrál fotbal a rodiče mě ke sportu vedli. Díky tomu se pro mě stal pohyb důležitou součástí mé představy o zdravém životním stylu.*

Vyzveme žáky, jestli je nenapadá podobný příklad, případně jestli je napadá, co naše názory může ovlivňovat. Podle jejich odpovědí lepíme na flipchart pod nadepsanou otázku předem připravené kartičky s názvy možných oblastí.

Pokud žáky napadne něco, co na kartičkách nemáme předem připravené, dopíšeme to na prázdné kartičky. Vydáme postupně všechny kartičky, řekneme žákům, že se jedná o oblasti, které mají velký vliv na utváření našich názorů, na naši představu o světě.

Řekneme žákům, aby si v duchu prošli jednotlivé oblasti (kartičky) a přemýšleli nad tím, jak je která oblast mohla ovlivnit. Necháme chvíli na zamyšlení a zadáme jim samostatnou práci:

1. Zapište si do portfolia (do listu s provazem) některý svůj názor, který zastáváte.
2. Zamyslete se, ke které oblasti (kartičce) váš názor patří a název oblasti připište k vaší odpovědi, pojmenujte případně i konkrétní situaci, která vás ovlivnila.
3. Vymyslete minimálně další dva názory, které zastáváte a které se týkají jiných oblastí (tzn. ve výsledku budete mít minimálně tři názory ke třem různým oblastem). Odpovědi si zapište. Pokud vás napadá více věcí, zapište je všechny.
4. Na práci máte 10 minut.

Po deseti minutách si žáci sednou do dvojic či trojic, aby si vzájemně představili své „provazy“ i portréty. Na tabuli napíšeme otázky, na které budou žáci společně hledat odpověď. Necháme jim 10 minut na práci.

- Co máme společné?
- V čem jsme naopak jedineční?
- Co bych si doplnil/a? (např. pokud spolužák říkal něco, co mě také ovlivnilo, ale při samostatné práci jsem si to neuvědomil/a)

Metodická poznámka: V mezichase napíšeme na flipchart definici identity, zatím ji žákům ale neukazujeme: *Identita je to, jak se vnímám já a jak mě vnímá okolí. V průběhu času se vyvíjí, na základě různých rolí, které zažiji (dítě, žák, student, zaměstnanec, zpěvák, rodič, český občan, Evropan atd.). Ovlivňuje ji rovněž prostředí, kde se pohybují (kde bydlím, studuji, pracuji) a lidé, se kterými se tam setkávám (jejich názory, postoje, chování atd.).*¹⁴

Po společné práci si žáci sednou do kruhu. Požádáme je, aby sdíleli, na co přišli – pokládáme jim postupně otázky, na které hledali odpověď. Na každou necháme odpovědět vždy několik žáků.

Shrneme, že každý jsme jedinečný, i když můžeme mít mnoho věcí společných. Ovlivňují nás zkušenosti, kamarádi, rodina, prostředí, ve kterém se pohybujeme... Díky jejich vlivu se vyvíjí nebo mění náš pohled na svět. Řekneme žákům, že mluvíme o **identitě**. Necháme je přečíst definici zapsanou na flipchartu a zeptáme se jich:

- Jak definici rozumíte? Dokázali byste ji shrnout vlastními slovy?
- Co je pro vás z definice nového? Jak tomu rozumíte?
- Co ovlivňuje vaši identitu a váš pohled na svět?

¹⁴ Identita. In: Varianty [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <https://www.varianty.cz/slovnicek-pojmu/11-identita>

Pokračujeme reflexí první části aktivity:

- *Má váš pohled na svět nějaký vliv na to, jak se chováte, jak jednáte? Jaký?*
- *Proč je dobré si uvědomovat, co na nás má vliv?*
- *Co jste si díky dnešní práci uvědomili o sobě nového? (Poslední otázku mohou žáci zpracovat písemně do portfolií, neměli bychom je nutit odpovídat nahlas.)*

Pauza 20 min

2. část - Čím bych chtěl být v budoucnu pro druhé (55 min)

Položíme/promítneme vedle sebe dvě fotografie známých mladých lidí (např. Karel Kovy Kovář – český youtuber, odlehčenou formou zpracovává aktuální témata; Greta Thunberg – švédská klimatická aktivistka; Nicol Shopaholic – česká youtuberka zabývající se udržitelnou módou, Ben Cristovao – český zpěvák, vegan a zastánce práv zvířat...).

Zeptáme se žáků:

- *Kdo je na obrázku?*
- *Jak byste popsali jejich identitu?*
- *Jaký vliv mají podle vás na identitu ostatních?*

Zadáme skupinovou práci, při které se žáci zamyslí, jaký vliv mohou mít jako dospělí lidé na identitu a život druhých a na své okolí:

- Vytvořte dílo, jehož tématem bude „Čím bych chtěl být v budoucnu pro druhé?“. Ve svém díle ztvárněte, čím byste mohli mít vliv na identitu druhých ve svém dospělém životě.
- Až dostanete pokyn, rozdělíte se do skupin podle toho, jakým způsobem chcete téma zpracovat:
 - Výtvarníci (tvoří plakát, storyboard apod.)
 - Divadelníci (tvoří divadlo nebo živé obrazy)
 - Literáti (tvoří psaný text – úvahu, esej nebo báseň)
- Ve skupině se domluvte, co bude obsahem díla. Přemýšlejte o své roli ve dvou rovinách:
 - v osobním životě (rodina, práce, místo, kde bydlím atd.);
 - ve veřejném životě (v interakci se společností – názory na okolí i svět, zapojení do dění v místě, ve světě apod).
- Soustředte se nejdříve na obsah. Až budete mít hotovo, můžete se zabývat ještě vizuálním „vylepšením“.
- Buďte kreativní, výtvarné potřeby jsou k dispozici u vedoucího.
- Na zpracování díla máte 15 min.
- Prezentace díla:
 - Výtvarníci zvolí mluvčí/ho, který dílo ve stručnosti představí, ostatní mohou posléze doplnit
 - Divadelníci – zvolí principála, který uvede, co v díle představují (pokud to bude třeba)
 - Literáti – zvolí přednášejícího, který dílo přednese/přečte
- Na představení jednotlivých děl máte max. 5 min.

Rozdělení žáků provedeme následovně – rozevšeme v místnosti 3 cedule s nápisy: Výtvarníci, Divadelníci, Literáti. Necháme žáky, aby se dle své preference rozmístili. Pokud se u některé cedule shromáždí více žáků, rozdělíme je na menší skupinky (vzniknou tak např. 3 skupinky výtvarníků apod.). V žádné skupině by nemělo být víc než 6 žáků.

Skupiny během samostatné práce obcházíme a vedeme je k naplnění zadání. Průběžně informujeme o zbývajícím čase.

Jednotlivé skupiny prezentují nakonec svá díla ostatním, ti se mohou po prezentaci doptávat i oceňovat. Na představení mají žáci dohromady max. 25 min.

REFLEXE (15 min)

V kruhu si povídáme nad následujícími otázkami:

- *Debata o vašich budoucích „já“:*

- Na čem jste se shodli rychle a proč to tak bylo?
- Narazili jste na nějakou problematickou věc, jakou a proč myslíte, že to tak bylo?
- Něco vás překvapilo? Co to bylo?
- Pomohla vám debata ve skupině uvědomit si něco nového? Co to bylo?
- Co vás formuje v průběhu času a co formujete nebo můžete formovat vy?

3.2.6 Téma č. 6 (Vzorová udržitelná obec)

- Cíl:**
- Žák uvede základní principy udržitelné obce.
 - Žák okomentuje zásady pro udržitelnou obec, vytvoří a zdůvodní X-tero udržitelné obce.

Pomůcky:

- flipchart, flipchartové papíry a fixy,
- 6x A3 plakát (Příloha č. 1 – 3.2.6 B)
- 6 obálek – každá obsahuje název jedné oblasti a jí odpovídající zásady (rozstříhané lístečky jednotlivých příloh – viz Příloha č. 1 – 3.2.6. A)
- portfolio (každý žák)

Shrnutí: Žáci v úvodu zjistí, na jakých pilířích stojí udržitelná obec. Následně se každá skupina věnuje jedné oblasti udržitelného rozvoje. Z dané nabídky vybírá zásady, které by měla dodržovat obec, kterou bychom mohli považovat za vzorovou udržitelnou obec. Důležité je, že žáci vybírají zásady konsenzuálním rozhodováním. Skupiny vybrané zásady na závěr prezentují, všechny skupiny společně tak dají dohromady X-tero zásad, které by měla naplňovat vzorová obec.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Pokud žák při výběru lístečků projevuje únavu, může místo diskuze lepit při skupinové lístečky. Nemusí se zapojovat do konsenzuálního rozhodování, ale měl by vědět, jaké lístečky skupina vybírá a proč. Žák může dostat prostor při prezentaci.

Průběh:

1. a 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (15 min)

Vyzveme žáky k tomu, aby se společně zapojili do tvorby příběhu o obci, ve které je jejich škola. Navodíme začátek příběhu větou: „O naší obci napsali nedávno v novinách, že si zakládá na udržitelnosti. Psali, že zasaдили květinu.“ Vyzveme žáky, aby po kolečku reagovali větou: „A to není všechno! Udělali ještě...“ Vysvětlíme žákům, že by měli vždy říct něco víc, než zaznělo před nimi, postupně stupňovat, co obec dokázala. Nevadí, že zazní odpovědi, které s udržitelností nesouvisí.

Následně položíme žákům otázku:

- Kdyby se tě někdo zeptal, zda je možné tvoje bydliště považovat za udržitelnou obec, co bys mu odpověděl a proč?

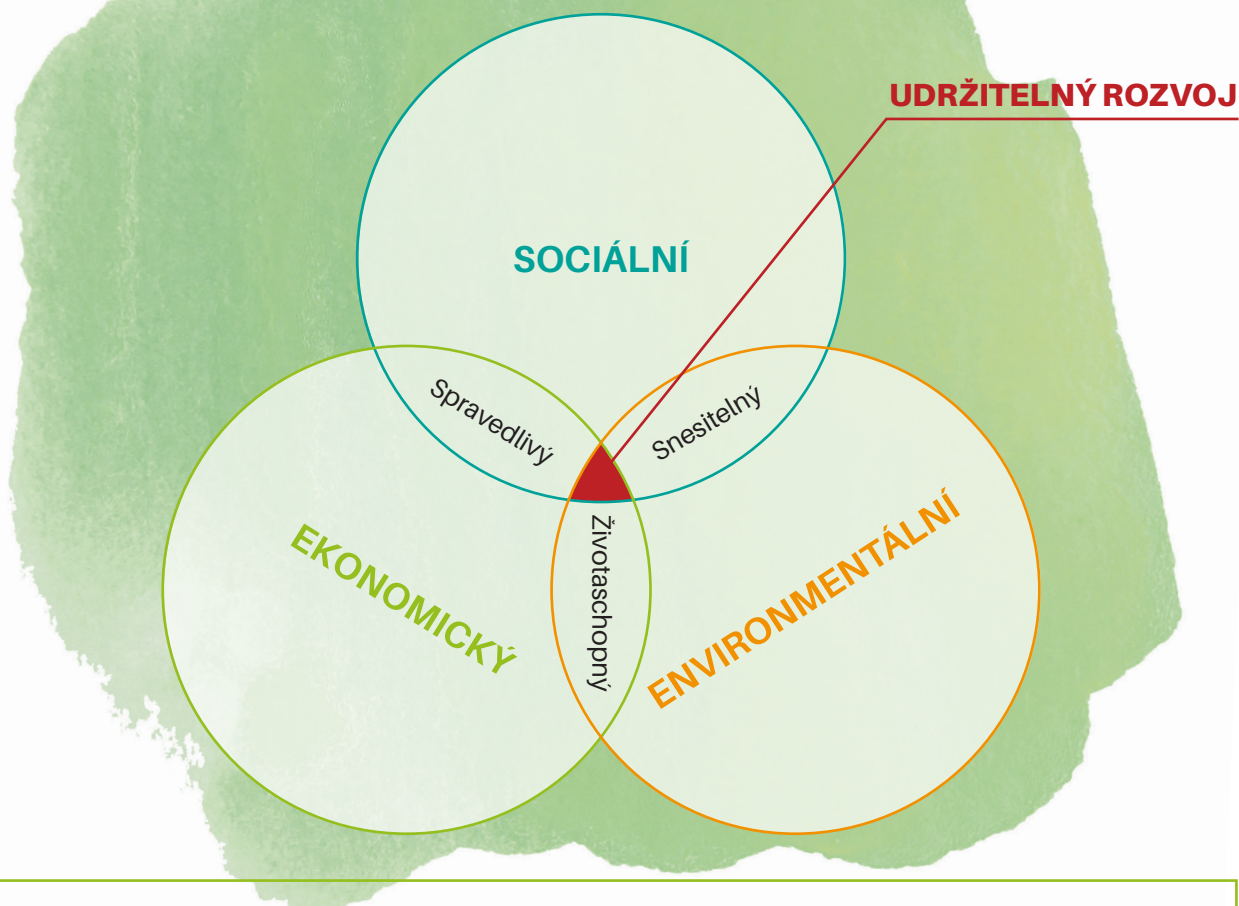
Necháme zaznít pár odpovědi. Vysvětlíme žákům, že dosud jsme se věnovali tomu, co nám demokracie nabízí a na jakých základech stojí. Nyní se pomalu přesouváme k tomu, jak bychom demokratickou kulturu mohli podpořit i v naší obci, co bychom mohli pro naši obec udělat. Nejdříve si společně určíme, jak by měla vypadat udržitelná obec (co by měla splňovat z hlediska udržitelného rozvoje). Později se dostaneme ke tvoření konkrétních nápadů.

PRŮBĚH (60 min)

Namalujeme na flipchartový papír následující obrázek¹⁵, pomocí nějž žákům vysvětlíme, na jakých pilířích udržitelná obec stojí a co je jejím cílem:

¹⁵ Udržitelný rozvoj. Ministerstvo životního prostředí [online]. [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj

Udržitelný rozvoj

„Udržitelný rozvoj je takový druh rozvoje, který se zároveň snaží odstranit nebo zmírnit negativní projevy dosavadního způsobu vývoje lidské společnosti. Minulý i současný vývoj založený především na ekonomickém růstu se nezvratně podepisuje na podobě a fungování naší planety. Většina přírodních zdrojů je konečná a jejich nadměrné čerpání naši planetu poškozují, jedná se tudíž v podstatě o rozvoj na dluh.“¹⁶

UR stojí na 3 pilířích:

- sociální pilíř – je zaměřen na lidi – jejich pohodu, zdraví, vzdělávání, kulturu, historii, vztahy, dobrou správu atd.
- ekonomický pilíř – zahrnuje ekonomický rozvoj, např. podporu malých podnikatelů, nakládání s odpady, daně, investice v různých odvětvích od firem přes obce po státy apod.
- environmentální pilíř – zabývá se ochranou životního prostředí – voda, klima, biodiverzita, welfare zvířat apod.

Pokud se zaměříme jen na jeden nebo dva pilíře, začne nám celá „trojnožka“ postupně padat. Cílem UR je zachování stejných, nebo dokonce lepších životních podmínek budoucím generacím.

Řekneme žákům, že si společně zkusíme pojmenovat, jak by měla vypadat vzorová udržitelná obec. Jejich úkolem bude vybrat hlavní zásady pro vzorovou udržitelnou obec z nabídky, kterou brzy dostanou do ruky. Zásady se vztahují k různým oblastem (např. k hospodářství, lidským právům, společnosti apod.), kterých je celkově šest. Napišeme je na tabuli a žáky rozdělíme do šesti skupin. Každá skupina se stane expertem na jednu oblast.

Vysvětlíme žákům, že za chvíli si zástupce z každé skupiny vylosuje jednu obálku, ve které se bude skrývat množství zásad (rozstříhaných lístečků) k jedné oblasti. Daná skupina se stane expertem na oblast, k níž se lístečky vztahují.

¹⁶ Udržitelný rozvoj. Ministerstvo životního prostředí [online]. [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj

Zadání pro každou skupinu (zapišeme jednotlivé body na flipchart, aby je žáci měli před sebou):

1. Prohlédněte si lístečky a řekněte si, jaké oblasti se věnuje. Dojděte si k vedoucímu pro odpovídající plakát A3.
2. Vyberete minimálně 5, maximálně 10 lístečků (zásad), které vám pro vzorovou udržitelnou obec připadají hlavní.
 - konsenzuální volbou rozhodnete o volbě lístečků (= všichni musí s výběrem souhlasit)
 - Lístečky můžete přeformulovat nebo vymyslet vlastní. Pokud něčemu nerozumíte, můžete použít mobilní telefon nebo se doptat.
3. Vybraných 5–10 lístečků nalepíte na plakát s názvem a popisem vaší oblasti.
4. Vyberete mluvčí (ideálně někoho, kdo ještě mluvčím nebyl), který ve 4 minutách:
 - představí vaši oblast.
 - představí texty lístečků, které skupina vybrala, a jaké důvody pro jejich zařazení skupina uváděla.
 - představí lístečky, které skupina nevybrala a proč.

Na práci máte 20 min.

Před zahájením nastíníme žákům, jak by mohlo jejich rozhodování o výběru lístečků ve skupině vypadat. Vytáhneme z obálky náhodnou zásadu a zeptáme se žáků, zda by souhlasili s tím, aby byla zařazena mezi hlavní zásady vzorové obce. Prozkoumáme důvody pro a proti a zopakujeme hlasování. Vyzveme žáky, aby při výběru postupovali obdobným způsobem (pozn. je možné, že se žákům nepodaří dosáhnout čistého konsenzu, ale zvyšujeme pravděpodobnost, že většina žáků bude s výsledkem spokojena). Necháme zástupce skupin losovat obálku.

Během práce skupiny obcházíme, abychom žákům pomohli s náročnými pojmy. Pro závěrečnou reflexi si všímáme způsobu, jakým se žáci ve skupině rozhodují.

Během druhé hodiny žáci prezentují své oblasti (ideálně s nimi začneme již během první hodiny). Po každé prezentaci necháme prostor na dotazy a vybidneme zástupce ostatních skupin, aby vyzdvihli informaci/názor, který je zaujal.

Metodická poznámka: Žáci mohou na svůj plakát nalepit více než 10 lístečků, pokud lektorovi předloží dostatek argumentů. Úkol nemá být dogmatem, má pomoci žákům přemýšlet. Řekneme žákům, že jsme si dohromady představili obec, která by mohla být vzorovou udržitelnou obcí, vytvořili jsme X-tero zásad, které by měla naplňovat.

REFLEXE, ZÁVĚR (15 min)

Při reflexi se zaměříme na spolupráci a schopnost konsenzuálního rozhodování žáků i na udržitelný rozvoj. Reflexe práce ve skupinách:

- Co se vám dařilo? Co se vám nedařilo? Jak jste to řešili?
- Jak se vám dařilo naplňovat principy konsenzuálního rozhodování? Co fungovalo? K čemu by mohlo být takové rozhodování dobré?
- Co byste příště udělali jinak?

Položíme žákům otázky týkající se UR:

- Jak byste definovali vzorovou udržitelnou obec? Jaká by měla být?
- Proč je důležité, aby myslela na různé aspekty života?
- Jak souvisí vaše udržitelná obec s demokratickou kulturou?
(Demokratická kultura nemůže existovat, pokud jsou někteří opomíjeni nebo jsou porušována jejich práva, stejně tak zásady udržitelné obce nelze naplňovat bez demokratických principů...)

Na závěr žákům řekneme, že udržitelný rozvoj se netýká jen obcí, ale je dobré na něj myslet v každodenním životě i při práci na školních projektech.

Vyzveme žáky, aby si vzali portfolia a do pracovního listu namalovali vzorovou udržitelnou obec a vlastními slovy popsali, proč je udržitelná a na jakých pilířích stojí.

! Metodická poznámka: S X-terem vzorové obce budou žáci pracovat v následujícím programu. X-tero by si měli odvézt i z aktivizujícího pobytu a pracovat s ním ve škole.

3.2.7 Téma č. 7 (Příprava na výzkum)

Cíl: • Žák získá přehled a základní informace o obci.
• Žák stanoví cíl výzkumu a mapování místa, formuluje otázky, na které bude hledat odpověď.
• Žák sleduje obec z pohledu udržitelného rozvoje.

Pomůcky:
• flipchartové papíry s osou udržitelného rozvoje, flipchart, samolepicí papírky post-its, fixy/pastelky, papíry a tužky pro žáky
• oblasti X-tera udržitelné obce z předchozí aktivity
• portfolia (každý žák)
• Příloha č. 1 – 3.2.7

Shrnutí: Žáci se během hodinové procházky po okolí blíže seznámí s obcí, ve které tráví svůj pobyt. Jejich následným úkolem je připravit se na mapování obce z hlediska udržitelného rozvoje. Mapování a výzkum proběhne následující den, tato aktivita dává prostor žákům se na výzkum připravit a konzultovat své cíle a otázky s lektory. Žáci pracují ve skupinách, ve kterých připravovali X-tero udržitelné obce a designují výzkum pro svoji oblast. Na závěr si jednotlivé skupiny svou přípravu vzájemně představí.

! Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Aktivitu není třeba pro žáka upravovat. Při přípravě na výzkum jej motivujeme tím, že mu připomeneme, že příprava se týká toho, co budou dělat další den. Ptáme se na jeho očekávání, jak by měla struktura rozhovoru vypadat, aby to následující den fungovalo apod.

Průběh:

1. – 4. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (80 min)

Vyrazíme se žáky na hodinovou procházku po okolí. Seznámíme se společně s místem, ve kterém náš pobyt probíhá, ukážeme si klíčové body (úřad, kostel, poštu, školu, nádraží...). Můžeme si říci základní historické, demografické a ekonomické údaje. Nabádáme žáky k tomu, aby se dívali okolo sebe a zapamatovali si alespoň jednu zajímavou věc, o které jsou přesvědčeni, že by mohla zajímat ostatní. Některé obce mají pro své návštěvníky zpracované tzv. questy, kterých můžeme využít a procházku si ozvláštnit (viz [Questing.cz, https://www.questing.cz/QST2/Uvod.aspx](https://www.questing.cz/QST2/Uvod.aspx)).

Vrátíme se zpátky a společně si řekneme, co se žáci dozvěděli:

- Jak na vás obec působí? Jak se v ní lidé podle vás žijí?
- Co jste se o místě dozvěděli, co jste ještě nevěděli? Co vás překvapilo?
- Všimli jste si cestou něčeho zajímavého, neobvyklého, dalšího?

Vysvětlíme žákům, že se nyní podíváme na obec z hlediska udržitelného rozvoje. Zeptáme se žáků:

- Proč je důležité se podívat na obec z hlediska udržitelného rozvoje před tím, než pro obec začneme realizovat svůj projekt? Co nám může toto zkoumání přinést? (Zkoumání obce z tohoto hlediska nám může napovědět, čemu se v projektu věnovat)

Vyzveme žáky, aby si vzali k ruce svá portfolia a podívali se na list se vzorovou udržitelnou obcí (viz aktivita *Vzorová udržitelná obec*). Položíme jim otázku:

- *V čem by podle vás tato obec mohla naplňovat principy UR, jak jste si je popsali ve svém portfoliu?*

Necháme žáky písemně se zamyslet do portfolia a mezitím načrtne na flipchart osu 0–100. Rozdáme žákům post-it papírky a vyzveme je, aby svůj papírek označili svým symbolem nebo iniciály a zaznamenali na osu, jak na ně obec působila (0 = vůbec nenaplnuje principy UR; 100 = naplňuje principy UR v maximální míře, je vzorovou obcí). Osu si po použití ještě uschováme, budeme s ní pracovat v další aktivitě.

PRŮBĚH (70 min)

Řekneme žákům, že nyní nás čeká mapování obce. Budeme chtít zjistit, do jaké míry naplňuje obec principy udržitelného rozvoje a je tak vzorovou obcí.

Zeptáme se žáků, jakým způsobem bychom to mohli zjistit? Od koho a kde můžeme informace zjišťovat? Odpovědi žáků zapisujeme na flipchart. Odpovědi by mohly být následující:

- internet
- rozhovory s místními
- vývěsky, výlepní plochy
- informační centrum
- obecní úřad
- místní obchůdky
- firmy zajišťující důležité služby
- místní noviny

Domluvíme se se žáky, že využití internetu je možné, ale klíčová část bude probíhat pomocí výzkumu v obci – žáci se po skupinách vydají do obce a budou zjišťovat informace přímo v terénu. Nyní mají čas na to, připravit se na svůj výzkum – na rozhovory s místními. Důležité je, aby žáci zjišťovali informace z různých zdrojů.

Žáci se opět rozdělí do skupin (stejných, v jakých pracovali na oblastech X-tera udržitelné obce), každá skupina si vezme k ruce oblast X-tera, na které pracovala. Úkolem skupin bude zjistit, do jaké míry naplňuje obec X-tero v dané oblasti. Každé skupině rozdáme zadání (viz níže) a flipchartový papír.

Zadání pro žáky (k tisku viz Příloha č. 1 – 3.2.7):

1. Stanovte si cíl svého výzkumu. Zamyslete se nad svou oblastí. Co konkrétně chcete zjistit? Chcete vědět, co lidem chybí, jak jsou spokojeni...? Doplňte následující větu:

Naším výzkumem chceme zjistit,

2. Stanovte si výzkumné otázky, na které budete hledat odpovědi, abyste dosáhli svého cíle a abyste mohli odpovědět na to, jak obec naplňuje X-tero ve vaší oblasti. Naformulujte si alespoň 3 otázky, na které budete hledat odpovědi z různých zdrojů (internet, místní obyvatelé, úřad...).

3. Koho oslovíte. K zodpovězení otázek můžete využít různé zdroje, vaším úkolem bude ale oslovit i místní. Domluvte se na tom, koho z místních oslovíte. Oslovte alespoň 6 místních (různé věkové kategorie), domluvte se, jaké další zdroje informací – alespoň 3 – využijete (internet, úřad...).

4. Na co konkrétně se budete místních ptát? Zkuste vymyslet otázky pro místní obyvatele. Na co konkrétně se jich budete ptát? Vyzkoušejte si rozhovor ve vaší skupince, abyste zjistili, že vaše otázky dobře fungují. Ptejte se nejdříve na to, co funguje, co se daří. Osnova rozhovoru by mohla být následující:

1. **Oslovení** – představíte se a vysvětlíte, co potřebujete.
2. **Rozhovor** – pokládáte dotyčným předem připravené otevřené otázky. Na konci můžete vybidnout respondenta k tomu, jestli by ještě něco nedoplnil.
3. **Poděkování, rozloučení.**

5. Konzultujte s vedoucími váš cíl i vaše otázky. Po jejich odsouhlasení zpracujte cíl i otázky na flipchartový papír, využijte pouze horní polovinu papíru (do spodní poloviny zaznamenáme později vaše zjištění).

Žákům dáme na přípravu 60 min. V průběhu záky obcházíme a pomáháme jim formulovat cíl a otázky. Upozorníme žáky 15 min před vypršením časové dotace, že je nejvyšší čas na poslední konzultace a práci na flipu. Řekneme jim, že po pauze (večeři) budou ostatním skupinám prezentovat, co se rozhodla zkoumat jejich skupina.

Žáci mohou využít čas i k tomu, že začnou hledat odpovědi na své otázky na internetu. Zodpovězení otázek na základě internetu není ale dostatečné. Upozorníme žáky, že výzkum v terénu je přesto čeká.

ZÁVĚR (30 min)

(Aktivita je proložena pauzou na večeři.)

Skupiny prezentují svou přípravu na svůj výzkum ostatním skupinám. Mají poslední možnost konzultovat svůj postup s lektory. Pokládáme žákům závěrečnou otázku, zda na základě našeho výzkumu budeme moci lépe určit, do jaké míry je obec vzorovou obcí, co se udržitelného rozvoje týče.

3.2.8 Téma č. 8 (Rozmanitost)

- Cíl:**
- Žák vnímá a uvádí příklady rozmanitosti lidského společenství a reflektuje vlastní postoj k odlišnému.
 - Žák pojmenuje výhody rozmanitosti své skupiny a uvede příklady, jak ve skupině předcházet konfliktům.

Pomůcky: jablka, psací potřeby, papíry A4 na myšlenkovou mapu, menší papíry

Shrnutí: Žáci se během aktivity zabírají rozmanitostí. Aktivita je zařazena mezi aktivity, které jsou založené na spolupráci skupiny, aby vedoucí mohl se žáky dobře reflektovat to, co skupině funguje a na co dávat pozor. Žáci se nad rozmanitostí zamýšlí z hlediska vlastní zkušenosti. V závěru pomocí myšlenkové mapy reflektují, jak využít rozmanitosti své skupiny mj. pro výzkum a práci na školním projektu a jak předcházet nedorozuměním, která mohou z rozmanitosti vyplývat.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Aktivitu není třeba pro žáka upravovat. Při příkladech rozmanitosti by bylo dobré mít připravené obrázky různých typů rozmanitosti. Při reflexi dáme žákovi prostor, zajímáme se o jeho názory.

Průběh:

1. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (10 min)

Přineseme si do místnosti mísu s jablky pro každého žáka, položíme ji doprostřed místnosti. Zeptáme se žáků, jaká jsou jablka – necháme zaznít 3–4 obecné charakteristiky (např. červená/zelená, kulatá, malá, šťavnatá...). Vyzveme žáky, aby si každý vzal jedno jablko a dopodrobna si jej prohlédl. Vedeme je k tomu, aby si všimli barvy/barev, tvaru, velikosti i dalších znaků: teček, jizev, otláčenin, nerovností, tvaru stopky... Řekneme žákům, aby k jablku zkusili přivonět. Vyzveme je, aby se zamysleli nad tím, jaký může být příběh tohoto jablka, jak a odkud se sem dostalo, můžeme jablko i personifikovat – jaké by mohlo mít jméno...?

Vrátíme všechna jablka do košíku, přikryjeme je látkou a zamícháme je. Pak požádáme žáky, aby si každý své jablko našel a vzal zase k sobě.

Zeptáme se žáků:

- *Jak se vám podařilo najít své jablko? Podle čeho jste své jablko poznali?*
- *Jak byste své jablko popsali? (Stačila by k tomu slova, kterými jste jablka popisovali na začátku?)*
- *Shodli bychom se na tom, které jablko je nejkrásnější? Čím je to způsobeno? (snažíme se u popisu jablek použít pojem rozmanitost, můžeme pak také převést k rozmanitosti názorů).*

Diskuzi shrneme sdělením, že stejně jako neexistují na světě dvě stejná jablka, neexistují ani dva stejní lidé. Lišíme se jak vzhledem (jako jablka), tak názory (viz náš názor na nejkrásnější jablko)¹⁷.

PRŮBĚH (25 min)

Rozdělíme žáky do skupin (po 4–5). Skupiny mají za úkol vymyslet charakteristiku pojmu **rozmanitost** a uvést i příklady rozmanitosti (kde všude se může vyskytovat). Vyzveme žáky, jestli je napadá slovo opačného významu (stejnost/uniformita).

Společně sdílíme nápady jednotlivých skupin. Uvedeme různé příklady rozmanitosti – nejen tu lidskou/názorovou vztahující se k demokratické kultuře, ale i rozmanitost druhovou (biodiverzita), genovou...

Položíme žákům doplňující otázky. Vedeme žáky k tomu, aby si uvědomili, jak reagují na odlišnost, důvody svých reakcí, ale i to, že rozmanitost je přirozená, setkáváme se s ní dnes a denně, můžeme vnímat její výhody i nevýhody.

- *Jak na rozmanitost reagujete? Zkuste uvést konkrétní příklady. Kdy reagujete pozitivně a kdy negativně? Proč?*
- *V čem spatřujete výhody a nevýhody uniformity nebo rozmanitosti?*

Připomeneme žákům, že je brzy čeká mapování komunity a až se vrátí do školy i realizace školního projektu, který budou žáci společně tvořit. Pro hladkou spolupráci a komunikaci ve skupině je důležité, aby si každý uvědomoval, že jsme si v mnohém podobní a zároveň se v mnoha ohledech lišíme: máme jiné názory, jsou pro nás důležité jiné věci, jinak reagujeme na různé podněty. Proto je dobré si uvědomit, jak rozmanitost naší skupiny využít, ale přemýšlet i nad tím, že rozmanitost může vést k potenciálním konfliktům, kterým ale můžeme předcházet.

Vyzveme žáky, aby vytvořili myšlenkovou mapu. Do středu mapy napíšou: Rozmanitost a naše skupina. Ze středu povedou tři základní chapadla myšlenkové mapy:

- *Co můžeme využít, v čem je naše skupina silná.*
- *Na co bychom si měli dávat pozor, jak můžeme předcházet nedorozuměním.*
- *Co už jsem během pobytu zažil (co se týkalo rozmanitosti mezi námi)?*

Vyzveme žáky, aby zapisovali konkrétní příklady. Řekneme jim, že mohou sdílet pouze to, co budou chtít sdílet.

REFLEXE (10 min)

V reflexi vedeme žáky k tomu, aby si uvědomili sílu skupiny, ale i každého z nich. Můžeme položit následující otázky:

- *Když upečeme ze všech rozmanitých jablek štrúdl, jaký bude? (Žáci hledají pozitiva a negativa)*
- *Co se stane jednotlivým jablkům?*

Diskutujte krátce o tom, v čem paralela v převedení od štrúdlu na skupinu žáků platí a v čem případně pokulhává.

¹⁷ Úvodní část inspirována metodou Citróny, dostupná zde: WINKELMANN, Anne Sophie. More Than Culture – Více než kultura: Diverzita v mezinárodní práci s mládeží [online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2016 [cit. 2020-04-06]. ISBN 978-80-261-0627. Dostupné z: org.eu/app/publikace/upload/fields/51_1266169162_more-than-culture-vic-nez-kultura-final.pdf

3.2.9 Téma č. 9 (Mapování a vyhodnocení výzkumu)

- Cíl:**
- Žák vyhledá informace o obci ve spolupráci s místní komunitou.
 - Žák zhodnotí, do jaké míry obec naplňuje principy udržitelného rozvoje.

Pomůcky:

- pomůcky/výstupy z aktivity Příprava na výzkum: příprava na výzkum a flipcharty s cílem a otázkami jednotlivých skupin, osa udržitelného rozvoje
- na mapování v terénu (každá skupina): psací potřeby, zápisník, mapa obce

Shrnutí: Žáci vyrazí do terénu – mapovat obec, zkoumat, do jaké míry naplňuje principy udržitelného rozvoje. Žáci jsou rozděleni do skupin, každá skupina má na starosti jednu oblast UR, je tak expertem právě na ni. Po svém výzkumu v terénu i zjišťování informací z internetu žáci za svou skupinu zpracovávají společně prezentace, aby ostatním představili, co zjistili. Na závěr všichni žáci zhodnotí, do jaké míry naplňuje obec principy udržitelného rozvoje. **Aktivitu realizujeme uvnitř i venku.**

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Aktivitu není třeba pro žáka upravovat, je potřeba zvážit, ve které skupině bude žákovi dobře. Pokud spadá do skupiny, v které by spolupráce nemusela dobře fungovat, přidělíme ho jinam.

Průběh:

1. - 4. hodina

ÚVOD (10 min)

Řekneme žákům, že nyní je bude čekat mapování obce. Jejich úkolem bude dosáhnout cíle, který si jednotlivé expertní skupiny vytyčily v rámci svých oblastí v aktivitě Příprava na výzkum. Žáci mají 2 hodiny na to, aby obec prozkoumali – na internetu i přímo v terénu a zpracovali výstup svého mapování.

Doporučené časové rozdělení je:

- 60 minut výzkum v terénu + rešerše na internetu (domluvíme se se žáky na přesném čase, kdy se mají vrátit)
- 30 minut zpracování výsledků

Zopakujeme žákům, že mají zjistit informace od alespoň 6 místních (různých věkových kategorií) a využít další zdroje (úřad, internet, nástěnky...). Před vypuštěním do terénu je vyzveme, aby si rozdělili ve své skupině role, zopakovali si, čeho chtějí dosáhnout, ujasnili si jak na to. Nyní nastává čas na poslední otázky a upřesnění si zadání s lektory. Upozorníme žáky, aby si hlídali čas. Vzali si na cestu zápisník a psací potřeby i svoji přípravu na rozhovory (viz aktivita Příprava na výzkum). Žákům můžeme rozdat mapy obce.

Určíme místo, kde se všichni sejdeme po výzkumu v obci. Řekneme žákům, že instrukce ke zpracování dostanou po svém návratu.

PRŮBĚH (90 min)

Necháme žáky po skupinách vyrazit do obce, aby zjistili, do jaké míry obec naplňuje principy udržitelného rozvoje (UR). Každá skupina má na starost pouze svoji oblast UR. Žáci se začnou vracet cca po hodině.

Po návratu rozdáme jednotlivým skupinám jejich flipchartové papíry, které zpracovávaly v aktivitě Příprava na výzkum. Žáci na nich mají zaznamenán svůj cíl i otázky ke svému mapování. Úkolem žáků je v rámci jednotlivých skupin posdílet svá zjištění a doplnit flipchart o své výstupy. Upozorníme je, že po zpracování flipchartů bude následovat prezentace jednotlivých skupin, každá skupina bude mít na prezentaci 10 min a v prezentaci zazní:

- *Jaké jste položili otázky?*
- *Jak jste zjišťovali odpovědi?*
- *Co jste zjistili?* (shrňte zjištění informace do několika vět, vypíchněte zajímavosti, kvality i nedostatky)

- Co by bylo dobré ještě zjistit?
- Je daná obec v rámci vaší oblasti udržitelná? (na základě zjištěných informací stručně zhodnoťte)

S flipcharty budou žáci pracovat i v následující aktivitě. Je proto důležité, aby veškeré zásadní informace (zejména zjištění o kvalitě a nedostatcích, výstupy mapování) byly zaznamenány písemně.

Do prezentování by se měli zapojit všichni členové skupiny. Zdůrazníme každé skupině žáků, že právě oni jsou experti na danou oblast. Je proto nanejvýš důležité, aby dobře popsali, co se dozvěděli a jak vyhodnocují udržitelnost obce z pohledu své oblasti UR.

V mezičase vyvěsíme osu udržitelného rozvoje (viz aktivita Příprava na výzkum), na které jsou post-ity žáků.

ZÁVĚR, REFLEXE (80 min)

Místnost upravíme tak, aby bylo dobře vidět na prezentujícího. Dle potřeby připomeneme základní pravidla prezentace.

Žáci prezentují své výstupy. Hlídáme, aby se vyjadřovali ke své oblasti a aby vždy vyhodnotili, zda dosáhli svého cíle.

Po zaznění všech prezentací vyzveme žáky, aby se ještě jednou podívali na osu UR a aby vyhodnotili, jestli by nyní lísteček nechali na stejném místě nebo jej posunuli. Vyzveme několik žáků, aby svůj posun zdůvodnili. Zeptáme se jich, v čem by jejich obec mohla být vzorová z pohledu UR.

Na závěr se zeptáme:

- Co zajímavého, nového jste se dozvěděli díky vašemu vlastnímu výzkumu?
- Co nového, zajímavého jste se dozvěděli díky prezentací vašich spolužáků?
- Co z výzkumu bychom mohli využít ve vlastní obci, až budeme zkoumat ji?
- Jak jste spokojeni s průběhem průzkumu? Co pro vás bylo snadné a kde jste zaznamenali obtíže?

3.2.10 Téma č. 10 (Návrh a výběr projektových záměrů)

- **Cíl:**
- Žák zhodnotí dopady projektových záměrů na jednotlivé pilíře udržitelného rozvoje.
 - Žák na základě vyříděných informací stanoví jeden či více projektových záměrů, dle daných kritérií je vyhodnotí a vybere jeden k realizaci.
 - Žák vysvětlí, jak funguje konsenzuální rozhodování, a používá ho.

- **Pomůcky:**
- Flipchart a flipchartové papíry, fixy, počítač s dataprojektorem, promítací plátno, papíry a propisky pro žáky, mobilní telefony s fotoaparátem (žáci si vezmou svoje), samolepicí lístečky (post-ity)
 - výstupy z mapování obce a X-tero, zadání pro každou skupinu (viz Příloha č. 1 – 3.2.10)

- **Shrnutí:** Žáci se rozdělí do skupin, tzv. komisí. Každá komise se zaměřuje na jinou oblast UR. Úkolem žáků (komisí) je na základě podkladů z předchozích aktivit vygenerovat několik projektových záměrů, které by napomohly obci lépe naplňovat principy UR. Ze skupiny návrhů pak společně vybírají jeden záměr k realizaci. Žáci při aktivitě rovněž zažijí konsenzuální rozhodování.

Aktivitu realizujeme vevnitř i venku.

- **Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace:** Aktivitu není třeba pro žáka upravovat, je potřeba zvážit, ve které skupině bude žákovi dobře. Pokud spadá do skupiny, v které by spolupráce nemusela dobře fungovat, přidělíme ho jinam. Během skupinové práce kontrolujeme jeho zapojení/únavu. Podporujeme jej v práci.

Průběh:

1. - 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (5 min)

Vyzveme žáky, ať vyjmenují a stručně popíší, co jsme všechno dělali, abychom poznali obec a okolí. Výstupy z aktivit jsou viditelně vyvěšené v místnosti (X-tero doporučení + výstupy z mapování), abychom je pro další práci měli na očích a mohli s nimi pracovat.

PRŮBĚH (150 min, 25 min pauza, 60 min)

1. část - tvorba projektových záměrů (90 min)

Úkolem žáků je přijít s návrhy projektů, které by pomohly obci lépe naplňovat principy udržitelného rozvoje. Žáci budou opět pracovat ve skupinách, místo původních expertních skupin rozdělíme žáky do nových skupin, tzv. komisí. Komise se budou zabývat jednotlivými oblastmi udržitelného rozvoje. Vznikne tak např. Komise rozvoje místa, Komise hospodářství...

Rozdělení provedeme následovně:

- Žáci se sejdou v původních expertních skupinách. Každá skupina vytvoří řadu.
- Rozdáváme postupně žákům čísla 1 až 6 (pokud jsme v jedné řadě skončili např. číslem 3, v další řadě začínáme číslem 4).
- Nové skupiny utvoří všichni žáci s číslem 1, další skupinu žáci s číslem 2... Dohromady vznikne 6 nových skupin.

Každou skupinu necháme losovat jednu oblast UR (máme je připravené např. na kartičkách). Ověříme si s jednotlivými skupinami, že v každé skupině je vždy alespoň jeden expert na danou oblast (tj. žák, který oblast zkoumal i v rámci mapování a výzkumu).

Metodická poznámka: Pokud se některé oblasti UR během mapování ukázaly jako nevhodné (je složité k nim vymyslet návrh projektu či jim žáci nerozumí), nemusíme k nim tvořit komisi. V tom případě rozdělíme žáky do menšího počtu skupin.

Vysvětlíme žákům, že jejich skupiny jsou komisemi, které se zabývají danou oblastí UR. Úkolem komisi je přemýšlet nad tím, jak obec podpořit, aby více odpovídala principům UR. Musí vymyslet alespoň jeden návrh, který by říkal, co by se dalo vylepšit, co bychom mohli v obci realizovat, co předělat (tzv. projektový záměr), aby se obec přiblížila vzorové obci dle principů UR. Např. máme kvalitní infrastrukturu (oblast hospodářství), ale řidiči nerespektují maximální povolenou rychlost a jsou nebezpeční pro chodce. Náš projekt může řešit situaci v okolí školy např. tím, že po dohodě se školou a starostkou vyrobíme poutače, které řidiče upozorní na riziko, které způsobují.

V naší obci proběhlo už mapování i výzkumy, v komisích zasedají experti, můžeme se při vytváření záměrů opírat o relevantní data.

Metodická poznámka: Ujistíme se, že žáci rozumí, co mají dělat a jak rozumí pojmu „projektový záměr“. Projektový záměr je rozpracovaný dokument, který plánovaný projekt podrobně popisuje – uvádí důvody pro existenci projektu a cíl, rozpočet, organizační zajištění a zdroje, dále pak očekávané dopady, přínos, ale i rizika (Projektový záměr, 2018).¹⁸ Součástí je i harmonogram. Žáci v tuto chvíli pouze brainstormují nápady, co by mohli v rámci své oblasti dělat, zdůvodňují, proč je to důležité a stanovují cíle. Projektové záměry žáků nemusí být nutně velké věci. Naopak, je žádoucí, aby se žáci zaměřili na to, čím by mohli přispět sami, případně s dopomocí komunity či obce. Pokud ale budou mít „velký“ nápad, mohou ho rovněž zaznamenat a předat obci k řešení.

¹⁸ Projektový záměr (Business Case). In: ManagementMania.com [online]. Wilmington (DE) 2011-2020, 05.06.2018 [cit. 27.07.2020]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/projektovy-zamer-business-case>

Rozdáme komisím:

- oblast UR, kterou se budou zabývat
- výstupy z mapování obce (viz flipcharty z aktivity) odpovídající oblasti
- zadání (viz Příloha č. 1 – 3.2.10) – skupiny je dostanou sepsané na papíře.
 - Úkolem jednotlivých skupin je navrhnout 1-2 projektové záměry v rámci své oblasti, pojmenovat cíl (tj. jak to bude fungovat/vypadat, až bude záměr realizován), zdůvodnit potřebnost projektu, přínosy a rizika. Následně si připravit prezentaci.
 - Skupiny během jejich práce obcházíme a pomáháme jim pochopit zadání i to, co je projektový záměr.
 - V rámci přípravy jsou žáci vysláni „do terénu“ získat fotografii současného stavu do prezentace ke svému projektu. Po návratu jim pomůžeme nahrát fotku do počítače, aby se následně při prezentaci mohla promítnout.
 - Žáci mají na vše dohromady 90 min.

3. - 4. hodina

2. část - prezentace (60 min + 25 min pauza)

Vyzveme skupiny, aby prezentovaly své projektové záměry. Každá skupina má 10 min, ve kterých stihne:

1. sdílet s ostatními skupinami svůj status a fotografii.
2. Vyzvat ostatní ke komentování statusu. (Žákům rozdáme lepicí post-its papírky, na které napíšou během 1-2 min své reakce a nalepí je na prezentaci, můžou na sebe i reagovat.)
3. Prezentující skupina nahlas komentáře čte a odpovídá na dotazy. Cílem je vyvrátit případné obavy komentujících a přesvědčit je o tom, že projekt stojí za realizaci.
4. Komentování je zakončeno prezentací nákresu, jak bude vypadat místo po realizaci projektu.

Jednotlivé návrhy (název + oblast, které se týká) zapisujeme pod sebe na flipchartový papír. Po prezentacích uděláme přestávku (25 min). Vyzveme žáky, aby se během přestávky nad jednotlivými záměry zamysleli, po přestávce budeme jeden z nich vybírat.

5. - 6. hodina

3. část - výběr projektu k realizaci (30-60 min)

Z časového a finančního hlediska není možné v nejbližší době realizovat všechny záměry. Je tedy na nás, abychom rozhodli, který záměr budeme realizovat, co se rozhodneme v obci změnit. Při výběru vyzkoušíme konsenzuální rozhodování. Abychom měli svá rozhodnutí něčím podložená, je dobré si říci, na základě čeho se budeme rozhodovat – stanovit si kritéria.

Navrhujeme žákům, že nastavíme tři kritéria, která nám pomohou rozhodnout. Necháme žáky se zamyslet nad tím, podle čeho (jakých kritérií) by se měly návrhy posuzovat, a vyzveme je ke sdílení. Každý návrh kritéria společně probereme a vyhodnotíme, zda je vhodný. Pravděpodobně žáci přijdou s obdobnými návrhy kritérií:

- finanční náročnost (projekt nevyžaduje financování, příp. je navrženo, jak získat potřebné finance...)
- časová náročnost (projekt lze zrealizovat pouze do určitého termínu, ...)
- přínos projektu pro obyvatele obce
- není třeba výrazná pomoc dalších lidí
- zajímá nás téma záměru projektu
- apod.

Vybraná kritéria zapíšeme na flipchart a přistoupíme k výběru projektového záměru. Žáci dostanou 5-10 min, aby samostatně posoudili projektové záměry dle kritérií. Na list papíru si napíšou seznam všech záměrů a k nim číslo 0-3 podle toho, kolik kritérií daný záměr naplňuje. Přistoupíme ke společnému výběru:

- Nejprve vyřadíme záměry, které nesplňují žádné kritérium (0). Následně záměry, které naplňují jedno kritérium (1). Obdobně postupujeme i se záměry, které naplňují dvě kritéria (2).
- Žáků se vždy ptáme, jestli je vyřazení záměru v souladu s kritérii a jestli s ním všichni souhlasí.

- Zbylé záměry naplňují 3 kritéria. Můžeme se mezi nimi rozhodnout na základě debaty, kdy všichni souhlasí s finálním výběrem. Žákům dáme 15 min na dosažení konsenzuálního rozhodnutí. Pokud se nedoberou konsenzu, budeme o finálním záměru hlasovat.
- V případě, že hlasování nerozhodne, vyřadíme záměry, které měly nejméně hlasů a diskutujeme pouze o dvou s největším počtem hlasů).
- Pokud se nedomluvíme, po dalších cca 10 minutách, bude pro výběr stačit 1/2 hlasů (s touto dohodou musí opět souhlasit všichni žáci). Pokud by i tak byla dohoda problematická, hledáme jiné řešení (např. realizujeme nejdřív jednodušší návrh, abychom si to na něm vyzkoušeli, do toho složitějšího se pustíme příště apod...)

Název vítězného projektového záměru napíšeme do středu flipchartového papíru. Všichni na flip udělají svoji značku/podpis jako znamení, že s realizací záměru souhlasí.

4. část - první nápady pro realizaci projektu (30 min)

Metodická poznámka: Pokud nemáme dost času, můžeme tuto část přeskočit a žákům pouze vysvětlit, co ještě chybí k finalizaci projektového záměru (zamyslet se nad harmonogramem, zdroji, ...). Nad těmito aspekty se budou muset zamyslet, až budou ve škole realizovat svůj projekt.

K realizaci našeho záměru je nyní nutné naplánovat jednotlivé kroky. Každému žákovi rozdáme lepicí lístečky (post-ity). Na každý lísteček napíšou jednu věc, která je nutné udělat, abychom mohli projekt realizovat.

Flipový papír s názvem projektu a podpisy umístíme doprostřed místnosti a vyzveme žáky, aby na něj umisťovali své lístečky. Vybidneme je, aby si před umístěním svého lístečku flipchart prohlédli a shlukovali k sobě lístečky se stejným nápadem.

Společně projdeme jednotlivé lístečky. Zaměříme se na posloupnost jednotlivých kroků a na míru obecnosti a konkrétnosti jednotlivých kroků. Žádné nápady nejsou špatné, naopak přelepováním jednotlivých lístků vytvoříme myšlenkovou mapu k plánování projektu. Okomentujeme žákům náš výtvar - mapu činností a aktivit, které je třeba udělat. Některé aktivity je nutné realizovat před začátkem projektu, některé při realizaci, některé zvládneme sami a s některými budeme potřebovat pomoc.

Vysvětlíme žákům, že pro svůj školní projekt (který budou po návratu z pobytu ve své obci realizovat) je důležité vytvořit si harmonogram činností a rozdělit si, kdo za co zodpovídá, do kdy budou dané činnosti hotové, zvolit si lídra, který bude realizaci vést...

REFLEXE (30 min)

V reflexi se zaměříme na to, jak žáci hodnotí svou práci a na proces výběru projektového záměru.

Zhodnocení své práce:

- Co se vám povedlo zvládnout bez problémů? Za co byste chtěli pochválit - sami sebe, celou skupinu nebo vašeho spolužáka?
- Jaké problémy vám bránily ve splnění úkolů?
- Co vám pomohlo úkoly nakonec zvládnout?
- Jak byste řešili úkoly příště, abyste se vyhnuli zmiňovaným problémům?

Proces výběru projektového záměru:

- Jak hodnotíte průběh výběru projektu? (Jste s výsledkem spokojeni a proč? Jste s ním nespokojeni a proč?)
- Co je konsenzuální rozhodování? Co si o něm myslíte? Jaké v něm vidíte výhody/nevýhody?
- Co vám pomáhalo při rozhodování o výběru projektu?

Na závěr žáky vybidneme, aby shrnuli (na základě toho, co při reflexi odpovídali), co během této aktivity zažili.

Zakončíme aktivitu tím, že vyzdvihneme principy, které jsou důležité pro rozvoj demokratické kultury a ke

kterým nás aktivita vedla (zájem o prostředí, ve kterém žijeme, schopnost se zapojit do dění, schopnost spolupráce, schopnost se dohodnout, naslouchat druhým...).

3.2.11 Téma č. 11 (Závěrečný večer - splétání provázků demokratické kultury)

Cíl: • Žák reflektuje, co pro něj znamená demokratická kultura
• Žák reflektuje, co se během pobytu naučil/dozvěděl

Pomůcky: provázky, svíčky a sklenice nebo lucerny, reflektivní otázky napsané na barevných papírech, oheň

Shrnutí: Žáci se během krátké stezky s otázkami zamyslí nad tím, co jim pobyt přinesl a své myšlenky sdílí při závěrečném ohni. Aktivitu realizujeme venku.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Aktivitu není třeba pro žáka upravovat.

Průběh:

1. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (5 min)

Privítáme žáky u posledního večera a společně krátce shrneme, čemu jsme se během pobytu věnovali. Můžeme žáky poprosit, aby se pokusili vyjmenovat, co všechno jsme za uplynulé tři dny zažili a jakým tématům jsme se věnovali. Pokud žáci něco opomenou, doplníme to.

Čemu jsme se věnovali (souhrn témat i aktivit): demokratická kultura, demokracie, identita, rozmanitost, konsenzus, spolupráce, diskuze, argumentace, poznání obce včetně výzkumu/zjišťování v místě, udržitelný rozvoj, X-tero udržitelné obce, navrhování a výběr projektového záměru.

PRŮBĚH (30 min)

Uprostřed místnosti jsou v košíku nachystané provázky – pro každého žáka jeden. Popíšeme žákům symboliku provázku – provázek spletený z různých vláken si můžeme představit jako demokratickou kulturu složenou z různých částí – jak z hodnot a principů, tak z nás samotných (lidí), z naší aktivity, participace, rozmanitosti, ale také z demokratických institucí, lidských práv atd., které postupně splétáme dohromady.

Představíme žákům, co je čeká – vyberou si jeden provázek a vydají se na cestu se 4 zastaveními, cestu zakončí u společného ohně. Každé zastavení je označené svíčkou/lucernou, a na každé zastávce je jedna otázka. Za každou odpověď na otázku si žáci udělají na provázku uzlík – ten symbolizuje danou odpověď. Žáky pouštíme na trasu postupně, abychom zajistili, že ji prochází o samotě s možností zamyslet se nad svými odpověďmi a věnovat nějaký čas sobě.

Otázky na stezku:

- Co jsem se tady naučil/a?
- Co z toho, co jsem tady zažil/a využiju v budoucnu?
- Co je podle mě základním předpokladem pro demokracii?
- Co můžu sám/sama dělat, abych podpořil/a demokratickou kulturu?

ZÁVĚR (10 min)

Nakonec se všichni sejdeme u ohně a uděláme závěrečné sdílení – vybereme některé otázky, nad kterými se žáci zamýšleli, a necháme každého sdílet svou odpověď. Sdílet můžeme metodou komunitního kruhu, kdy po kruhu pošleme „mluvící předmět“ (např. dřívko) a každý, kdo chce na otázku odpovědět, odpoví. Mlčení je také forma odpovědi.

Po sdílení žákům nabídneme možnost vzájemně si provázky zavázat na ruku nebo s provázkem naložit tak, jak v tuto chvíli považují za dobré.

3.2.12 Téma č. 12 (Nastavení osobního cíle)

Cíl: • Žák seznámí se s modelem kompetencí pro demokratickou kulturu.

- Žák zhodnotí své kompetence pro demokratickou kulturu pro program UBUNTU.
- Žák si nastaví osobní cíl rozvoje kompetencí pro demokratickou kulturu pro program UBUNTU.

Pomůcky:

- tužky, papíry
- Příloha č. 1 – 3.2.12 A Model kompetencí pro demokratickou kulturu (pro každého žáka)
- Příloha č. 1 – 3.2.12 B Sebehodnoticí dotazník (pro každého žáka)
- Příloha č. 1 – 3.2.12. C Průvodce pro nastavení osobního cíle (pro každého žáka)
- portfolio (každý žák)

Shrnutí: Žáci se zamýšlí nad tím, co to znamená být kompetentní, kdo je kompetentní člověk a jaké kompetence bychom měli mít pro to, abychom napomáhali rozvoji demokratické kultury. Pomocí sebehodnotícího dotazníku si ujasňují, co už umí a co by bylo vhodné rozvíjet. Na základě svých výsledků a sebereflexe si nastavují svůj osobní cíl rozvoje – cíl, který souvisí s kompetencemi pro demokratickou kulturu a kterého by v rámci programu UBUNTU chtěli dosáhnout. Vedoucí žákům zároveň během aktivity představí, co je čeká po návratu do škol.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Aktivita může být pro žáka složitá. Je možné vynechat jej z úvodní části týkající se Modelu kompetencí, případně jej nechat pracovat ve dvojici. Při vyplňování sebehodnotícího dotazníku žákovi pomáháme, stejně tak při nastavování cíle. Sebehodnoticí dotazník je možné pro žáka zjednodušit.

Průběh:

1. a 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (10 min)

Vyzveme žáky, aby na kousek papíru (každý sám za sebe) doplnili větu:

Kompetentní člověk je ten, kdo

Vysvětlíme jim, že dohromady vytvoříme jednu z nejdelsích definic, které kdy kdo k tomu pojmu stvořil.

Každý na lístek ale napíše jen jednu charakteristiku kompetentního člověka. Mohou uvést, co dělá nebo jaký je, jak se chová, co dokáže. Následně listky vybereme do krabice, promícháme a necháme každého žáka vylosovat jeden papírek. Řekneme nahlas „Kompetentní člověk je ten, kdo,“ a necháme po řadě každého žáka přečíst, charakteristiku z papírku, který si vylosoval.

Vyhodnotíme s žáky společně naši definici – bylo tam něco navíc? Dala by se zkrátit? Jak? Dovysvětlíme si, co znamená být kompetentní a co jsou kompetence – tj. schopnost či předpoklad, že zvládneme určitou činnost nebo situaci, případně že dokážeme posuzovat určité jevy s vědomím širších souvislostí nebo na základě odborného hlediska (Tomek, 1996)¹⁹.

PRŮBĚH (70 min)

Řekneme žákům, že nyní se budeme věnovat kompetencím, které bychom u sebe měli rozvíjet, abychom podporovali demokratickou kulturu naší společnosti. Řekneme jim, že jsme tyto kompetence rozvíjeli během pobytu. Vyzveme je, aby si prošli svá portfolia a zkusili nějaké kompetence (které mohou znázorňovat znalosti, dovednosti, hodnoty a postoje) pojmenovat. Po zaznění několika odpovědí rozdáme žákům model kompetencí pro demokratickou kulturu (viz Příloha č. 1 – 3.2.12 A) a vysvětlíme jim, že model tyto kompetence znázorňuje. Zeptáme se žáků:

¹⁹ TOMEK, Ivan. Kompetence. In: PETRUSEK, Miloslav, HANA MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. Velký sociologický slovník [online]. Praha: Karolinum, 1996. [cit.28.7.2020]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kompetence>

- Co z toho, co jsme dělali, vedlo k rozvoji některé z **hodnot**, které jsou v modelu uvedeny?
- Co z toho, co jsme dělali, vedlo k rozvoji některé z **dovedností**, které jsou v modelu uvedeny?
- Co z toho, co jsme dělali, vedlo k rozvoji některé ze **znalostí**, které jsou v modelu uvedeny?
- Co z toho, co jsme dělali, vedlo k rozvoji některého z **postojů**, které jsou v modelu uvedeny?

Vysvětlíme žákům kompetence z modelu, kterým nerozumí.

Následně žáky vybidneme k samostatnému zamyšlení metodou volného psaní. Žáci si vezmou papír a propisku, jejich úkolem je nyní 4 minuty v kuse psát zamyšlení na otázku: **Jak jsem kompetentní přispívat k rozvoji demokratické společnosti?** Metoda volného psaní nám dovoluje psát vše, co nás k tématu napadá, nemusíme se zabývat stylistikou, pravopisem, jen tématem. Jde o proud našich myšlenek. Propiska však nesmí opustit papír, tzn. že by žáci měli po celý čas psát. Pokud je nic v dané chvíli nenapadá, mohou napsat na svůj papír i to – „*nic mě zrovna nenapadá*“. Měli by se však vrátit k tématu co nejrychleji. Při psaní mohou nahlížet do Modelu kompetencí pro demokratickou kulturu, který by jejich psaní mohl zase nastartovat. Ujistíme žáky, že to, co píší, nebudou muset číst před skupinou nahlas. Jedná se o jejich soukromý text.

Po 4 minutách psaní ukončíme a zeptáme se žáků, jestli si na základě psaní uvědomili o sobě něco nového, případně jestli došli k závěrům, o které by se s ostatními chtěli podělit? Zájemci mohou přečíst svůj text. Zeptáme se žáků, jestli je napadá (z hlediska demokratické kultury a rozvoje svých kompetencí), proč se na pobytu učili, jak udělat projekt a proč si vyzkouší realizaci projektu „naostro“ po návratu do školy? Jak realizace projektu souvisí s demokratickou kulturou? Necháme zaznít několik odpovědí. Při realizaci projektu se žáci učí spolupracovat, komunikovat s ostatními, hledat společná řešení. Objevují, jak přemýšlí a jednají ostatní. Učí se také všimnout si okolí, zjišťují, co v obci chybí, jak by se mohla rozvíjet a učí se zapojit se do demokratického systému. Takové podobné odpovědi by mohly od žáků zaznít.

Představíme žákům, co je po návratu do školy čeká. Namísto vedoucích budou spolupracovat se svými učiteli. Dozví se ještě něco o aktivním občanství, ale hlavně se vrhnou na realizaci svého projektu. Tzn. čeká je mapování své obce, stanovení si projektového záměru. Žáci si budou muset určit, čeho chtějí dosáhnout, zdůvodnit si proč, nastavit si harmonogram, zajistit zdroje, navázat spolupráci s někým z obce... a nakonec projekt realizovat a vyhodnotit jeho dopady (po domluvě s učiteli můžeme žákům načrtnout i předběžný harmonogram jejich práce).

Řekneme žákům, že jsme zde spolupracovali jako tým a jako tým budou muset pracovat i ve škole. Pro to, aby každý z nás dosahoval při spolupráci i osobního posunu, je důležité zamyslet se nad sebou samým a nad tím, v jaké oblasti bychom se chtěli posouvat. Vyzveme žáky k vyplnění sebehodnoticího dotazníku (*Příloha č. 1 – 3.2.12 B*), který jim pomůže přemýšlet o svých možnostech, schopnostech, dovednostech a znalostech. Pomocí něj si žáci mohou uvědomit, v jakých oblastech se jim daří a na čem potřebují pracovat.

Rozdáme žákům dotazníky a vyzveme je, aby k sobě byli upřímní. Ujistíme je, že dokument je jen pro ně. Na vyplnění dáme žákům dostatek času (cca 20 min). Vyzveme je, aby za námi po vyplnění dotazníku zašli pro další pracovní list (*Příloha č. 1 – 3.2.12 C – Průvodce pro nastavení osobního cíle*), který jim pomůže si vytyčit oblasti z dotazníku, ve kterých se chtějí zlepšit. Pomůže jim formulovat osobní cíl a naplánovat si cestu, jak ho dosáhnout.

S průvodcem žáci pracují samostatně, ale vedoucí je obchází a pomáhají jim. Pravděpodobně bude toto pro žáky první zkušenost s nastavováním cíle, proto žáky obcházíme a pomáháme jim je formulovat.

Řekneme žákům, aby využili své spolužáky ke konzultaci nejasností i svých osobních cílů. Žáci si navzájem poskytují zpětnou vazbu, ocenění i další nápady, kterých by mohli využít. V průběhu tohoto procesu obcházíme žáky či je vyzveme, aby po jednom chodili za námi, a cíle s nimi konzultujeme i my osobně.

Metodická poznámka: Je důležité se na konzultování cílů předem připravit a říct si, jak mají být cíle formulovány. Pokud do konzultací zapojíme i učitele, je nutné se na formulaci cílů domluvit i s nimi. Ideální osobní rozvojový cíl odpovídá SMART cílům (je konkrétní, měřitelný, dosažitelný, má smysl se jím zabývat a je časově ohraničený). Formulovat dobrý SMART cíl není jednoduché, můžeme se o něj pokusit s pokročilejší skupinou. Žáky, kteří si nastavují cíl poprvé, můžeme vést k tomu, aby si stanovili:

- kompetence, ve kterých se chtějí zlepšit
- zapsali si, jak takové zlepšení vypadá (co umí, dělají, jak se to projevuje...)
- Jaké činnosti k tomu mohou vést, jaké činnosti jim pomohou cíle dosáhnout
- Jak poznají, že cíle dosáhli, případně, jak ho změní

Výhodou zapojení učitelů do konzultací cílů je, že budou mít přehled o tom, na co se žáci chtějí zaměřit a mohou tomu přizpůsobit návazné aktivity do výuky, školní projekt a to, na co se budou zaměřovat v reflexích.

REFLEXE, ZÁVĚR (10 min)

Na závěr položíme žákům několik otázek:

- Co jste si uvědomili nového?
- Jak jste s formulací vašich cílů spokojeni?
- Proč je dobré osobní cíle nastavovat?

Vyzveme žáky, aby si model demokratických kompetencí (Příloha č. 1 – 3.2.12 A), sebehodnoticí dotazník (Příloha č. 1 – 3.2.12 B) i průvodce osobního cíle (Příloha č. 1 – 3.2.12 C) založili do svých portfolií. Vysvětlíme jim, že s portfoliem i cíli budou pracovat i po návratu do školy. Jedná se o „živé“ dokumenty, kam by si měli zapisovat své postřehy, myšlenky, případně zakládat důležité či zajímavé dokumenty, které se týkají demokratické kultury či realizace projektů. Portfolio by mělo žákům sloužit ke sledování toho, co se naučili během programu UBUNTU, a také k plánování a mapování jejich vlastního rozvoje.

3.2.13 Téma č. 13 (Zhodnocení pobytu a uzavření)

- Cíl:**
- Žák reflektuje, co se během pobytu naučil/dozvěděl.
 - Žák navrhne časovou posloupnost činností nutných pro realizaci školního projektu.
 - Žák celkově zhodnotí pobyt.

Pomůcky:

- Flipchart z aktivity 3.2.2. *Představení programu a nastavení pravidel* (očekávání a obavy)
- portfolia (každý žák své)
- flipchart, 3 flipchartové papíry s nadpisy: jídlo a zázemí, program, vzkaz vedoucím

Shrnutí: Žáci se v aktivitě vrátí k flipům obav a očekávání, které tvořili na začátku pobytu. Zkoumají, jaká očekávání byla naplněna a jaká nikoliv, jaké obavy se naplnily a jaké ne. Pomocí toho vyhodnocují svou práci během pobytu. Pro přípravu na svůj školní projekt následně vytváří spolu s vedoucím časovou osu, která jim pomáhá si uvědomit, co je do konce školního roku ještě čeká. Na závěr se zamýšlí nad tím, co důležitého si z pobytu odnáší.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Aktivitu není třeba upravovat.

Průběh:

1. a 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (10 min)

Vyzveme žáky, aby si zkusili sepsat co nejvíce očekávání a obav, které jako skupina měli na začátku pobytu a sepisovali je na flip (viz aktivita 3.2.2. *Představení programu a nastavení pravidel*). Můžeme jim prozradit i počet lístečků post-it, který je na jednotlivých flipcích. Vyzveme je, aby jako skupina dali dohromady co nejvíce nápadů za co nejkratší čas. Odhalíme žákům dva flipy z prvního dne a případně doplníme, co žáci nejmenovali.

PRŮBĚH (65 min)

Vybídáme žáky, aby k flipům přistoupili a prohlédli si je. Vyzveme je, aby pojmenovali očekávání, která se naplnila a pojmenovali jak (kdy, čím). Naplněná očekávání žáci odlepují z flipu. Ve chvíli, kdy žáci nenacházejí na flipu už žádná očekávání, která se naplnila, přistoupíme k flipu s obavami. Nyní odstraňujeme ty lístečky (obavy), které naplněny nebyly – tj. žáci se obávali zbytečně. Necháme je žáky postupně sundávat a přitom je vybízíme, aby obavu okomentovali (proč se obávali, co jim pomohlo...).

Podíváme se na lístečky, které na flipu zbyly, a shrneme, co na nich je. Ptáme se žáků:

- *Proč se nenaplnila některá očekávání, a naopak některé obavy se naplnily?*
- *Co bychom mohli příště udělat jinak?*
- *Zeptáme se i na to, co by příště potřebovali jinak od nás.*

Vyzveme žáky, aby si vzali k ruce svá portfolia a narýsovali do nich časovou osu (začíná měsícem, kdy jsme na pobytu, končí koncem školního roku). Společně s nimi načrtneme osu na flipchart. Řekneme jim, že nyní už bude ležet veškerá zodpovědnost za školní projekt na nich (potažmo na jejich učitelích) a že by bylo dobré si společně říci, co je před projektem důležité udělat. Necháme žáky metodou brainstormingu vymyslet nutné aktivity (mapování, stanovení cíle, pojmenování přínosů a rizik, tvorba harmonogramu projektu, vyhledávání partnerů, příprava projektu, propagace, realizace, vyhodnocení...) a píšeme je na flipchart. Následně je společně zařazujeme na osu (začneme tím, že se žáků zeptáme, kdy by měl být projekt hotový a od toho odvíjíme ostatní věci). Upozorníme žáky, že každý projekt vyžaduje jiný čas na přípravu apod. A že toto je jen orientační osa, která jim pomáhá uvědomit si, co všechno bude potřeba.

Řekneme žákům, že jedním z cílů pobytu bylo připravit je na realizaci projektu, ale během těch několika dní se nám podařilo zažít mnohem víc. Intenzivně jsme pracovali na programu, zabývali se poznáváním demokratické kultury, mapovali obec, trávili spolu hodně času a poznávali se navzájem, spolupracovali na úkolech... Vyzveme žáky, aby se samostatně zamysleli nad otázkou:

- *Co důležitého si odnášíte, co vám program přinesl nového?*

Vyzveme je, aby se zaměřili na pozitivní věci a zapsali si do svých portfolií alespoň 4 věci, které jim připadají podstatné. Můžou se vyjadřovat k tomu, co se dozvěděli z programu, co se dozvěděli o sobě, co si vyzkoušeli... Upozorníme je, že své zápisky budou následně sdílet.

Vyzveme žáky, aby se spojili do dvojic a sdíleli se svým spolužákem své postřehy. Dvojice rozpustíme a vyzveme žáky, aby se nyní spojili ve čtveřicích a představili si, co mají zapsáno. Můžeme opakovat ještě jednou zase s jiným počtem členů skupiny. Důležité je, aby se žáci potkávali vždy s někým, s kým se ještě nepotkali a aby své zápisky ostatním okomentovali a vysvětlili.

ZÁVĚR (15 min)

Stoupneme si do kruhu a vybídeme žáky, aby nyní sdíleli jednu věc, to, co je pro ně to nejdůležitější, co si uvědomili apod. Každý jednu věc. Může to být z jejich lístečku nebo něco jiného, co si uvědomili během diskuze se svými spolužáky. Na závěr promluvíme i my, jako vedoucí, také žákům řekneme, co pro nás bylo důležité. Poděkujeme jim za spolupráci a zhodnotíme pobyt z našeho pohledu. Připomeneme jim, co je čeká po návratu do školy a uzavřeme svoji řeč tím, že nadešel čas na společné přání.

Zamyslíme se nad tím, co bychom si popřáli ve vztahu k UBUNTU programu / vlastnímu projektu – odpočítáme a společně přání vyslovíme.

V místnosti necháme 3 flipcharty s nadpisy: zázemí a jídlo, program, vzkaz vedoucím. Vyzveme žáky, aby nám poskytli zpětnou vazbu a napsali na flipcharty svůj vzkaz.

3.3 Metodický blok č. 3 (Realizace projektu)

Po návratu z aktivizačního pobytu čeká žáky práce na vlastním projektu, který budou realizovat pro svoji obec. Uplatňují dovednosti získané na pobytu. Tento blok je specifický v tom, že nepřináší konkrétní aktivity, které mají učitelé se svými žáky dělat. Dává záměrně pouze tipy, jak postupovat. Je to z toho důvodu, že žáci základní přípravou na realizaci projektu prošli již na aktivizačním pobytu. Měli by být schopni do určité míry vycházet z prožité zkušenosti a přemýšlet samostatně nad tím, jak vybrat projektový záměr, co je k jeho výběru potřeba. Z toho důvodu v tomto bloku přinášíme zejména tipy na to, jak pracovat (jak se připravit na výzkum, jak vybrat návrh projektu...), než že bychom podrobně rozepisovali konkrétní aktivity. Podrobnější tipy najdete ve vzdělávacím programu v části 5 Příloha č.2. Co se týče realizace projektu, tam už je školním týmem ponechána naprostá volnost, jak/co/kdy budou dělat.

Blok je rozdělen do několika témat, která postupně vyústí v realizaci projektu – jedná se o výzkum/mapování obce, návrh a výběr tématu, první kroky k realizaci. Následně se skupina dostává k realizaci projektu samotného.

Žáci nejdříve zjišťují, co by mohli pro svoji obec dělat, získávají pohled ostatních spoluobčanů (co místním chybí, co by chtěli změnit, co mají rádi). Na základě výzkumu žákům vzniknou témata, kterým by se mohli v rámci svého projektu věnovat. Musí vymyslet konkrétní návrh projektu i jeho cíl. Učitel žáky při jednotlivých fázích vede, pomáhá jim nastavit cíl výzkumu i projektu samotného, pomáhá jim sestavit harmonogram projektu i dělení rolí. Připomíná principy demokratické kultury i udržitelného rozvoje. Ideálně se učitel v této části upozaduje a je pro žáky spíše průvodcem.

3.3.1 Téma č. 1 (Výzkum v místě)

1. a 2. hodina - Příprava na výzkum

- Cíl:** • Žák si připraví podklady pro výzkum v místě.
• Žák prezentuje výsledky výzkumu.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Příprava na výzkum a mapování by pro žáka nemělo být náročnou aktivitou. Před akcí je dobré se žákem projít cíl mapování i jeho přípravu, ověřit, že rozumí smyslu.

Mapovat místo můžeme několika způsoby, podle toho, co více odpovídá naší situaci:

1. Stejně jako na aktivizačním pobytu: rozdělíme žáky do skupin, každá z nich dostane jednu oblast X-tera a mapuje místo z toho pohledu. Každá skupina si vytvoří otázky, na které se bude ptát, vydá se do terénu.
2. Pokud už máme téma, které chceme zkoumat, probereme se žáky, jak (a z jakých zdrojů) se o něm můžeme dozvědět víc informací, které by nám pomohly k realizaci projektu. Vymyslíme se všemi žáky osnovu rozhovoru. Žáci se pak rozdělí do skupin a vydají se do obce sbírat informace.

V Příloze č. 2 - 3.3.1 jsou sepsány tipy, na co všechno je dobré myslet před zahájením rozhovoru s místními a jak se na něj dobře připravit.

3. a 4. hodina - Výzkum

Žáci vyráží po skupinách do obce na výzkum. Žáci hledají odpovědi na své otázky.

5. hodina - Prezentace výsledků

Po návratu ze zjišťování je důležité vzájemně si představit a shrnout zjištěné informace – buď prezentací, nebo lze informace umisťovat například přímo do mapy obce a následně pak tematicky klastrovat. Mapování obce (výzkum) je velmi důležitým krokem pro výběr projektu, kterému by se žáci nyní měli věnovat.

Pro závěrečné sdílení nám mohou pomoci tyto otázky:

- Jaké jste položili otázky?
- Jak jste zjišťovali odpovědi?
- Co jste zjistili? Shrňte zjištěné informace do několika vět, čtení všech odpovědí je nežádoucí.
- Máte nápady, čím bychom mohli obci pomoci?
- Co by bylo dobré ještě zjistit?

Pro prezentování výsledků výzkumu je možné využít:

- prezentace
- zaznamenávání do mapy
- sdílení hlavních závěrů např. na post-it lístečky a následné klastrování informací do tematických celků
- zpracování do elektronických formulářů (např. Google Docs) a vyhodnocení online (vhodné, pokud máme hlavně uzavřené otázky)

3.3.2 Téma č. 2 (Návrh projektu)

Cíl: • Žák na základě stanovených kritérií rozhodne o návrhu projektu.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Tvorba kritérií může být pro žáka náročná, je možné jej zapojit až do hlasování o kritériích. Je nutné, aby se žák zapojil do výběru projektového záměru, aby se s ním ztotožnil.

1. - 2. hodina

Vyzveme žáky, aby se zamysleli nad tím, jakému tématu by se ve svém projektu chtěli věnovat, a sepíšeme je. Žáci vychází z informací, které zjistili při mapování obce.

Tvorba kritérií

Stanovíme si kritéria, podle kterých si vybereme téma / projektový záměr. Můžeme postupovat následovně:

- sepíšeme společně kritéria, podle kterých by měli žáci nad tématem / projektovým záměrem přemýšlet, případně jim pomůžeme kritéria definovat. Například:
 - Téma / záměr projektu je žákům blízké (rozumí mu, zajímá je)
 - Téma / záměr projektu se zdá jako palčivý problém v komunitě (míra dopadu na obec)
 - V rámci daného tématu by se dal zorganizovat společensky prospěšný projekt
 - Téma souvisí s celosvětovými výzvami
 - Na daném tématu / záměru se dá pracovat dlouhodobě, nebo má dlouhodobý účinek
 - Je v silách žákovské skupiny projektový záměr vykonat (není třeba výrazná pomoc dalších lidí / subjektů)
 - Finance (máme určenou částku, kterou do toho můžeme vložit) – od školy, úřadu, sbírka...
 - Čas (časová náročnost např. zvládneme to za 2 měsíce)
- je dobré mít 3, max. 4 kritéria, podle kterých se rozhodujeme.

Výběr projektového záměru / tématu projektu

- Každý sám za sebe posoudí projektové záměry dle domluvených kritérií: na papír si žáci napíší název záměrů a k nim přidělí body (od 1 do 3) podle toho, kolik kritérií návrh splňuje.
- Je mezi návrhy nějaký záměr, který nesplňuje žádné z kritérií? Pokud ano, vyřadíme ho.
- Stejně postupujte u záměrů, které mají jen 1 bod a pak i u těch, které mají jen 2 body.
- Vždy se žáků zeptáme, jestli všichni souhlasí s vyřazením záměru.
- Nakonec zůstanou záměr/y, které splňují všechna 3 kritéria.
- Pokud je záměrů více, můžeme:
 - o nich diskutovat a zkusit vybrat záměr, se kterým všichni souhlasí jen formou diskuze. Vyzveme žáky, aby pojmenovali argumenty (případně protiargumenty) pro jednotlivá témata. Je potřeba ještě něco zjistit? Pokud ano, můžeme zopakovat výzkum.
 - na začátku si stanovíme časový limit, do kterého je třeba dojít k řešení (konsenzu). Po jeho přesažení lze přejít např. k hlasování.
 - Vyzveme žáky, ať k tématům, která preferují, udělají čárku. Každý má možnost udělat dvě čárky. Sečteme

hlasy a vyhlásíme téma, které získalo hlasů nejvíce.

- V případě, že ani hlasování nerozhodne, můžeme např. vyřadit záměry, které měli nejméně hlasů a bavít se jen o těch, které dostali nejvíce hlasů (např. o 2 s největším počtem hlasů)
- Pokud žádné záměry nesplňují stanovená kritéria, vyzveme žáky, aby nyní své záměry vymysleli s vědomím těchto daných kritérií – někdy může stačit dané záměry trochu upravit nebo konkretizovat.

Vybrat projektový záměr / téma nám může pomoci i tabulka dopadu a proveditelnosti projektu:

- na jedné ose se sleduje dopad projektu = míra toho, jak je daný projekt schopen řešit vybrané téma
- na druhé ose je znázorněna proveditelnost projektu = nároky na finanční a lidské zdroje, podmínky k realizaci atd.

Vygenerujeme jeden projektový záměr. Jeho název napíšeme na samostatný flip tak, aby ho měli všichni na očích. Všichni na flip udělají svoji značku/podpis na znamení toho, že realizaci záměru berou jako svůj závazek.

Vztáhneme vybrané téma k X-teru udržitelné obce, které jsme si dovezli z aktivizujícího pobytu.

3. hodina

První kroky k projektu

Vyzveme žáky (pokud to nezaznělo v předchozí části), aby pojmenovali, čeho chtějí projektem dosáhnout, co chtějí změnit. Připíšeme to na flipchart.

Vyzveme žáky, aby napsali na lepicí lístečky post-its nápady na to, co je teď potřeba udělat, abychom mohli začít projekt připravovat, dále aby napsali, co je třeba, aby se projekt povedl. Necháme je postupně lístečky nahlas pojmenovat a lepíme je na flipchart s názvem projektu.

Umísťujte lístečky vědomě, tj. vyzveme žáky, aby přidávali jen to, co na flipchartu ještě není; snažíme se zaznamenávat i časovou návaznost jednotlivých kroků, jednotlivé kroky pak zklastrujeme podle témat k sobě.

Vyzveme žáky, aby pojmenovali:

- co musíme udělat nejdříve – před zahájením projektu
- které lístečky se týkají realizace

Vytvoříme společně se žáky úkolníček: zapíšeme, co je potřeba udělat do kdy a kdo za to zodpovídá.

- zkuste pak z této mapy vytvořit úkolníček, kam se zapíše, co je potřeba udělat, do kdy a kdo za to zodpovídá.

3.3.3 Téma č. 3 (Realizace projektu)

- Cíl:**
- Žáci realizují projekt pro svou obec.
 - Žáci reflektují svoje osobní cíle.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Zapojení do realizace projektu by pro žáka nemělo být náročné – je propojeno s praxí. Důležité je mu dát konkrétní roli a zodpovědnosti, které odpovídají jeho schopnostem. Je dobré myslet na to, že s dotažením některých úkolů bude potřebovat pomoci. Je vhodné, aby měl na starosti úkoly, které je možné rychle splnit.

Na realizaci pracují žáci společně s učitelem podle nastaveného plánu. Cílem je realizovat projekt v daném čase a podílet se svým projektem na rozvoji obce. Vhodná je spolupráce s místní samosprávou i ostatními místními aktéry (podnikateli, neziskovými organizacemi...). Učitel žáky v realizaci podporuje, nechává jim ale zároveň určitou volnost v rozhodování i odpovědnost za dotažení projektu do konce. Doba trvání realizace projektu závisí na tom, co si žáci zvolili, že budou dělat (může se jednat o vysázení stromů, instalaci ptačích budek, pomoc v domově pro seniory...). Ideální je o své akci dát vědět i veřejnosti – můžeme s ní komunikovat přes místní média nebo uspořádat akci, kde projekt představíme.

Během realizace projektu vede učitel své žáky i k reflexi osobního cíle, který si stanovili na aktivizujícím pobytu. Učitel se může žáků průběžně doptávat na jejich posun, může případně k průběžné reflexi využít část aktivity 3.4.3 (Závěrečná reflexe). Proč je se žákovskými cíli důležité pracovat, najdete v Příloze č. 2 – 3.3.3 Reflexe žákovských cílů.

Jak by mohl projekt vypadat? Přinášíme případovou studii projektu, který vznikl v rámci programu UBUNTU:

Případová studie

Název školy: VOŠZ a SZŠ Hradec Králové

Realizátor: žáci 2. G VOŠZ a SZŠ Hradec Králové

Cíl: Propagace revitalizace školního hřiště.

Vize: Žáci VOŠZ A SZŠ Hradec Králové i žáci dalších škol v okolí hřiště mají kde sportovat v rámci hodin tělesné výchovy. Hřiště je obnoveno, revitalizováno. Je mu navrácen původní smysl – tj. hřiště se využívá pro sportovní vyžití okolními školami i veřejností, hřiště je využíváno i k společenským akcím pořádaným městem apod.

Název projektu: Propagujeme revitalizaci bývalého školního hřiště

Časová náročnost: Série dílčích akcí byla plánována na leden 2020–červen 2020 (pozn. práce na projektu byla přerušena a zkomplikována epidemickou situací, příprava a realizace nakonec probíhala leden 2020–září 2020).

Medailon projektu: Žáci VOŠZ a SZŠ Hradec Králové se rozhodli poukázat na zchátralý a nepoužívaný areál sportovního hřiště, který se nachází v blízkosti školy. Žáci chtěli mezi veřejností i svými spolužáky propagovat jeho revitalizaci. Rozhodli se proto, že udělají sérii menších akcí, které by se konaly v okolí areálu a které by k němu (a jeho současnému stavu) přitáhly pozornost dalších lidí. Z plánovaných akcí se nakonec kvůli epidemické situaci realizovala pouze jediná akce: happening za revitalizaci. Happening byl zaměřen zejména na mladší spolužáky. V rámci happeningu žáci připravili několik aktivit, které byly tematicky propojené s hřištěm a jeho obnovou. Aktivity poukazovaly na důležitost fyzické aktivity a představily i principy demokracie a aktivního občanství, bez kterého by k revitalizaci také nemuselo dojít.

Výchozí situace: Nedaleko budovy VOŠZ A SZŠ Hradec Králové se nachází areál venkovního sportovního hřiště, které je v majetku města, VOŠZ A SZŠ Hradec Králové daný areál dříve spravovala. Toto hřiště bylo v minulosti otevřené a využívané školami, které se v blízkosti hřiště nacházejí. V současné době je ale hřiště v neutěšeném stavu – je zarostlé, potřebovalo by vyčistit i opravit tělocvičné prvky. Pro sportovní vyžití již není vhodné, využívat jej pro hodiny tělesné výchovy by mohlo být naopak pro žáky nebezpečné kvůli možnosti úrazu. Na hřiště se v současné době ani nikdo nedostane – areál je obehnaný plotem, vstupní brána je zamčená.

V současné době se odehrávají hodiny tělesné výchovy v tělocvičnách, případně žáci chodí běhat do parku a do blízkého okolí školy. Podle slov samotných žáků by revitalizace hřiště mohla vést k pestřejší náplni hodin, možnosti vyzkoušet si více disciplín (např. sportovní aktivity na běžeckém oválu, starty z bloků, překážkový běh...) a potažmo i ke zdravějšímu životnímu stylu – nejen jich samých, ale i žáků z okolních škol a veřejnosti. Předpokladem úspěšného využívání je pak dodržování pravidel a řádu areálu zrenovovaného hřiště.

Žákovský tým: Tým tvořili žáci jedné třídy – cca 30 žáků se zapojilo pod vedením několika učitelů do příprav. Během práce na projektu se vykristalizovalo jádro nejaktivnějších žáků, kteří s dopomocí ostatních naplánovali a realizovali happening k propagaci revitalizace sportovního hřiště.

Učitelenský tým: Učitelenský tým pro podporu žákovského projektu tvořili čtyři učitelé ze VOŠZ A SZŠ Hradec Králové. Jejich rolí bylo žáky vést, podporovat je a motivovat k dokončení a dotažení projektu. Učitelé se společně s žáky formou diskuze domlouvali na tom, co je třeba udělat a kdo to udělá. Učitelé s žáky spolupracovali i na návrzích projektu, případně pro žáky připravovali aktivity, které by jim mohly pomoci vymyslet, co má smysl realizovat.

Harmonogram: Žáci měli pevně stanovený začátek přípravy projektu i jeho konec, který byl ohraničen školním rokem. Kvůli epidemii došlo k několika posunům, což způsobilo, že hlavní část projektu (happening) se konal až v následujícím školním roce.

Příprava a realizace projektu:

Fáze 1 – Čemu se budeme věnovat?

Před žáky stálo rozhodnutí, čemu se budou ve své komunitě (Hradci Králové) věnovat. Díky aktivizujícímu pobytu věděli, že je nejdříve důležité zmapovat obec, zjistit, čemu by bylo dobré se věnovat. Zároveň si v tuto chvíli (oni i učitelé) uvědomili, že mnoho žáků do školy dojíždí zdaleka a nemá k Hradci vztah. Učitelům přišlo důležité, aby žáci pracovali na něčem, co je jim blízké, proto se rozhodli zúžit okolí, ve kterém by projekt realizovali, na okolí školy. Žáci i učitelé přicházeli s návrhy a diskutovali o tom, co by bylo vhodné udělat. Výběr tématu projektu byl však víceméně jasný. Nedaleko školy se nachází zanedbaný sportovní areál, který je v majetku města a který škola dříve využívala pro hodiny tělesné výchovy. Žáci i učitelé se rozhodli, že je načase zkusit areál revitalizovat a znovu jej využívat. Areál dříve využívaly i další školy v okolí. Dnes je areál uzavřen a nevyužíván. Výběr tématu byl odhlasován. Zrodila se vize projektu: Hřiště je obnoveno, revitalizováno. Je mu navrácen původní smysl – tj. hřiště se využívá pro sportovní vyžití okolními školami i veřejností. V rámci mapování žáci kontaktovali vedení města a dotazovali se na aktuální situaci a plány s lokalitou. Dozvěděli se, že myšlenka revitalizace existuje...a je důležité ji podpořit.

Fáze 2. - Co konkrétně budeme dělat?

První návrhy se týkaly přímo obnovy hřiště. Žáci navrhovali, že by se sami pustili do úprav a že by hřiště vlastními silami očistili od náletové vegetace apod. Svoji činností by zároveň upozornili na to, že je třeba se o hřiště starat. Učitelé je upozornili na to, že hřiště není majetkem školy a žáci na něj nesmí. Zároveň obnova areálu by vyžadovala více času i úsilí, než kolik času žáci měli.

Žáci se proto rozhodli uspořádat sérii drobných aktivit, které by přitahovaly pozornost k areálu. Jelikož akce nemohli dělat přímo na hřišti, rozhodli se je dělat v jeho okolí.

Jak probíhaly návrhy a finální výběr aktivit?

Žáci pracovali ve skupinkách a dostali od vyučujícího kartičky s nadepsanými kolonkami:

- název akce
- co byste dělali
- proč byste to dělali
- co by bylo výstupem.

Žáci se ve skupině nad kartičkami zamýšleli a společně zvažovali klíčové aktivity, které by pomohly propagovat revitalizaci hřiště. Zazněly např. takovéto nápady:

- Cyklistický výlet
- Koncert
- Sportovní den
- Jarní vítání
- Dětský den
- Výstava květin
- Sazení stromů
- Turnaj v ringu

Následně si žáci sedli do kruhu a představovali své návrhy, nad kterými s ostatními diskutovali. Vybrané návrhy potom společně sepsali na velký papír, který vyvěsili na nástěnku na chodbu a vyzvali ostatní žáky školy, aby hlasovali o aktivitách, které by podpořili svou účastí. Z 15 návrhů vybrali žáci finálních 5, které by rádi realizovali.

Fáze - Pauza: zavření škol

Plánování a realizace projektu byla přerušena zavřením škol. Během této doby došlo ke snížení motivace žáků i odložení projektu na podzim. Zdravotnická střední škola v této době pomáhala jinak a obnova hřiště v tuto chvíli nebyla pochopitelně prioritou. Aktivity na projektu i komunikace s městem během epidemie usnula, přesto realizační tým na své plány nezapomněl.

Fáze - Podzimní dotahování

V září se školy znovu otevřely a žáci se společně s učiteli rychle vrátili k plánování projektu. Z původního seznamu naplánovaných aktivit se rozhodli, že udělají pouze jeden happening zejména pro mladší spolužáky. Vytvořili tým pro realizaci. Společně naplánovali, co bude obsahem happeningu, který měl sestávat z několika aktivit: sportovní aktivita (Ringo), beseda se zástupci Policie ČR o sebeobraně, diskuze k principům demokratické společnosti, aj. Na každém stanovišti byli dva žáci a učitelé, kteří s realizací pomáhali. Podpora učitelů se ve ztížených podmínkách a kvůli přerušení plánování a realizace projektu ukázala jako klíčová.

Výzvy, které projekt překonával:

1/ Identifikace s projektem: Do školy se sjíždí žáci z různých oblastí (např. Krkonoše, Orlické hory, Vysočina...). Někteří žáci, žijí na domově mládeže,

někteří dojíždějí. Pro mnoho žáků je město, ve kterém studují, do určité míry "cizí". Neznají konkrétní místa, neidentifikují se s nimi.

Řešení: Učitelé se rozhodli, že nebudou žáky nutit, aby dělali projekt pro celý Hradec Králové, ale snažili se najít oblast, která je blízká všem. Z toho důvodu se zaměřili především na okolí školy. Zanedbané hřiště se ukázalo jako dobrá volba – jeho revitalizace je v zájmu žáků, kteří do školy chodí, zároveň přinese i prospěch veřejnosti.

2/ Obnova hřiště vs. propagace revitalizace: Po zaměření pozornosti na zchátralé hřiště žáky hned napadlo, že by se dalo hřiště obnovit. Toto by však nebylo možné v rámci několika měsíců zvládnout. Zvláště proto, že hřiště není v majetku školy. Učitelé žáky vedli formou diskuze k tomu, co je a co není možné. Nabízeli jim alternativy, které by bylo možné realizovat.

Řešení: Žáci se rozhodli, že je důležité upozornit ostatní, především vedení města na nevyužívané hřiště. Lidé hřiště mívají a málokdo si uvědomuje jeho nevyužitý potenciál. Cílem projektu se tedy namísto obnovy hřiště stalo upozornit místní na to, že by se s hřištěm dalo a mělo něco dělat.

3/ Epidemická situace: Do příprav a do celého běhu projektu výrazně zasáhlo zavření škol. To nemělo vliv jen na nemožnost realizace jakékoliv akce, ale také na ztrátu motivace žáků. Projekt, který měl být v květnu/červnu hotov se neurčitě protahoval podle aktuálních nařízení vlády. Zároveň v tomto období byly priority jinde.

Řešení: Důležitou úlohu v tomto bodě sehrál učitelský tým, který v nejasné situaci převzal koordinaci do svých rukou. Učitelé se s žáky domluvili, že posunou harmonogram a že se projekt realizuje až v září/říjnu. Zároveň se učitelé se žáky dohodli na tom, že místo několika akcí, které se plánovaly (koncert, debaty...), vznikne jenom jedna – happening za revitalizaci.

Další doporučení, která z projektu vplynula:

- **Venkovní aktivity:** Pokud realizujete akci nebo projekt, který má probíhat venku, je dobré si připravit i tzv. suchou variantu. V případě happeningu hradecké školy větší na aktivit probíhala venku u hřiště, ale některé aktivity žáci „umístili“ i do budovy školy.

- **Happening:** Happeningy jsou vhodnou formou aktivit, které upozorňují ostatní obyvatelé na to, že je třeba něco změnit. Při realizaci happeningu si žáci vyzkouší plánování, stanovení cíle, vymýšlí obsah a náplň akce apod. Výhodou je také to, že můžeme udělat jen malý happening, nenáročný na organizaci, nebo něco většího (např. můžeme happening spojit s koncertem atd.). Může se ale stát, že žáci při realizaci happeningu nezažijí pocit, že něco změnili. Je proto dobré s žáky zvědomovat, co se podařilo, koho se jim podařilo oslovit, případně vymyslet, kdo po žácích převezme štafetu a bude za dané téma (v tomto případě revitalizace hřiště) dále bojovat. Můžou to být např. mladší žáci dané školy, může se jednat o domluvu s vedením města apod.

- **Doporučení od žáků:** Když se do něčeho pustíte, tak to nevzdávejte, narazíte na překážky, ale je třeba je překonat.

Ačkoliv projekt narazil na několik překážek, ukázalo se, že žáci nyní více přemýšlí o tom, co můžou pro svou lokalitu udělat. Uvědomili si, že některé úkoly jsou dlouhodobé, přesto stojí za to je rozpracovat a předat dalším k dopracování. I to odráží principy demokracie, které se také více usídlily i na škole samotné.

Metodické zásady pro realizaci projektu:

Zodpovědnost na straně žáka: Žáky provádíme přípravou projektu, pomáháme jim zejména v počátcích – při mapování v terénu, při nastavení cíle projektu, hledání příležitostí a hrozeb. Ale na jejich cestě jsme spíš průvodcem. Aktivita a zodpovědnost za projekt by neměla přejít ze žáků na učitele. Dáváme žákům dostatek prostoru, aby cítili, že projekt je jejich produktem. Naším úkolem je ale nastavit pomoci žákům nastavit hranice a myslet na to, zda je projekt realizovatelný.

Projekt, který má smysl: Snažíme se vést žáky k tomu, aby projekt, který realizují, měl smysl pro komunitu.

Fáze projektu:

Projektová výuka má fáze, které bychom neměli opominout a věnovat jim dostatek prostoru. Jedná se o:

1/ plánování tématu projektu – při plánování tématu vycházíme z mapování obce, potřeb obyvatel. Vyberáme téma, které má smysl realizovat a zároveň je žákům blízké. Žáci mu budou věnovat svůj čas, je proto důležité, aby pracovali na něčem, co je může bavit a motivovat k práci.

2/ plánování harmonogramu činností – poté, co se rozhodneme, co budeme realizovat, je načase se vrhnout na plánování činností, které je třeba udělat. Viz aktivity výše. Důležité je zjistit, jak na sebe činnosti musí navazovat, a nastavit harmonogram. Doporučujeme rozdělit si v týmu, kdo za co zodpovídá.

3/ samotná realizace projektu – jedná se o naplňování činností, které jsme si stanovili. Ideální je, když realizaci vedou již žáci. Doporučujeme zapojení dalších aktérů do projektu, tj. žáci nespolupracují jen mezi sebou, spolupracují i s místní samosprávou nebo místními občany, firmami...

4/ prezentace výstupu – je dobré nezapomenout komunikovat ostatním, co jsme dokázali. Lze udělat prezentaci pro rodiče nebo pro obyvatele obce, můžeme ale i napsat články do médií, komunikovat naši aktivitu a výstupy na stránkách školy. Při prezentaci výsledků úspěšně dokončeného projektu roste u žáků pocit důležitosti i odhodlání v dalších aktivitách pokračovat.

5/ hodnocení projektu – v této části můžeme vyzdvihnout jiné kvality, než jsou jenom znalosti. Můžeme ocenit zodpovědnost žáků, pracovitost, komunikační schopnosti, schopnost vést tým apod. Během realizace projektu vede učitel své žáky i k reflexi osobního cíle, který si stanovili na aktivizujícím pobytu. Učitel se může žáků průběžně doptávat na jejich posun, může případně k průběžné reflexi využít část aktivity 3.4.3 (*Závěrečná reflexe*). Proč je se žakovskými cíli důležité pracovat, najdete v Příloze č. 2 – 3.3.3 *Reflexe žakovských cílů*.

3.4 Metodický blok č. 4 (Usazení tématu a reflexe)

Metodický blok Usazení tématu a reflexe nabízí učitelům dvě aktivity zaměřené na prohloubení znalostí u žáků týkajících se demokracie (občanství/aktivní občanství, rozhodovací procesy v obci). Aktivity mohou učitelé využít přímo v hodinách, mohou být zařazeny souběžně do výuky s prací na žákovském projektu.²⁰

Závěrečná aktivita pomáhá žákům reflektovat, co se během programu naučili, co dokázali, kam se posunuli.

Se žáky pracuje jejich učitel, aktivity probíhají přímo ve škole (ve výuce).

3.4.1 Téma č. 1 (Kdo je občan)

- Cíl:**
- Žák pojmenuje práva a povinnosti občana v demokratické společnosti.
 - Žák vyhodnotí, do jaké míry je aktivním/zodpovědným občanem.

Pomůcky:

- papíry + propisky, samolepicí papírky post-its, flipchartové papíry
- Příloha č. 1 – 3.4.1 A: *Pětílístek – formulář* (pro každého žáka)
- Příloha č. 1 – 3.4.1 B: *Oblasti občanských práv* (každému žákovi jeden odstavec)

Shrnutí: Žáci zkoumají pojem občan. Nejdříve prozkoumávají, kdo je občan z hlediska státní příslušnosti – jeho práva i povinnosti. Následně zkoumají občana v širším slova smyslu – občana, který je připravený přebírat zodpovědnost za celek a sám se podílí na formování společnosti. V závěru aktivity zkoumají, jakými občany jsou oni sami.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Při skupinové práci dáme žákovi vytištěný odstavec s právy, kterými se zabývá jeho skupina. Má tak svůj vlastní text neustále před sebou a může s ním pracovat. V druhé části podnětujeme žákovo zapojení otázkami k aktivnímu občanství, ptáme se na konkrétní zkušenosti.

Průběh:

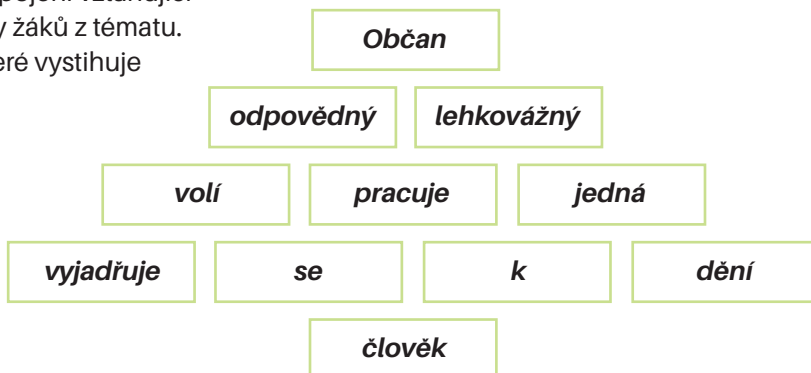
1. a 2. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (15 min)

Zadáme žákům otázku: Co se vám vybaví, když se řekne občan? Vyzveme je, aby své asociace zpracovali metodou tzv. pětílístku. Každému žákovi rozdáme jeden formulář pětílístku, viz Příloha č. 1 – 3.4.1 A. Zadáme žákům, aby vyplnili pětílístek na základě následujících instrukcí:

1. řádek jednoslovný název pro téma – v tomto případě „občan“.
2. řádek – 2 slova, která vyjadřují popis, vlastnosti, charakteristiku slova na 1. řádku. Vyjadřují, jaký je.
3. řádek – 3 slova vyjadřující činnost tématu (co dělá, co se s ním děje...). Žáci by měli napsat ke 3. řádku slovesa.
4. řádek – čtyřslovná věta nebo slovní spojení vztahující se k tématu, vyjadřující pocity žáků z tématu.
5. řádek – jednoslovné synonymum, které vystihuje podstatu tématu.

Výsledek by mohl vypadat např. takto:

²⁰ Aktivity vznikly na objednávku učitelů, kteří vzdělávací program pilotovali.

Necháme několik žáků pětilístek sdílet. Liší se naši občané?

Metodická poznámka: Vytvořte si svůj pětilístek také a v případě, že žáci váhají, můžete jako první přečíst pětilístek vy.

PRŮBĚH (60 min)

1. část - Práva a povinnosti občanů - 30 min

Řekneme žákům, že jsme si zde vytvořili skupinu občanů, každý je jiný, ale dohromady jsou nedílnou součástí státu. Řekneme žákům, ať si vybaví přísahu, kterou skládají skauti, nebo novomanželský slib. I stát se občanům k něčemu zavazuje a občané zase státu. Zeptáme se jich:

- K čemu se stát zavazuje občanovi a k čemu občan státu?

Řekneme jim, že nyní vztah státu a občanů prozkoumáme.

Na tabuli napíšeme tři oblasti: **PRÁVA OBČANŮ, POVINNOSTI OBČANŮ, POVINNOSTI STÁTU.**

- Vysvětlíme žákům, že práva občanů zahrnují práva, která přísluší pouze občanům daného státu a lidská práva, která demokratické státy zaručují všem lidem (tedy i cizincům).
- Vytvoříme skupiny po čtyřech žácích. Každé skupině rozdáme jeden odstavec z *Přílohy č. 1 - 3.4.1 B* jako příklad občanských práv. Zadáme skupinám následující dva úkoly:
 - Přečtete si text, který jste dostali, každá skupina dostala text zabývající se jinými občanskými právy. Vypište občanská práva, která se v textu vyskytují a diskutujte ve skupině o tom, která vám osobně připadají nejdůležitější.
 - Zamyslete se nad tím, co byste přiřadili ve skupině k jednotlivým oblastem, které jsou vypsané na tabuli (práva občanů, povinnosti občanů, povinnosti státu). Co si pod jednotlivými oblastmi představujete?
- Ukončíme práci ve skupinách. Řekneme, že ačkoliv každá skupina pracovala s jinými občanskými právy, tyto spolu navzájem souvisí, proto si je teď představíme. Necháme žáky prezentovat, k čemu ve své skupině došli a zároveň zapisujeme jejich odpovědi na tabuli k odpovídající oblasti (práva občanů). Následně vyzveme skupiny, aby se postupně vyjádřili ke zbývajícím dvěma oblastem zapsaným na tabuli. Žáci na sebe mohou reagovat / nesouhlasit / doplňovat se. Jejich odpovědi zapisujeme na tabuli a případně je opravíme.

- Otázky týkající se státního občanství, občanských práv a povinností jsou upraveny v Ústavě ČR, v Listině základních práv a svobod a v zákoně o státním občanství (je jim věnována *Příloha č. 1 - 3.4.1 B*).
- Mezi povinnosti občanů ČR patří řídit se zákony a právním řádem státu, platit daně, poplatky a zdravotní pojištění, absolvovat povinnou školní docházku, bránit stát v případě jeho ohrožení (branná povinnost)...
- Stát pro své občany zajišťuje: zdravotní péči, stát se stará o bezpečnost svých občanů, nabízí sociální jistoty, vzdělání, chrání životní prostředí...

Reflexe 1. části:

Sestavíme nové skupiny žáků tak, aby v každé skupině byl jeden zástupce ze skupin předchozích (tj. expert na danou oblast občanských práv). Vyzveme nově vzniklé skupiny, aby nakreslily plakát občana a k němu napsaly, co má a může dělat. Ve zbývajícím čase můžeme nechat žáky své výtvary prezentovat nebo vytvořit galerii, kterou si v závěru hodiny prohlédneme.

1. část - Aktivní občané - 30 min

Necháme žáky se volně rozestavit do volného prostoru ve třídě. Vysvětlíme jim, že pohybem na jednu nebo druhou stranu místnosti budou vyjadřovat svůj názor na otázky, které jim položíme. Po každé otázce pokynutím ruky naznačíme žákům, jaká strana místnosti představuje danou odpověď a necháme je se přemístit. Necháme vždy několik zástupců skupiny zdůvodnit svůj názor.

Žákům pokládáme následující otázky:

- *Vnímáte vzdělání jako výsadu/právo, nebo jako povinnost?*
- *Pro to, aby společnost dobře fungovala, jsou důležitější práva občanů, nebo jejich povinnosti? (Proč? Co by se stalo, kdyby práva nebyla vyvážena povinnostmi a naopak?)*
- *Může společnost fungovat dobře jen na základě dodržování povinností?*

Žáci se během diskuze možná dostanou k tomu, že je důležité dělat i něco nad rámec svých povinností, že je důležité využívat svých práv. Vysvětlíme žákům, že občan v užším slova smyslu je vnímán jako člen určitého státu nebo obce. V širším slova smyslu je občan ten, kdo vědomě přebírá zodpovědnost za společnost jako za celek, dělá něco pro druhé, využívá k tomu svých občanských práv. Takového občana můžeme nazvat aktivním občanem.

Pokud najdeme dobrovolníka, obkreslíme obrys jednoho ze žáků na spojený flipchart. Pokud ne, načrtne obrys postavy člověka a napíšeme nad něj AKTIVNÍ OBCĀN. Rozdáme žákům lepicí papírky post its a vyzveme je, aby na ně zapsali ingredience, z jakých se aktivní občan skládá, jaký musí člověk být, abychom jej mohli prohlásit za aktivního občana. Necháme žáky lepit papírky na flipchart a klademe doplňující otázky:

- *Co dělá, jak se chová, jak jedná, v co věří?*
- *Jaká je hlavní ingredience? A co je příloha?*

Necháme žáky shrnout, jak si představují aktivního občana. Ujistíme žáky, že existují různé způsoby, jak může být občan aktivní, nejde jen zapojování se do politiky, ale např. i do dobrovolnických činností, pomoc sousedovi, zajímá se a pečuje o prostředí, ve kterém žijeme, upozorňuje na nezákonnou činnost... Věří, že svým chováním může něco změnit. Připomeneme žákům jejich projekt a jejich snahu přispět svému okolí k rozvoji.

ZÁVĚR (15 min)

Utvoříme v místnosti pomyslnou škálu - na jedné straně místnosti je občan, který není aktivní, naplňuje pouze povinnosti, které se vážou ke státnímu občanství. Na druhé straně škály (místnosti) je občan, který přijímá zodpovědnost za celek, a odpovídá charakteristikám občana, kterého jsme si vytyčili výše, naplňuje je v maximální míře. Vyzveme žáky, aby se rozmístili na škále podle toho, kde se cítí být oni sami. Připomeneme žákům projekt, který dělají. Necháme sdílet dobrovolníky, proč se umístili na škále právě takto a co dělají. Zeptáme se ostatních žáků, co je inspirovalo? Co by mohli ještě dělat / nebo co dělají, a přitom to nepovažovali za projev odpovědného nebo aktivního občanství?

Reflexi věnujeme dostatek prostoru.

3.4.2 Téma č. 2 (Jak funguje rozhodování v obci?)

Cíl: Žák popíše základní rozhodovací procesy v místě, jmenuje aktéry, kteří mají mít vliv na rozhodování.

Pomůcky:

- *Příloha č. 1 - 3.4.2 - vytištěné texty pro každého člena skupiny (experta) viz popis aktivity níže*
- tabule, křída (flip, flipové fixy)

Shrnutí: Žáci si nejprve zkusí vzpomenout, co vědí o rozhodování v obci, následně pracují metodou skládkového učení s textem, ze kterého se dozví základní informace o rozhodování v obci.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Je důležité vybrat pro žáka do expertní skupiny text, který nejlépe odpovídá jeho zájmům, případně text před použitím zjednodušit či zvýraznit klíčové informace. Vybídne žáka, aby si zapsal to, co chce předávat v domovské skupině.

Průběh:

1. hodina

Tip pro učitele: Před aktivitou samotnou (nebo naopak po ní) můžete pozvat do třídy nějakého zástupce obce, aby žákům o fungování v obci pověděl více.

MOTIVACE, ÚVOD (10 min)

Zjistit, kdo rozhoduje v obci, městě, městysi, městské části (vyberte dle situace u vás, dále v textu uvádíme jen „obec“), kde žijeme, může být tak trochu „velké, ale trochu nepřehledné dobrodružství“. Vyzveme žáky, jestli je napadají nějaké aktivity, které by v rámci realizace projektu měli řešit s „obcí“, případně jaké činnosti již řešili?

Kromě projektu se můžeme setkat s potřebou řešit něco s orgány obce i v každodenním životě, např.:

- Pozemek našeho domu sousedí s obecním pozemkem a potřebujeme jej o kousek rozšířit, abychom na něj mohli umístit maringotku.
- Mám psa, kterého potřebuji zaregistrovat.
- Jezdím rád/a do skateparku v obci, který už je hodně opotřebovaný a potřeboval by rekonstrukci.

Zeptáme se žáků, kdo z obce – jaké orgány by mohly občanům s těmito záležitostmi pomáhat? Kdo se podílí na vedení obce?

Žáci vyjmenovávají, pedagog zapisuje na tabuli (brainstorming). Poté, co žáci již neví, nalepíme na tabuli kartičky, na kterých máme napsáno správné řešení (na každé kartičce jedna věc).

Texty na kartičky (zvolte dle vaší situace):

Zastupitelstvo obce (města, městyse)	Výbory	Starosta (primátor v případě statutárního města)	Rada obce (města, městyse)
Komise	Obecní úřad (městský úřad, úřad městyse, magistrát)	Zvláštní orgány obce (města, městyse)	X

Lepíme nejprve kartičky, které se shodují s tím, co jmenovali žáci, případně co jen špatně/nepřesně pojmenovali (na to jen upozorníme/upřesníme, aby si žáci správný název lépe zapamatovali). Vždy jen okomentujeme slovy: „to tady máte“, případně „to jste jmenovali“, „tohle máte zde, správný název je...“ apod. Pokud nám nějaké kartičky zbyly, ukážeme je žákům / nalepíme na tabuli až nakonec.

Zatím nijak dále nekomentujeme. Kartičky lepíme „hala bala“, bez zjevné posloupnosti.

Vyzveme žáky, ať zkusí určit kdo/co myslí, že má největší pravomoci, kdo/co je pod tím atd. Přeskládejte kartičky dle pokynů žáků. Aktivitu žáků nijak nekomentujeme ani nenecháváme rozběhnout dlouhou debatu. Žákům případně můžeme říci, že sami za chvíli zjistí, jak by měly být kartičky seřazeny správně.

PRŮBĚH (25 min)

V této části používáme metodu kritického myšlení „skládankové učení“ a říkáme žákům postupně, co mají dělat:

- Rozdělíme žáky do skupin o počtu minimálně 4 žáků a řekneme jim, že toto jsou tzv. „DOMOVSKÉ“ skupiny.
- V domovských skupinách si žáci rozdělí čísla od 1 do 4. Pokud je žáků ve skupině více než 4, zopakujte číselnou řadu znovu tak, že např. 2 žáci dostanou stejná čísla (např. 1, 2, 3, 4, 1, 2).
- Žáci s číslem 1 vytvoří skupinu, žáci s číslem 2 vytvoří další skupinu atd., čímž vzniknou tzv. „EXPERTNÍ SKUPINY“.
- Všichni žáci v expertní skupině dostanou vždy jednu část textu (viz Příloha č. 1 – 3.4.2) – expertní skupina č. 1 dostane první stránku, skupina č. 2 druhou atd. – každý žák dostane svůj text.
- Žáci si v expertních skupinách text přečtou. Jejich úkolem bude představit ostatním spolužákům, jak vypadá a jak funguje orgán, o kterém si četli. Žáci mají za úkol:
 - vytvořit si výtah z textu na téma – jak vypadá a jak funguje...? a sdílet ve skupině, jak text jednotliví členové pochopili.
 - domluvit se ve skupině, jak by se funkce daného orgánu dala představit ostatním spolužákům – ideálně na příkladu ve vztahu k jejich projektu či na jiném konkrétním příkladu. (Mohou například vymyslet krátký komiks/příběh, ve kterém představí funkci daného orgánu.)
 - na skupinovou práci mají 10 minut.
- Jakmile mají expertní skupiny hotovo, vrátí se zpět do svých domovských skupin.
- Žáci (experti) postupně předávají informace, které získali v expertních skupinách a ostatní si je doplňují do sešitů. Nejprve informace předá expert ze skupiny 1, pak expert ze skupiny 2 atd. Na tuto část jim dáme tolik času, abychom měli ještě cca 10 minut na konci ke společnému seřazení kartiček (viz první část – motivace).

ZÁVĚR (10 min)

Na závěr se vrátíme ke kartičkám a zeptáme se, jak by nyní žáci kartičky poskládali a proč? Žáci velmi pravděpodobně přijdou na to, že kartičky není možné poskládat pod sebe/vedle sebe v přesném pořadí, jen je třeba zdůvodnit, proč tomu tak je. Při skládání kartiček ověřujeme doplňujícími otázkami, jak žáci fungování orgánů pochopili.

Máme-li více času, napíšeme doprostřed tabule název naší obce a necháme žáky přidávat kartičky a doplníme společně případné vazby mezi nimi – vytvoříme tak „myšlenkovou mapu“, do které doplňujeme vztahy mezi jednotlivými orgány (např. zastupitelstvo se zodpovídá, starosta úkoluje...). Schéma by mohlo vypadat např. takto:

Metodická poznámka: Za 45 minut není možné obsáhnout další aspekty, možnosti tohoto tématu, kterým by bylo vhodné se ještě věnovat. Na některé možná při realizaci školního projektu přesto narazíme. Pokud se tak stane, bude vhodné na ně reagovat v danou chvíli, případně o nich diskutujeme v reflexi nebo následující hodině. Pro druhé dva případy nabízíme několik vhodných otázek k diskusi:

- Proč bych měl jako občan vědět, jak obec funguje, kdo o čem rozhoduje apod.?
- Jakým způsobem můžeme ovlivnit rozhodování zastupitelstva, rady, starosty apod.? Jak se můžeme zapojit?
- V případě, že dlouhodobě nesouhlasíme s rozhodnutím vedení obce (zastupitelstvo, rady, starosta), co s tím můžeme dělat?
- Proč bych se jako občan měl zajímat o dění v obci (zastupitelstvu, radě, obecním úřadu, výborech, komisích apod.)?

Obec je samostatně spravována zastupitelstvem obce; dalšími orgány obce jsou rada obce, starosta, obecní úřad a zvláštní orgány obce. Město je samostatně spravováno zastupitelstvem města; dalšími orgány města jsou rada města, starosta, městský úřad a zvláštní orgány města. Městys je samostatně spravován zastupitelstvem městyse; dalšími orgány městyse jsou rada městyse, starosta, úřad městyse a zvláštní orgány městyse.

Statutární město je samostatně spravováno zastupitelstvem města; dalšími orgány statutárního města jsou rada města, primátor, magistrát a zvláštní orgány města. Městský obvod územně členěného statutárního města je spravován zastupitelstvem městského obvodu; dalšími orgány městského obvodu jsou rada městského obvodu, starosta, úřad městského obvodu a zvláštní orgány městského obvodu. Městská část územně členěného statutárního města je spravována zastupitelstvem městské části; dalšími orgány městské části jsou rada městské části, starosta, úřad městské části a zvláštní orgány městské části.

Orgánem obce, městyse, města, statutárního města, městského obvodu nebo městské části je též komise, jestliže jí byl svěřen výkon přenesené působnosti (§ 122 odst. 2)²¹.

Statutární města v České republice se na rozdíl od ostatních měst, obcí a městyse mohou členit na dílčí samosprávné části. Podle zvláštního zákona je statutárním městem i Praha, avšak formálně se namísto toho označuje jako hlavní město.²²

Statutárními městy jsou Kladno, České Budějovice, Plzeň, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Liberec, Jablonec nad Nisou, Hradec Králové, Pardubice, Jihlava, Brno, Zlín, Olomouc, Přerov, Chomutov, Děčín, Frýdek-Místek, Ostrava, Opava, Havířov, Most, Teplice, Karviná, Mladá Boleslav, Prostějov a Třinec.²³

3.4.3 Téma č. 3 (Závěrečná reflexe)

- Cíl:**
- Žák pojmenuje, co se během programu UBUNTU podařilo a nepodařilo, a vyjádří, v čem byl projekt přínosný.
 - Žák pojmenuje, v čem posílil během programu UBUNTU svoje kompetence vztahující se k demokratické kultuře.

Pomůcky:

- Tužky, papíry, flipchartové papíry, lepicí papírky (post its)
- Příloha č. 1 – 3.4.3
- Portfolia – každý žák své

²¹ Zdroj a více informací zde: Zákony pro lidi [online]. AION CS [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>

²² Statutární město. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25].

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Statut%C3%A1rn%C3%AD_m%C4%B9sto

²³ Zdroj zde: Zákony pro lidi [online]. AION CS [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>

Shrnutí: Žáci si v úvodu aktivity připomenou některé momenty z programu UBUNTU. Následně si společně sestavují časovou osu programu, do které zaznamenávají, co kdy dělali. Samostatně se pak zamýšlí nad tím, co se dařilo či nedařilo a nad jednotlivými tématy společně diskutují. V závěru aktivity se vrací sami k sobě – zvědomují si, jak se oni sami během programu UBUNTU posunuli.

Metodická poznámka pro žáky s poruchou koncentrace: Aktivitu není třeba upravovat.

Průběh:

1. hodina

MOTIVACE, ÚVOD (5 min)

Vyzveme žáky, aby se zamysleli nad nějakým silným momentem programu UBUNTU. Například moment, kdy na sebe byli opravdu pyšní, kdy se cítili šťastní, kdy byli spokojeni... Vyzveme je, aby své zážitky sdíleli, případně můžeme začít se sdílením my sami.

Pokud máme fotografie z průběhu projektu, můžeme je žákům promítat, aby si připomněli, co dělali.

Řekneme žákům, že dnes se společně ohlédneme za tím, co nám projekt přinesl. Možná jsme zažili i některé nepříjemné situace, nyní budeme mít možnost se na ně podívat s odstupem a poučit se z nich.

PRŮBĚH (40 min)

Vyzveme žáky, aby společně nakreslili na dva spojené kusy flipchartu časovou osu programu. Osa začíná v bodě prvního setkání před pobytem a končí dnešním dnem. Jejich úkolem je na osu zaznamenat vše, co dělali, co se stalo na pobytu, jak probíhala příprava projektu, kdy proběhla realizace...

Každému žákovi následně přidělíme několik lepicích papírků dvou různých barev. Jejich úkolem je zamyslet se nad celým časovým rozpětím a k jednotlivým obdobím napsat na papírky následující:

- zelený papírek – co se nám jako týmu dařilo/podařilo
- oranžový papírek – co se nám jako týmu nedařilo/nepodařilo

Vyzveme žáky, aby papírky lepili na osu k danému období. Vždy začne jeden žák s jedním ze svých papírků. Následně se zeptáme zbylé části skupiny, zda má někdo něco podobného. Takto vysbíráme vždy všechny papírky k jednomu tématu a následně ho reflektujeme. Ptáme se žáků:

- *Co si z této situace odnášíme do budoucna?*
- *Co jsme mohli udělat jinak, abychom dané situaci předešli?*
- *Proč se nám toto povedlo? Co nám pomohlo?*

Postupně probereme všechna témata, která žáci uvedli. Cílem je poučit se z toho, co se dařilo i nedařilo a podpořit žáky v jejich aktivitě. Na závěr bychom se měli dostat i k tomu, co jsme dokázali.

Řekneme žákům, že během projektu jsme dokázali změnit něco v naší komunitě, ale zároveň se každý z nás posunul, rozvíjel své kompetence. Vyzveme žáky, aby se podívali do svých portfolií a připomněli si své osobní cíle.

Rozprostřeme na zem kartičky jednotlivých kompetencí (viz Příloha č. 1 – 3.4.3). Vyzveme žáky, aby si pohledem vybrali 4 kartičky a zapsali si do portfolií, v čem se v dané oblasti během projektu posunuli a porovnali to s tím, čeho chtěli dosáhnout. Dobrovolníky necháme sdílet.

Shrneme naši spolupráci z naší perspektivy, čím pro nás osobně byla realizace projektu přínosná, co jsme si odnesli. Rozloučíme se se žáky, můžeme jim nabídnout zapojení do dalších projektů.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

4 Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu

4.1 Příloha 3.1.2 (blok Úvod do programu, téma Hodnoty a principy demokracie, 1. hodina)

Otázky k demokracii

Přílohu rozstříháme a necháme každého žáka si vylosovat jeden lísteček s otázkou. Žáci mají za úkol se po daný čas (7 minut) pohybovat volně po třídě a potkávat se ve dvojicích. Ve dvojici si navzájem otázky položí, odpoví na ně a zkusí si zapamatovat odpověď spolužáka. Po zodpovězení si dvojice lístečky vymění a každý pokračuje s novou otázkou. Jejich cílem je získat v daném čase co nejvíce odpovědí – odpovědi na otázky by měly být stručné a odůvodněné (např. Ano/Ne, protože...).

Máš možnost ovlivnit, co se děje ve tvé škole?

Máš možnost ovlivnit dění v obci, kde žiješ nebo studuješ?

Je podle tebe důležité chodit k volbám?

Můžeš se svobodně rozhodovat o svém budoucím životě?

Přináší ti něco, když pomáháš ostatním?

Můžeš svobodně vycestovat, kam chceš?

Je důležité pomáhat lidem v ČR, kteří se mají hůř než ty?

Je důležité pomáhat lidem v zahraničí, kteří se mají hůř než ty?

Když ve škole zažiješ pocit nespravedlnosti, můžeš se bez problémů obrátit na své učitele či vedení školy?

Můžeš vyjadřovat své názory, aniž by ti za ně něco hrozilo?

Můžeš jít na řádně ohlášenou demonstraci, aniž by ti za to něco hrozilo?

Když někdo spáchá v ČR trestný čin, bude spravedlivě potrestán?

Je důležité stanovit si ve třídě pravidla a dodržovat je?

Můžeš veřejně sdílet svá přesvědčení a názory?

Dokážeš díky svým schopnostem měnit své okolí?

Byla současná vláda zvolena legitimním způsobem?

Je třeba respektovat práva menšin?

Je důležité vstoupit do politiky (místní/národní), když je člověk nespokojený se stavem věcí veřejných?

Bude společnost, ve které nyní žiješ, fungovat stejně i za dalších 10-20 let?

Je k dosažení větších cílů potřebné spolupracovat s ostatními a vzájemně se od sebe učit?

Mají všichni lidé v ČR stejné příležitosti?

Má skupina občanů šanci ovlivnit politickou situaci v ČR?

Měli by občané sledovat, hlídat a vyjadřovat se k činnosti vlády?

Má smysl spolupracovat s dalšími státy ve snaze o rozvoj a prosperitu celého lidstva?

Je nenásilí a smírné řešení konfliktů cestou ke spokojenému životu?

Měl by každý člověk nést část odpovědnosti za společnost, ve které žije?

Je třeba chránit a podporovat nezávislá média?

Mělo by se místní zastupitelstvo (radnice) ptát občanů obce na jejich názor?

4.2 Příloha 3.2.2 A (blok Aktivizující pobyt, téma Představení programu a nastavení pravidel, 2. hodina)

4

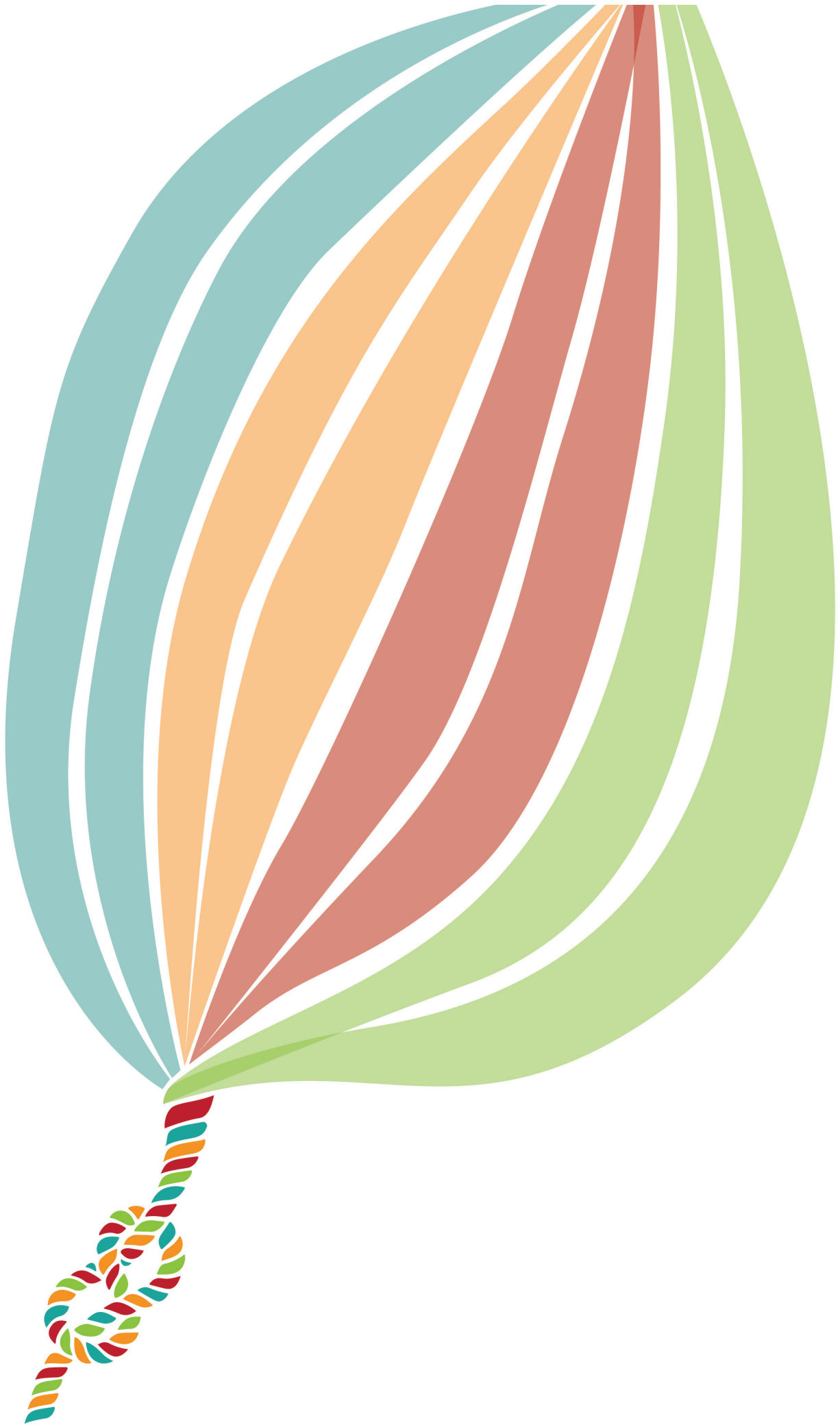
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

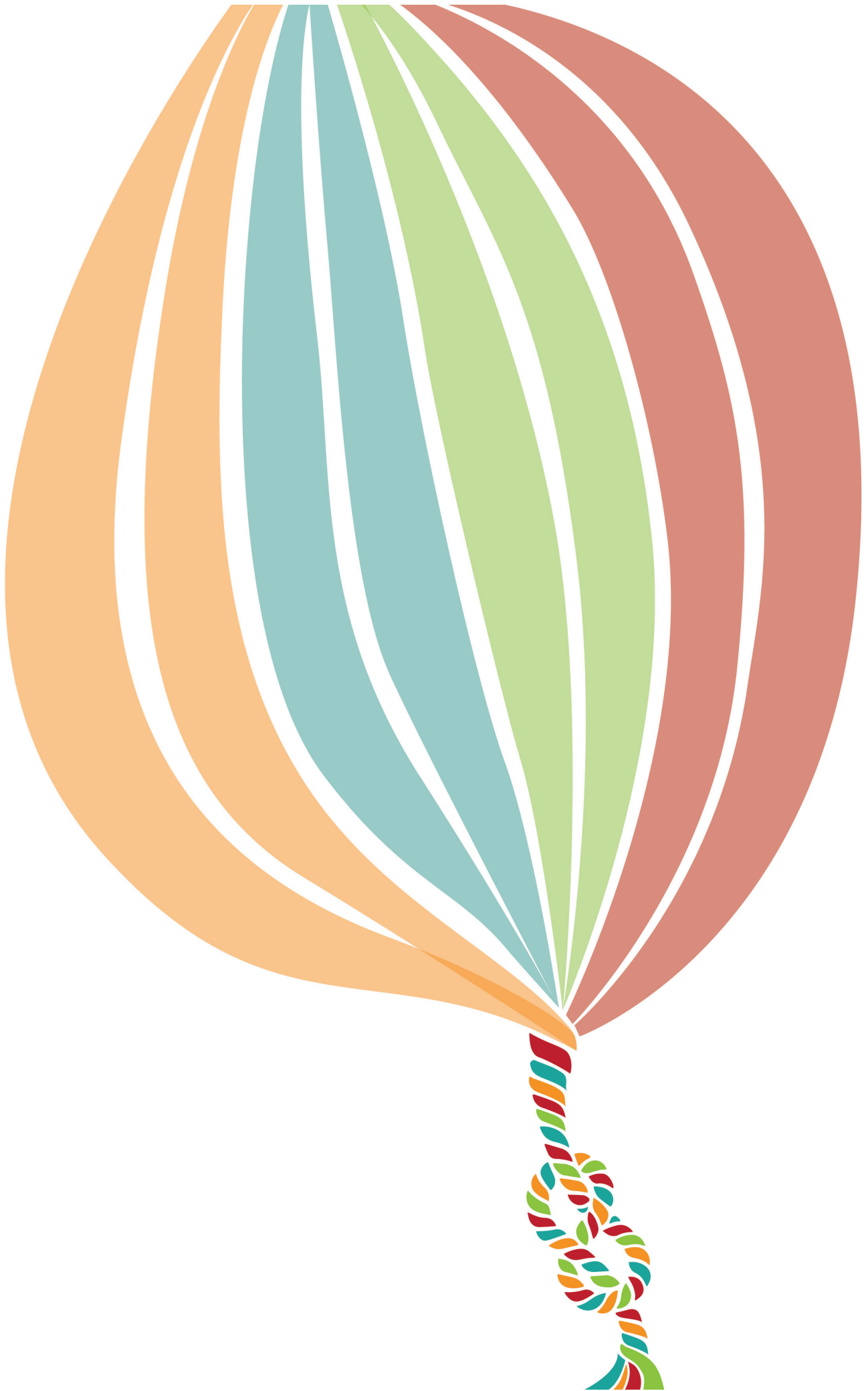

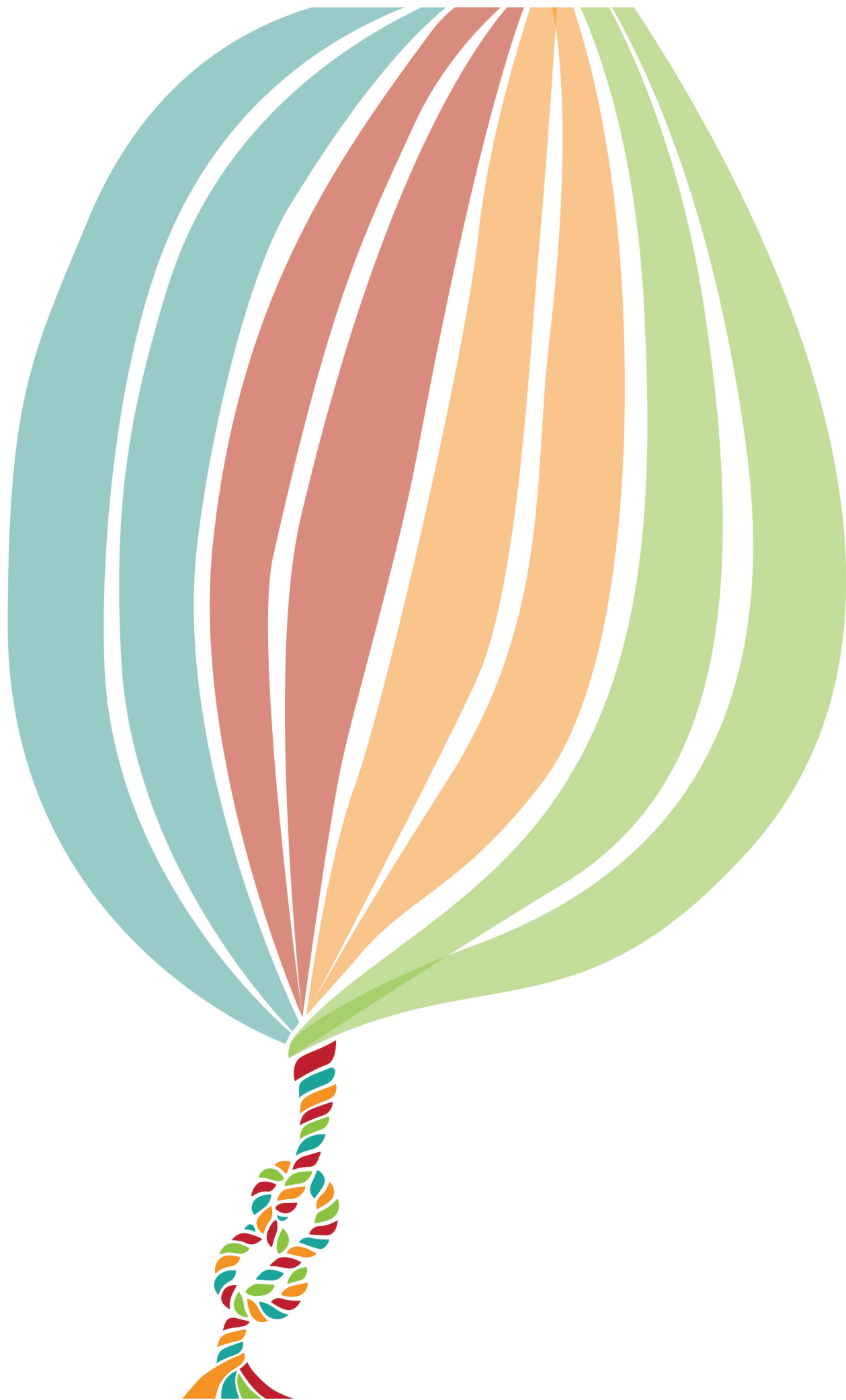
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

4.3 Příloha 3.2.2 B (blok Aktivizující pobyt, téma Představení programu a nastavení pravidel, 2. hodina)

4.4 Příloha 3.2.3A (blok Aktivizující pobyt, téma Večerní kavárna U Demokrata, 1. a 2. hodina)

Informace pro realizaci:

Tato aktivita je zpracována pomocí **center aktivit**. Co to znamená? Každá skupina žáků dostane návod (viz níže) na to, jak postupovat, i veškerý materiál, který potřebuje pro samostatnou práci v jednom balíčku (obálce/papírové tašce). Ten umístíme na každý stůl, případně rozdáme jednotlivým skupinám při příchodu do kavárny.

Návod je třeba vytvořit z tohoto dokumentu. Jednotlivé listy vytiskneme jednostranně na list A4, rozstříháme na A5 (v místě, které je vyznačeno tečkami) a následně jej spojíme sešívačkou. Vznikne z nich sešítek. Cílem je, aby žáci viděli vždy pouze jeden „slide“/ jeden úkol.

Důležité je žákům vysvětlit, jakým způsobem mají pracovat:

- postupovat bod po bodu, stránku po stránce – nepředbíhat a nedívat se dopředu.
- dodržovat čas, který je na jednotlivých stránkách uveden. Čas k diskusi využít k diskusi.

Úvodní část vyžaduje i naše zapojení – pouštíme žákům video Karla Kováře (Kovyho – na slidu 2), položíme žákům kvízovou otázku (mezi slidem 2 a 3).

Žáky necháme samostatně pracovat – v návodu a v obálce mají vše, co potřebují, nekontrolujeme je. Jedno zadání si vytiskneme i pro sebe, abychom měli představu, co žáci právě dělají.

1

„Dobrý večer! Vítejte v naší kavárně. Doufáme, že se vám líbí náš salonek. Vidíme, s jakým netrpělivým očekáváním se rozhlížíte okolo a čekáte na projev dnešního hosta. Pomalu se stmívá, už by měl dorazit a říci nám svůj pohled na demokracii. Už se těším, až se každý stůl rozezvučí postřehy k dnešnímu projevu. Těšíte se také? Jsem tak rád, že jste dorazili, vážně.

Už brzy přijde. Roste ve vás napětí? Zeptejte se svých přátel u stolu, jak se cítí. Co od večera očekávají?“

Sdílejte své pocity a očekávání ve skupině. Každý se vyjádří.

 3 minuty

2

„Už je tady! Počkejte jen moment, než i ostatní skupiny se ztiší, abychom si ho mohli poslechnout. Při poslechu se zaměřte na jeho myšlenky, které vám připadají zajímavé, zapamatujte si je (či si je zapište). A teď ...pššš... už začíná mluvit!“

Poslechněte si projev hosta. Otočte na další stránku až ve chvíli, kdy vám dá vedoucí pokyn.

 4 minuty

3

„V projevu zaznělo, že v demokracii nikdo lidi nevodí za ručičku. Co to podle vás znamená? Napadá vás konkrétní příklad? Co vám v projevu přišlo důležité? Proč?“

Zamyslete se každý sám za sebe nad projevem a nad výše zmíněnými otázkami. Zapište si odpovědi na prázdný papír.

 5 minut

4

Každý člen skupiny zapíše na flipchart svou otázku či myšlenku, která ho k projevu napadla. Diskutujte o sepsaných otázkách ve skupině. Po diskuzi autor otázky vždy vyzve někoho ze skupiny, aby okomentoval jeho myšlenku (písemně na flipchart).

 10 minut

4

5

Máte 1 minutu na to, abyste zapsali okolo vašich myšlenek co nejvíce demokratických hodnot a principů, na které si vzpomenete (minimální počet je 10). Určete si ve skupině někoho, kdo bude měřit čas a začněte.

...tři, dva jedna, teď!

 1 minuta

6

Vzpomeňte si na zážitek, který se váže k některé z demokratických hodnot či k některému principu. Co se stalo? Co jste cítili? V čem pro vás byla daná hodnota důležitá?

Zamyslete se samostatně, každý sám za sebe, a po několika minutách sdílejte zážitek i odpovědi na otázky ve dvojici (tzn. pokud vás u stolu sedí více, utvořte menší skupinky).

 7 minut

4

7

Je načase se podívat na to, co to znamená „demokratická kultura“. Každý ve skupině řekne první asociaci, která ho k tématu napadá. Následně si nahlas přečtete text Demokratická kultura. (Najdete jej ve vašem balíčku).

3 minuty

8

Napište si každý na malý lísteček (v balíčku), jak byste demokratickou kulturu definovali nyní. Snažte se definici napsat tak, aby ji pochopil i člověk, který o demokratické kultuře nikdy neslyšel.

Lístečky s definicemi si pošlete uvnitř vaší skupinky (pošlete svůj lísteček sousedovi, postupně uvidí všechny lístečky všichni). Nechte své kolegy ohodnotit svou definici či její pasáž. Následujícími symboly:

* oceňuji / ? nerozumím

7 minut

4

9

Vysvětlete si nejasné pasáže („?“) a shodněte se ve skupině na finální definici za vaši skupinu. Zapište ji na flipchart.

Dopište k definici alespoň 3 věci, které život v demokratické kultuře může každému z vás přinášet.

 5 minut

10

Přečtete si ještě jednou nahlas vaši definici demokratické kultury. Zamyslete se nad tím, jak by mohla vypadat demokratická kultura třídy? Diskutujte o tom společně ve skupině.

Zapište na flipchart 5 důležitých charakteristik (charakteristiky se mohou vázat k tomu, jak se lidé k sobě chovají, jak jsou nastaveny různé procesy apod.).

 10 minut

4.5 Příloha 3.2.3 B (blok Aktivizující pobyt, téma Večerní kavárna U Demokrata, 1. a 2. hodina)

DEMOKRATICKÁ KULTURA

Demokracie v sobě skrývá více než pouhý seznam demokratických institucí. Správně fungující demokracie je do velké míry závislá na rozvinuté demokratické občanské společnosti. Demokracie sice nemůže fungovat bez demokratických institucí a zákonů, termín demokratická kultura však podtrhuje skutečnost, že tyto instituce a zákony zároveň nemohou fungovat, pokud nejsou pevně ukotveny v demokratické kultuře – v demokratických hodnotách, postojích a postupech.

Jaké to jsou? Jedná se zejména o oddanost právnímu systému a ochraně lidských práv, odpovědnost vůči veřejné sféře, přesvědčení, že konflikty je nutné řešit smírnou cestou, uznání a respekt k odlišnostem, ochotu vyjadřovat a obhajovat vlastní názor, ochotu naslouchat názorům ostatních, přesvědčení, že rozhodnutí mají vycházet z názoru většiny, odhodlání chránit práva menšin a ochotu vést dialog s příslušníky jiných kultur. Pojem demokratická kultura také zahrnuje zájem o udržitelnost, kvalitu života a životní prostředí.

Zdroj: COUNCIL OF EUROPE. *Reference Framework of Competences for Democratic Culture: Context, Concepts and Model*, 2018.

DEMOKRATICKÁ KULTURA

Demokracie v sobě skrývá více než pouhý seznam demokratických institucí. Správně fungující demokracie je do velké míry závislá na rozvinuté demokratické občanské společnosti. Demokracie sice nemůže fungovat bez demokratických institucí a zákonů, termín demokratická kultura však podtrhuje skutečnost, že tyto instituce a zákony zároveň nemohou fungovat, pokud nejsou pevně ukotveny v demokratické kultuře – v demokratických hodnotách, postojích a postupech.

Jaké to jsou? Jedná se zejména o oddanost právnímu systému a ochraně lidských práv, odpovědnost vůči veřejné sféře, přesvědčení, že konflikty je nutné řešit smírnou cestou, uznání a respekt k odlišnostem, ochotu vyjadřovat a obhajovat vlastní názor, ochotu naslouchat názorům ostatních, přesvědčení, že rozhodnutí mají vycházet z názoru většiny, odhodlání chránit práva menšin a ochotu vést dialog s příslušníky jiných kultur. Pojem demokratická kultura také zahrnuje zájem o udržitelnost, kvalitu života a životní prostředí.

Zdroj: COUNCIL OF EUROPE. *Reference Framework of Competences for Democratic Culture: Context, Concepts and Model*, 2018.

4.6 Příloha 3.2.4 (blok Aktivizující pobyt, téma Týmová spolupráce, 1. hodina)

Týmová spolupráce

Splňte následující úkoly v daném časovém limitu, abyste dokázali, že dokážete fungovat jako tým!

Úkoly:

1. Vypít 4 litry vody.
2. Napsat báseň na téma demokracie.
3. Oběhnout 10x dům.
4. Zjistit, v kolik hodin jede z nejbližší zastávky v neděli první ranní autobus do vedlejší obce.
5. Sepsat vyjmenovaná slova po S.
6. Spočítat počet km, které dnes všichni účastníci dohromady urazili, aby sem mohli přijet.
7. Sepsat názvy obcí v ČR na všechna písmena abecedy (bez háčeků a čárek).
8. Vydržet potichu 3 minuty (celý tým).
9. Udělat živou sochu z celého týmu, max. o 12 nohách a 10 rukách dotýkajících se země.
10. Být potmě 5 minut (celý tým).
11. Zazpívat píseň „holka modrooká“.
12. Obléct jednoho člověka do 20 kusů oblečení.
13. Udělat společnou fotku celého týmu a poslat ji vedoucím na pracovní emaily.
14. Udělat 20 kliků a 20 sklapovaček.
15. Poskládat 4 jakákoliv zvířátka z papíru.
16. Společně zatancovat „gangnam style“ (celý tým).
17. Vyluštit sudoku.
18. Zeptat se alespoň 2 lidí mimo naši skupinu, jak se jim zde v obci žije.
19. Zjistit, jaké bude zítra počasí.
20. Hlasitě se smát 1 minutu (celý tým).

4.7 Příloha 3.2.6 A (blok Aktivizující pobyt, téma Vzorová udržitelná obec, 1. a 2. hodina)

Rozstříháme zásady, které se vztahují k jednotlivým oblastem, a vložíme je do obálek. Budeme mít 6 obálek obsahujících 6 oblastí. Do obálek nevkládáme název oblasti, ale obálky si poznačíme, abychom věděli, jaké skupině dáváme jakou oblast. Pro lepší viditelnost je dobré text zásad před tiskem zvětšit. Zásady i oblasti vycházejí ze Strategického rámce Česká republika 2030 (2017).²⁴

Lidé a společnost

Máme podmínky pro dobrý život rodin, jsou zajištěny služby péče o děti i seniory a služby pomoci rodinám (např. rodinná poradna, poradna finanční pomoci rodinám i rodičům samozivitelům apod.).

V místě funguje mateřská i základní škola (s družinou) a další vzdělávací instituce a organizace tak, aby zajistily každému přístup k rozvoji kompetencí, potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život – rozvíjí individuální potenciál jedinců zvládat i ovlivňovat změny a podporuje soudržnou společnost orientovanou na udržitelný rozvoj.

Rodiny i jedinci se specifickými vzdělávacími potřebami z naší obce mají rovný přístup ke vzdělání (preferujeme inkluzivní vzdělávání) a uplatnění na trhu práce i ve společnosti.

Vytváříme vhodné podmínky pro firmy, které poskytují zaměstnání místním lidem, motivujeme je k zaměstnávání osob se specifickými potřebami či osob ohrožených diskriminací.

Nezaměstnaným či dalším potřebným skupinám poskytujeme možnost krátkodobých přivýdělků (např. formou dohody o provedení práce).

Spolupracujeme s odborníky a organizacemi, které pomáhají osobám ohroženým diskriminací na základě pohlaví, věku, péče o závislé osoby, zdravotního postižení, etnicity, národnosti, sexuální orientace, vyznání nebo světonázoru. Zvláštní důraz je klademe na předcházení vícečetné diskriminace.

Vytváříme podmínky pedagogům pro celoživotní vzdělávání a stáže.

V místě máme zajištěnou základní zdravotní péči (praktický lékař pro děti i dospělé, zubař, lékárna, rehabilitace) a vytváříme podmínky pro další poskytovatele zdravotních služeb tak, aby byly v co nejkratší dojezdové vzdálenosti.

Při zdravotní prevenci a propagaci zdravého životního stylu spolupracujeme se vzdělávacími organizacemi, institucemi i jednotlivci.

Ve školních jídelnách se vaří v souladu s moderními trendy zdravé kuchyně.

Do oblasti kultury směřujeme dostatek financí tak, aby bylo možné podpořit aktivity od kvalitních jednorázových akcí po opakující se tradiční kulturní aktivity.

Máme vhodná místa pro relaxaci, setkávání, sportovní, kulturní a další vyžití všech cílových a věkových skupin.

Podporujeme fungování spolků.

Vážíme si historického a kulturního dědictví, finančně podporujeme obnovu památek, akcí zvyšujících povědomí o historii a tradicích našeho místa i ČR.

²⁴ Strategický rámec Česká republika 2030 [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2017. [cit.2.7.2020]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>

Dobré vládnutí

Máme vzdělané zaměstnance/kyně veřejné správy, tito lidé pracují koncepčně a využívají znalostí a zkušeností z jiných obcí i zemí.

Komunitní plánování a setkávání s veřejností je běžnou součástí rozhodovacích procesů obce.

Rozpočet obce je transparentní, veřejnost má možnost rozhodnout o využití části rozpočtu.

Pozvánky pro veřejnost na zasedání zastupitelstva jsou včas a intenzivně propagovány, zasedání je možné sledovat v přímém přenosu (online) i kdykoliv později ze záznamu. Jsou zveřejňovány i dostatečné informace z jednání dalších orgánů obce (rada, výbory, komise).

Bod programu jednání zastupitelstva, ke kterému nebyly podklady dodány ve lhůtě stanovené zákonem, neprojednáváme.

Vnitřní rozhodovací procesy jsou koordinovány, jednotlivé odbory úřadu mezi sebou komunikují a spolupracují a společně zpětně vyhodnocují efektivnost. Úřad se řídí jednotnou politikou/strategií.

Úřad funguje v systému „zeleného úřadování“.

Úřad funguje jako elektronický, data a informace jsou dostupné takovou cestou, která je z hlediska občanů/nek nejpohodlnější.

Nezatěžujeme občany/ky nadbytečnými formuláři, administrativními požadavky a další byrokracií nad rámec toho, co ukládá zákon.

Informace požadované dle zákona o svobodném přístupu k informacím jsou poskytovány pokud možno neprodleně.

Účast veřejnosti na řízení obce je maximálně podporována.

Máme dlouhodobé, široce projednané strategie/koncepce a akční plány, které se skutečně snažíme naplňovat.

Péče o zaměstnance úřadu, včetně personálního rozvoje, dobrého pracovního prostředí a další podpory, je běžnou součástí fungování úřadu.

Inovativní postupy, materiály apod. jsou ověřovány a následně zavedeny do běžné praxe při správě obce.

Hospodářský model

Naše obec je ekonomicky stabilní, hospodaří s vyrovnaným rozpočtem, není předlužená a nemá žádné dluhy po splatnosti.

Malé a střední podniky v obci dobře fungují a přispívají k ekonomické stabilitě obce.

Podporujeme vývoj a zavádění nových technologií a postupů zvyšujících efektivitu práce, šetrných k životnímu prostředí i lidem.

Vytváříme prostor pro investice s ohledem k přírodě a lidem zde žijícím a v souladu s plány rozvoje obce a dalších závazných dokumentů (např. územního plánu, regulačních plánů, strategického plánu, podmínek pro výstavbu apod.).

U nových i při opravách stávajících obecních budov a infrastruktury preferujeme postupy, materiály a technologie šetrné k životnímu prostředí.

Máme kvalitní infrastrukturu (energetické sítě, silnice, parkoviště, železnice, internet atd.) podporující ekonomické aktivity.

Máme kvalitní síť hromadné dopravy, vlaková a autobusová doprava spolu dobře spolupracují, máme vybudovanou síť cyklostezek navazujících na stezky regionální. Tyto sítě dobře slouží občanům i návštěvníkům obce.

Máme dobře fungující odpadové hospodaření, dostatečné množství sběrných míst i nádob pro všechny druhy separovatelného odpadu.

K výrobě energií v maximální míře využíváme obnovitelné a druhotné zdroje energie.

S vodou hospodaříme efektivně a šetrně, na výrobu a zavlažování využíváme primárně vodu užitkovou či dešťovou.

Spolupracujeme s firmami, které poskytují práci našim občanům tak, aby nedocházelo k ničení životního prostředí a kvalita života našich obyvatel rostla.

Podporujeme rozvoj turistiky v našem regionu tak, aby finance z turistického ruchu zůstaly v naší obci/regionu, u našich malých a středních podnikatelů a zůstaly zachovány podmínky pro kvalitní život místních lidí.

Podílíme se na propagaci naší obce i regionu, jeho historie, tradic a možností spolupráce.

Máme kvalitní systém hospodaření s odpadní vodou, všechny domácnosti i firmy jsou napojeny na obecní kanalizaci či přímo čističku odpadních vod.

Podporujeme produkci z místa a regionu a krátké dodavatelské řetězce, abychom snížili dovoz potravin a dalšího zboží ze vzdálených míst planety.

Odolné ekosystémy

Ochrana životního prostředí naší obce i regionu jsou důležitou prioritou, hodnocení přínosů, které poskytují ekosystémy lidem (ekosystémové služby) je začleněno do rozhodovacích procesů.

Zachováváme stávající a vracíme do krajiny prvky zvyšující biodiverzitu krajiny, včetně zvyšování podílu trvalých travních porostů, remízků narušujících velké plochy orné půdy.

O parky, travnaté plochy a další zeleň v obci se staráme šetrně, s ohledem na počasí, vegetační období a s minimálním použitím chemických prostředků.

Vysazujeme primárně původní druhy a odrůdy rostlin (stromů, keřů a bylin), které jsou vhodné do našeho klimatického pásma.

Máme vysoký podíl smíšených a různověkých lesních porostů, u kterých vyváženě využíváme všech jejích funkcí. Hospodaření v lesích je v souladu se zvyšováním schopnosti lesů tyto funkce plnit.

Zvyšujeme propustnost krajiny pro migraci volně žijících zvířat.

Preventivně chráníme vodu a vodní zdroje (řeky, potoky, rybníky, spodní vody atd.) před znečištěním.

Zvyšujeme schopnost okolní krajiny i obce zadržovat vodu, odtok vody z našeho regionu je nízký.

Historické ekologické zátěže jsou vyřešeny.

Přírozeně rekultivujeme člověkem pozměněné ekosystémy.

V obci zvyšujeme množství zelených ploch s preferencí vysokého podílu stromů.

O půdu v okolní krajině pečujeme tak, aby nedegradovala, byla odolná vůči vodní a větrné erozi.

O zeleni v obci rozhodují odborníci, kteří spolupracují s technickými službami i veřejností.

Za pomoci opatření podporujících snižování emisí z dopravy, výroby, vytápění apod. snižujeme produkci skleníkových plynů a znečišťování ovzduší.

Obce a regiony

V obci máme startovací byty pro mladé jedince i rodiny a městské nájemní byty pro obyvatele z místa i okolí.

S okolními obcemi a regiony spolupracujeme tak, aby veřejné služby i služby občanské vybavenosti byly dobře dostupné pro všechny obyvatele.

Strategické a územní plánování je koordinováno ve spolupráci s okolními obcemi i vyššími správními celky.

Do územního plánování regionu jsou zapojeny všechny zainteresované skupiny, včetně občanů, podnikatelů, spolků apod.

Jsme součástí různých místních, regionálních i celostátních uskupení, např. Místní akční skupiny/y, Síť zdravých měst České republiky, asociace obcí apod., abychom tak posílili soudržnost a společně i vliv na rozhodování, získávání financí apod.

Územní veřejná správa má dostatečné kapacity (institute i lidi) pro výkon agendy udržitelného rozvoje.

S okolím spolupracujeme na rozvoji dopravní, informační i další infrastruktury.

Máme vysokou prostupnost regionu pro občany i návštěvníky.

Nakládání s odpady řešíme společně s dalšími obcemi i regiony tak, abychom minimalizovali množství skládkovaného a postupně i spalovaného odpadu.

Na ochraně krajiny, její adaptaci na změny klimatu atd. spolupracujeme s okolními obcemi, regiony i státem.

Rozvoj příležitostí pro zaměstnanost i podpora podniků v regionu jsou koordinovány s okolními samosprávami.

Ve spolupráci s okolními samosprávami snižujeme sociální rozdílnost v území, posilujeme nekonfliktní soužití a zvyšujeme kvalitu života pro všechny.

Podporujeme síť regionálních producentů potravin a vytváříme jim možnost prodat své výrobky přímo v regionu.

Snižujeme zábor zemědělské půdy v obci i volné krajině, primárně využíváme stávající nevyužívané stavby, tzv. brownfieldy.

Globální rozvoj

Podílíme se na naplňování mezinárodních závazků v oblasti udržitelného rozvoje.

V oblasti udržitelného rozvoje spolupracujeme s partnerskými městy z několika států Evropské unie i mimo ni.

Prostřednictvím humanitárních a rozvojových organizací spolupracujeme při zlepšování kvality života obyvatel v rozvojových zemích a v zemích ohrožených následky změn klimatu.

Průběžně do koncepčních dokumentů obce zapracováváme mezinárodní závazky a priority ČR v oblasti udržitelného rozvoje.

Reagujeme na mezinárodní hodnocení v oblasti dodržování práv menšin, integrace apod.

Dle doporučení EU zlepšujeme transparentnost veřejné správy naší obce, a to tak, abychom minimalizovali příležitosti pro korupční jednání.

Podporujeme mezinárodní výměny zkušeností našich zaměstnanců i občanů.

Sjednocujeme obecní politiku s politikou EU a OSN.

V obci, na obecních akcích a při dalších příležitostech podporujeme používání fair trade produktů.

Zapojujeme se do kampaní usilujících se o ochranu a dodržování lidských práv a ochranu životního prostředí.

Sdílíme své zkušenosti s jinými a jsme příkladem v řešení různých otázek udržitelného rozvoje.

Nespolupracujeme se státy, organizacemi a jednotlivci, kteří nedodržují listinu základních práv a svobod, Ženevské úmluvy a další mezinárodní dohody.

Podporujeme účast ČR v NATO.

4.8 Příloha 3.2.6 B (blok Aktivizující pobyt, téma Vzorová udržitelná obec, 1. a 2. hodina)

4

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Lidé a společnost

Máme společenství vzdělaných, odpovědných a aktivních obyvatel. Společnost drží pohromadě díky spokojeným rodinám nejrůznějších typů a aktivní veřejnosti, která se podílí na dobrém vládnutí. Lidé mají možnost získat důstojnou práci, zdravotní a sociální péči, mají rovný přístup ke kultuře a efektivnímu vzdělávacímu systému. Lidé dávají přednost zdravému životnímu stylu, žijí ve zdravém prostředí, znají historii i tradice místa, kde žijí a upřednostňují uvědomělou spotřebu. To všechno se děje za předpokladu minimalizace dopadů na životní prostředí a sociálního vyloučení. (inspirováno: Strategický rámec Česká republika 2030, 2017)²⁵

²⁵ *Strategický rámec Česká republika 2030* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2017. [cit.2.7.2020]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>

Dobré vládnutí

Cíle ve všech oblastech naplňujeme díky dobře a otevřeně fungující správě obce. Naše obec funguje díky rozvinuté demokratické kultuře a zapojování veřejnosti do dění v obci. Lidé pracující pro obec jsou vzdělání, mají přehled a zkušenosti z jiných obcí v ČR i ostatních států a zkušenosti vhodně využívají ve své práci. Naše obec si zakládá na odpovědném, transparentním a participativním vládnutí a komunikaci se všemi zainteresovanými stranami, s ohledem na kvalitu života obyvatel a ochranu životního prostředí. (inspirováno: Strategický rámec Česká republika 2030, 2017)²⁶

²⁶ *Strategický rámec Česká republika 2030* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2017. [cit.2.7.2020]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>

Hospodářský model

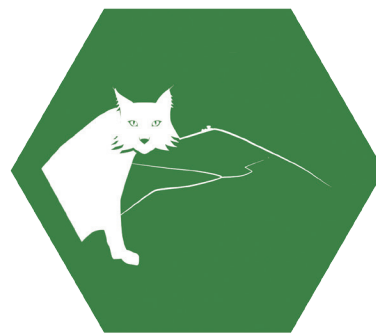
Máme nízkou spotřebu energií i materiálů a spolupracujeme se soukromým i neziskovým sektorem. Nedílnou součástí naší vize je motivovat k investicím, inovacím, šetrnému hospodaření se zdroji, rozvoji infrastruktury a přílivu financí do naší obce. Vše se děje tak, aby zůstala zachována kvalita života našich obyvatel i zdravé životní prostředí. (inspirováno: Strategický rámec Česká republika 2030, 2017)²⁷

²⁷ *Strategický rámec Česká republika 2030* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2017. [cit.2.7.2020]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>

Odolné ekosystémy

Naše krajina i obec je připravena na změny klimatu. Máme obnovené meze, aleje a remízky. Šetrně hospodaříme se zelení, včetně lesů, parků i travnatých ploch. Minimalizovali jsme používání chemických látek, odtok vody z krajiny i obce a půda je odolná vůči erozi. Okolní krajina opět plní všechny své funkce, s výrazným ohledem k možnosti migrace živočichů. Běžně spolupracujeme s odborníky a biodiverzita v krajině i obci se postupně zvyšuje. (inspirováno: Strategický rámec Česká republika 2030, 2017)²⁸

²⁸ *Strategický rámec Česká republika 2030* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2017. [cit.2.7.2020]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>

Obce a regiony

Spolupracujeme s obcemi (nejen) v regionu a státem tak, abychom odpovědně využívali území. Vytváříme tak společně podmínky pro harmonický rozvoj místa a omezování negativních jevů. Nedochází k rozrůstání obce do krajiny (suburbanizace), místní lidé mají v místě bydliště dostupné garantované veřejné služby, jako je doprava, vzdělání nebo lékařské služby. Vše se děje s ohledem na ochranu životního prostředí a nezávislost ekonomiky. (inspirováno: Strategický rámec Česká republika 2030, 2017)²⁹

²⁹ *Strategický rámec Česká republika 2030* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2017. [cit.2.7.2020]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>

Globální rozvoj

Na regionální úrovni přispíváme k prosazování hodnot a principů udržitelného rozvoje v Evropské unii a ve světě. EU i OSN jsou pro nás důležitými partnery, závazky přijaté naší vládou a vyplývající z účasti v těchto společenstvích naplňujeme v každodenním fungování obce. Snažíme se, abychom svým jednáním nepřispívali k omezování lidských práv a svobod, sociální nerovnosti u nás i ve světě a v našich názorech na zahraniční politiku jsme konzistentní – měníme je pouze na základě ověřených argumentů. (inspirováno: Strategický rámec Česká republika 2030, 2017)³⁰

³⁰ *Strategický rámec Česká republika 2030* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2017. [cit.2.7.2020]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>

4.10 Příloha 3.2.10 (blok Aktivizující pobyt, téma Návrh a výběr projektových záměrů, 1. – 6. hodina)

Zadání pro komise udržitelného rozvoje

Vaše komise má za úkol vypracovat projektový záměr v této oblasti UR (doplňte):

Obec od vás očekává představení návrhu projektu, jeho cíle a zdůvodnění nutnosti jeho realizace. Zajímají ji dopady a přínosy vašeho projektu i rizika realizace. Rozpočet obce je omezený, pro to, aby váš projektový záměr byl kvalitní a obstál v konkurenci ostatních návrhů, je důležité postupovat systematicky na základě pokynů uvedených v tomto dokumentu.

Rozdělení zodpovědnosti:

- Koordinátor (pomáhá skupině zvládnout celý úkol včas, koordinuje tým)
- Expert (pomáhá ostatním porozumět problematice dané oblasti)
- Zapisovatel (zapisuje domluvené i zajímavé podněty, prezentuje výsledky)
- Fotograf (dokumentuje místa, kterých se týkají projektové záměry)
- Časoměřič (hlídá domluvené časy)
- další dle vaší potřeby

Tvorba projektového záměru (60 min)

- Společně si připomeňte výstupy z mapování v oblasti, kterou jste dostali na starost.
- Navrhněte 1–2 projektové záměry (tj. co by se dalo pro vaši obec udělat/změnit...), ideálně takové, které dokážete zrealizovat vy, žáci, vlastními silami, nebo ve spolupráci s někým dalším. Pokud máte nápady na „větší“ projektové záměry, můžete je sepsat a doplnit, jakou roli byste v nich hráli vy.
- Pojmenujte:
 - cíl (čeho chcete dosáhnout) a zdůvodněte, proč by bylo dobré projekt realizovat.
 - přínosy vašeho projektu pro obec i případná rizika.
 - ke kterému doporučení X-tera se vztahují a jaký problém/potřebu místa řeší
 - na jakou cílovou skupinu jsou zaměřeny (kdo bude mít prospěch z projektu, pokud bude realizován)
- Vymyslete stručný výstižný název vašeho projektového záměru (např. oprava silnice, výsadba zeleně za řekou atd.).
- Pořídte fotografii místa (ilustrační), kterého se projektový záměr týká. Jakmile uplyne stanovená doba (45 min), informujete vedoucího, že jste se vrátili s fotografií a máte vše potřebné pro tvorbu prezentace.

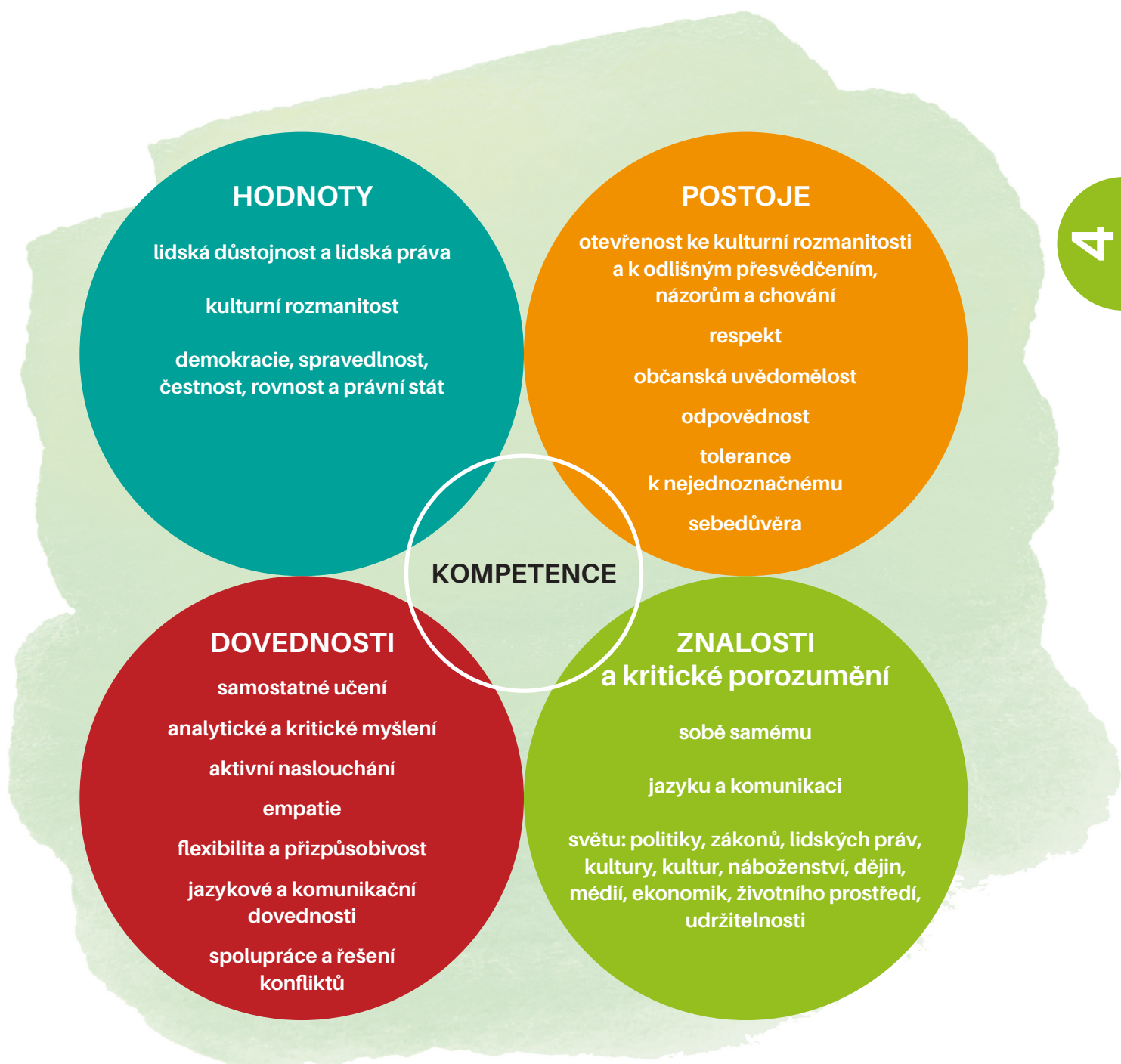
Příprava prezentace (30 min):

- Napište na flipchartový papír dobře čitelný status, kterým byste popsali svůj projekt na některé sociální síti. Cílem statusu je, aby přesvědčil ostatní o tom, že by pro vás měli hlasovat. Součástí statusu musí být i název oblasti UR, které se vaše skupina věnuje.
- Ostatní budou váš status komentovat a pokládat vám otázky. Připravte si pohotovými odpovědi na dotazy případných kritiků i trollů. V odpovědích by měly zaznít důležité informace o projektu.
- Během přípravy na prezentaci nahrajte (společně s vedoucím) vámi pořízenou fotografii do počítače, ze kterého bude při prezentaci promítnuta.
- Vytvořte náskok, jak bude vypadat místo po realizaci vašeho záměru.

4.11 Příloha 3.2.12 A (blok Aktivizující pobyt, téma Nastavení osobního cíle, 1. – 2. hodina)

Model kompetencí potřebných pro demokratickou kulturu³¹

³¹ Kompetence pro demokratickou kulturu: Soužití rovných s rovnými v kulturně rozmanitých demokratických společnostech [online]. Centrum občanského vzdělávání FHS UK, 2017 [cit. 2020-02-02]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/publikace>.

4.12 Příloha 3.2.12 B (blok Aktivizující pobyt, téma Nastavení osobního cíle, 1. – 2. hodina)

Kde jsem? aneb Co už umím?

Program UBUNTU pro žáky je popsán v metodice a realizován prostřednictvím pobytového semináře a celoroční práce se žákovským kolektivem ve škole (včetně vlastního žákovského projektu v místě).

Vize programu pro žáky: Žáci vnímají sami sebe jako aktivní občany a místní komunita je považuje za partnery při udržitelném rozvoji místa.

Poslání programu pro žáky: Program přispívá k rozvoji žákovských kompetencí pro demokratickou kulturu prostřednictvím aktivního zapojení do udržitelného rozvoje místa.

Cíl programu pro žáky: Žáci poznají místo a na základě toho navrhnou a zrealizují komunitní projekt přispívající k udržitelnému rozvoji místa.

Analýza slouží zejména k přemýšlení o sobě samém – o svých možnostech, schopnostech, dovednostech a znalostech a k jejich zhodnocení. Analýza ti pomůže uvědomit si, v jakých oblastech jsi na tom dobře, co už umíš a na čem ještě potřebuješ pracovat.

Tato analýza je neveřejná, to znamená, že s ní budeš pracovat pouze ty sám/sama a nikdo jiný neuvidí, co si do analýzy napíšeš. Je na tobě, zda budeš toto sebehodnocení sdílet s dalšími lidmi, například se spolužáky, pedagogy či vedoucími.

Postupně projdi jednotlivé kompetence a pro každou ohodnoť své schopnosti na škále (nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce). Čím vyšší číslo, tím více si v dané schopnosti věříš a využíváš ji.

Důvěra ve svou účinnost (Self-efficacy)

Jsem si vědom/a své vlastní účinnosti – vnímám, že jako aktivní občan a člen demokratické společnosti můžu pozitivně ovlivňovat místo a svět kolem sebe.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Význam demokratických principů a hodnoty

Znám základní principy a hodnoty, na kterých stojí demokratická společnost, a jsou pro mě důležitou součástí života ve společnosti. Snažím se jimi řídit.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Znalost místa a vztah k místu

Znám místo, kde žiji či studuji, vím, jak tady fungují rozhodovací procesy, kdo tvoří místní komunitu, a mám k tomuto místu pozitivní vztah.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Znalost fungování školy a vlastní zapojení

Vím, jak fungují rozhodovací procesy ve škole, uvědomuji si role různých aktérů (lidí). Vím, jaké mám možnosti vlastního zapojení do těchto procesů a využívám je.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Udržitelný rozvoj a já

Znám základní principy udržitelného rozvoje a vím, jak můžu sám k udržitelnému rozvoji přispívat. Je pro mne důležité ve svém jednání tyto principy zohledňovat.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Sebehodnocení

Dokáži zhodnotit vlastní chování a jednání při interakci s jednotlivcem, skupinou spolužáků i dalšími skupinami – uvědomuji si, jaká je moje role a co přináším ostatním.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Identita a světonázor

Vím, jaká je moje identita a jaký je můj světonázor, co ho utváří a jaký mají vliv na moje rozhodování a jednání. Uvědomuji si, že i já sám mám/mohu mít vliv na identitu a světonázor ostatních a nakládám s tímto vědomím zodpovědně.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Spolupráce a komunikace

Umím dobře komunikovat a spolupracovat – pracuji s pravidly komunikace a spolupráce, dokáži formulovat vlastní názor a podložit jej argumenty. Poskytuji ostatním zpětnou vazbu, využívám aktivního naslouchání a empatie a jsem schopen/na vést diskuzi a dialog.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Rozmanitost

Uvědomuji si rozmanitost lidského společenství a různorodost potřeb ostatních a tyto potřeby respektuji. Dokáži zhodnotit vlastní postoj k odlišnému/jedinečnému a na základě nových informací ho přehodnocovat.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Konsenzuální rozhodování

Vím, co je konsenzuální rozhodování, znám jeho přínosy a je pro mne důležité ho dosáhnout.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Kritické myšlení

Vím, jak kriticky pracovat s informacemi a této znalosti využívám při své práci (ve škole i mimo ni), pro ověření informací využívám více zdrojů, abych tak předešel/a chybám ve své práci či šíření nepravdivých informací apod.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Projektové řízení

Vím, jaké jsou základní nástroje projektového řízení a dokáži je využít k plánování a realizaci (nejen) komunitního projektu v místě.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Další oblasti, které potřebuji rozvíjet

Je něco, co jsi zde nenašel/la, ale chtěl/a bys tyto kompetence v následujícím roce rozvíjet?

Zde se můžeš rozepsat:

Handwriting practice area consisting of 20 horizontal dashed lines.

4.13 Příloha 3.2.12 C (blok Aktivizující pobyt, téma Nastavení osobního cíle, 1. – 2. hodina)

PRŮVODCE: KAM JDU? aneb Na čem potřebuji pracovat?

Které kompetence bych potřeboval/a rozvíjet (max 5):

V tomto roce se zaměřím na:

Mezi vybranými kompetencemi si vyber jednu, na kterou se v následujícím roce zaměříš, a nastav si cíl.

Vybraná kompetence:

Můj cíl: ³²

Proč jsem si vybral/a tento cíl (co mi to přinese):

Jak poznám, že jsem cíle dosáhl/a (indikátory dosažení cíle):

Jak toho dosáhnu (co pro to budu dělat, jaké příležitosti využiji apod.):

³² Cíl může vypadat např. Takto: Umím lépe formulovat vlastní názor a nebojím se jej vyjádřit před skupinou

4.14 Příloha 3.4.1 A (blok Usazení tématu a reflexe, téma Kdo je občan, 1. hodina)

Název (obvykle podstatné jméno)

Občan

Popis (jaký/á je?)

Co dělá?

Věta o 4 slovech

Opětovná formulace podstaty (synonymum)

Název (obvykle podstatné jméno)

Občan

Popis (jaký/á je?)

Co dělá?

Věta o 4 slovech

Opětovná formulace podstaty (synonymum)

Název (obvykle podstatné jméno)

Občan

Popis (jaký/á je?)

Co dělá?

Věta o 4 slovech

Opětovná formulace podstaty (synonymum)

4.15 Příloha 3.4.1 B (blok Usazení tématu a reflexe, téma Kdo je občan, 1. a 2. hodina)

Oblasti občanských práv³³ – každá skupina dostane jeden odstavec:

Princip nedotknutelnosti soukromé sféry

Je zaručena nedotknutelnost osoby a jejího soukromí a osobní svoboda – nikdo nemůže být zbaven osobní svobody jinak než podle zákona. Každý má právo, aby byla respektována jeho lidská důstojnost, osobní čest a chráněno jeho jméno. Znamená to, že bez souhlasu dotyčné osoby nesmí být použity a zveřejňovány dokumenty osobní povahy (pisemnosti, záznamy, podobizny). Jestliže bylo toto právo na ochranu osobnosti porušeno, má postižená osoba právo na přiměřené zadostiučinění, peněžitou náhradu či odškodnění. S tím souvisí i zákaz porušení listovního tajemství a zákaz odposlouchávání.

Princip rovnosti před zákonem a právo na spravedlivý proces

Každý se může zákonným způsobem domáhat svého práva u nezávislého a nestranného soudu, popřípadě u jiného příslušného orgánu. Jestliže někdo tvrdí, že mu bylo ukřivděno rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí. Všichni jsou si před zákonem rovni a každý má právo, aby jeho záležitost byla před soudem veřejně a v jeho přítomnosti projednána, aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům (pouze v případě nebezpečí vyzrazení státního tajemství nebo v případě ohrožení mravní výchovy může být veřejnost z jednání vyloučena).

Politická práva

Jsou vázána na státní občanství. Právo volit, právo sdružovat se, právo shromažďovací a právo svobody projevu. Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí svobodnou volbou svých zástupců a mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím. Dále mají občané právo pokojně se shromažďovat – toto právo je omezeno zákonem tehdy, jestliže je důvodné předpokládat porušení práv a svobod druhých, narušení veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku či bezpečnosti. Právo svobodného sdružování do politických stran, zájmových organizací, spolků apod. je rovněž zaručeno. Občané mají také právo zakládat politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich. Ovšem i toto právo lze ve výjimečných případech omezit zákonem. Zaručeny jsou i svoboda projevu a právo na informace. Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem nebo jiným zákonem stanoveným způsobem a každý má právo svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace – pokud nebyl porušen zákon. Svoboda projevu v tomto smyslu tak představuje nepřipustnost cenzury. A konečně, mezi politická práva také patří petiční právo, tj. každý má právo se ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu obracet na státní orgány a na orgány územní samosprávy s návrhy, žádostmi a stížnostmi.

Sociální, hospodářská a kulturní práva

Některá jsou opět vázána na státní občanství. Tato práva představují velmi významnou oblast, protože zajišťují zmírnění nejkřiklavějších důsledků ekonomické nerovnosti. Patří sem zejména právo na zdravotní péči nezbytnou pro dosažení a zachování zdraví, právo na důstojné stáří, právo na vzdělání, právo na sociální podporu a pomoc v případě nouze. Je nutné si ale uvědomit, že kvalita naplnění těchto práv – např. výše podpory, kvalita zdravotní péče apod. – vždy závisí na možnostech společnosti, zejména na ekonomické situaci státu.

³³ Převzato z: JIRÁSKOVÁ, Věra. *Občan a občanství*. In: Metodický portál RVP [online]. 8.11.2005 [cit. 2020-02-14]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/386/OBCAN-A-OBCANSTVI.html/>

4.16 Příloha 3.4.2 (blok Usazení tématu a reflexe, téma Jak funguje rozhodování v obci, 1. hodina)

Skupina 1

Zastupitelstvo obce³⁴

je základní orgán obce, který ji samostatně spravuje. Všechny ostatní orgány obce jsou od zastupitelstva odvozeny (např. volí starostu obce a další členy obecní rady). Obecní zastupitelstvo především odpovídá za dodržování plánu rozvoje obce a za hospodaření s obecním majetkem. Členstvo zastupitelstva je voleno občany obce v obecních (tzv. komunálních) volbách, obvykle 1× za 4 roky. Počet zastupitelů/lek v naší obci je (doplněte dle skutečnosti)³⁵ _____ zastupitelů/ek.

Obecní zastupitelstvo se schází dle potřeby, nejméně však jednou za 3 měsíce. Svolává je starosta obce, který také řídí zasedání. Ta jsou, na rozdíl od rady obce, veřejná. Zastupitelstvo obce může jako své pomocné orgány zřídit výbory, přičemž vždy povinně zřizuje dva – finanční a kontrolní. Navíc v případě, že v dané obci žije více než 10 % obyvatel jiné národnosti než české, i výbor pro národnostní menšiny.

Pravomoci obecního zastupitelstva

Zastupitelstvo obce rozhoduje ve věcech patřících do samostatné působnosti obce, tj. v záležitostech, které jsou v zájmu obce a občanů obce, pokud nejsou zákonem svěřeny krajům.

Zastupitelstvu obce je vyhrazeno:

- schvalovat program rozvoje obce
- schvalovat rozpočet obce a závěrečný účet obce a stanovovat pravidla pro finanční záležitosti obce
- zřizovat peněžní fondy obce
- zřizovat a rušit příspěvkové organizace a organizační složky obce (školy, poradní centra, zoo, městské lesy, technické služby, knihovny, sportovní organizace, dopravní podniky apod.)
- delegovat zástupce obce na valnou hromadu obchodních společností, v nichž má obec majetkovou účast (např. kulturní zařízení, teplárny, odpadové společnosti, krematoria apod.)
- navrhnout zástupce obce do ostatních orgánů obchodních společností, v nichž má obec majetkovou účast, a navrhnout jejich odvolání
- vydávat obecně závazné vyhlášky obce (např. kolik bude poplatek za popelnice, parkování, volný pohyb zvířat apod.)
- rozhodovat o vyhlášení místního referenda
- navrhnout změny katastrálních území uvnitř obce, schvalovat dohody o změně hranic obce a o slučování obcí
- určovat funkce, pro které budou členové zastupitelstva obce uvolněni
- zřizovat a rušit výbory, volit jejich předsedy a další členy a odvolávat je z funkce
- volit z řad členů zastupitelstva obce starostu, místostarosty a další členy rady obce (radní) a odvolávat je z funkce, stanovit počet členů rady obce, jakož i počet dlouhodobě uvolněných členů tohoto zastupitelstva, zřizovat a rušit výbory, volit jejich předsedy a další členy a odvolávat je z funkce
- zřídit a zrušit obecní policii
- rozhodovat o spolupráci obce s jinými obcemi a o formě této spolupráce
- rozhodovat o zřízení a názvech částí obce, o názvech ulic a dalších veřejných prostranstvích
- udělovat a odnímat čestné občanství obce a ceny obce
- a další dle zákona o obcích

³⁴ Porovnáno se zákonem o obcích a upraveno dle: Zastupitelstvo obce. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zastupitelstvo_obce

³⁵ Podrobné informace naleznete zde: <https://volby.cz/pls/kv2018/kv12?xjazyk=CZ&xid=0>.

Rada obce³⁶

je výkonným orgánem obce zřizovaným v obcích s více než 15členným zastupitelstvem podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích. Primárně realizuje úkoly jí svěřené zastupitelstvem, část kompetencí je ale svěřena zákonem výhradně jí. Členové rady označováni jako radní, jsou voleni z řad zastupitelů a rada se zastupitelstvu odpovídá. V čele rady stojí starosta, dále je volen jeden či více místostarostů.

V městysích se nazývá rada městyse a ve městech včetně statutárních měst rada města. Do jejich kompetencí patří zejména zabezpečování hospodaření obce, schvalování rozpočtu, zřizování komisí a odborů obecního úřadu.

Poradním orgánem rady jsou její komise. Rada rozhoduje usnesením na svých schůzích, které ze zákona (na rozdíl od zasedání zastupitelstev) nejsou veřejné.

V České republice má podle zákona o obcích 5–11 členů (vždy lichý počet), volí je zastupitelstvo – členy jsou starosta, místostarosta a další členové rady z řad zastupitelstva. V naší obci máme _____ (doplňte dle skutečnosti) radních.

V obcích, kde má zastupitelstvo méně než 15 členů, se rada obce nevolí a její funkci zastává starosta, přičemž je v takovém případě zastupitelstvu obce navíc ze zákona vyhrazeno

- rozhodovat ve věcech obce jako jediného společníka obchodní společnosti
- vydávat nařízení obce
- stanovit rozdělení pravomocí v obecním úřadu, zřizovat a rušit odbory a oddělení obecního úřadu
- stanovit celkový počet zaměstnanců obce v obecním úřadu a v organizačních složkách obce
- stanovit pravidla pro přijímání a vyřizování petic a stížností

Činnost rady obce

Rada obce se schází ke svým schůzím podle potřeby a její schůze jsou neveřejné. Tato schůze je usnášední schopná, je-li přítomna nadpoloviční většina všech jejích členů. Aby bylo rozhodnutí přijato, musí s ním souhlasit nadpoloviční většina všech členů, tedy nejen těch přítomných.

Rada připravuje návrhy pro zasedání zastupitelstva obce a zákonem o obcích je jí vyhrazeno například:

- zabezpečovat hospodaření obce podle schváleného rozpočtu
- vydávat nařízení obce
- stanovit rozdělení pravomocí v obecním úřadu, rozhodovat o počtu zaměstnanců OÚ
- kontrolovat úkoly plněné obecním úřadem
- ukládat pokuty ve věcech samostatné působnosti obce
- rozhodovat o uzavírání nájemních smluv
- stanovit pravidla pro záležitosti petic
- schvalovat účetní závěrku obce a další

³⁶ Porovnáno se zákonem o obcích a upraveno dle: Rada obce. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rada_obce

Obecní úřad³⁷

je jeden z orgánů obce. Vzhledem k tomu, že v České republice jsou města a městyse obcemi, ve městech se obecní úřad nazývá městský úřad, ve statutárních městech magistrát a v městysech úřad městyse. Obecní úřad vykonává úkoly samostatné působnosti obce, které mu uloží zastupitelstvo obce nebo rada obce, a pomáhá výborům a komisím v jejich činnosti.

Podle zákona tvoří obecní úřad starosta, místostarostové, tajemník obecního úřadu a zaměstnanci zařazení do obecního úřadu. Obecní rada může zřídit odbory a oddělení pro jednotlivé druhy činnosti, které vedou zaměstnanci obecního úřadu. Toto je obvyklé zejména u větších obcí. Např. odbor životního prostředí, rozvoje obce, školství, kultury, sportu, dotací, majetku města atd.

Povinnosti obecních úřadů

Každý obecní úřad má ze zákona povinnost:

- podávat informace žadatelům
- plnit úkoly uložené radou nebo zastupitelstvem obce
- pomáhat výborům a komisím v jejich činnosti
- vykonávat státní správu s výjimkou výkonu těch věcí, které zasahují do pravomoci rady obce, zastupitelstva obce nebo obecních komisí
- zřídit na veřejně dostupném místě úřední desku

Obecní úřad také spravuje obec. V některých případech se může stát, že dvě sousedící obce mají jen jeden společný obecní úřad, který spravuje obě obce, a to buď celé, nebo jen v některých bodech (např. svoz komunálního odpadu či bezpečnost). Tomuto stavu se říká přenesení působnosti. Finance ze státního rozpočtu obecní úřad s přenesenou působností obdrží podle míry působnosti.

Starosta obce³⁸

je nejvyšší představitel obecní správy ve městě nebo v obci, zastupuje obec navenek. Zvláštním druhem starosty je primátor, který je především ve statutárních městech (Statutárními městy jsou Kladno, České Budějovice, Plzeň, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Liberec, Jablonec nad Nisou, Hradec Králové, Pardubice, Jihlava, Brno, Zlín, Olomouc, Přerov, Chomutov, Děčín, Frýdek-Místek, Ostrava, Opava, Havířov, Most, Teplice, Karviná, Mladá Boleslav, Prostějov a Třinec. Podle zvláštního zákona je statutárním městem i Praha, avšak formálně se namísto toho označuje jako hlavní město).

Starostu a místostarostu (místostarosty), v případě statutárních měst náměstký primátora, volí do funkcí zastupitelstvo obce z řad svých členů. Za výkon své funkce odpovídají zastupitelstvu obce.

Činnost starosty:

- odpovídá za hospodaření obce
- uzavírá a ukončuje pracovní poměr se zaměstnanci obce
- jmenuje vedoucí odboru
- může požadovat po Policii České republiky spolupráci při zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku
- odpovídá za informování veřejnosti o činnosti obce
- rozhoduje o záležitostech svěřených mu radou obce
- svolává a zpravidla řídí zasedání zastupitelstva obce a rady obce, podepisuje spolu s ověřovateli zápis z jednání zastupitelstva obce a zápis z jednání rady obce
- plní další úkoly stanovené zákonem a zvláštními zákony

Je-li starosta ze své funkce odvolán nebo se funkce vzdal a není-li současně zvolen nový starosta, vykonává jeho pravomoc až do zvolení **místostarosta**.

³⁷ Porovnáno se zákonem o obcích a upraveno dle: Obecní úřad. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Obecn%C3%AD_%C3%BA%C5%99ad

³⁸ Porovnáno se zákonem o obcích a upraveno dle: Starosta. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Starosta>

Výbory³⁹

jsou poradní orgány zřízené zastupitelstvem obce, města, městyse nebo městské části.

Jak uvádí zákon o obcích, povinně je vždy zřizován finanční a kontrolní výbor. Pokud v obci žije více než 10 % občanů hlásících se k jiné než české národnosti, je obec rovněž povinna zřídit výbor pro národnostní menšiny. Pro místní části může obec zřídit místní či osadní výbory, o kterých pojednávají specifická ustanovení zákona o obcích (některé obce však pro podobný účel zřizují místo toho místní komise). Další výbory může obec zřizovat dle vlastního uvážení.

Výbor plní úkoly, kterými je pověřen zastupitelstvem obce, tomu také odpovídá za svoji činnost. Předsedou každého výboru je vždy člen zastupitelstva. Počet členů výboru je vždy lichý. Schází se dle potřeby. Usnesení výboru je platné, souhlasí-li s ním nadpoloviční většina všech jeho členů.

Finanční výbor musí být nejméně tříčlenný. Jeho členem nemůže být starosta, místostarosta, tajemník ani účetní. Jeho úkolem je provádění kontroly hospodaření s majetkem a finančními prostředky obce a plnění dalších úkolů, kterými ho pověří zastupitelstvo obce.

Pro kontrolní výbor platí stejná pravidla jako pro výbor finanční. Jeho úkolem je pak kontrola plnění usnesení zastupitelstva, kontrola dodržování právních předpisů ostatními výbory a plnění dalších kontrolních úkolů, kterými jej pověří zastupitelstvo obce.

Komise⁴⁰

jsou poradní orgány zřízené radou obce, města, městyse nebo městské části (zákon o obcích 128/2000 Sb).

Mohou mít i status výkonného orgánu obce, ale jen v případě, že jim byl svěřen výkon přenesené působnosti (stát vykonává státní správu v přenesené působnosti prostřednictvím úředníků, kteří nejsou zaměstnanci státu, ale zaměstnanci obcí či krajů). Se svěřením výkonu přenesené zodpovědnosti musí souhlasit kraj.

Obvykle je komise podřízena radě, za takto svěřenou oblast však odpovídá jinému orgánu, a to starostovi obce. Na členy komise nejsou kladeny žádné požadavky, jen opět v případě svěřením přenesené působnosti je na předsedovi komise požadováno, aby prokázal svou odbornou znalost v dané oblasti. Komise se rozhodují většinou všech členů. Rada není povinna komise zakládat, může je zřizovat a rušit dle potřeby.

Zvláštní orgány - speciální komise⁴¹

V případech stanovených zvláštními zákony zřizuje starosta zvláštní orgány obce. Starosta má kromě zřizování na starost odvolávání a jmenování jejich členů. V čele takového orgánu může být pouze osoba se zvláštní odbornou způsobilostí v oblasti, kterou zvláštní orgán vykonává, je tedy za jejím účelem zřízen. Toto ustanovení se nevztahuje na případy, kdy v čele zvláštního orgánu obce stojí na základě ustanovení zvláštního zákona starosta.

Působnost a obsah činnosti těchto orgánů stanoví příslušné právní předpisy a jednací řády těchto orgánů, které schvaluje starosta. Mezi tyto orgány patří „**Povodňová komise**“, nebo „**Přestupková komise**“. „**Bezpečnostní komise obce**“ podle krizového zákona. Dále „**Komise pro sociálně-právní ochranu dětí**“. V případech stanovených zvláštními zákony vykonává zvláštní orgán obce s rozšířenou působností státní správu i pro správní obvod obce s rozšířenou působností. Pro případ řešení krizových situací může být sestaven také „**Krizový štáb a Bezpečnostní rada**“.

³⁹ Porovnáno se zákonem o obcích a upraveno dle: Výbor zastupitelstva. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDbor_zastupitelstva

⁴⁰ Porovnáno se zákonem o obcích a upraveno dle: Rada obce. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rada_obce

⁴¹ Upraveno dle: Rok v obci: Rukověť starosty [online]. SMS ČR [cit. 2021-01-25].

Dostupné z: <http://www.rokvobci.cz/rukovet-starosty/detail/43-zvlastni-organy-obce-%E2%80%93-specialni-komise/>

4.17 Příloha 3.4.3 (blok Usazení tématu a reflexe, téma Závěrečná reflexe, 1. hodina)

KREATIVITA

Přemýšlím o nových a jedinečných způsobech, jak dělat věci jinak a baví mě přicházet s novými nápady.

ÚSUDEK a KRITICKÉ MYŠLENÍ

Promýšlím a zkoumám věci do hloubky ze všech stran a jsem schopen/na měnit názor.

SCHOPNOST UČIT SE NOVÉ VĚCI

Rád/a se učím nové věci a vyhledávám k tomu příležitosti.

NADHLED a KOMUNIKACE

Dokážu formulovat své argumenty a také respektovat argumenty a názory druhých, jsem schopen/na vést dialog.

UDRŽITELNÝ ROZVOJ a VŠEOBECNÉ BLAHO

Znám základní principy udržitelného rozvoje a vím, jak k němu sám mohu přispívat. Je pro mě důležité dělat něco pro druhé.

VZTAH K MÍSTU

Znám místo, kde žiji či studuji, zajímám se o to, kdo zde žije a jak to zde funguje. Mám k tomuto místu pozitivní vztah a rád/a přispívám k jeho rozvoji.

EMPATIE

Jsem si vědom/a svých potřeb a pocitů i potřeb a pocitů ostatních, umím se v různých situacích vcítit do druhých a jednat tak, aby se cítili dobře.

SEBEHODNOCENÍ

Dokáži zhodnotit vlastní chování a jednání při kontaktu s ostatními i ve skupině – uvědomuji si, jaká je moje role a co přináším ostatním.

OPTIMISMUS a DŮVĚRA, že mohu věci měnit

Očekávám od budoucnosti to nejlepší. Věřím, že sám/sama mohu svět kolem sebe pozitivně ovlivňovat, věřím ve vlastní aktivitu.

ZNALOST SAMA SEBE, SEBEPOJETÍ

Vím, kdo jsem a co si myslím o sobě i o světě kolem mne. Jsem si vědom/a toho, co mne utváří a jaký to má vliv na moje rozhodování a jednání.

TÝMOVÝ DUCH a SPOLUPRÁCE

Umím pracovat ve skupině, úspěch skupiny je pro mě důležitý. Také je pro mě důležitý konsenzus – společná shoda na řešení ke spokojenosti všech zúčastněných.

PROJEKTOVÉ ŘÍZENÍ

Vím, jaké jsou základní nástroje projektového řízení. Díky tomu dokážu organizovat aktivity projektu a dovést projekt ke zdárnému konci.

DEMOKRATICKÉ PRINCIPY

Znám základní principy a hodnoty, na kterých stojí demokratická společnost, jsou pro mě důležitou součástí života a snažím se jimi řídit.

LÍDROVSTVÍ / VEDENÍ LIDÍ

Vynikám ve vedení a povzbuzování skupiny, již jsem součástí. Motivuji ji, aby zvládla a udělala, co je potřeba, a zachovávám přitom harmonii ve skupině.

5 Příloha pro realizátory, soubor doporučené literatury a internetových zdrojů

Přílohy pro realizátory naleznete jako samostatné soubory zde (viz Metodiky zaměřené na žáky SŠ):
<https://sever.ekologickavychova.cz/ubuntu-skola-demokraticeho-obcanstvi/>

5.1 Příloha 3.3.1 (blok Realizace projektu, téma Výzkum v místě, 1. – 2. hodina)

Tipy, jak na výzkum v místě /mapování místa

JAK ZAČÍT: Stanovte cíl svého výzkumu aneb Co přesně chcete zjistit?

Chcete zjistit, co komunitě chybí obecně? Chcete se věnovat jedné oblasti z X-tera?

Chcete zjistit informace k nějakému konkrétnímu již vybranému tématu?

Potřebujete znát názory lidí na danou problematiku/téma?

ZDROJE: Kde a jak zjišťovat informace?

- výzkum přímým dotazováním obyvatel v obci
- vývěsky, výlepní plochy
- informační centrum
- obecní úřad
- místní obchody
- informace na internetu (stránky města, organizací, odborné stránky, ...)
- firmy a instituce zajišťující důležité služby v obci (svoz odpadu, zdravotní péče, ...)
- místní noviny
- apod.

ROZHOVOR: Na co a jak se ptát?

- brainstorming otázek, na které se budete ptát
- mělo by jít o otevřené otázky (nelze na ně odpovědět jen ano/ne)
- vyzkoušejte formu „**oceňujícího zjišťování**“ – otázky pokládejte pozitivně:
 - Ptejte se respondentů (lidí, které potkáte a budete jim klást otázky) nejdříve na to, co funguje v současnosti, na co jsou hrdí (ať v obci nebo v rámci vámi vybraného tématu).
 - Ptejte se, jaké jsou jejich představy, co by se mohlo ještě zlepšit? Např. co by ještě bylo dobré vylepšit/změnit?
 - Ptejte se, jak na to a co by pro to mohli sami udělat.
- vytvořte si osnovu rozhovoru včetně pořadí otázek, na které se budete ptát.
- Součástí osnovy by mělo být:
 - Oslovení – představení žáka a školy, vysvětlení, proč respondenta oslovuje.
 - Zjišťování – seznam otevřených otázek, na které se žák chce respondenta zeptat v logicky uspořádaném sledu.
 - Závěr – zde dostává prostor respondent. Můžete se ho zeptat např.: Napadá vás ještě něco, co by mohlo být ve vztahu k tomu, o čem jsme mluvili, důležité? Zapomněli jsme na něco? Chcete se na něco zeptat vy mě?
 - Poděkování a ukončení rozhovoru.
- Tipy k vedení rozhovoru:
 - Chodte ve dvojici až trojici, více lidí odrazuje respondenty.
 - Rozdělte si role – kdo zapisuje, kdo se ptá, kdo hlídá mapu a čas – a střídáte se.

- Po každém rozhovoru si zapisujte poznámky. Pokud je rozhovor dlouhý, můžete jej nahrát do telefonu/diktafonu.
- Zkuste se ptát, aniž byste otázky četli z papíru. Do osnovy nahližte pro kontrolu.
- Nepřerušujte zbytečně respondenta, zasáhněte až ve chvíli, kdy se příliš vzdálí od tématu.
- Zkuste používat raději otevřené otázky než otázky uzavřené. Na uzavřené otázky respondenti odpovídají ano/ne, z odpovědí na otázky otevřené získáte více informací (začínají „co“, „jak“, „proč“, ...).
- Otázky by měly být jednoduché a srozumitelné. Zkuste si na vaše otázky sami odpovědět – položte je jeden druhému, a uvidíte, zda jsou jednoduché a srozumitelné.

VZOREK: Koho se ptát?

- Aby nám výzkum v místě / komunitě k něčemu byl, je třeba zeptat se dostatečného množství lidí a také je třeba zajistit různorodost vzorku, tedy ptát se různě starých lidí, žen i mužů, lidí v různých profesích atd.
- Znáte téma, které chcete zkoumat? Je zde nějaká skupina obyvatel, se kterou byste určitě měli udělat rozhovor?
- Domluvte se, kolik lidí byste měli oslovit a na koho určitě nezapomenout.

„OBJEKTIVITA“ a správnost zjištěných informací

- Abychom mohli ze zjištěných informací vycházet při plánování našeho projektu, je třeba, aby byly ověřené.
- Snažte se získané informace vždy ověřit z více zdrojů.
- Pokud jste zjistili protichůdné informace z rozhovorů, pokuste se navštívit další respondenty, kteří vám na vaše otázky mohou odpovědět odborně, tj. tématu se dlouhodobě věnují, jedná se o tzv. experty.

ROZDĚLENÍ ÚKOLŮ

- Domluvte se, jak budete výzkum realizovat – kdo, kdy, kde, co...a do kdy.
 - *Kdo bude dělat rozhovory? Kdo ověřovat informace?*
 - *Kam se kdo vydá, abyste se neptali stejných lidí?*
 - *Do kdy je nutné shromáždit data/informace?*

5.2 Příloha 3.3.3 (blok Realizace projektu, téma Realizace projektu)

Reflexe žákovských cílů

Proč je to důležité?

Schopnost sledovat a reflektovat vlastní rozvoj je jedním z kroků k uvědomění si, že já sám jsem činitelem věcí (aktivním občanem), k posílení vědomí vlastní účinnosti (že mohu měnit svět kolem sebe) a posílení mé účasti / participaci na vlastním rozvoji i na rozvoji světa okolo mě. Proto je důležité žáky učit, jak pracovat na svém osobním rozvoji – učit je poznávat sám sebe (své silné a slabé stránky, své touhy, přání, emoce...), na základě toho si nastavovat osobní cíl/e (v našem případě v ohledu na KDK), a ty průběžně reflektovat ve vztahu k daným činnostem (žákovskému projektu). Toto všechno přímo koresponduje s kompetencemi pro demokratickou kulturu (např. se sebedůvěrou, samostatným učením a porozuměním sobě samému).

Proč hodnotit nastavené cíle / rozvíjené kompetence právě skrze žákovský projekt?

Žákovský projekt v místě je skvělou příležitostí pro komplexní rozvoj kompetenci pro demokratickou kulturu u žáků, a to zejména z toho důvodu, že by žáci měli sami být tahouny svého projektu – participovat na něm, pracovat se svou motivací do projektu a sledovat, jak se projekt vyvíjí, mění. Sami žáci jsou nyní tvůrci a s tím jde ruku v ruce i sledování svého vlastního rozvoje a učení. Abychom svůj rozvoj mohli sledovat, musíme jej v určitých bodech reflektovat.

Jak hodnotit se žáky nastavené cíle:

Žáci si nastavili cíle na aktivizujícím pobytu, měli by je mít zapsané v portfoliu. Vyzveme žáky, aby si svůj cíl prohlédli. Pokud je v týmu bezpečné prostředí, můžeme se o svých cílech bavit společně v celé skupině.

Postupně se zabýváme následujícími otázkami, žáci si důležité postřehy o sobě samém zapisují do portfolia:

- *Rozumím svému cíli i s odstupem času?*
- *Jsem s ním stále v souladu, nebo bych jej chtěl/a upravit? Pokud ano, přepiš jej.*

- *Jak moc jsem se svému cíli přiblížil/a? Uvedte na škále 1 (nejméně) – 10 (nejvíce).*
- *Co mi pomohlo (konkrétní situace, jednání, aktivity) se k cíli přiblížit?*
- *Co mi jde lépe než před aktivizujícím pobytem? Co jsem se naučil/a (znalosti, dovednosti...)?*
- *Na co bych se teď chtěl/a soustředit, abych cíle do konce projektu dosáhl/a, co mi třeba ještě tolik nejde?*
- *Co by mi mohlo pomoci k tomu, abych cíle dosáhl/a?*

5.3 Vhodnost programu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a doporučení k realizaci

(Posudek a doporučení vypracovala Mgr. Martina Habrová, speciální pedagožka)

V závislosti na konkrétních možnostech žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je potřeba ze strany zadávajících zajistit, aby žáci mohli vhodným způsobem participovat na aktivitě.

- Pro žáky s narušenou komunikační schopností a žáky, kteří používají jiný komunikační systém než mluvenou řeč, by měl být předem vybrán způsob, jakým budeme se žákem komunikovat a který žák preferuje (přítomnost tlumočnicka znakového jazyka, pomůcky, pomoci kterých bude žák odpovídat – komunikátory s hlasovým výstupem, kartičky s piktogramy apod.).
- Žák se zrakovým postižením musí mít zajištěné obvyklé pomůcky (lupa, psací náčiní, přizpůsobené pomůcky, které jsou nutné k aktivitě, asistenci), pomoci kterých bude schopen se aktivity účastnit.
- U žáků s poruchou koncentrace pozornosti a vyšší unavitelností je třeba počítat s možností, že můžou ukončit aktivitu dříve než ostatní žáci.
- Žáky se specifickými poruchami učení (dyslexie, dysortografie) je třeba nechat pracovat s textem (předčítat, zapisovat) jen na základě dobrovolnosti a zajistit jejich psychický komfort, pokud by při této činnosti chybovali.
- Pokud je ve skupině žák s poruchou chování, je nutné mít předem připravenou strategii, jak společně zvládnout jeho případný afekt (odvedení mimo společné prostory apod.).
- U žáků s tělesným postižením, sníženou mobilitou apod. bychom měli realizovat aktivity v bezbariérovém prostředí, pokud se aktivity neúčastní spolu s ním jeho asistent (osobní, pedagogický), zajistit např. ze skupiny spolužáků někoho (dobrovolníka), kdo tomuto žákovi bude „pomáhat“ (zapisovat, přenášet potřebné pomůcky, pomůže s přesunem na místo apod.).
- U žáků, kteří pocházejí z prostředí s nízkým sociálně kulturním statutem – kde můžeme předpokládat, že nebudou rozumět všem termínům, a u žáků, jejichž mateřským jazykem není čeština, je nutné opakovně ověřovat, zda porozuměli klíčovým slovům z aktivity – např. co rozumíme spoluprací, co si představí pod slovem pravidla komunikace, reflexe, demokracie apod.
- Žáky s introvertním temperamentem (příp. ty, kteří nemají češtinu zvládnutou na dostatečné úrovni) přiměřeným způsobem pobízet k mluvním projevům a vyjádření jejich reflexe aktivity.

Skupinové aktivity vybíráme takové, kterých se mohou účastnit všichni žáci, např. pokud máme ve skupině žáka pohybově handicapovaného nebo na vozíku, z nabídky aktivit vybereme takovou, která splní účel a bude méně náročná na pohyb žáků (např. běhání, házení apod.) Pokud nelze některou z aktivit nahradit, citlivým způsobem vysvětlíme tuto okolnost dotčenému žákovi. Můžeme mít též předem připravené „role“ pro žáky se SVP (pokud se dané aktivity nemohou zúčastnit) s použitím jejich specifických pomůcek – např. přizpůsobený notebook, tablet pro vyhledávání na internetu apod. dle konkrétní aktivity.

Aktivity ve vzdělávacím programu Ubuntu – Žáci demokratického občanství jsou vesměs vhodné i pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami za předpokladu zajištění výše zmíněných okolností a podmínek při jejich realizaci.

5.4. Soubor doporučených a inspirativních odkazů pro realizátory programu

Uvedené odkazy slouží pro inspiraci realizátorů, materiály na nich nejsou autorským dílem autorů příručky, ani přímou součástí tohoto programu. Je třeba je využívat v souladu s autorským právem.

3.1.1 Téma 1 – Ladíme spolupráci

Aktivita je inspirována videem, dostupným zde:

- WUJEC, Tom. *Build a tower, build a team*. In: TED [online]. 2010 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: https://www.ted.com/talks/tom_wujec_build_a_tower?language=en

3.1.2 Téma 2 – Hodnoty a principy demokracie

Materiály, které je vhodné znát před realizací aktivity (aktivita je těmito materiály inspirována):

- Centrum občanského vzdělávání. Koncepce výchovy k občanství. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-stazeni/cov-brozura.pdf>
- Aisis, o.s. (2008). Na cestě k demokracii. Metodický portál RVP. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/2042/na-cestech-k-demokracii.html/>
- Rada Evropy (2016). Rovné soužití v kulturně rozmanité demokratické společnosti – Model kompetencí potřebných pro demokratickou kulturu. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=13088>

3.2.3 Téma 3 – Večerní kavárna U Demokrata

Materiály, které je vhodné znát před realizací aktivity (aktivita je těmito materiály inspirována):

- *30 let svobody a demokracie v Pardubicích pohledem pardubických osobností – Karel Kovář – „Kovy“*, 2019. YouTube video [cit. 2020-10-22]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=miA_umFR9PA.
- COUNCIL OF EUROPE. Reference Framework of Competences for Democratic Culture: Context, Concepts and Model [online]. Volume 1. Council of Europe, 2018 [cit. 2020-04-04]. ISBN 978-92-871-8573-0. Dostupné z: <https://rm.coe.int/prems-008318-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-1-8573-co/16807bc66c>.

3.2.6 Téma 6 – Vzorová udržitelná obec

Materiály, které je vhodné znát před realizací aktivity (aktivita je těmito materiály inspirována):

- *Strategický rámec Česká republika 2030* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2017. [cit. 2.7.2020]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/dokumenty-ke-stazeni/>
- *Udržitelný rozvoj*. Ministerstvo životního prostředí [online]. [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj

3.2.8 Téma 8 – Rozmanitost

Materiály, které je vhodné znát před realizací aktivity (aktivita je těmito materiály inspirována):

- WINKELMANN, Anne Sophie. *More Than Culture – Více než kultura: Diverzita v mezinárodní práci s mládeží* [online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2016 [cit. 2020-04-06]. ISBN 978-80-261-0627-.

Dostupné z: <https://www.strukturovanydialog.cz/sites/default/files/file/files/1468320566/more-than-culture-vic-nez-kultura.pdf>

3.2.10 Téma 10 - Návrh a výběr projektových záměrů

Materiály, které je vhodné znát před realizací aktivity (aktivita je těmito materiály inspirována):

- *Projektový záměr (Business Case)*. In: ManagementMania.com [online]. Wilmington (DE) 2011-2020, 05.06.2018 [cit. 27.07.2020].
Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/projektovy-zamer-business-case>
- WATANABE, Ken. *Problem Solving 101: A Simple Book for Smart People*. Portfolio, 2009. ISBN 1591842425.

3.2.12 Téma 12 - Nastavení osobního cíle

Materiály, které je vhodné znát před realizací aktivity:

- TOMEK, Ivan. *Kompetence*. In: PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník* [online]. Praha: Karolinum, 1996. [cit.28.7.2020].
Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kompetence>
- *Model kompetencí pro demokratickou kulturu* [online]. Praha: Centrum občanského vzdělávání, 2016. [cit.28.7.2020]. Dostupné z: [http://www.obcanskevzdelavani.cz/download/824/COV_CDC-model_barvy-redukce\[dot\]pdf](http://www.obcanskevzdelavani.cz/download/824/COV_CDC-model_barvy-redukce[dot]pdf)

3.4.1 Téma 1 - Kdo je občan

Materiály, které je vhodné znát před realizací aktivity:

- JIRÁSKOVÁ, Věra. *Občan a občanství*. Metodický portál RVP [online]. 2005-11-08 [cit. 2020-02-14].
Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/386/OBCAN-A-OBCANSTVI.html/>

3.4.2 Téma 2 - Jak funguje rozhodování v obci?

Metody, které jsou v aktivitě použity - Skládankové učení a myšlenková mapa

- RUTOVÁ, Nina. *Skládankové učení*. Respekt nebolí [online]. Člověk v tísni [cit. 2021-01-25].
Dostupné z: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/skladankove-uceni>
- RUTOVÁ, Nina. *Myšlenková mapa*. Respekt nebolí [online]. Člověk v tísni [cit. 2021-01-25].
Dostupné z: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/myslenkova-mentalni-mapa>

Texty k nastudování (rozhodování v obci):

- Statutární město. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Statut%C3%A1rn%C3%AD_m%C4%9Bsto
- Rada obce. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rada_obce
- Zastupitelstvo obce. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zastupitelstvo_obce
- Obecní úřad. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Obecn%C3%AD_%C3%BA%C5%99ad

- Starosta. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Starosta>
- Výbor zastupitelstva. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDbor_zastupitelstva
- Přenesená působnost. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99enesen%C3%A1_p%C5%AFsobnost
- Rok v obci: Rukověť starosty [online]. SMS ČR [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: [http://www.rokvobci.cz/ruko-
vet-starosty/detail/43-zvladni-organy-obce-%E2%80%93-specialni-komise/](http://www.rokvobci.cz/ruko-vet-starosty/detail/43-zvladni-organy-obce-%E2%80%93-specialni-komise/)

5.5 Další materiály k tématu z databáze výstupů projektů OPVVV⁴²

- Člověk a společnost – Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/59476>.
- Občanství a zdraví – Detail produktu: Občanství a zdraví – Databáze výstupů projektů OP VK. Úvodní strana – Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/103713>.
- Výchova k občanství v rámci předmětu občanská výchova pro 1. a 2. ročník šestiletého studia – Detail produktu: Výchova k občanství v rámci př... – Databáze výstupů projektů OP VK. Úvodní strana – Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/44615>.
- Základy společenských věd 2 – Detail produktu: Základy společenských věd 2 – Databáze výstupů projektů OP VK. Úvodní strana – Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/136303>.
- Manažerský vzdělávací program Učící se škola – Detail produktu: Manažerský vzdělávací program – Databáze výstupů projektů OP VK. Úvodní strana – Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/43205>.
- Klima třídy a školy, člověk a životní prostředí – Detail produktu: Klima třídy a školy, člověk a – Databáze výstupů projektů OP VK. Úvodní strana – Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/49578>.
- Metodická příručka budoucnost – Detail produktu: Metodická příručka budoucnost – Databáze výstupů projektů OP VK. Úvodní strana – Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/14789>.

⁴² Povinnost zveřejnit tyto materiály nám ukládají podmínky pro příjemce grantu z OP VVV. Za jejich kvalitu a relevanci nezodpovídáme.

6 Příloha č. 3 – Závěrečná zpráva o ověření programu v praxi

Zpráva k nahlédnutí zde: <https://sever.ekologickavychova.cz/ubuntu-skola-demokraticeho-obcanstvi/>.

7 Příloha č. 4 – Odborné a didaktické posudky programu

Odborné didaktické posudky k nahlédnutí zde:

<https://sever.ekologickavychova.cz/ubuntu-skola-demokraticeho-obcanstvi/>.

8 Příloha č. 5 – Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu

Doklady o provedení nabídky ke zveřejnění k nahlédnutí zde:

<https://sever.ekologickavychova.cz/ubuntu-skola-demokraticeho-obcanstvi/>.

UBUNTU - žáci demokratického občanství

Vzdělávací program pro pedagogické pracovníky a pracovníky neformálního vzdělávání se zájmem o rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu u žáků SŠ a o rozvoj demokratické kultury školy

**Středisko ekologické výchovy SEVER Horní Maršov, o.p.s.
a Vzdělávací program Varianty společnosti Člověk v tísni, o.p.s.**

Vytvořeno v rámci projektu UBUNTU - škola demokratického občanství

registrační číslo: CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008129

Vydáno v roce 2021 / ISBN: 978-80-7591-050-9

Autorky: Bc. Karin Richterová, Mgr. Veronika Ambrozyová, Jakub Vebr, Mgr. Kristýna Svatá

Odborné konzultace: Mgr. Petra Šimonová, Mgr. Petra Skalická

Korektury: Ing. Tereza Burešová

Grafické zpracování: Mgr. Zora Mazáčová

www.sever.ekologickavychova.cz / www.clovekvtsni.cz/varianty

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

